

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens proposition 2000/01:80 Ny socialtjänstlag m.m. samt 49 motionsyrkanden som väckts med anledning av propositionen. I betänkandet behandlas också ett åttiotal motionsyrkanden om olika socialtjänstfrågor från den allmänna motionstiden 2000.

Utskottet ställer sig i huvudsak bakom regeringens förslag till en ny socialtjänstlag, som skall ersätta den nuvarande socialtjänstlagen (1980:620). Den nya lagen är kapitelindelad och språkligt moderniserad men till största delen oförändrad i sak jämfört med den nuvarande. Bland annat skall de grundläggande målsättningarna och värderingarna för socialtjänsten ligga fast. Lagförslaget innebär dock även vissa materiella ändringar. När det gäller bestämmelserna om bistånd kommer den enskilde att ha rätt till bistånd förutom för sin försörjning (försörjningsstöd) även för sin livsföring i övrigt, dvs. utan de nu gällande begränsningarna avseende annat bistånd. Utskottet ser mycket positivt på detta förslag, liksom på att rätten att överklaga genom förvaltningsbesvär åter skall gälla i princip alla typer av biståndsbeslut.

Länsstyrelserna ges rätt att inspektera all socialtjänstverksamhet som står under deras tillsyn, dvs. även den som bedrivs i kommunal regi. Möjligheterna för länsstyrelserna att ingripa mot missförhållanden i viss kommunal verksamhet utökas också.

Utskottet ställer sig vidare bakom förslaget att det skall bli obligatoriskt för socialnämnderna att upprätta vårdplaner när barn och unga behöver vårdas utanför det egna hemmet.

Utskottet ser också mycket positivt på den satsning som presenteras i propositionen för att genomföra en särskild strategi kring kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten.

När det gäller socialnämndens ansvar för äldre människor föreslår utskottet, med anledning av en motion härom, en ändring i regeringens lagförslag. Ändringen innebär bl.a. att det åter slås fast i lag att socialnämnden skall verka för att äldre människor får möjlighet att ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.

I propositionen presenteras även vissa ändringar i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. Utskottet ställer sig bl.a. bakom förslaget att tvångsintagna vid LVM-hem och särskilda ungdomshem skall vara skyldiga att under vissa förutsätt-

ningar underkasta sig blod-, urin-, eller utandningsprov för kontroll av om han eller hon är påverkad av narkotika, alkohol eller andra otillåtna preparat. Utskottet föreslår dock en ändring med innebörd att provtagning skall kunna ske inte bara inför utan även efter det att den intagne återkommit till institutionen efter t.ex. en permission.

Regeringen föreslår vidare en ny lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Utskottet anser att det finns ett behov av att på det integritetskänsliga verksamhetsområde som socialtjänsten utgör införa en särskild författningsreglering som kompletterar personuppgiftslagens bestämmelser och tillstyrker förslaget till den nya lagen. Socialtjänsten ges möjlighet att behandla samtliga kategorier av känsliga personuppgifter. Genom att lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten har ett vidare tillämpningsområde än socialtjänstlagen behövs dock en komplettering av den förstnämnda lagen när det gäller möjligheterna att behandla känsliga personuppgifter i register. Konstitutionsutskottet har i ett yttrande föreslagit en viss lösning, vilken socialutskottet ansluter sig till. Med hänsyn till att vissa ytterligare överväganden av lagteknisk karaktär behöver göras bör det dock ankomma på regeringen att utarbeta ett lagförslag och snarast återkomma till riksdagen. Socialutskottet föreslår med anledning av en motion ett tillkännagivande till regeringen.

I övrigt tillstyrker utskottet förslagen i propositionen i sak och avslår motionerna.

Ändringarna i lagen om vård av missbrukare i vissa fall, lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård samt följdändringar i 31 kap. 2 § brottsbalken träder i kraft den 1 juli 2001. Lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten träder i kraft den 1 oktober 2001. Den nya socialtjänstlagen och övriga lagändringar träder i kraft den 1 januari 2002.

I betänkandet finns 33 reservationer och 2 särskilda yttranden.

Propositionen

I proposition 2000/01:80 föreslår regeringen (Socialdepartementet) – efter hörande av Lagrådet – att riksdagen antar förslagen till

1. socialtjänstlag,
2. lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten,
3. lag om ändring i rättegångsbalken,
4. lag om ändring i föräldrabalken,
5. lag om ändring i brottsbalken,
6. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
7. lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
8. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
9. lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763),
10. lag om ändring i skollagen (1985:1100),
11. lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor,
12. lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,

13. lag om ändring i lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn,
14. lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,
15. lag om ändring i lagen (1990:1402) om övertagande av vissa sjukhem och andra vårdinrättningar,
16. lag om ändring i lagen (1990:1404) om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård,
17. lag om ändring i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård,
18. lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481),
19. lag om ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.,
20. lag om ändring i lagen (1994:1720) om civilt försvar,
21. lag om ändring i lagen (1994:459) om arbetsförmedlingsregister,
22. lag om ändring i lagen (1994:566) om lokal försöksverksamhet med finansiell samordning mellan socialförsäkring, hälso- och sjukvård och socialtjänst,
23. lag om ändring i lagen (1995:1518) om mervärdesskattekonton för kommuner och landsting,
24. lag om ändring i lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner,
25. lag om ändring i lagen (1997: 192) om internationell adoptionsförmedling,
26. lag om ändring i lagen (1997:297) om försöksverksamhet med sam-tjänst vid medborgarkontor,
27. lag om ändring i socialförsäkringsregisterlagen (1997:934),
28. lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård,
29. lag om ändring i lagen (1998:1656) om patientnämndsverksamhet m.m.,
30. lag om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension,
31. lag om ändring i inkomstkattelagen (1999:1229),
32. lag om ändring i lagen (1999:332) om ersättning till steriliserade i vissa fall,
33. lag om ändring i lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn,
34. lag om ändring i lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program.

Lagförslagen fogas till betänkandet som *bilaga 1*.

Motionerna

2000/01:Ju920 av Beatrice Ask m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en stödperson till kvinnan.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en stödperson till barnen.

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vård och behandling av män som misshandlar kvinnor.

2000/01:Ju932 av Viviann Gerdin och Lena Ek (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta professionella utredningsenheter enligt motionens syfte.

2000/01:Sf245 av Håkan Juholt m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barnbidrag för alla barn.

2000/01:So46 av Alice Åström och Yvonne Oscarsson (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i den föreslagna 17 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) innebärande att barn under 15 år inte skall utsättas för tvångsvisa kroppsliga ingrepp.

2000/01:So47 av Kenneth Johansson m.fl. (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att nivån i socialbidraget skall fastställas av kommun- respektive stadsfullmäktige.

2. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten och tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om personlig integritet och behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.

2000/01:So48 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en grundlig omprövning av socialbidragets syfte, roll och utformning bör komma till stånd.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om överklagande av beslut om bistånd hos allmän förvaltningsdomstol.

3. Riksdagen avslår regeringens förslag vad avser länsstyrelsernas tillsynsuppgifter (avsnitt 7).

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om länsstyrelsernas rådgivande och stödjande roll i det sociala utvecklingsarbetet i kommunerna.

5. Riksdagen begär hos regeringen förslag till lagreglering av det statliga finansiella ansvaret för invandrare som kommit till Sverige och fått permanent uppehållstillstånd vid relativt hög ålder i enlighet med vad som anförs i motionen.

2000/01:So49 av Lena Sandlin-Hedman och Carin Lundberg (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätten till bistånd enligt social-

2000/01:So50 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att äldre människor inte skall kunna nekas hemtjänst med hänvisning till deras ekonomiska situation.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förbättrade villkor för närståendevården.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om äldre och socialtjänstlagen.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Socialstyrelsen skall ha tillsynsansvaret för äldreomsorgen.

5. Riksdagen avslår regeringens förslag avseende behandling av känsliga personuppgifter som socialtjänsten.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skyddet för den personliga integriteten.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett nytt lagförslag.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förlängning av övergångsbestämmelserna till personuppgiftslagen.

2000/01:So51 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att socialpolitiken skall vara ett instrument för att bryta utanförskap och bidragsberoende.

2. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om kommunens skyldighet att utan dröjsmål erbjuda arbete eller kompletterande åtgärder som underlättar inträde i arbetslivet.

3. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om den enskildes rättighet till och skyldighet att delta i kompletterande åtgärder som underlättar inträde i arbetslivet.

4. Riksdagen beslutar att den s.k. riksnormen avvecklas till förmån för att skäliga bidragsnivåer fastställs av kommunerna.

5. Riksdagen beslutar att posten medlemskap i fackförening i försörjningsstödet skall utgå.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att möjlighet för kommuner att ersätta kortvariga socialbidrag med lån införs.

7. Riksdagen beslutar att införa 4 kap. 26 § i den tidigare barnavårdslagen i socialtjänstlagen.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om valfrihet inom äldreomsorgen.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om anhöriga och närstående inom äldreomsorgen.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om återinförande av besvärsrätten för alla former av biståndsbeslut enligt socialtjänstlagen.

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om beviljat men ej verkställt beslut om bistånd.

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förstärkning och samordning av tillsyn av socialtjänsten.

13. Riksdagen avslår förslaget om att bestämmelser om behandling av personuppgifter skall kunna beslutas genom föreskrifter.

14. Riksdagen avslår förslaget om att personuppgifter som rör ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, medlemskap i fackförening eller sexualliv skall komma att få behandlas inom socialtjänsten.

15. Riksdagen begär att regeringen återkommer med precisering i lagtexten angående personuppgifter som rör hälsa.

16. Riksdagen begär att regeringen återkommer med ett förslag som gör att det i socialtjänstlagen införs en uttrycklig hänvisning eller motsvarande reglering som förhindrar att två helt olika typer av färdtjänst utvecklas.

2000/01:So52 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen beslutar om ändring i 5 kap. 10 § socialtjänstlagen enligt följande lydelse: ”Socialnämnden skall genom stöd och avlösning underlätta för dem som vårdar närstående som är långvarigt sjuka eller äldre eller som har funktionshinder”.

2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i 5 kap. 7–8 §§ socialtjänstlagen angående intellektuella funktionshinder.

3. Riksdagen beslutar om lagstöd för förande av integritetskänsliga uppgifter i personakt som inte kan vara sökbar och/eller är avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier.

4. Riksdagen avslår i övrigt regeringens förslag till lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten såvitt avser 7 § första stycket 2 nämnda lag.

5. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning som ser över frågan om försörjningsstöd, beskattning och ideellt skadestånd.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om färdtjänst.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om boendesociala frågor.

2000/01:So53 av Lotta Nilsson Hedström och Kerstin-Maria Stalin (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen beslutar att rätten till arbetsmodell som tar till vara de närståendes resurser skall skrivas in i socialtjänstlagen.

3. Riksdagen beslutar att ersätta ordet bör med skall när det gäller socialnämndens avlösning av anhöriga som vårdar människor med funktionshinder.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att reglera riksnormen när barnbidrag höjs.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätten att byta socialsekreterare.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om legitimering av socionomer.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätt till medborgarvittne eller stödperson vid kontakt med socialtjänsten samt vid rättsliga förhandlingar.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta sociala förtroendenämnder.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta en social ansvarsnämnd.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsätta en kommitté för att utveckla socialtjänsten.

2000/01:So211 av Thomas Julin och Barbro Feltzing (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning för att kartlägga situationen inom missbrukarvården.

2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring för att skydda fostret.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att LVM görs könsneutral.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att LVM även skall komma i fråga för att skydda annan än missbrukaren eller närstående.

2000/01:So212 av Thomas Julin m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en tydlig lagstiftning som reglerar utredningsförfarandet i socialtjänsten.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om legitimering av socionomer.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätt till medborgarvittne eller stödperson vid kontakt med socialtjänsten samt vid rättsliga förhandlingar.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta sociala förtroendenämnder.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta en social ansvarsnämnd.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsätta en kommitté för att utveckla socialtjänsten.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätten att byta socialsekreterare.

2000/01:So219 av Rolf Olsson m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med

uppgift att se över lagstiftningen vad gäller socialtjänstens utredningar så att den enskildes integritet och rättssäkerhet tryggas.

2000/01:So226 av Chris Heister m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om utgångspunkter för socialtjänstens arbete.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om skatternas betydelse för socialbidragsberoendet.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om avveckling av den s.k. riksnormen för socialbidrag.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om utbyggnad av statliga transfereringssystem.

5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i socialtjänstlagen vad beträffar tolkningen av begreppet skälig levnadsnivå i enlighet med vad som anförts i motionen.

6. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av socialtjänstlagen i enlighet med vad som anförts i motionen om villkorat bistånd.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en lånemöjlighet som ersättning för socialbidrag.

8. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag i enlighet med vad som anförts i motionen om möjlighet för kommunerna att ersätta korttida socialbidrag med lån.

2000/01:So227 av Dan Kihlström (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om frivilliga organisationers insatser i missbrukarvården.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om tillsättandet av en kommitté med inriktning mot ideell missbrukarvård.

2000/01:So268 av Ingvar Svensson (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till riksdagen för att mildra kostnadseffekterna av socialtjänstlagens vistelsebegrepp vad gäller hemtjänst för de kommuner som har hög andel fritidsboende med hemvist i annan kommun.

2000/01:So284 av Thomas Julin m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att barnbidrag inte skall medräknas vid beräkning av socialbidrag.

2000/01:So298 av Chatrine Pålsson (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en återuppbyggnad av narkomanvården.

2000/01:So300 av Chris Heister m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om tvångsomhändertagande av alkoholmissbrukare.

2000/01:So303 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om nya driftsformer i socialtjänsten.

2000/01:So304 av Lennart Daléus m.fl. (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

4. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning om kvalitetssäkring av vårdnadsutredning genom s.k. second opinion.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om vidareutbildning och annan hjälp åt stödfamiljer.

2000/01:So328 av Inger Davidson (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att effekterna av systemet med kontaktpersoner och kontaktfamiljer skall utvärderas.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att erfarenheter skall dokumenteras och goda exempel spridas.

2000/01:So337 av Thomas Julin m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att alla beslut om bistånd med stöd av socialtjänstlagen skall kunna överklagas.

2000/01:So344 av Chris Heister m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om tillståndsplikt för verksamheter inom socialtjänsten.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om avvecklad kommunal tillsyn över enskild verksamhet inom socialtjänsten.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om statligt ansvar för godkännande och kvalitetskontroll inom vård och omsorg.

2000/01:So346 av Gunnel Wallin och Margareta Andersson (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om hjälp till boende, som även kan ge service.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om statligt stöd även utanför storstadskommunerna.

2000/01:So349 av Åke Gustavsson m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om lokalt inflytande vid LVU-hemmen.

2000/01:So352 av Lars Wegendal och Carina Adolfsson Elgestam (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en ändring i socialtjänstlagen i syfte att stärka spelmissbrukares rätt till behandling.

2000/01:So356 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening behovet av att utreda modeller och kostnader så att höjningen av generella bidrag får genomslag för familjer som uppstår försörjningsstöd.

2. Riksdagen begär att regeringen ger Familjepolitiska utredningen tilläggsdirektiv för att belysa och ge förslag som avser föräldrars försörjningsplikt.

3. Riksdagen begär att regeringen tar bort arbetsplikten enligt vad i motionen anförts om att inte villkora försörjningsstödet enligt socialtjänstlagen.

5. Riksdagen begär att regeringen gör en översyn av socialtjänstlagen så att beslut om avlösar- och ledsagarservicen omfattas av förvaltningsbesvär.

6. Riksdagen begär att regeringen gör en översyn av socialtjänstlagen så att beslut om korttidstillsynen för barn med funktionshinder utanför hemmet omfattas av förvaltningsbesvär.

7. Riksdagen begär att regeringen ger Riksförsäkringsverket i uppdrag att utreda kostnaden för att införa en generell rätt till umgängesresor.

8. Riksdagen begär att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att utvärdera erfarenheter och konsekvenserna av öppenvården för missbrukare.

9. Riksdagen begär att regeringen i 11 § socialtjänstlagen inför spelberoende som ett arbetsområde när det gäller att motverka missbruk.

2000/01:So407 av Barbro Feltzing m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att kartlägga unga flickors upplevelser i samband med påtvingad sex och bestående psykiska men.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att ett informationsprogram riktat till ungdomar tas fram.

2000/01:So411 av Agneta Lundberg m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om vård av missbrukare.

2000/01:So418 av Helena Zakariasén och Ann-Kristine Johansson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av kunskap om elöverkänslighet.

2000/01:So425 av Maud Ekendahl och Elizabeth Nyström (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att samtliga kommuner skyndsamt samordnar sitt ansvar vad gäller socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen.

2000/01:So438 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om statens ansvar för personer som ankommer till Stockholm-Arlanda flygplats och som blir föremål för åtgärd enligt socialtjänstlagen, lagen om vård av unga och lagen om vård av missbrukare.

2000/01:So440 av Berit Adolfsson (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen begär att regeringen utvärderar socialtjänstens organisation och arbetsmetoder och föreslår förändringar i enlighet med vad som anförs i motionen.

2000/01:So449 av Thomas Julin m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en kommitté med uppdrag att undersöka hur och om den tunga missbruksvården tillgodoses.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vårdkostnaderna.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det bör tillsättas en ombudsman med ansvar att hjälpa missbrukare och deras familjer.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätten att kunna överklaga beslut om missbrukarvård.

2000/01:So450 av Matz Hammarström m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förebygga sexuella trakasserier och upprätta handlingsplaner.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kvinnojourkunskap.

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda möjligheten till att exponering av pornografi förbjuds på samma sätt som reklam för tobak och alkohol.

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda pornografins skador och konsekvenser för t.ex. unga människor och hur detta påvekar dem i deras syn på sexualitet.

2000/01:So458 av Thomas Julin m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätten att byta socialsekreterare och socialdistrikt.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om journalanteckningar.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en tydlig redovisning och dokumentation av umgänge.

2000/01:So472 av Morgan Johansson m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om myndighetsutövning inom socialtjänsten.

2000/01:So479 av Claes-Göran Brandin och Christina Nenes (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att genomföra en översyn av befintliga regler kring anhörigas situation i syfte att ytterligare stödja deras situation.

2000/01:So488 av Kerstin-Maria Stalin och Thomas Julin (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av en utredning inriktad på effektiva åtgärder rörande den sakliga och etiska kvaliteten hos barnavårdsutredningar inom socialtjänsten.

2000/01:So491 av Christer Skoog m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av interkommunal ersättning vad avser hemtjänst vid fritidsboende.

2000/01:So492 av Carina Hägg (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av att kartlägga pornografins utbredning, marknad, distribution och konsumtion.

2000/01:So508 av Thomas Julin m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring som ger socialbidragsberättigade rätt till bidrag för tandvård.

2000/01:So525 av Kaj Larsson m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behov av skärpta krav på socialtjänsten att ge de drabbade hjälp och stöd vid avhysning.

2000/01:So527 av Per Bill m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att låta landets kommuner försöka hitta olika former av lösningar till hur vi kan bryta det bidragsberoende och det växande sociala utanförskap som drabbat tusentals människor.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att framgångsrika kommuner bör premieras.

2000/01:So531 av Ulla Wester (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att motverka de skillnader i vårdkvalitet, valfrihet och säkerhet som råder mellan sjukvårdens patienter och socialtjänstens klienter.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om nödvändigheten av att införa statlig socionomlegitimation i syfte att kvalitetssäkra det sociala arbetet.

2000/01:So538 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att återställa socialtjänstlagen så att den enskilde kan överklaga beslut om bistånd.

2000/01:Kr230 av Elisabeth Fleetwood m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om konstnärerna och socialbidragen.

2000/01:A808 av Matz Hammarström m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

32. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring enligt vad i motionen anförts om utredning angående möjlighet till socialbidrag för studenter.

40. Riksdagen begär att regeringen enligt vad som framförs i motionen låter utreda pornografins skador och konsekvenser för till exempel unga människor och hur detta påverkar dem i deras syn på sexualitet.

2000/01:Bo405 av Sten Lundström m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

8. Riksdagen begär att regeringen utreder och lägger fram förslag till lagändringar i socialtjänstlagen för att trygga individens rätt till en egen bostad.

Ärendets beredning i utskottet

Socialutskottet har berett konstitutionsutskottet och justitieutskottet tillfälle att yttra sig över avsnitten 13 respektive 12 i propositionen jämte motioner.

Yttrandena fogas till betänkandet som *bilagorna 2 och 3*.

Utskottet

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny socialtjänstlag, vilken skall ersätta den nuvarande socialtjänstlagen (1980:620). Den nya lagen är kapitelindelad och språkligt moderniserad i förhållande till nu gällande socialtjänstlag. I den nya socialtjänstlagen föreslås också vissa materiella ändringar i förhållande till den nuvarande. Ändringarna innebär bl.a. att de begränsningar i fråga om annat bistånd som gäller i dag tas bort, att rätten att överklaga genom förvaltningsbesvär skall omfatta i princip alla typer av biståndsbeslut enligt socialtjänstlagen, att länsstyrelserna ges utökade tillsynsinstrument samt att det blir obligatoriskt att upprätta vårdplaner när barn och unga skall vårdas utanför hemmet. Regeringen föreslår även en samlad strategi kring kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten.

Det föreslås också en ny lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Målsättningen för lagen är att se till att socialtjänsten har möjlighet att utnyttja modern informationsteknik för att höja effektiviteten och kvaliteten i arbetet. Lagen skall gälla utöver personuppgiftslagen (1998:204) och innehålla de särbestämmelser som är nödvändiga i socialtjänstens verksamhet.

I propositionen föreslås vidare vissa ändringar i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM), lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och lagen (1998:603) om verkställighet av

2000/01:SoU18

sluten ungdomsvård (LSU). Ändringarna innebär att det införs en möjlighet att ta urin-, blod- och utandningsprov på tvångsintagna i s.k. LVM-hem och särskilda ungdomshem. Vidare föreslås avseende LVM och LVU att vissa tvångsbefogenheter flyttas från socialtjänstförordningen (1981:750) till respektive lag. Dessutom föreslås vissa förändringar i LVM i syfte att klargöra dels när ett beslut om tvångsvård upphör att gälla vid olovlig frånvaro, dels vem som ansvarar för ledningen av verksamheten vid hemmet.

Som ikraftträdandedag föreslås beträffande ändringarna i LVM, LVU och LSU den 1 juli 2001, för lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten den 1 oktober 2001 samt för socialtjänstlagen den 1 januari 2002.

Allmänna utgångspunkter

Propositionen

Socialtjänsten utgör enligt regeringen en central del av välfärdspolitiken. Genom att tillgodose individuella behov hos socialt och ekonomiskt utsatta grupper utgör socialtjänstens insatser ett viktigt komplement till de generella ekonomiska stödsystemen.

Genom 1980 års socialtjänstreform fastlades de grundläggande målsättningarna och värderingarna som nu gäller för socialtjänsten. Det gäller principerna om helhetssyn, frivillighet, det förebyggande perspektivet och att den enskildes egna resurser skall tas till vara. Individens delaktighet och egna ansvar skall beaktas. Socialtjänsten skall också präglas av självbestämmande, kontinuitet, flexibilitet, normalisering, närhet och valfrihet. Regeringen betonar att de grundläggande värderingar som präglade 1980 års socialtjänstreform alltjämt skall gälla. Principerna ger inte bara vägledning för socialtjänstens praktiska verksamhet, utan för den människosyn som alltjämt skall präglare reformarbetet inom socialtjänsten, anför det. Regeringen anser det emellertid angeläget att påpeka att begreppen måste konkretiseras och manifesteras i det dagliga arbetet, så att de inte utvecklas till tomma honnörsord utan konkret innehåll.

I propositionen påpekas att utvecklingen under 1990-talet i flera avseenden har påverkat förutsättningarna för socialtjänstens arbete. Sedan 1992 har kommunerna stor möjlighet att själva utforma sin nämnd- och förvaltningsorganisation samtidigt som ansvarsfördelningen mellan kommuner och landsting har förändrats. Det har på sina håll påverkat helhetssynen i det praktiska arbetet. Vidare förde den djupa ekonomiska kris som präglade 1990-talets första hälft med sig stora nedskärningar i statsbudgeten för att komma till rätta med obalansen i statens finanser. Socialbidragskostnaderna fördubblades mellan åren 1990 och 1997 vilket innebar kraftigt ökade kostnader för kommunerna. Utvecklingen sammanföll med en rekordstor flyktinginvandring år 1994 samt flera olika reformer som för kommunerna innebar nya uppgifter och ett vidgat ansvar för dem som bor eller vistas i kommunen. År 1998 genomfördes vissa förändringar i socialtjänstlagen (prop. 1996/97:124, bet. 1996/97:SoU18, rskr. 1996/97:264). I förarbetena betonades att det inte fanns skäl att frångå grundtankarna i 1980 års reform, men att

det mot bakgrund av samhällsutvecklingen sedan reformens införande fanns anledning att ompröva medlen för att uppnå målen. Ändringarna innebar bl.a. att en riksnorm för försörjningsstöd infördes, att rätten till bistånd därutöver preciserades samt att rätten att överklaga biståndsbeslut genom förvaltningsbesvär inskränktes.

Den ekonomiska utvecklingen vände dock åter uppåt vid mitten av 1990-talet. Den tidigare åtstramningspolitiken har nu enligt regeringen ersatts av en reformpolitik, med mer resurser till vård, skola och omsorg, och målet om att sänka den öppna arbetslösheten till fyra procent har uppnåtts. Det finns emellertid människor som oavsett arbetsmarknadsläget har svårt att hävda sig på arbetsmarknaden. Det kan bero på personliga problem eller sämre sociala förutsättningar. För dessa utgör socialtjänstens insatser ett skyddsnät i utsatta situationer eller perioder i livet. Enligt regeringen är ett kompromisslöst mål att välfärden skall omfatta samtliga medborgare. Det är därför angeläget att stärka det yttersta skyddsnätet, så att människor som av skilda anledningar utsätts för ekonomiska eller sociala påfrestningar ges förutsättningar att leva ett värdigt och självständigt liv, anför det.

Motionerna

I *motion So51 av Bo Lundgren m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om att socialpolitiken skall vara ett instrument för att bryta utanförskap och bidragsberoende (*yrkande 1*). I motionen presenteras riktlinjer för en sådan socialpolitik. Motionärerna framhåller att hundratusentals människor, som inget hellre önskar än att försörja sig själva och sin familj, i dag är hänvisade till socialbidrag. Detta är en följd av den politik som nu förs, vilken är inriktad på att behandla symtomen i stället för att angripa de egentliga problemen, inte minst när det gäller att ge alla möjlighet att arbeta. Utgångspunkten för den sociala politiken bör enligt motionärerna inte vara regler och nivåer för olika former av bidrag utan hur behovet av bidrag kan minska. Mot regeringens omhändertagandepolitik ställer motionärerna en politik för arbete och egenmakt, byggd på fyra steg varav de tre första syftar till att skapa förutsättningar för människor att stå på egna ben: var och en som så önskar skall kunna få ett arbete. Resultatet av arbete skall trygga den egna försörjningen i stället för att försvinna i en rundgång av skatter och bidrag. Förutsättningar och stimulans skall finnas så att man genom utbildning kan förbättra sin situation. Framgång på dessa tre områden innebär att de som är i behov av det fjärde steget – den egentliga socialpolitiken – minimeras. För att detta skall kunna åstadkommas krävs att man tar sig an de verkliga problemen och genomför de åtgärder i form av skattesänkningar, avregleringar och systemomläggningar som måste vidtas för att öka sysselsättningen, anför det. Motionärerna begär vidare att regeringen återkommer med förslag om kommunens skyldighet att utan dröjsmål erbjuda arbete eller kompletterande åtgärder som underlättar inträde i arbetslivet (*yrkande 2*). För att minska beroendet av socialbidrag bör varje kommun åläggas att inom en viss tid garantera alla arbetsföra personer tillgång till sysselsättning. Kan inte arbete erbjudas på den reguljära arbetsmarknaden skall sysselsättningen vara en kombination

I *motion So226 av Chris Heister m.fl. (m)* begärs tillkännagivanden till regeringen om vad i motionen anförts om utgångspunkterna för socialtjänstens arbete (*yrkande 1*), om skatternas betydelse för socialbidragsberoendet (*yrkande 2*) samt om utbyggnad av statliga transfereringssystem (*yrkande 4*). Motionärerna anser att utgångspunkten för socialtjänsten skall vara att kommunerna har det övergripande ansvaret för de personer som är bosatta i kommunen. Socialpolitiken skall dock vara subsidiär, och de skyddsnet bör stärkas som utgörs av de naturliga gemenskaperna som varje människa lever i – familj, släkt och vänner, grannar, medarbetare, arbetskamrater och föreningsliv m.m. Enligt motionärerna skapar ett varierat utbud av olika vård- och behandlingsformer och olika huvudmän en flexibilitet som ökar förutsättningarna för att finna adekvata insatser för personer med sociala problem. Därför bör incitament skapas för det civila samhället att öka insatserna inom den sociala sektorn. Motionärerna anför vidare att de kraftiga skattehöjningarna för främst låg- och medelinkomsttagare under de senaste åren har lett till att en nyfattigdom vuxit fram. Hushållens marginaler har blivit mindre och för många räcker inte lönen efter skatt till. En naturlig princip borde enligt motionärerna vara att den som betalar skatt inte samtidigt skall behöva bidrag och att den som får bidrag inte skall behöva betala skatt. Transfereringssystemen bör utformas så att utbildning och arbete lönar sig bättre.

I *motion So48 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)* begärs ett tillkännagivande om att en grundlig omprövning av socialbidragens syfte, roll och utformning bör komma till stånd (*yrkande 1*). I regeringens förslag saknas enligt motionären den totala omprövning som borde komma till stånd av hur samhällets skyddsnet skall utformas och finansieras i framtiden. Motionären anser att det kommunala självstyret skall förstärkas, inte försvagas.

I *motion So527 av Per Bill m.fl. (m)* begärs tillkännagivanden om att låta landets kommuner försöka hitta olika former av lösningar till hur vi kan bryta det bidragsberoende och det växande sociala utanförskap som drabbat tusentals människor (*yrkande 1*) samt om att framgångsrika kommuner bör premieras (*yrkande 2*).

Tidigare behandling och pågående arbete

I det av riksdagen godkända *betänkandet 1996/97:SoU18* behandlade utskottet regeringens proposition 1996/97:124 Ändring i socialtjänstlagen jämte ett flertal motioner, bl.a. en motion från Moderata samlingspartiet med i huvudsak samma innehåll som den nu aktuella motion So226 yrkandena 1, 2 och 4. I betänkandet ges i avsnittet Allmänna utgångspunkter för socialtjänsten (s. 12–17) en redogörelse för grundtankarna bakom socialtjänstreformen 1980, de utvecklingstendenser som regeringen enligt proposition 1996/97:124 ansåg vara av betydelse för socialtjänstens framtida roll och uppgifter samt de överväganden som låg till grund för de i propositionen föreslagna ändringarna i socialtjänstlagen, vilka trädde i kraft den 1 januari 1998. Utskottet

Socialtjänsten är en central del i samhällets välfärdssystem.

De övergripande målen och grundläggande värderingarna för samhällets socialtjänst – demokrati, jämlikhet, solidaritet och trygghet – anges i socialtjänstlagens inledande paragraf. Enligt portalparagrafen skall socialtjänsten, på demokratins och solidaritetens grund, främja människornas ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation skall socialtjänsten inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser. Socialtjänsten skall med andra ord inte inriktas på att ta över den enskildes ansvar utan på att frigöra och utveckla den enskildes egna resurser. Verksamheten skall vidare bygga på respekt för människornas självbestämmande och integritet.

De övergripande målen utgör grunden för delmålen för de olika målgrupper och verksamheter som anges i lagen.

Socialtjänstlagen ger enligt utskottet uttryck för en positiv tilltro till den enskildes egen förmåga och vilja att påverka sin situation. I likhet med regeringen anser utskottet att de övergripande målen och grundläggande värderingarna för all verksamhet inom socialtjänsten skall ligga fast. – – –

Enligt utskottets mening finns det i dag inte heller något skäl att göra avsteg från de principer som enligt förarbetena till socialtjänstlagen skall vara vägledande för det individinriktade arbetet inom socialtjänsten. En vägledande princip är att verksamheten skall präglas av en helhetssyn i stället för symtomtänkande. Detta innebär bl.a. att en enskilds eller en grupp sociala situation och de problem han eller gruppen har skall ses i förhållande till hela den sociala miljön. Inte bara familjen och närmiljön hör hit utan också den enskildes förhållanden i vidare mening. Det rör bl.a. frågor om möjlighet att få arbete och bostad och att undvika utslagning, segregation och fattigdom. Helhetssynen förutsätter ett samarbete över sektorsgränserna.

Frivillighet och självbestämmande skall vara vägledande vid handläggningen av enskilda ärenden. Detta innebär att den enskilde själv får bestämma om han eller hon skall ta emot erbjudanden om en viss social tjänst. Det är den enskilde som gör valet dock inom ramen för befintliga resurser. Frivillighet och självbestämmande innebär inte att socialtjänsten skall vara kravlös. Till socialtjänstens uppgifter hör att på olika sätt försöka motivera den enskilde för en viss insats.

Andra vägledande principer inom socialtjänsten är att stöd- och hjälpinsatser skall ”normaliseras” så att människor inte känner sig stämplade eller utpekade, att insatser i hemmet går före vård utanför hemmet och att vården skall anordnas så nära hemmet som möjligt utan att flexibiliteten går förlo-rad. Insatserna måste anpassas till den enskildes aktuella förutsättningar och behov, vilket betyder att socialtjänsten måste förfoga över ett brett register av handlingsalternativ när det gäller individuellt inriktade insatser.

Som anförs i propositionen finns det inte anledning att misstro människors vilja och förmåga att aktivt förändra sin situation och utvecklas enligt sina förutsättningar om möjligheter erbjuds och erforderligt stöd från samhällets sida tillhandahålls. Det grundläggande synsättet för socialtjänsten bör därför förbli oförändrat. Utskottet delar regeringens uppfattning att medlen för att uppnå målen i socialtjänstlagen kan behöva omprövas. Den ökade arbetslösheten och tendenserna till ökade klyftor i samhället ställer t.ex. allt större krav på aktiva insatser från socialtjänstens sida för att verka för människors ekonomiska och sociala trygghet. Arbetslösheten, de neddragna kommunala resurserna, förändringarna i socialförsäkringssystemen och en omfattande

systemkritik mot välfärdspolitikens grundvalar är några av de nya förutsättningar som präglar socialtjänstens verklighet i dag. Resurserna för att ge stöd och hjälp är mer begränsade än tidigare. Det är nödvändigt att hitta praktiska vägar att skapa största möjliga effektivitet i det sociala arbetet.

När det gäller målen för arbetet med vissa grupper i samhället skall socialtjänsten även i framtiden verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden, att äldre människor kan leva och bo självständigt, att människor med funktionshinder kan delta i samhällets gemenskap och leva som andra, att människor som missbrukar alkohol eller andra beroendeframkallande medel kommer ifrån sitt beroende och att människor som saknar medel till sitt uppehälle får möjlighet att klara sin försörjning.

I likhet med regeringen anser utskottet att det är angeläget att socialtjänstens arbete mer än tidigare inriktas på att verka med barnens bästa för ögonen. De anhörigas insatser inom vård och omsorg har alltmer kommit att uppmärksammas. Socialtjänsten bör därför underlätta för närstående som vårdar äldre, långvarigt sjuka eller handikappade. Detta kan också i högre grad möjliggöra ökad valfrihet och kontinuitet i omsorgen. Socialtjänsten bör också i högre utsträckning stödja frivilligt socialt arbete. Ökad samverkan mellan socialtjänsten och andra samhälleliga verksamheter är något som lyfts fram som särskilt angeläget i propositionen. Utskottet, som menar att det finns ett stort behov av att mer effektivt utnyttja samhällets samlade resurser för att bättre kunna tillgodose människors behov av stödåtgärder och förhindra att människor hamnar i en rundgång mellan de olika välfärdssystemen, delar denna inställning. Individens problem och behov får inte snävt betraktas endast ur den egna myndighetens perspektiv vilket under en lång tid präglat delar av den offentliga sektorn. En helhetssyn skall som tidigare anförts präglar arbetet inom socialtjänsten.

Socialbidragets syfte är inte att fungera som en långsiktig försörjningskälla utan skall vara samhällets sista försörjningsstöd och träda in när i princip alla andra möjligheter uttömts. Under 1990-talet har andelen socialbidragstagare kraftigt ökat och fler har blivit beroende av socialbidrag för sin försörjning under allt längre tid till följd av bl.a. den höga arbetslösheten och de nödvändiga besparingarna inom välfärdssystemen. Utskottet delar regeringens inställning att socialbidraget måste återgå till att vara ett sista skyddsnät, för tillfälliga ekonomiska behov och annat stöd. — — —

Utskottet har varje år därefter, senast i det av riksdagen godkända *betänkandet 1999/2000:SoU6 Socialtjänstfrågor* (s. 9 f.), vid behandlingen av motioner om socialtjänstens allmänna utgångspunkter vidhållit ovan redovisade inställning och avstyrkt motionerna. I det nämnda betänkandet hänvisade utskottet också till att Socialtjänstutredningen i sitt slutbetänkande lämnat förslag på hur socialtjänsten kan anpassas till de nya förutsättningarna på arbetsmarknaden och hur socialbidragsberoendet kan brytas samt anförde att riksdagen inte borde föregripa kommande förslag på området. Utskottet avstyrkte motionerna (res. m).

Familjeutredningen har haft regeringens uppdrag att pröva om det ekonomiska familjestödet kan göras mer generellt, dvs. med minskade marginaleffekter men med bevarad eller ökad fördelningspolitisk träffsäkerhet. Utredningen presenterade sitt slutbetänkande *Ur fattigdomsfällan (SOU 2001:24)* i februari 2001. I betänkandet analyseras de samlade effekterna av skatter, bidrag och avgifter för olika typer av barnfamiljer. Framför allt belyses marginaleffekterna, dvs. hur stor del av en inkomstökning som familjen får be-

hålla och hur stor del som går bort i form av ökad skatt, minskade bidrag, höjda avgifter m.m. Utredningen anser att det ekonomiska familjestödet bör läggas om så att det blir mer generellt i syfte att minska marginaleffekter och på så sätt motverka fattigdomsfällor. Bland annat föreslås att bostadsbidraget till barnfamiljer ersätts av generella, icke inkomstprövade stöd. Två nya tillägg till barnbidraget föreslås också, ett till ensamstående med barn och ett till studerande föräldrar. Utredningen föreslår vidare ett särskilt behovsprövat och tidsbegränsat stöd för ensamstående med barn, vilket avses kopplas till krav på att mottagaren utbildar sig. Socialbidragens roll bör inte ändras utan förbli ett stöd som garanterar konsumtion på en viss nivå, dvs. skälig levnadsnivå, inte en garanti för en viss inkomst.

Betänkandet är för närvarande under remissbehandling.

Utskottets bedömning

Utskottet delar regeringens uppfattning att socialtjänsten utgör en central del av välfärdspolitiken och ett viktigt komplement till de generella ekonomiska stödsystemen. I likhet med regeringen anser utskottet vidare att de övergripande målsättningarna och grundläggande värderingarna för verksamheten inom socialtjänsten skall stå fast. Till 1 kap. 1 § i förslaget till ny socialtjänstlag överförs oförändrad den nu gällande portalparagrafen med innebörd att socialtjänsten på demokratins och solidaritetens grund skall främja människornas ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation skall socialtjänsten inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser. Verksamheten skall vidare bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

Utskottet vidhåller att det inte finns någon anledning att frånga de principer som enligt förarbetena till den nuvarande socialtjänstlagen skall vara vägledande för det individinriktade arbetet inom socialtjänsten, nämligen principerna om helhetssyn, frivillighet och självbestämmande, kontinuitet, normalisering, flexibilitet, närhet och valfrihet. Socialtjänsten skall arbeta förebyggande och ta till vara den enskildes egna resurser samt beakta den enskildes delaktighet och egna ansvar. Principerna ger också uttryck för den människosyn som alltjämt skall prägla reformarbetet inom socialtjänsten.

Utskottet anser i likhet med regeringen att det är ett kompromisslöst mål att välfärden skall omfatta samtliga medborgare. Socialtjänstens insatser ger de människor som av olika anledningar utsätts för ekonomiska eller sociala påfrestningar möjlighet att leva ett värdigt och självständigt liv. Utskottet delar regeringens uppfattning att det är angeläget att nu stärka detta skydds-nät.

Utskottet vidhåller dock att socialbidraget skall vara ett yttersta skydds-nät för tillfälliga ekonomiska behov och inte fungera som en långsiktig försörjningskälla. Familjeutredningen har analyserat de samlade effekterna av skatter, bidrag och avgifter för barnfamiljerna samt därvid bl.a. belyst marginaleffekterna. Riksdagen bör inte föregripa kommande förslag på området.

Med det sagda avstyrker utskottet motionerna So48 (m) yrkande 1, So51 (m) yrkandena 1 och 2, So226 (m) yrkandena 1, 2 och 4 samt So527 (m) yrkandena 1 och 2. Utskottet tillstyrker 1 kap. 1 § i förslaget till ny socialtjänstlag.

Rätten till bistånd

Propositionen

Nuvarande ordning

Sedan den 1 januari 1998 gäller beträffande rätten till bistånd att den som inte själv kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt (annat bistånd) på särskilt angivna villkor (6 § socialtjänstlagen). Den enskilde skall genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet skall utformas så att det stärker hans eller hennes resurser att leva ett självständigt liv (6 a §). Vad som skall anses ingå i *försörjningsstödet* preciseras i 6 b §. En riksnorm som innefattar skäliga kostnader för livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning, telefon och TV-avgift fastställs av regeringen för varje år. Utöver det belopp som utgör riksnormen har den enskilde rätt till bistånd för skäliga kostnader för boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring, läkarvård, akut tandvård, glasögon samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa. Vad som avses med *annat bistånd* preciseras i 6 f §, nämligen hjälp i hemmet samt särskilt boende för service och omvårdnad för äldre eller bostad med särskild service för funktionshindrade.

Kommunen har därutöver getts en befogenhet att kunna utge bistånd även i annan form eller utöver vad som följer av 6 b och 6 f §§, om det finns skäl för det (6 g §). Sådant bistånd är dock inte utformat som en rättighet för den enskilde, utan som en möjlighet för kommunen.

Biståndsbeslut som avser försörjningsstöd eller annat bistånd kan överklagas av den enskilde genom förvaltningsbesvär, vilket innebär att domstolen prövar såväl beslutets laglighet som dess lämplighet och kan fatta ett nytt beslut med en annan innebörd. Övriga biståndsbeslut kan enbart bli föremål för laglighetsprövning enligt kommunallagens (1991:900) bestämmelser.

Uppföljning av reformen 1998

Som skäl för begränsningen av den enskildes möjligheter att överklaga ett beslut om bistånd rörande olika former av stöd samt vård- och behandlingsinsatser anförde regeringen (prop. 1997/98:124 s. 92 f.) bl.a. att den enskilde är tillförsäkrad ett inflytande över insatserna genom bestämmelserna om att socialnämndens insatser för den enskilde skall utformas och genomföras tillsammans med honom. Den enskilde spelar själv en mer aktiv roll när det gäller bedömningen av behovet av olika åtgärder och bestämmandet av målet för en viss insats. Vad den enskilde och kommunen kan ha olika uppfattningar om är i första hand valet av insats eller utformningen av insatsen, vilket enligt regeringen knappast var en fråga som lämpade sig för juridisk

överprövning. Regeringen konstaterade mot denna bakgrund att möjligheten att anföra förvaltningsbesvär över denna typ av beslut inte behövdes för att kommunerna skulle tillgodose de varierande behov av stöd, vård eller behandling som enskilda kan ha. Regeringen betonade samtidigt det stora ansvar som kommunen har för att det finns lämpliga åtgärder att sätta in för bl.a. barn och unga i svårigheter och för människor med missbruksproblem. Regeringen utgick vidare från att kommunen även i fortsättningen tillförsäkrar den enskilde en skälig levnadsnivå och att stödet utformas så att det stärker dennes resurser att leva ett självständigt liv. Begreppet skälig levnadsnivå kvarstod i lagen liksom den hittillsvarande tolkningen av ambitionsnivåer och kvalitet på stödinsatser.

I den nu aktuella propositionen konstaterar emellertid regeringen att de utvärderingar som har gjorts av dels Socialstyrelsen, dels länsstyrelserna visar att ändringarna i socialtjänstlagen har fått vissa effekter som inte var avsedda. Bland annat visar flera studier att socialbidragshandläggare som ställs inför en och samma fallbeskrivning kan göra mycket olika bedömningar, såväl vid jämförelse mellan handläggare i olika kommuner som mellan handläggare inom samma kommun. Vidare medför uppdelningen av biståndsprövningen på två olika bestämmelser bl.a. att vissa beslut tas med stöd av 6 g §, trots att de borde fattas enligt 6 b § och därmed kunna överklagas genom förvaltningsbesvär.

Regeringens förslag

Regeringens förslag till ny socialtjänstlag innebär vissa ändringar i förhållande till nu gällande bestämmelser om ekonomiskt bistånd. Begränsningarna rörande begreppet "livsföring i övrigt", dvs. att det endast avser hjälp i hemmet och särskilt boende för service och omvårdnad för äldre eller bostad med särskild service för funktionshindrade (annat bistånd), tas bort. Bestämmelsen kommer i princip att återgå till vad som gällde före den 1 januari 1998: den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt skall ha rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt (*4 kap. 1 § första stycket i förslaget till ny socialtjänstlag*).

Begreppet skälig levnadsnivå skall kvarstå i lagen med den innebörd som begreppet har vad gäller innehåll och nivåbestämning av biståndet. Likaså kvarstår bestämmelsen om att biståndet skall utformas så att det stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv (*andra stycket i ovan nämnda lagrum*).

Försörjningsstödet föreslås liksom i dag bestå av två delar. En av delarna utgörs av den schablonberäknade "riksnormen", som preciseras i *4 kap. 3 § första stycket 1* i regeringens förslag och som omfattar samma kostnader som nu gällande bestämmelse. Förutom de poster som ingår i riksnormen skall försörjningsstöd lämnas för skäliga kostnader för boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa (*2 i samma lagrum*). Enligt den nu gällande motsvarigheten till bestämmelsen ingår även skäliga kostnader för läkarvård, akut tandvård och glasögon. Dessa poster har tagits bort ur uppräknningen men omfattas, utan

precisering, av begreppet livsföring i övrigt. Enligt regeringen renodlas försörjningsstödet på detta sätt till att enbart omfatta sådana kostnader som är regelbundet återkommande. Liksom nu kan socialnämnden frångå riksnormen och beräkna dessa kostnader till en högre eller lägre nivå om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl för detta (*4 kap. 3 § andra stycket*).

Regeringen föreslår vidare en bestämmelse om att socialnämnden får ge bistånd utöver vad som följer av 1 § om det finns skäl för det (*4 kap. 2 §*). Bestämmelsen motsvarar 6 g § i gällande socialtjänstlag.

Regeringen föreslår också en ändring av överklagandebestämmelserna i förhållande till vad som nu gäller. Av *16 kap. 3 § i förslaget till ny socialtjänstlag* framgår att socialnämndens beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

I *4 kap. 4–6 §§ i förslaget till ny socialtjänstlag* finns bestämmelser om att socialnämnden under vissa förutsättningar får begära att den som uppbär försörjningsstöd under viss tid skall delta i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet. Paragraferna motsvarar nuvarande 6 c–e §§ socialtjänstlagen.

I *9 kap. 1 och 2 §§ i förslaget till ny socialtjänstlag* finns bestämmelser om att socialnämnden under vissa förutsättningar får återkräva ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § samt annan ekonomisk hjälp. Paragraferna motsvarar i princip nuvarande 33–33 a §§.

Skäl för förslaget m.m.

Regeringen anför att de indikationer som getts genom uppföljningarna av reformen 1998, tillsammans med det starka stöd som utredarens förslag har fått bland remissinstanserna, visar på behovet av en återgång till tidigare ordning där den enskilde som inte själv kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt ges en rätt till bistånd för såväl sin försörjning som för sin livsföring i övrigt. Den uppdelning eller gradering av olika gruppers behov, som den nuvarande ordningen ger uttryck för, tycks inte ha lett till några positiva effekter vare sig för enskilda eller kommunerna, utan snarare bidragit till ökad administration på socialbyråerna och en osäkerhet om vad som gäller. En ökad rättssäkerhet för den enskilde är därför även av vikt för att undvika oskäliga skillnader i biståndsprövningen, menar regeringen. Den föreslagna ändringen innebär inte någon ändring när det gäller den enskildes eget ansvar att efter sin förmåga bidra till sin försörjning. Inte heller föreslår regeringen någon ändring i de bestämmelser som reglerar vilka krav socialtjänsten kan ställa på den enskilde för att bistånd skall komma i fråga.

Utgångspunkten för den föreslagna ändringen är enligt propositionen att alla personer skall ha rätt till insats efter behov. Ingen grupps behov skall vara starkare skyddat än andras. Det kan inte vara rimligt att personer med behov av olika vårdinsatser eller barn och unga som behöver vård inte ges samma rättstrygghet som t.ex. äldre och personer med funktionshinder. Socialtjänstlagen skall säkra att de medborgare som har behov av socialt stöd

eller vård- och behandlingsinsatser får det stöd och den behandling som de behöver. Rätten till bistånd kommer att gälla insatser som avser den enskildes livsföring, oavsett vilken grupp den enskilde tillhör. Innehållet i insatserna behöver därmed inte preciseras i lagen.

Begreppet *livsföring i övrigt* har funnits med alltsedan socialtjänstlagen trädde i kraft för snart tjugo år sedan. Som nämnts ovan föreslår regeringen att den nuvarande begränsningen av begreppet till att endast avse s.k. annat bistånd nu tas bort. Med ”livsföring i övrigt” avses därmed alla de olika behov som den enskilde kan ha för att tillförsäkras en skälig levnadsnivå och som inte omfattas av försörjningsstödet. Det kan vara fråga om bistånd till läkarvård eller tandvård, glasögon, möbler, husgeråd, vinterkläder, vård- och behandlingsinsatser för missbrukare, hemtjänst, särskilt boende för äldre eller funktionshindrade m.m. I propositionen påpekas att det inte är möjligt att lämna en uttömmande uppräkningslista av vilka insatser eller behov som skall anses ingå. Liksom i dag måste en individuell bedömning göras i varje enskilt fall. Den rättspraxis som har utvecklats under de snart tjugo år socialtjänstlagen har varit i kraft, liksom allmänna råd från Socialstyrelsen, bör kunna tjäna till ledning vid bedömningen av vilken biståndsinsats som kan komma i fråga, anför det.

När det gäller att bestämma nivån för biståndet kopplas det liksom i nuvarande lag till begreppet *skälig levnadsnivå*. Begreppet bestämmer dock inte bara nivån utan också vilken form av insats, vård och behandling, andra stödformer eller ekonomiskt bistånd som kan komma i fråga. Den skäliga levnadsnivån blir ett uttryck för kvaliteten i insatsen och vilken ambitionsnivå som kan vara rimlig i ett enskilt fall mot bakgrund av rättighetsbestämmelsens syfte.

Regeringen anför vidare att en bestämmelse av detta slag måste kunna användas oberoende av de samhällsförändringar som sker, t.ex. inom socialförsäkringssystemen och hälso- och sjukvården. Även ändrade förutsättningar i själva arbetsformerna till följd av metodutveckling kräver en generell utformning. Därtill kommer att över tiden ändrade ekonomiska förutsättningar ställer krav på en flexibel användning. En alltför detaljerad lagstiftning kan enligt regeringen därmed antas innebära att tillämpningen över tiden skulle försvåras.

Mot bakgrund härav anser regeringen det viktigt att markera socialtjänstlagens grundläggande syfte att garantera att medborgarna får sina behov av bistånd tillgodosedda. Nivåerna på insatserna måste därför vara sådana att detta uppfylls. I detta hänseende blir begreppet skälig levnadsnivå ett uttryck för vissa minimikrav på insatsen vad gäller kvaliteten. Vid bedömningen av vilken insats som kan komma i fråga måste en sammanvägning göras av olika omständigheter såsom den önskade insatsens lämplighet som sådan, kostnaderna för den önskade insatsen i jämförelse med andra insatser samt den enskildes önskemål. Det kan enligt regeringens mening inte finnas en obegränsad frihet för den enskilde att välja sociala tjänster oberoende av kostnad. I både kommunens och den enskildes intresse ligger att biståndet skall utformas så att det svarar mot det mål man vill uppnå. Oftast innebär det att det råder samstämmighet mellan den enskilde och tjänstemannen om

lämplig insats. I de fall det inte är möjligt måste tolkningen av begreppet skälig levnadsnivå ske mot bakgrund av rättighetsbestämmelsens grundläggande syfte, dvs. en yttersta garanti för medborgarnas livsföring i olika avseenden. Detta utesluter emellertid inte att kommunen, när likvärdiga insatser finns att tillgå, ges möjlighet att välja det billigaste alternativet, anför det i propositionen.

Som en följd av förslaget att biståndsbestämmelsen i socialtjänstlagen skall utformas som en rättighetsbestämmelse avseende alla former av socialt bistånd, bör enligt regeringen överklagandebestämmelserna ändras. För att kunna förverkliga en rättighet måste det finnas ett sätt för den enskilde som är missnöjd med ett myndighetsbeslut att kunna få det prövat på rättslig väg. Några remissinstanser framhåller att en återgång till det tidigare gällande systemet, med rätt att överklaga alla typer av biståndsbeslut till förvaltningsdomstol, står i strid med det kommunala självstyret. Enligt regeringens uppfattning väger hänsynen till den enskildes rättssäkerhet tyngre än kommunernas intresse i detta fall, och förslaget är därför motiverat.

I propositionen framhålls att förslaget inte innebär någon ändring i förhållande till nuvarande reglering eller praxis vad gäller den enskildes ansvar att göra vad han eller hon kan för att försörja sig själv. Exempelvis måste den som har ekonomiska tillgångar först använda sig av dessa innan försörjningsstöd kan komma i fråga. Regeringen tar i det sammanhanget särskilt upp frågan om den som har fått ett ideellt skadestånd skall behöva använda detta till sin försörjning (s. 94 f.). Enligt regeringen måste frågeställningen ses mot bakgrund av socialbidragets funktion som det yttersta skyddsnätet för människors försörjning. Utan att i grunden göra om socialbidragets konstruktion är det inte möjligt att generellt skydda vissa tillgångar från att beaktas vid prövning av rätt till ekonomiskt bistånd. Regeringen betonar dock att en individuell prövning alltid måste göras i varje enskilt fall. Ibland kan det därför vara rimligt att det individuella synsättet vidgas eftersom förutsättningarna avviker från det som normalt förekommer vid socialbidragshantering. Ett sådant exempel kan vara en enskild som har fått ett ideellt skadestånd på grund av att han eller hon har varit utsatt för ett brott av något slag, och t.ex. kan ha behov av långvariga och kostsamma behandlingar. Detta bör då enligt regeringens mening rimligtvis beaktas vid biståndsbedömningen.

Regeringen anför att det inom arbetsmarknadspolitiken finns olika system som särskilt riktar sig till ungdomar som har svårt att få arbete eller personer som är beroende av socialbidrag under lång tid, t.ex. aktivitetsgarantin och utvecklingsgarantin för ungdomar i åldern 20–24 år. Biståndsbehovet tillgodoses genom de särskilda ersättningar som utgår. Dessutom har socialnämnden enligt 6 c–e §§ socialtjänstlagen rätt att kräva att den som har socialbidrag och är under 25 år deltar i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet som villkor för att få socialbidrag. Enligt propositionen avser regeringen att ta initiativ till en översyn som belyser samspelet mellan dessa regelverk och olika huvudmäns ansvar för utbildning och arbete när det gäller socialbidragsberoende ungdomar. Översynen skall också innefatta en utvärdering av hur dessa bestämmelser tillämpats inom socialtjänstlagen och

hur utvecklingen på arbetsmarknaden svarat mot bestämmelserna. Vidare skall bestämmelser av mindre tvingande karaktär i socialtjänstlagen övervägas.

Motionerna

I *motion So51 av Bo Lundgren m.fl. (m)* yrkas att riksdagen beslutar att den s.k. riksnormen avvecklas till förmån för att skäligen bidragsnivåer fastställs av kommunerna (*yrkande 4*). Motionärerna anför att riksnormen har haft mycket liten inverkan på socialbidragskostnaderna men däremot minskat möjligheterna för kommunerna att hitta egna lösningar. Enligt motionärernas mening bör kommunerna själva fastställa nivåerna i socialbidraget med utgångspunkt i allmänna principer i socialtjänstlagen. Med en riksnorm finns det en uppenbar risk att det går slentrian i bedömningen av det ekonomiska biståndet och att detta inte prövas mot andra åtgärder i den omfattning som är lämplig. Det är enligt motionärerna också viktigt att lokala bedömningar utifrån bl.a. löneläge och kostnadsbild finns med då nivåerna fastställs och att denna del av socialtjänsten är förankrad i det allmänna rättsmedvetandet på orten. I motionen begärs vidare ett tillkännagivande om återinförande av besvärsrätten för alla former av biståndsbeslut enligt socialtjänstlagen (*yrkande 10*). Motionärerna anser att det finns risk för att den nu föreslagna ändringen av överklagandebestämmelserna är kostnadsdrivande och att utvecklingen därför måste följas noga. Den återinförda besvärsrätten måste enligt motionärerna följas av preciserade anvisningar så att domstolsprövningarna uppfattas som rimliga av såväl medborgarna som socialnämnderna. Lokala förhållanden skall vara utgångspunkten för prövningarna, anför det.

Även i *motion So226 av Chris Heister m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om avveckling av den s.k. riksnormen för socialbidrag (*yrkande 3*). Motionärerna yrkar vidare att riksdagen skall begära att regeringen lägger fram förslag till ändring i socialtjänstlagen vad beträffar tolkningen av begreppet skälig levnadsnivå (*yrkande 5*). Tolkningen av begreppet har enligt motionärerna skett med stort inflytande av beräkningar från centrala statliga myndigheter. Motionärerna anser att tolkningen i ökad utsträckning bör ske lokalt med hänsyn till lokala förhållanden och till individens behovsnivå. Socialtjänstlagen bör kompletteras avseende begreppet skälig levnadsnivå så att stor betydelse tillmätts de levnadsförhållanden som råder för yrkesarbetande utan socialbidrag och så att socialbidragsnivån normalt hamnar under vad som hade erhållits genom ett yrkesarbete i lägre löneläge.

I *motion So48 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)* begärs ett tillkännagivande om överklagande av beslut om bistånd hos allmän förvaltningsdomstol (*yrkande 2*). Motionären anser det viktigt att lagreglerna på området utformas så att man på ett genomtänkt sätt kan kombinera ett stärkt kommunalt självstyre med ett värnande om den enskildes rättssäkerhet.

I *motion So47 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om att nivån i socialbidraget skall fastställas av kommun- respektive stads-

fullmäktige (*yrkande 1*). Enligt motionärerna ger riksnormen, som den nu är konstruerad, inte den rättvisa som bör eftersträvas. Biståndet är i vissa delar av landet otillräckligt medan det i andra delar kan upplevas som alltför generöst. Motionärerna anser att det därför är bättre att i lagtexten ange socialbidragens konstruktion och innehåll och att kommunerna fastställer beloppets storlek med utgångspunkt i kostnadsnivån i respektive kommun. Därmed uppnås större enhetlighet i landet och en bättre anpassning till rådande levnadsförhållanden. Förslaget gör det också möjligt att överklaga nivån som fullmäktige fastställer.

I *motion So51 (m)* yrkas att riksdagen skall besluta att posten medlemskap i fackförening skall utgå ur försörjningsstödet (*yrkande 5*). Enligt motionärernas uppfattning finns det inget skäl till att medlemsavgifter i fackföreningar skall bekostas av skattemedel.

I *motion So356 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* yrkas att regeringen ger Riksförsäkringsverket i uppdrag att utreda kostnaden för att införa en generell rätt till umgängesresor (*yrkande 7*). Motionärerna anser att barn bör ha rätt att träffa sina föräldrar, även om de bor långt ifrån varandra. Kostnader för umgängesresor bör därför ingå i rätten till bistånd.

I *motion So508 av Thomas Julin m.fl. (mp)* yrkas att regeringen skall lägga fram förslag till lagändring som ger socialbidragstagare rätt till bidrag för tandvård (*yrkande 2*). Rätten till akuttandvård måste enligt motionärerna ersättas med en rätt till bistånd för tandvård.

Tre motioner handlar om kraven för bistånd i nuvarande 6 c–e §§ socialtjänstlagen, dvs. 4 kap. 4–6 §§ i regeringens förslag till ny socialtjänstlag.

I *motion So51 (m)* yrkas att regeringen skall återkomma med förslag om den enskildes rättighet till och skyldighet att delta i kompletterande åtgärder som underlättar inträde i arbetslivet (*yrkande 3*). Motionärerna anser att socialnämndens möjlighet att kräva att den som har socialbidrag deltar i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet bör omfatta alla personer som har ett mer långsiktigt behov av ekonomiskt bistånd för sin försörjning.

I *motion So226 (m)* yrkas att regeringen lägger fram förslag till ändring av socialtjänstlagen om villkorat bistånd (*yrkande 6*). Motionärerna anser att kommunerna bör kunna villkora bistånd även i andra fall än de som nu gäller. Villkoret bör kunna avse fler sorters aktiviteter och dessutom kunna tillämpas på alla som söker socialbidrag.

I *motion So356 (v)* yrkas att riksdagen begär att regeringen tar bort arbetsplikten enligt vad i motionen anförs om att inte villkora försörjningsstödet enligt socialtjänstlagen (*yrkande 3*). Motionärerna anser att unga arbetslösa i första hand skall erbjudas åtgärd och försörjning inom ramen för arbetsmarknadspolitiken och inte inom socialtjänsten. Motionärerna hänvisar bl.a. till den s.k. aktivitetsgarantin. Bestämmelserna om arbetsplikt strider vidare mot socialtjänstlagens portalparagraf om respekt för individens självbestämmande och integritet. Det är viktigt att socialbidragen behåller sitt ursprungliga syfte att vara ett tillfälligt ekonomiskt stöd, anförs det.

I *motion Kr230 av Elisabeth Fleetwood m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anförs om konstnärerna och socialbidragen (*yrkande 10*). Motionärerna anser att kraven på konstnärer bör vara samma som för alla andra samt att reglerna för bistånd till konstnärer bör vara lika i alla kommuner. Enligt motionärerna finns det inga generella regler om hur stipendier som skall finansiera kostnader för material, ateljé, resor m.m. skall bedömas vid biståndsprövningen. Konstnärer som inte kan försörja sig på sitt konstnärskap skall enligt motionärerna endast ha rätt till socialbidrag under en övergångstid. Därefter måste han eller hon stå till arbetsmarknadens förfogande.

I *motion A808 av Matz Hammarström m.fl. (mp)* yrkas att regeringen skall lägga fram förslag rörande möjligheten till socialbidrag för studenter (*yrkande 32*). Enligt motionärerna lever vissa studenter under sådana förhållanden att de inte klarar sig på studiemedlen under terminerna. I vissa lägen är det kortsiktigt ekonomiskt fördelaktigare för den enskilde att stanna i passivitet med socialbidrag än att studera. Motionärerna anser att möjligheterna till kompletterande socialbidrag för studenter bör utvidgas.

I *motion So52 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd)* begärs att regeringen tillsätter en utredning som ser över frågan om försörjningsstöd, beskattning och ideellt skadestånd (*yrkande 5*). Motionärerna anser att det finns en problematik när det gäller att ideellt skadestånd räknas som inkomst vid biståndsbedömningen.

Två motioner handlar om återkrav av socialbidrag.

I *motion So51 (m)* begärs ett tillkännagivande om en möjlighet för kommuner att ersätta kortvariga socialbidrag med lån (*yrkande 6*). Motionärerna anser att socialbidrag borde kunna lämnas som lån i betydligt större utsträckning än vad som sker i dag. Lånemöjligheten borde kunna användas då en person tillfälligt hamnat i ekonomisk knipa men däremellan har normala inkomstmöjligheter. Om personen i fråga sedan passerar ett bestämt lånebelopp och fortfarande behöver stöd, skall han eller hon i stället kunna få bidrag. Detta skulle innebära en viss "tröskel" i systemet som motverkar att personer lätt fastnar i bidragsberoende. Motionärerna anser att regeringen bör återkomma med förslag i denna riktning.

Även i *motion So226 (m)* yrkas att regeringen lägger fram förslag som möjliggör för kommunerna att ersätta korttida socialbidrag med lån (*yrkande 8*). Det begärs också ett tillkännagivande om en lånemöjlighet som ersättning för socialbidrag (*yrkande 7*).

Fyra motioner från den allmänna motionstiden 2000 rör möjligheten att överklaga beslut om bistånd enligt nuvarande lagstiftning.

I *motion So356 (v)* yrkas att riksdagen begär att regeringen gör en översyn av socialtjänstlagen så att beslut dels om avlösar- och ledsagarservice, dels om korttidstillsyn för barn med funktionshinder utanför hemmet kan överklagas genom förvaltningsbesvär (*yrkandena 5 och 6*).

I motion So538 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) begärs ett tillkännagivande om att återställa socialtjänstlagen så att den enskilde kan överklaga beslut om bistånd (yrkande 3). Motionärerna vänder sig mot att beslut om avlösarservice, kontaktperson och daglig verksamhet inte kan överklagas genom förvaltningsbesvär.

I motion So337 av Thomas Julin m.fl. (mp) begärs ett tillkännagivande om att alla beslut om bistånd med stöd av socialtjänstlagen skall kunna överklagas.

I motion So449 av Thomas Julin m.fl. (mp) begärs ett tillkännagivande om rätten att kunna överklaga beslut om missbrukarvård (yrkande 5).

Fyra motioner handlar om barnfamiljernas ekonomiska situation.

I motion So53 av Lotta Nilsson Hedström och Kerstin-Maria Stalin (mp) begärs ett tillkännagivande om att reglera riksnormen när barnbidraget höjs (yrkande 4). Motionärerna anser att vid fastställandet av riksnormen bör hänsyn tas till eventuella höjningar av barnbidraget genom att riksnormen för omkostnader för barn höjs i motsvarande mån.

I motion So356 (v) begärs ett tillkännagivande om behovet av att utreda modeller och kostnader så att höjningen av generella bidrag får genomslag för familjer som uppbär försörjningsstöd (yrkande 1). Motionärerna anser det viktigt att höjningar av generella bidrag även innebär en höjning för de familjer som lever helt eller delvis på socialbidrag. Det kan ske genom att höja riksnormen med samma belopp som barnbidraget eller genom att lyfta ut barnbidraget ur normen så att framtida förändringar inte påverkar socialbidragen. I motionen yrkas vidare att regeringen skall ge Familjepolitiska utredningen tilläggsdirektiv för att belysa och ge förslag som avser föräldrars försörjningsplikt (yrkande 2). Enligt motionärerna ger samhället dubbla signaler när det gäller vilket ansvar föräldrar har att försörja myndiga barn som avslutat sina gymnasiestudier. Ibland nekas barnen socialbidrag till eget boende och egen försörjning med hänvisning till att föräldrarna skall ta försörjningsansvaret. Samtidigt är bostadsbidragen konstruerade så att dessa sänks när barnen blir myndiga med hänvisning till att barnen då skall ta eget ekonomiskt ansvar och inte räknas in i hushållet.

I motion So284 av Thomas Julin m.fl. (mp) begärs ett tillkännagivande om att barnbidrag inte skall medräknas vid beräkning av socialbidrag.

I motion Sf245 av Håkan Juholt m.fl. (s) begärs ett tillkännagivande om barnbidrag för alla barn. Motionärerna anför att barnbidraget är till barnet och att det inte bör räknas som en del av familjens gemensamma inkomst vid beräkningen av socialbidrag.

Tidigare behandling och pågående arbete

I betänkande 1996/97:SoU18 behandlade utskottet regeringens förslag om försörjningsstöd jämte motioner om riksnormen, om vilka poster som bör ingå i försörjningsstödet och om kraven för försörjningsstöd i 6 c–e §§ (s. 24 f.). Utskottet tillstyrkte förslagen i propositionen och avstyrkte motionerna. I

likhet med regeringen ansåg utskottet att det fanns behov av en mer preciserad socialbidragsnorm. Utskottet fann det angeläget att det råder överensstämmelse mellan kommunerna vad gäller socialbidragsnormernas konstruktion och innehåll. För den enskilde är det också av stor betydelse att det finns klara riktlinjer för vilka levnadskostnader som skall täckas genom biståndet. Utskottet ställde sig bakom förslaget om att försörjningsstödet skulle delas upp i en schabloniserad del och i en rätt till ersättning för skäliga kostnader för ett antal andra behovsposter. Utskottet hade inget att invända mot de behovsposter som föreslogs ingå i den schabloniserade delen av försörjningsstödet. Utskottet ansåg det angeläget att nivån på det ekonomiska stödet till försörjning inte varierar alltför mycket mellan kommunerna. Den enskilde bör tillförsäkras en rätt till ett grundstöd för sin försörjning i de fall han inte själv kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt. Utskottet ställde sig därför bakom förslaget i propositionen om att den schabloniserade delen av försörjningsstödet borde beräknas enligt en för hela riket gällande riksnorm. En riksnorm innebär en begränsning av kommunernas inflytande över socialbidragens nivå och innehåll. Utskottet ansåg dock att staten måste ha ett ansvar för att den enskilde garanteras en miniminivå för de mest grundläggande behoven.

Utskottet hade inget att invända mot att kommunen skulle få möjlighet att enligt 6 g § socialtjänstlagen utge annat ekonomiskt stöd än försörjningsstöd. Utskottet ansåg att utrymme måste skapas för lokala bedömningar och att kommunerna i varje enskilt fall skulle få bestämma om bistånd skall utgå. Utskottet konstaterade att beslut om ekonomiskt bistånd till andra ändamål än som anges i 6 b § fortsättningsvis fick överklagas genom kommunalbesvär men utgick från att kommunerna även framdeles skulle se till att den enskilde genom biståndet tillförsäkrades en skälig levnadsnivå.

Sammanfattningsvis ansåg utskottet att förslagen i propositionen utgjorde en bra avvägning mellan kommunens självbestämmande och den enskildes intresse av att få sina behov tillgodosedda när andra möjligheter inte står till buds.

Utskottet ställde sig också bakom förslagen till 6 c–e §§ socialtjänstlagen om krav på deltagande i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet. Utskottet underströk vad som sagts i propositionen om att insatserna skall utformas med skälig hänsyn till den enskildes individuella önskemål och förutsättningar. Utskottet delade regeringens uppfattning att det är särskilt angeläget att se till att yngre människor inte fastnar i ett passivt socialbidragsberoende och att socialtjänstens möjligheter att ställa krav i första hand skall ta sikte på ungdomar under 25 år. Enligt utskottet var det dock självfallet också viktigt att kommunerna bistår med insatser som hjälper äldre arbetslösa att på kort eller lång sikt klara sin egen försörjning (s. 44 f.).

Motionsyrkanden om riksnormen, om begreppet skälig levnadsnivå, om att ersätta korttida socialbidrag med lån, om föräldrars underhållsskyldighet, om s.k. villkorat bistånd, om att undanta ideellt skadestånd och barnbidrag vid biståndsbedömningen, om s.k. villkorat bistånd samt om umgängesresor behandlades av utskottet senast i de av riksdagen godkända *betänkandena 1998/99:SoU9* (s. 11 f.) och *1999/2000:SoU6* (s. 10 f.), vartill hänvisas för

en bred bakgrundsredovisning. Utskottet avstyrkte samtliga yrkanden (reservationer lämnades rörande samtliga frågor).

Av 7 kap. 1 § *föräldrabalken* framgår att föräldrars underhållsskyldighet upphör när barnet fyller 18 år. Går barnet i skolan vid denna tidpunkt eller återupptas skolgången innan barnet fyller 19 år, är föräldrarna underhållsskyldiga så länge skolgången pågår, dock längst tills barnet fyller 21 år. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförlig grundutbildning.

I *Socialstyrelsens Allmänna råd om försörjningsstöd (SOSFS 1998:11)* anføres att ett hemmavarande vuxet barn som uppbär försörjningsstöd genom stödet bör ges möjlighet att betala sin del av kostnaden för boendet bl.a. då föräldrarna till följd av att det vuxna barnet bor hemma har högre boendekostnader än de annars skulle ha haft, t.ex. genom att de skulle ha haft rätt till bostadsbidrag eller ett högre bostadsbidrag om det vuxna barnet inte hade bott kvar hemma.

I de allmänna råden anges beträffande vuxna studerande att de normalt sett bör anses få sina behov tillgodosedda genom de stödformer som finns inom studiemedellssystemet och vuxenstudiestödet. Försörjningsstöd bör dock kunna utgå till studerande som aktivt sökt feriearbete men inte fått något eller som får vänta en tid på första löneutbetalningen. Krav bör inte ställas på att studiemedlen skall användas under en längre period än den som angivits av den utbetalande myndigheten. I akuta nödsituationer bör försörjningsstöd betalas ut även under pågående termin. Försörjningsstöd bör även kunna utgå till personer som deltar i utbildning för vuxna som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens, om studierna är en förutsättning för arbete och en framtida försörjning. Även personer som deltar i grundläggande svenskundervisning för invandrare bör enligt socialtjänstlagen kunna få kompletterande försörjningsstöd. Behovet bör dock i första hand tillgodoses genom deltidsarbete.

I Socialstyrelsens allmänna råd anges vidare att socialnämnden vid tillämpningen av 6 b § andra stycket socialtjänstlagen bör beräkna kostnaderna till en högre nivå än vad som framgår av riksnormen bl.a. då ett högre belopp är en förutsättning för möjligheten att upprätthålla kontakt och/eller umgänge med barn på en rimlig nivå.

Enligt Socialstyrelsen bör vissa faktiska inkomster inte medföra en reduktion av försörjningsstödet, t.ex. stipendier och fondmedel som är avsedda för ett visst ändamål, t.ex. en resa.

Familjeutredningen anger i sitt slutbetänkande (SOU 2001:24) att socialbidragets roll inte bör ändras (s. 205 f.). Det bör fortfarande vara ett stöd som garanterar konsumtion av en viss nivå, inte en garanti för en viss inkomst. Det hindrar enligt utredningen inte att regeringen, t.ex. i samband med en höjning av det familjepolitiska stödet, beslutar att höja ambitionen för vad som skall anses vara skälig levnadsnivå, så att även familjer med socialbidrag får del av den standardhöjning som ökade resurser till familjepolitiken är avsedd att möjliggöra, anføres det i betänkandet.

Utskottet ser mycket positivt på förslaget att ta bort begränsningarna i fråga om den enskildes rätt till bistånd utöver försörjningsstöd. Genom att avskaffa begreppet "annat bistånd" får den enskilde utöver försörjningsstödet rätt till även andra former av bistånd för sin livsföring än hemtjänst och särskilt boende för äldre och funktionshindrade. Utskottet delar vidare regeringens bedömning att biståndet, liksom nu, skall vara kopplat till begreppet skälig levnadsnivå. Utskottet tillstyrker 4 kap. 1 § i förslaget till ny socialtjänstlag.

Utskottet anser liksom regeringen att socialnämnden skall ha möjlighet att ge bistånd utöver vad som följer av 1 § och tillstyrker därför 4 kap. 2 § i förslaget till ny socialtjänstlag.

Utskottet har inga invändningar mot de behovsposter som föreslås ingå i försörjningsstödet. Utskottet tillstyrker därför 4 kap. 3 § första stycket i förslaget till ny socialtjänstlag och avstyrker motionerna So51 (m) yrkande 5, So356 (v) yrkande 7 och So508 (mp) yrkande 2.

I motionerna So47 (c) yrkande 1, So51 (m) yrkande 4 och So226 (m) yrkandena 3 och 5 kritiserar riksnormen och anförs att kommunerna bör fastställa socialbidragsnivåerna. Utskottet vidhåller att det är angeläget att nivån på det ekonomiska stödet till försörjning inte varierar alltför mycket mellan kommunerna samt att staten bör ha ansvaret för att den enskilde garanteras en miniminivå för de mest grundläggande behoven. Utskottet ställer sig därför bakom förslaget att i den nya lagen behålla bestämmelserna om riksnormen.

För de kostnader som ingår i riksnormen lämnas bistånd enligt en norm som regeringen bestämmer. Socialnämnden kan dock, om särskilda skäl föreligger i ett enskilt fall, frångå riksnormen och lämna såväl högre som lägre försörjningsstöd. När det gäller de poster i försörjningsstödet som inte ingår i riksnormen, liksom bistånd för livsföring i övrigt, bestämmer kommunerna såväl nivå som innehåll på det bistånd som skall lämnas. Biståndet skall tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå. Utgångspunkten vid bedömningen bör vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig. Lokala förhållanden och kommunala resurser kan därvid beaktas.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna. Utskottet tillstyrker 4 kap. 3 § andra stycket i förslaget till ny socialtjänstlag.

Utskottet delar regeringens bedömning att överklagandebestämmelserna bör ändras som en följd av att rätten till bistånd utökas och tillstyrker därför 16 kap. 3 § i förslaget till ny socialtjänstlag.

Ändringen i överklagandebestämmelserna innebär en inskränkning i det kommunala självstyret. Utskottet delar dock regeringens bedömning att hänsynen till den enskildes rättssäkerhet i detta fall väger tyngre. Utskottet avstyrker med det sagda motionerna So48 (m) yrkande 2 och So51 (m) yrkande 10.

Motionerna So337 (mp), So356 (v) yrkandena 5 och 6, So449 (mp) yrkande 5 och So538 (fp) yrkande 3 från den allmänna motionstiden är tillgodosedda med den föreslagna ändringen.

Utskottet har inte ändrat inställning när det gäller frågan om huruvida och i vilka fall försörjningsstöd skall kunna villkoras. Utskottet avstyrker därmed motionerna So51 (m) yrkande 3, So226 (m) yrkande 6 och So356 (v) yrkande 3. Utskottet tillstyrker 4 kap. 4–6 §§ i förslaget till socialtjänstlag, dock med en redaktionell ändring i 6 §.

Huruvida en biståndssökande står till arbetsmarknadens förfogande och om han eller hon därmed har rätt till bistånd eller ej får avgöras i det enskilda fallet. Enligt utskottet bör riksdagen inte ta något initiativ med anledning av motion Kr230 (m) yrkande 10. Motionen avstyrks.

När det gäller socialbidrag till studenter är enligt praxis den som uppbär studiestöd inte berättigad till bistånd annat än i akuta situationer. Den enskilde är i stället hänvisad till att ställa sig till arbetsmarknadens förfogande. Utskottet konstaterar dock att Familjeutredningen har presenterat förslag som bl.a. rör studerande. Riksdagen bör inte föregripa kommande förslag på området. Utskottet avstyrker med det sagda motion A808 (mp) yrkande 32.

Regeringen anför i propositionen att det rimligtvis bör beaktas vid biståndsbedömningen att den enskilde har fått ett ideellt skadestånd på grund av att han eller hon har blivit utsatt för ett brott och t.ex. har behov av långvariga och kostsamma behandlingar till följd härav. Utskottet anser inte att det finns skäl att tillsätta en utredning för att se över frågan och avstyrker därför motion So52 (kd) yrkande 5.

Enligt 9 kap. 1 § i förslaget till ny socialtjänstlag får socialnämnden under vissa förutsättningar återkräva ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § som har utgetts obehörigen eller med för högt belopp. I övrigt får socialnämnden återkräva bistånd som den enskilde har erhållit enligt 4 kap. 1 § om det har lämnats som förskott på en förmån eller ersättning, till den som är indragen i arbetskonflikt eller till den som på grund av förhållanden som han eller hon inte har kunnat råda över hindrats från att förfoga över sina inkomster och tillgångar (2 § första stycket). Socialnämnden har även möjlighet att enligt 2 § andra stycket återkräva ekonomisk hjälp som lämnats i annat fall än som avses i 4 kap. 1 §, om hjälpen har getts under villkor om återbetalning.

Enligt utskottet saknas det anledning att ytterligare frånga huvudprincipen att bistånd som den enskilde har rätt till inte skall vara återbetalningspliktigt eller att utöka möjligheterna för socialnämnden att återkräva utgiven ekonomisk hjälp. Utskottet avstyrker motionerna So51 (m) yrkande 6 och So226 (m) yrkandena 7 och 8. Utskottet tillstyrker 9 kap. 1 och 2 §§ i förslaget till ny socialtjänstlag.

Enligt uppgift kommer regeringen i höst att höja barndelen i riksnormen. Motionerna So53 (mp) yrkande 4, So284 (mp), So356 (v) yrkande 1 och Sf245 (s) får därmed anses tillgodosedda.

Av föräldrabalken följer att föräldrar är underhållsskyldiga tills barnet fyller 18 år eller, om det går i skolan, längst tills barnet fyller 21 år. Enligt praxis (RÅ 1997 ref. 79) har hemmaboende ungdomar för vilka underhållsskyldigheten upphört dock inte någon ovillkorlig rätt till bistånd. Exempelvis föreligger rätt till bistånd i form av eget boende först om detta är nödvändigt för

att de skall vara tillförsäkrade en skäligen levnadsnivå. Skäl för bistånd kan föreligga t.ex. om familjen är mycket trångbodd eller om svåra personliga motsättningar uppkommit i familjen. Utskottet vill framhålla att bistånd från socialnämnden är tänkt att utgå först när andra tillgängliga resurser inte räcker till. Utskottet anser att riksdagen inte bör ta något initiativ med anledning av motion So356 (v) yrkande 2 och avstyrker därför motionen.

Tillsynen över socialtjänsten m.m.

Propositionen m.m.

Nuvarande ordning

Tillsynen över den enskilda och kommunala socialtjänsten utövas av Socialstyrelsen och länsstyrelserna. Socialstyrelsen har enligt 67 § i den nuvarande socialtjänstlagen tillsynen över socialtjänsten i landet. Styrelsen skall följa och vidareutveckla socialtjänsten, bl.a. genom att bedriva uppföljning, utvärdering och kunskapsförmedling.

Länsstyrelsen har enligt 68 § socialtjänstlagen det regionala tillsynsansvaret över hur kommunerna tillämpar lagen. Länsstyrelserna skall vidare informera och ge råd till allmänhet och biträda socialnämnderna med råd i deras verksamhet, främja samverkan på socialtjänstens område mellan kommunerna och andra samhällsorgan samt i övrigt se till att socialnämnderna fullgör sina uppgifter på ett ändamålsenligt sätt.

Genom ändringarna i socialtjänstlagen 1998 preciserades länsstyrelsernas tillsynsansvar samt utvidgades deras uppgifter i samband med tillståndsgivning för vissa enskilt bedrivna verksamheter. Länsstyrelsens tillstånd krävs för att yrkesmässigt bedriva hem för vård eller boende, särskilda boendeformer, hem för viss annan heldygnsvård samt hem eller öppen verksamhet för vård under en begränsad del av dygnet (69 § socialtjänstlagen). Tillståndspliktig verksamhet som regleras i socialtjänstlagen står under länsstyrelsernas tillsyn. Tillsynen omfattar också entreprenadverksamhet och sådan icke tillståndspliktig enskild verksamhet från vilken kommunen upphandlar tjänster för att fullgöra sina skyldigheter enligt socialtjänstlagen. Länsstyrelsen har rätt att inspektera sådan verksamhet som den har tillsyn över samt inhämta upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen (69 b § socialtjänstlagen).

Länsstyrelsen kan, om den upptäcker något missförhållande i verksamheten, förelägga den som ansvarar för verksamheten att avhjälpa missförhållandet (70 § socialtjänstlagen). Om missförhållandet är allvarligt och föreläggandet inte åtgäddas får länsstyrelsen förbjuda fortsatt verksamhet. Den som driver verksamhet utan tillstånd eller som i strid med förbud fortsätter att driva verksamhet kan dömas till böter (75 § första stycket 3 och 4 socialtjänstlagen).

Socialnämnderna utövar den löpande tillsynen över verksamhet som drivs av enskilda inom kommunens område och som kräver länsstyrelsens tillstånd (69 c § socialtjänstlagen). Nämnden har rätt att inspektera verksamheten och får inhämta upplysningar och ta del av handlingar. Om socialnämnden får

kännedom om missförhållanden i enskild verksamhet som står under länsstyrelsens tillsyn skall socialnämnden underrätta länsstyrelsen om det.

Länsstyrelsen har fr.o.m. den 1 juli 2000 fått ökad möjlighet att ingripa mot domstolstrots (prop. 1999/2000:79, bet. 1999/2000:SoU14, rskr. 1999/2000:240). Enligt 68 a § socialtjänstlagen och 26 a § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) får länsstyrelsen förelägga en kommun eller ett landsting vid vite att avhjälpa brister i verkställigheten av en lagakraftvägande dom som ger en enskild rätt till vissa förmåner enligt någon av lagarna.

Regeringens förslag

Regeringen anser att det bör tydliggöras i socialtjänstlagen att länsstyrelsen har tillsyn över den socialtjänst som kommuner och enskilda bedriver (*13 kap. 2 och 3 §§ i förslaget till ny socialtjänstlag*).

Regeringen konstaterar att det alltsedan socialtjänstlagens tillkomst rått en viss oklarhet kring innebörden av tillsynsbegreppet. Tillsyn används som en övergripande beteckning för delvis olikartade verksamheter såsom normering, information och rådgivning. Det framgår t.ex. inte tydligt i lagstiftningen att länsstyrelsens uppgifter i förhållande till kommunerna definieras som tillsyn. Det har i olika sammanhang påpekats att oklarheter i tillsynsbegreppets innebörd bidrar till osäkerhet om hur tillsyn bör bedrivas. Det kan också finnas en risk för dubbelarbete mellan de båda tillsynsmyndigheterna eftersom deras roller till viss del är överlappande.

Regeringen föreslår vidare att länsstyrelsen skall ha rätt att inspektera all socialtjänstverksamhet som står under dess tillsyn, dvs. även den som bedrivs i kommunal regi, samt att inhämta de upplysningar och ta del av de handlingar och annat material som krävs för tillsynen. Den vars verksamhet inspekteras är skyldig att lämna den hjälp som behövs (*13 kap. 4 § i förslaget till ny socialtjänstlag*).

Länsstyrelsens möjligheter att ingripa mot missförhållanden i kommunala verksamheter föreslås bli utvidgade från att gälla endast hem för vård eller boende till att även omfatta kommunala boendeformer för service och omvårdnad för äldre, bostäder med särskild service för funktionshindrade och kommunal hemtjänst (*13 kap. 6 § i förslaget till ny socialtjänstlag*).

I särskilda boendeformer, bostäder med särskild service och i kommunal hemtjänst bedrivs ofta både hälso- och sjukvård och socialtjänst, och tillsynen sker således genom olika tillsynsmyndigheter. Behovet av en bättre samordning av tillsynen motiverar enligt regeringen att länsstyrelsens befogenheter i högre grad likställs med de befogenheter Socialstyrelsen har när det gäller tillsynen över hälso- och sjukvården.

När det gäller socialnämndernas tillsynsansvar föreslås ingen ändring i sak jämfört med vad som nu gäller enligt 69 c § socialtjänstlagen (*13 kap. 5 § i förslaget till ny socialtjänstlag*).

Regeringen bedömer vidare att en *utökad samordning och samverkan mellan Socialstyrelsen och länsstyrelserna* i deras tillsynsfunktion är angelägen. Det

pågående samarbetet mellan Socialstyrelsen och länsstyrelserna i syfte att stärka tillsynsarbetet och utveckla tillsynen mot en större samordning och enhetlighet bör fortsätta, anför det.

Regeringen anför att länsstyrelsen och Socialstyrelsen har olika roller i fråga om tillsyn över den kommunala socialtjänsten. Länsstyrelsen ansvarar för den operativa tillsynen genom uppgiften att följa de kommunala nämndernas tillämpning av socialtjänstlagen och även i övrigt se till att nämnderna fullgör sina uppgifter inom socialtjänsten på ett ändamålsenligt sätt. Socialstyrelsens roll är att på olika sätt följa och vidareutveckla socialtjänsten. Socialstyrelsen har enligt regeringen formellt sett ingen särskild roll i förhållande till länsstyrelsernas uppgifter och ingen formell möjlighet att styra länsstyrelserna när det gäller hur dessa skall fullgöra sina tillsynsuppgifter. Däremot förekommer sedan flera år en väl utvecklad och delvis formaliserad samverkan mellan Socialstyrelsen och länsstyrelserna i frågor som rör tillsyn över socialtjänsten.

Enligt propositionen har den nuvarande tillsynsorganisationens effektivitet ifrågasatts av flera skäl. Organisationen har ansetts hindra en nödvändig samordning av tillsynsresultat och metoder på nationell nivå, vilket är en förutsättning för att skapa en enhetlig tillämpning och gemensam utveckling av tillsynen. Vidare har det faktum att den regionala tillsynen över socialtjänsten respektive hälso- och sjukvården sker genom olika myndigheter på vissa håll fört med sig samordningsproblem mellan Socialstyrelsens regionala enheter och länsstyrelserna. Regeringen framhåller i detta sammanhang att kommunerna genom ädelreformen har fått ett större ansvar för sjukvårdsinsatser i särskilda boendeformer för äldre och i bostäder för särskild service för funktionshindrade samt att ungefär hälften av landets kommuner också har tagit över ansvaret för hemsjukvården i ordinärt boende. De boende har många gånger behov av såväl medicinska insatser och omvårdnadsinsatser som av sociala omsorgsinsatser. De förra omfattas av Socialstyrelsens tillsyn medan de senare omfattas av länsstyrelsernas tillsyn. Problem med samordning av den medicinska och sociala tillsynen förekommer även inom t.ex. missbrukarvården och den öppna vården av psykiskt sjuka.

Enligt regeringen finns det mycket som talar för att tillsynen över hälso- och sjukvården och socialtjänsten bör organiseras och utövas enhetligt i en gemensam tillsynsmyndighet. Socialtjänstutredningen har övervägt detta och andra alternativ. Regeringen konstaterar att behovet av en ökad samordning och samverkan mellan myndigheterna i deras tillsynsfunktion är angelägen. Däremot är regeringen tveksam till att formalisera denna samverkan genom att, som utredningen föreslår, ge Socialstyrelsen i uppgift att leda länsstyrelsernas tillsyn genom allmänna råd och föreskrifter. Förslaget innebär bl.a. att länsstyrelserna förlorar en del av sin självständighet, vilket enligt regeringen bl.a. kan leda till att tillsynen inte kan anpassas till de regionala och lokala förhållandena.

Regeringen påpekar att den nyligen tillkallat en särskild utredare med uppdrag att utreda hur den statliga tillsynen kan göras till ett tydligare och effektivare förvaltningspolitiskt instrument som bättre bidrar till kontroll och genomförande av demokratiskt fattade beslut (Ju 2000:06, dir. 2000:62).

Regeringen avser att i detta sammanhang ytterligare belysa frågan om tillsynsbegreppets innebörd och tillsynens reglering.

Utredningen skall redovisa ett första betänkande senast den 1 oktober 2001. Tidpunkten för slutredovisning kommer att beslutas i tilläggsdirektiv.

När det gäller kraven på tillstånd för att driva enskild verksamhet inom socialtjänsten föreslår regeringen att bestämmelserna härom i nuvarande 69 och 69 a §§ socialtjänstlagen oförändrade i sak förs över till 7 kap. 1 och 2 §§ i förslaget till ny socialtjänstlag.

Motionerna

I motion So48 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) yrkas dels att riksdagen avslår regeringens förslag vad avser länsstyrelsernas tillsynsuppgifter (*yrkande 3*), dels ett tillkännagivande om länsstyrelsernas rådgivande och stödjande roll i det sociala utvecklingsarbetet i kommunerna (*yrkande 4*). Regeringen föreslår en renodling av länsstyrelsernas roll mot ökad kontroll och fler inspektions- och föreläggandeinstrument. Motionären befarar att detta kommer att begränsa utvecklingen mot nya sätt att utöva tillsyn och sprida kunskap. Verksamheten riskerar att bli statisk och idéfattig, passiv och ineffektiv. Länsstyrelsernas roll bör ännu mer inriktas på att vara ett stöd för kommunerna i deras utveckling av metoder och andra medel i det sociala arbetet, anför det.

I motion So51 av Bo Lundgren m.fl. (m) begärs ett tillkännagivande om förstärkning och samordning av tillsynen av socialtjänsten (*yrkande 12*). Motionärerna påpekar att Socialstyrelsen i dag har dubbla roller, dels att utveckla och fastställa kriterier som gör det möjligt för dem att följa och vidareutveckla socialtjänsten, dels att granska socialtjänsten, dvs. se efter att den följer de normer som styrelsen fastlägger. Dessutom föreligger gränsdragningsproblem mellan Socialstyrelsens och länsstyrelsernas tillsynsområden, vilket försvårar för både personal och medborgare att känna till kriterier, skyldigheter och rättigheter samt leder till onödigt dubbelarbete. För att komma till rätta med detta anser motionärerna att länsstyrelsernas och Socialstyrelsens tillsynsverksamheter bör bilda en ny, fristående myndighet som bedriver tillsyn inom såväl sjukvården som socialtjänsten. Motionärerna betonar att verksamhet i både privat och offentlig regi skall vara föremål för tillsyn på lika villkor.

I motion So344 av Chris Heister m.fl. (m) begärs ett tillkännagivande om tillståndsplikt för verksamheter inom socialtjänsten (*yrkande 1*). Motionärerna påpekar att verksamhet som kommunen driver i egen regi eller som enskild driver på entreprenad åt kommunen inte är tillståndspliktig. Eftersom all lagstiftning på välfärdsområdet bör behandla offentlig och privat drift lika bör tillståndsplikt införas även för kommunal verksamhet inom socialtjänsten. I motionen begärs vidare ett tillkännagivande om avvecklad kommunal tillsyn över enskild verksamhet inom socialtjänsten (*yrkande 2*). Kommunens uppgift att övervaka såväl sin egen verksamhet som de privata alternativen fungerar enligt motionärerna inte tillfredsställande. Den som själv är med

och driver verksamheten skall naturligtvis inte svara för kontrollen av den-
samma. I praktiken är resultatet det att den offentliga verksamheten mycket
sällan kontrolleras särskilt noggrant, anför det. Det begärs också ett tillkän-
nagivande om statligt ansvar för godkännande och kvalitetskontroll inom
vård och omsorg (*yrkande 3*). I många verksamheter finns ett stort behov av
förstärkt kvalitetskontroll och bättre tillsyn. Samma krav måste enligt mot-
ionärernas uppfattning ställas oavsett om verksamheten drivs i offentlig eller
privat regi. Statliga myndigheter skall därför ansvara för godkännande och
kvalitetskontroll inom vård och omsorg.

I *motion So50 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande
om att Socialstyrelsen skall ha tillsynsansvaret för äldreomsorgen (*yrkande
4*). Motionärerna anser att regeringens förslag till ökad samordning mellan
Socialstyrelsen och länsstyrelserna inte räcker för att skärpa tillsynen av
äldreomsorgen. Motionärerna upprepar därför sitt krav på en grundläggande
strukturereform där tillsynsansvaret renodlat läggs på Socialstyrelsen.

Tidigare behandling

I *betänkande 1996/97:SoU18* behandlade utskottet ett motionsyrkande om att
länsstyrelserna skall stå för den löpande tillsynen över sådan enskild verk-
samhet för vilken krävs tillstånd (s. 94 f.). Utskottet delade regeringens upp-
fattning att tillsynen över enskild verksamhet borde stärkas. Utskottet in-
stämde i förslaget vad gällde fördelningen av tillsynsansvaret mellan länssty-
relsen och socialnämnden, nämligen att länsstyrelserna bör ha det övergri-
pande tillsynsansvaret och socialnämnderna utöva den löpande tillsynen.
Utskottet delade inte de farhågor om partiskhet som framförts i den aktuella
motionen. Motionen avstyrktes (res. m, kd, c, fp).

Utskottet behandlade motionsyrkanden om olika tillsynsfrågor senast i det av
riksdagen godkända *betänkandet 2000/01:SoU9 Äldrepolitik* (s. 21 f.). Ut-
skottet behandlade bl.a. ett motionsyrkande om förstärkt statlig tillsyn på
äldreomsorgsområdet med i huvudsak samma innehåll som den nu aktuella
motionen So344 (m) yrkande 3. Yrkandet avstyrktes med hänvisning till
kommande förslag på området (res. m+kd).

Utskottets bedömning

Utskottet ställer sig bakom förslaget att tydliggöra länsstyrelsens tillsynsan-
svar för den socialtjänst som kommuner och enskilda bedriver. Utskottet ser
också positivt på förslaget att ge länsstyrelserna rätt att inspektera all social-
tjänstverksamhet som står under dess tillsyn, dvs. även den som bedrivs i
kommunal regi. Utskottet har heller inget att erinra mot att länsstyrelsen ges
möjlighet att ingripa mot missförhållanden även i särskilda boendeformer för
äldre, i bostäder med särskild service för funktionshindrade och inom den
kommunala hemtjänsten. I motion So48 (m) yrkas avslag på förslagen som
rör länsstyrelsernas tillsynsuppgifter under anförande att länsstyrelsernas
stödande roll gentemot kommunerna bör utvecklas, inte den kontrollerande.
Utskottet konstaterar att den nuvarande bestämmelsen om att länsstyrelserna

genom rådgivning m.m. skall se till att socialnämnderna fullgör sina uppgifter på ett ändamålsenligt sätt oförändrad i sak förts över till 13 kap. 2 § andra stycket i förslaget till ny socialtjänstlag. Att länsstyrelserna får utökade befogenheter när det gäller inspektioner och ingripanden mot missförhållanden ser utskottet som en viktig del i arbetet för att förbättra kvaliteten och säkerheten inom vård och omsorg. Utskottet avstyrker motion So48 (m) yrkandena 3 och 4. Utskottet tillstyrker 13 kap. 2–4, 6 och 7 §§ i förslaget till ny socialtjänstlag.

I motion So51 (m) anförs att länsstyrelsernas och Socialstyrelsens tillsynsverksamheter bör bilda en ny, fristående myndighet, medan det i motion So50 (fp) framförs önskemål om att Socialstyrelsen skall ha hela tillsynsansvaret för äldreomsorgen. Utskottet delar regeringens uppfattning att någon ändring av tillsynsorganisationen inte bör göras men att det är angeläget att utöka samordningen och samverka mellan Socialstyrelsen och länsstyrelserna när det gäller deras tillsynsfunktion. Det pågående samarbetet mellan myndigheterna i syfte att stärka tillsynsarbetet och utveckla tillsynen mot en större grad av samordning och enhetlighet måste enligt utskottets mening fortsätta. Vidare konstaterar utskottet att en särskild utredare har fått i uppdrag att se över den statliga tillsynen. Resultatet av detta arbete bör avvaktas. Utskottet avstyrker med det sagda motionerna So50 (fp) yrkande 4, So51 (m) yrkande 12 och So344 (m) yrkande 3.

Utskottet vidhåller sin inställning att länsstyrelserna bör ha det övergripande tillsynsansvaret och socialnämnderna utöva den löpande tillsynen över enskild verksamhet inom socialtjänsten. Utskottet avstyrker därmed motion So344 (m) yrkande 2. Utskottet tillstyrker 13 kap. 5 § i förslaget till ny socialtjänstlag.

Utskottet kan inte heller ställa sig bakom kraven i motion So344 (m) yrkande 1 om tillståndspflicht även för kommunal verksamhet inom socialtjänsten. Motionen avstyrks därför. Utskottet tillstyrker 7 kap. 1 och 2 §§ i förslaget till ny socialtjänstlag.

Vårdplan för barn som behöver vårdas i ett annat hem än det egna, m.m.

Propositionen

Regeringen föreslår en ny bestämmelse med innebörd att när ett barn behöver vårdas i ett annat hem än det egna skall en plan upprättas för den vård som socialnämnden avser att anordna. Planen skall även uppta åtgärder och insatser som andra huvudmän har ansvar för (*11 kap. 3 § i förslaget till ny socialtjänstlag*).

Regeringen påpekar att det är ett stort ingrepp för såväl barnet som för dess familj att placera ett barn för vård i ett annat hem än det egna. Samtidigt tar socialnämnden på sig ett stort ansvar för att barnet får en god vård. En övergripande vårdplan som innefattar barnets behov, behandlingsmål m.m. utgör

enligt regeringen en förutsättning för att socialnämnden skall kunna ta ett vårdansvar för barnet.

Det övergripande syftet med vårdplanen är enligt propositionen att tydliggöra mål och medel utifrån det enskilda barnets behov. Vårdplanen utgör ett dokument där socialtjänstens bedömning tydligt framgår för barnet och dess vårdnadshavare och på så sätt blir en bra utgångspunkt i arbetet med att genomföra vården. Vårdplanen tydliggör om det enskilda barnet har flera olika behov, t.ex. när det gäller social situation, fysisk och psykisk hälsa samt utbildning. I de fall barnets problembild är komplex krävs ofta samarbete mellan barnets vårdnadshavare, socialtjänsten och andra huvudmän. Av vårdplanen skall det tydligt framgå vilken huvudman som ansvarar för vilka åtgärder enligt planen. Med en vårdplan som tydligt och gemensamt avstamp i ett sådant samarbete skapas enligt regeringen bättre förutsättningar för ett lyckat utfall av vården. Vårdplanen bör vidare bidra till genomtänkta placeringar, vilket på lång sikt innebär en mer kvalitativ och effektiv användning av socialtjänstens och andra vårdgivares resurser, anför det. En noggrant utformad vårdplan underlättar tydlighet och kommunikation mellan socialnämnden och barnet och dess vårdnadshavare samt utgör underlag för uppföljning och utvärdering av vård och behandling av barnet.

Regeringen framhåller vikten av att i vårdplaneringen så långt möjligt söka inkludera barnets vårdnadshavare och, i förekommande fall, andra närstående. Familjens engagemang har många gånger visat sig vara en värdefull faktor för barnets behandlingsmotivation och -utfall och underlättar även barnets återkomst till det egna hemmet, anför det.

Innehållet i en vårdplan måste enligt propositionen avgöras utifrån förhållandena i det individuella fallet. Det är därför inte lämpligt att i lag fastställa vad en vårdplan skall innehålla. Ett grundläggande krav på en vårdplan är dock enligt regeringen att det tydligt framgår vilken vård som socialnämnden har för avsikt att anordna. Vårdplanen behöver sedan kompletteras med en behandlingsplan som beskriver hur insatserna skall genomföras. Vårdplanen tydliggör det enskilda barnets behov medan behandlingsplanen redogör för hur behoven konkret skall täckas.

Motionerna

I *motion So51 av Bo Lundgren m.fl. (m)* yrkas att riksdagen beslutar att införa 4 kap. 26 § i den tidigare barnavårdslagen i socialtjänstlagen (*yrkande 7*). Motionärerna anför att genom den nämnda paragrafen i barnavårdslagen kunde sociala myndigheter i samverkan med familjen och på ett tidigt stadium inrikta sitt arbete på att hjälpa och stötta, ofta i förebyggande syfte. Åtgärder vidtogs sedan stegvis i samråd med familjen. Först som en sista utväg kunde övervakning och ett omhändertagande bli aktuellt. Motionärerna anser att socialnämndernas åtgärder i dag ofta kommer överraskande och inte sällan för sent.

I *motion So53 av Lotta Nilsson-Hedström och Kerstin-Maria Stalin (mp)* yrkas att riksdagen beslutar att rätten till arbetsmodell som tar till vara de närståendes resurser skall skrivas in i socialtjänstlagen (*yrkande 1*). Familje-

rådslag är en sådan metod som tar till vara de närståendes resurser. Att införa en bestämmelse härom i lagen ökar enligt motionärerna rättssäkerheten för den enskilde.

I *motion So458 av Thomas Julin m.fl. (mp)* begärs ett tillkännagivande om journalanteckningar (*yrkande 5*). Socialtjänsten bör enligt motionärerna vara skyldig att föra lika noggranna journalanteckningar som man gör inom vården. Det skall klart framgå vilka åtgärder som vidtas och på vilket sätt kontakten med de anhöriga upprätthålls. Vidare begär motionärerna ett tillkännagivande om en tydlig redovisning och dokumentation av umgänge (*yrkande 6*). Motionärerna anser att socialtjänsten tydligt och lättöverskådligt bör redovisa hur umgänget mellan omhändertagna barn och ungdomar och deras anhöriga går till. Redovisningen skall ske separat och inte i fortlöpande journalanteckningar.

I *motion So488 av Kerstin-Maria Stalin och Thomas Julin (mp)* begärs ett tillkännagivande om behovet av en utredning inriktad på effektiva åtgärder rörande den sakliga och etiska kvaliteten hos barnavårdsutredningar inom socialtjänsten. Motionärerna anser att en statlig utredning bör få i uppdrag att klargöra den sakliga kvaliteten hos socialtjänstens barnavårdsutredningar, höra sakkunniga inom utredningsmetodik och utredandets etik samt avge förslag i åtgärdsfrågan.

Tidigare behandling och pågående arbete

LVU-utredningen har haft regeringens uppdrag att genomföra en översyn av LVU i syfte att bl.a. stärka barnperspektivet och barnets rättigheter i lagen samt föreslå de ändringar som behövs. Uppdraget presenteras i betänkandet *Omhändertagen – samhällets ansvar för utsatta barn och unga (SOU 2000:77)*.

Betänkandet har remissbehandlats.

Utskottet har vid flera tillfällen, senast i *betänkandet 2000/01:SoU7 Barn – här och nu* (s. 40 f.), behandlat motionsyrkanden om att återinföra 26 § barnavårdslagen i socialtjänstlagen. Utskottet har genomgående avstyrkt yrkandena med den motiveringen att de åtgärder som var möjliga enligt den nämnda paragrafen hade kommit att sakna betydelse långt innan lagen upphörde att gälla 1982 samt att de möjligheter till förebyggande åtgärder som LVU ger får anses tillräckliga (res. m).

I det ovan nämnda betänkandet föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen med anledning av en motion om familjerådslag eller annan liknande arbetsmodell (s. 43). Utskottet delade bedömningen i motionen att det bör vara en självklar rättighet för familjen att vara delaktig när beslut skall tas om sociala ingripanden eller om stödåtgärder. Om familjen så önskar bör den därför ha rätt till ett familjerådslag eller annan arbetsmodell som i likhet med familjerådslag tar de närståendes resurser till vara. Utskottet ansåg att regeringen i lämpligt sammanhang bör återkomma till riksdagen med en redovisning (res. s+v). Riksdagen följde utskottet (rskr. 2000/01:135).

Utskottet ser mycket positivt på förslaget att socialnämnden skall vara skyldig att upprätta en vårdplan när ett barn behöver vårdas i ett annat hem än det egna. Utskottet tillstyrker därmed 11 kap. 3 § i förslaget till ny socialtjänstlag.

Utskottet vidhåller sin tidigare redovisade inställning när det gäller att återinföra 4 kap. 26 § barnavårdslagen i socialtjänstlagen och avstyrker därför motion So51 (m) yrkande 7.

I januari 2001 gav riksdagen regeringen till känna att regeringen bör återkomma till riksdagen med en redovisning rörande familjerådslag och andra liknande arbetsmodeller. Utskottet ansåg att det bör vara en självklar rättighet för familjen att vara delaktig när beslut skall tas om sociala ingripanden eller om stödåtgärder. Om familjen så önskar bör den därför ha rätt till ett familjerådslag eller annan arbetsmodell som i likhet med familjerådslag tar de närståendes resurser till vara. Utskottet anser inte att riksdagen nu bör ta något ytterligare initiativ i frågan och avstyrker därmed motion So53 (mp) yrkande 1.

Utskottet delar den uppfattning som framförs i motionerna So458 (mp) yrkandena 5 och 6 samt So488 (mp) om vikten av god kvalitet och noggrann dokumentation när det gäller socialtjänstens handläggning av ärenden rörande omhändertagande av barn. Det föreslagna kravet på vårdplan bör enligt utskottets mening kunna främja kvaliteten i barnavårdsutredningarna. I propositionen framhåller regeringen att det är angeläget att socialtjänsten inkluderar barnets närstående i vårdplaneringen. Motionerna får delvis anses tillgodosedda.

Stöd för anhöriga och närstående

Propositionen m.m.

I 5 kap. 10 § i förslaget till ny socialtjänstlag anges att socialnämnden genom stöd och avlösning bör underlätta för dem som vårdar närstående som är långvarigt sjuka eller äldre eller som har funktionshinder.

Paragrafen motsvarar nuvarande 5 § andra stycket socialtjänstlagen.

Regeringen anför i propositionen att utvecklingen under senare decennier har inneburit att samhället har tagit över många vård- och omsorgsuppgifter som tidigare omhändertagits inom familjen. Ett antal studier från senare år har dock visat att anhörigas insatser alljämt är mycket stora. När det gäller äldreomsorg finns uppgifter från början av 1990-talet som visar att omfattningen på dessa insatser uppgår till i runda tal två tredjedelar av den samlade omsorgen som ges till äldre.

Genom reformen 1998 infördes bestämmelsen i 5 § socialtjänstlagen om stöd till anhöriga. Socialutskottet tillstyrkte förslaget och anförde bl.a. att avsikten med den nya bestämmelsen inte skall vara att öka trycket på anhöriga utan att stödja och underlätta för dem som vårdar närstående. Riksdagen följde utskottet (bet. 1996/97:SoU18, rskr. 1996/97:264).

Socialstyrelsens uppföljning av den nya bestämmelsen visar att nästan två tredjedelar av kommunerna har tagit särskilda initiativ för att utveckla anhörigstödet. Det är dock förhållandevis få kommuner som utvecklat nya och individuella former av anhörigstöd. De vanligaste stödformerna är alltjämt växelvård, dagverksamhet samt ekonomiskt stöd.

I *proposition 1997/98:113 Nationell handlingsplan för äldrepolitiken* anförde regeringen att ett särskilt stimulansbidrag bör anvisas i budgetpropositionen för år 1999 och tre år framåt med 100 miljoner kronor årligen. Bidraget bör avse sådana insatser för anhöriga som kommunen vill genomföra i samverkan med de anhöriga och med frivilligorganisationer. Utskottet anförde vid sin behandling av propositionen (*betänkande 1997/98:SoU24*) att det föreslagna stödet skapar förutsättningar för ett mer aktivt stöd till anhöriga och stimulerar kommunerna att utveckla samverkan med anhöriga och med frivilligorganisationer. Med anledning av ett antal motioner föreslog utskottet ett tillkännagivande om att det bör övervägas att tydligare reglera anhörigstödet. Riksdagen följde utskottet (rskr. 1997/98:307).

Stimulansbidragen kommer att utgå t.o.m. år 2001. I *proposition 1999/2000:149 Nationell handlingsplan för utveckling av hälso- och sjukvården* anförde regeringen att det finns behov av att även efter år 2001 aktivt arbeta för att stödja anhöriga som vårdar långvarigt sjuka, äldre eller människor med funktionshinder och att resurstillskottet om 8 miljarder kronor till hälso- och sjukvården därför bör riktas även mot detta område. Regeringen, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet har i ett avtal om utvecklingsinsatser inom vården och omsorgen enats om att den särskilda satsningen för att stödja anhörigvården skall pågå också under åren 2002–2004. I avtalet anges att kommunerna svarar för att anhöriga som vårdar långvarigt sjuka eller äldre eller människor med funktionshinder även fortsättningsvis skall erhålla stärkt stöd i enlighet med den nationella handlingsplanen för äldrepolitiken.

Utskottet delade regeringens bedömning och såg positivt på att den särskilda satsningen för att stödja anhörigvården skall fortsätta (bet. 2000/01:SoU5 s. 28; rskr. 2000/01:53).

I propositionen anges att Socialtjänstutredningen föreslagit att kommunerna skall bli skyldiga att erbjuda stöd och avlastning åt dem som vårdar närstående.

Regeringen konstaterar att bestämmelserna i socialtjänstlagen om anhörigstöd har varit i kraft i drygt tre år. Enligt regeringens mening är det ännu för tidigt att dra några långtgående slutsatser om effekterna av detta. Inte heller effekterna av det statliga stimulansbidraget kan utläsas fullt ut förrän tidigast om två till tre år. De uppföljningar som genomförts av kommunernas insatser till följd av dessa förändringar visar dock i huvudsak på positiva resultat. Det är uppenbart att det pågår ett omfattande arbete i flertalet kommuner med att utveckla såväl befintligt anhörigstöd som nya stödformer och att anhöriga och frivilligorganisationer deltar aktivt i detta arbete. Den i den nationella handlingsplanen för utveckling av hälso- och sjukvården aviserade satsningen på fortsatt utveckling av anhörigstöd i kommunerna under perioden 2002–2004 kommer att ytterligare säkerställa och påskynda denna

utveckling. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det inte nu är motiverat att genomföra ytterligare förändringar i befintlig lagstiftning i syfte att påskynda utvecklingen inom området.

Motionerna

I *motion So51 av Bo Lundgren m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om anhöriga och närstående inom äldreomsorgen (*yrkande 9*). Motionärerna påpekar att vård och omsorg i hemmet ofta utförs av någon närstående person. Som anhörig kan man i vissa fall påräkna stöd och ekonomisk ersättning för sin insats. Begreppet närstående är vidare och sträcker sig många gånger utanför familje- och släktkrets. Motionärerna anser det därför viktigt att i ekonomiska men även andra stödåtgärder inkludera närstående i begreppet anhörig.

I *motion So52 av Charine Pålsson m.fl. (kd)* yrkas att riksdagen beslutar om ändring i 5 kap. 10 § socialtjänstlagen på så sätt att ordet ”bör” byts ut mot ”skall” (*yrkande 1*). Motionärerna anför att närståendevården utgör basen i vård- och omsorgsarbetet men att det inte går att lägga ytterligare omsorgsansvar på de anhöriga utan att vissa åtgärder vidtas för att underlätta för dem. Vid behovsbedömningen är det fortfarande endast den sjukes situation som beaktas. Enligt motionärerna måste även anhörigvårdarens såväl psykiska som fysiska behov beaktas.

I *motion So50 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande om förbättrade villkor för närståendevården (*yrkande 2*). Den nuvarande bestämmelsen i 5 § socialtjänstlagen har oförändrad överförs till den nya lagen. Detta innebär enligt motionärerna att avlastning inte kommer att ingå i skälig levnadsnivå. Uttalandena i den tidigare propositionen gäller fullt ut även om det nya förslaget antas. Rätten till avlösning återinförs inte. Motionärerna anser att 5 kap. 10 § i förslaget till ny socialtjänstlag bör ändras genom att ordet ”bör” byts ut mot ”skall”. Motionärerna anför vidare att anhöriga måste få utbildning om hur de bäst kan sköta sin anhörige. De måste också få avlastning vård namnet samt tillgång till stödpersoner. Enligt motionärernas uppfattning skall det vara möjligt även för anhöriga som uppnått pensionsåldern att få anställning som anhörigvårdare. Alternativet med hemvårdsbidrag till den sjuke bör finnas kvar. Motionärerna anser det vidare angeläget att Socialstyrelsen ägnar stor uppmärksamhet åt metodutveckling när det gäller uppföljning av sjukvård i hemmet. Motionärerna upprepar också sina krav på att regeringen bör ta initiativ till överläggningar med de båda kommunförbunden för att se över hur ett utökat stöd till dem som vårdar närstående kan ske.

I *motion So53 av Lotta Nilsson-Hedström och Kerstin-Maria Stalin (mp)* yrkas att riksdagen beslutar att ersätta ordet ”bör” med ”skall” när det gäller avlösning för anhöriga som vårdar människor med funktionshinder (*yrkande 3*). Motionärerna åberopar i huvudsak samma argument för lagändringen som i motion So50 yrkande 2 ovan.

I det av riksdagen godkända *betänkandet 1996/97:SoU18* behandlade utskottet bl.a. ett motionsyrkande om att byta ut ordet ”bör” mot ”skall” i förslaget till 5 § socialtjänstlagen. Utskottet anförde bl.a. (s. 49) att det inte hade några invändningar mot att stödet till anhöriga blir en frivillig verksamhet för kommunerna och att kommunerna får ett avgörande i hur insatserna skall utformas. Genom den nya bestämmelsen markeras dock vikten av att socialtjänsten tar ansvar för att ge stöd till anhöriga som vårdar långvarigt sjuka, äldre personer eller människor med handikapp. Motionsyrkandet avstyrktes (res. mp).

Utskottet behandlade motionsyrkanden om stöd till anhöriga m.m. senast i det av riksdagen godkända *betänkandet 2000/01:SoU9 Äldrepolitik*, vartill hänvisas för en bred bakgrundsredovisning (s. 30 f.). Utskottet behandlade där bl.a. ett motionsyrkande (m) om att den som vårdar närstående bör få ekonomiskt stöd på samma villkor som den som vårdar anhörig. Utskottet noterade att det finns flera olika bestämmelser som rör det område som tagits upp i motionen och ansåg att riksdagen nu inte borde ta något initiativ i anledning av bl.a. denna motion (särskilt yttrande: m).

I betänkandet behandlades vidare ett yrkande med delvis samma innehåll som den nu aktuella So50 (fp) yrkande 2. Yrkandet ansågs delvis tillgodosett och avstyrktes (res. fp).

Utskottets bedömning

I flera motioner yrkas att ordet ”bör” i 5 kap. 10 § i förslaget till ny socialtjänstlag skall bytas ut mot ”skall”, dvs. att kommunerna skall åläggas en skyldighet att genom stöd och avlösning underlätta för dem som vårdar närstående.

Utskottet delar regeringens uppfattning att det ännu är för tidigt att dra några långtgående slutsatser om vilka effekter bestämmelsen om anhörigstöd i nuvarande 5 § andra stycket socialtjänstlagen har fått. Även resultaten av det statliga stimulansbidraget på området bör avvaktas. Utskottet ser positivt på att det i flertalet kommuner pågår ett omfattande arbete med att utveckla anhörigstödet. Denna utveckling kommer att fortgå genom att den särskilda satsningen för att stödja anhörigvården skall fortsätta. Utskottet delar således regeringens bedömning att det inte nu är motiverat att vidta någon ändring i lagstiftningen i syfte att påskynda utvecklingen inom området. Utskottet vill i sammanhanget framhålla att vid socialnämndens prövning av om bistånd i form av t.ex. avlösning skall lämnas är det den enskildes behov som är avgörande för om bistånd skall ges, inte vilka skyldigheter kommunen har enligt socialtjänstlagen. Vidare kan konstateras att de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om bistånd innebär att olika slags stöd och hjälp åter ingår i rätten till bistånd och att den enskilde kommer att kunna överklaga ett avslagsbeslut genom förvaltningsbesvär. Utskottet, som noterar att motionärerna inte redovisat någon ekonomisk beräkning för konsekvenserna av motionsförslagen, tillstyrker 5 kap. 10 § i förslaget till ny socialtjänstlag samt

Enligt utskottets mening bör det inte heller göras något sådant tillkännagivande som begärs i motion So50 (fp) yrkande 2 i övrigt förrän effekterna av bestämmelsen om anhörgstöd och av de särskilda statliga satsningarna kan bedömas. Motionsyrkandet avstyrks således även i denna del.

I motion So51 (m) yrkande 9 anförs att närstående bör likställas med anhöriga när det gäller ekonomiska och andra stödåtgärder. Utskottet vidhåller sin inställning att riksdagen inte nu bör ta något initiativ i frågan och avstyrker därför motionen.

Nationellt stöd för kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten

Propositionen m.m.

I 3 kap. 3 § *förslaget till ny socialtjänstlag* anges att insatser inom socialtjänsten skall vara av god kvalitet och att det för utförande av socialnämndens uppgifter skall finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Kvaliteten i verksamheten skall systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.

Paragrafen motsvarar nu gällande 7 a § första–tredje styckena socialtjänstlagen.

Regeringen anser att det bör tas ett samlat grepp kring kunskapsläget inom socialtjänsten. Ytterst är detta en rättvise- och rättssäkerhetsfråga för de mest utsatta grupperna i vårt samhälle. Regeringen avser att lämna ett uppdrag till Socialstyrelsen att påbörja genomförandet av en strategi för nationellt stöd för kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten. I *budgetpropositionen för år 2001* (prop. 2000/01:1, utg.omr. 9, avsnitt 8.7.1) föreslås att sammanlagt 50 miljoner kronor avsätts för detta ändamål under treårsperioden 2001–2003.

Socialstyrelsen fick under 1999 i uppdrag att i samråd med berörda intressenter utforma ett förslag till program för nationellt stöd till kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten. Socialstyrelsen har haft programmet ute på remiss och har i november 2000 avrapporterat uppdraget (SoS-rapport 2000:12).

Socialstyrelsens program innehåller ett antal förslag till hur ett nationellt stöd för kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten bör utformas. Socialstyrelsen anser att varje kommun med utgångspunkt i bestämmelserna i 7 a § socialtjänstlagen bör utforma en strategi för kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten. Vidare finns enligt planen behov av nationella riktlinjer baserade på forskning, utvärdering och utvecklingsarbete samt nationella och internationella kunskapsöversikter.

En strategi för kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten bör enligt regeringen vara en förutsättning för att kommunerna skall kunna leva upp till målen i 7 a § socialtjänstlagen. Socialstyrelsen lyfter i sin plan fram behovet av kunskapsunderlag för både kompetensutveckling och kompetenskrav samt för utbildningsanordnare. Enligt propositionen saknas i dag underlag för att precisera vilka kompetenskrav som bör gälla i socialtjänstens olika verksam-

heter. För den enskilde som är i behov av socialtjänstens insatser är det dock viktigt att mötas av rätt kompetens. Enligt regeringen bör Socialstyrelsen, även fortsättningsvis, tillsammans med berörda intressenter undersöka förutsättningarna för vilken kompetens som är nödvändig i socialtjänstens olika verksamheter.

Det finns vidare behov av att utveckla och sammanställa kunskap om vad som är god praktik inom skilda områden av socialtjänsten och ge stöd till systematiskt arbete med jämförande studier mellan kommuner. Den tillgängliga kunskapen på socialtjänstområdet måste också sammanställas och samordnas, anför det.

Statistiken inom socialtjänsten behöver förbättras, och detta arbete måste ske i nära samråd med de organisationer som företräder socialtjänstens brukare samt övriga berörda. Enligt regeringen finns det behov av att utveckla en enhetlig terminologi inom socialtjänsten. En enhetlig terminologi utgör en nödvändig grund för att kunna hämta in uppgifter av god kvalitet.

Regeringen anser vidare att frågor om ledarutbildning inom socialtjänsten, liksom behovet av forskning kring ledning och organisation av socialtjänsten, bör uppmärksammas.

Socialstyrelsen presenterar i sin plan ett antal förslag som rör socionombildningen och det sociala omsorgsprogrammet samt fortbildning och vidareutbildning inom ramen för magisterutbildningen. För de grupper som enbart har grundskole- och/eller gymnasiekompetens måste det enligt propositionen också skapas en stabil struktur för fortbildning och vidareutbildning.

Långsiktiga programstöd bör enligt Socialstyrelsens plan ges till forskningsmässigt underförsörjda kunskapsområden. Det gäller frågor om de sociala insatsernas värde för klienter eller brukare, om ledarskaps- och organisationsutveckling samt om socialtjänstekonomi. Det statliga stödet till lokala och regionala FoU-enheter bör enligt regeringen utvärderas för att se om stödet bör ges en annan eller tydligare inriktning.

Kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten är ytterst en rättvise- och rättssäkerhetsfråga för de mest utsatta grupperna i vårt samhälle. Detta gör det enligt regeringen särskilt angeläget att de etiska överväganden som uppstår blir ordentligt belysta, inte minst ur klient- och brukarperspektiv, anför det.

Motionerna

I *motion So440 av Berit Adolfsson (m)* yrkas att regeringen skall utvärdera organisation och arbetsmetoder och föreslå förändringar i enlighet med vad som anförts i motionen. Motionären anför att socialtjänsten många gånger inte fungerar tillfredsställande. Omoderna och opraktiska rutiner försenar och försvårar handläggningen. Underbemanning och dålig arbetsmiljö lägger ofta hinder i vägen för konstruktiva lösningar. Beslutsvanda och disparata handläggningsrutiner gör att "kunderna" känner otrygghet och misstänksamhet. Vidare föreligger en hög personalomsättning. Motionären anser att en grundlig genomgång bör göras av socialtjänstens organisation och arbetsformer.

I *motion So328 av Inger Davidson (kd)* begärs ett tillkännagivande till regeringen om att effekterna av systemet med kontaktpersoner och kontaktfamil-

jer skall utvärderas (*yrkande 1*). Kontaktpersoner och kontaktfamiljer används enligt motionären i så gott som samtliga kommuner. Trots detta finns det väldigt lite forskning på området. I delbetänkandet från Valfärdsbokslutet (SOU 2000:3) konstateras att det råder en total avsaknad av utvärderingar om insatsens effekter. Motionären begär även ett tillkännagivande om att erfarenheter skall dokumenteras och goda exempel spridas (*yrkande 2*).

I *motion So304 av Lennart Daléus m.fl. (c)* yrkas att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning om kvalitetssäkring av vårdnadsutredningar genom s.k. second opinion (*yrkande 4*). Motionärerna påpekar att en vårdnadsutredning i många fall är avgörande för vem som skall få vårdnaden om ett barn vid en tvist. Det bör därför införas en möjlighet till ytterligare en social prövning om endera parten anser sig missbedömd, anför det. I motionen begärs vidare ett tillkännagivande om vidareutbildning och annan hjälp åt stödfamiljer (*yrkande 5*). Motionärerna påpekar att det finns ett växande behov av familjehem och stödfamiljer. Socialtjänsten måste arbeta offensivt med rekrytering och kontinuerligt ge stödfamiljerna vidareutbildning och annat stöd som de behöver.

I *motion So53 av Lotta Nilsson-Hedström och Kerstin-Maria Stalin (mp)* begärs tillkännagivanden om rätten att byta socialsekreterare (*yrkande 5*), om legitimering av socionomer (*yrkande 6*), om rätt till medborgarvittne eller stödperson (*yrkande 7*), om att inrätta sociala förtroendenämnder (*yrkande 8*), om att inrätta en social ansvarsnämnd (*yrkande 9*) samt om att tillsätta en kommitté för att utveckla socialtjänsten (*yrkande 10*). Kommittén bör särskilt undersöka bl.a. hur dokumentation och utredningar görs och på vilket sätt socialtjänstens bedömningar tydliggörs för den enskilde, anför det.

Även i *motion So212 av Thomas Julin m.fl. (mp)* begärs tillkännagivanden om legitimering av socionomer (*yrkande 2*), om medborgarvittne eller stödperson (*yrkande 3*), om sociala förtroendenämnder (*yrkande 4*), om en social ansvarsnämnd (*yrkande 5*), om en kommitté för att utveckla socialtjänsten (*yrkande 6*) samt om rätten att byta socialsekreterare (*yrkande 7*).

I motionen begärs vidare ett tillkännagivande om en tydlig lagstiftning som reglerar utredningsförfarandet i socialtjänsten (*yrkande 1*). Motionärerna anser det viktigt att det på socialtjänstens område, liksom för polisen, finns en lagstiftning som reglerar hur en utredning skall gå till och vad den skall innehålla. Det måste vara mycket hög kvalitet på utredningar som så drastiskt kan förändra människors hela liv, anför det.

Ett tillkännagivande om rätten att byta socialsekreterare och socialdistrikt begärs även i *motion So458 av Thomas Julin m.fl. (mp)* (*yrkande 2*).

I *motion So531 av Ulla Wester (s)* begärs tillkännagivanden om att motverka de skillnader i vårdkvalitet, valfrihet och säkerhet som råder mellan sjukvårdens patienter och socialtjänstens klienter (*yrkande 1*) samt om nödvändigheten av att införa en statlig socionomlegitimation i syfte att kvalitetssäkra det sociala arbetet (*yrkande 2*).

I motion So349 av Åke Gustavsson m.fl. (s) begärs ett tillkännagivande om lokalt inflytande vid LVU-hemmen. Motionärerna påpekar att sedan 1982 har det lokala inflytandet helt försvunnit och övergått till en central styrning. Trots uppföljning och kvalitetssäkring från Statens institutionsstyrelses sida har en rad brister uppmärksammats vid vissa enheter. Genom att förstärka kontaktytan mellan lokala samhällsorgan och LVU-hemmen skapas bättre förutsättningar för de unga omhändertagna och deras utslussning i samhället, anser motionärerna.

I motion So418 av Helena Zakariasén och Ann-Kristine Johansson (s) begärs ett tillkännagivande om behovet av kunskap om elöverkänslighet. Enligt motionärerna ökar antalet elöverkänsliga i Sverige. En stor grupp av dessa människor känner sig många gånger illa bemötta av socialtjänsten, sjukvården och det omgivande samhället. Motionärerna anser det viktigt att kunskap om elöverkänslighet finns hos dem som handlägger ärenden inom socialtjänsten och hos dem som arbetar i sjukvården.

Tidigare behandling och pågående arbete

Motionsyrkanden om kunskap och kompetens inom socialtjänsten behandlade utskottet senast i det av riksdagen godkända *betänkandet 1999/2000:SoU6* (s. 25 f.). I betänkandet behandlades bl.a. en motion om sociala förtroendenämnder. Utskottet ansåg i sin bedömning att det är mycket angeläget att kommunerna utvecklar former för hanteringen av klagomål beträffande socialtjänsten. Utskottet hänvisade till att Socialtjänstutredningen i sitt slutbetänkande hade givit förslag på hur detta kan gå till och avstyrkte motionen (res. kd+mp).

Utskottet behandlade även motioner bl.a. om statlig legitimation för socio- nomer, om kvalitetssäkring av vårdnadsutredningar genom second opinion samt om behovet av kunskap om elöverkänslighet. I denna del anförde utskottet att det ånyo ville understryka vikten av hög kvalitet i socialtjänstens insatser och av att personalen har lämplig utbildning och erfarenhet. Utskottet framhöll att en bestämmelse om kvalitet och kompetens hade införts i socialtjänstlagen den 1 januari 1998 och att utfallet av bestämmelsen hade utvärderats av Socialstyrelsen i rapporten 1999:3 *Ändringar i socialtjänstlagen*. Frågan om kvalitetssäkring av vård och omsorg hade även behandlats i Socialtjänstutredningens slutbetänkande inom ramen för frågan om hur tillsynen över socialtjänsten kan effektiviseras. Utskottet ansåg att inte riksdagen borde ta något initiativ med anledning av motionerna (res. kd+c, v respektive mp).

I *Socialtjänstutredningens* slutbetänkande (SOU 1999:97 s. 270 f.) anfördes att en fungerande klagomålshantering inom socialtjänsten är viktig såväl för kvalitetsutveckling som från rättssäkerhetssynpunkt för den enskilde. I många kommuner utvecklas i dag olika former av klagomålshantering, ofta som en del i arbetet med kvalitetsutveckling. Utredningen anser att det ur rättssäkerhetssynpunkt är viktigt att kommunerna i sitt utvecklingsarbete även överväger oberoende kommunala forum som den enskilde kan vända

sig till för att få vägledning om kommunala tjänster samt för att framföra sina erfarenheter av kontakter med socialtjänsten.

Socialstyrelsen har meddelat *allmänna råd om kvalitetssystem* inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg, vari ges rekommendationer om system för att fortlöpande säkra och utveckla kvaliteten på det nämnda området i enlighet med 7 a § i den nuvarande socialtjänstlagen (SOSFS 2000:15).

Kvalitetssystem inom omsorgerna om äldre och funktionshindrade behandlas i *Socialstyrelsens allmänna råd SOSFS 1998:8*.

Socialstyrelsen har även meddelat *allmänna råd om bemötandet inom hälso- och sjukvården av patienter som relaterar sina besvär till amalgam och elektricitet* (SOSFS 1998:3).

Utskottets bedömning

I nu gällande socialtjänstlag finns bestämmelser om att insatserna inom socialtjänsten skall vara av god kvalitet, att personalen skall ha lämplig utbildning och erfarenhet samt att kvaliteten i verksamheten skall utvecklas och säkras. Utskottet, som åter vill understryka vikten av hög kvalitet och kompetens i socialtjänstens insatser, ställer sig bakom regeringens förslag att överföra nuvarande bestämmelser härom till den nya socialtjänstlagen. Utskottet tillstyrker således 3 kap. 3 § i regeringens förslag.

Utskottet delar regeringens bedömning att det bör tas ett samlat grepp om kunskapsläget inom socialtjänsten och ser därför mycket positivt på den satsning som nu skall göras för att genomföra en särskild strategi för nationellt stöd för kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten. Socialstyrelsens program för hur stödet bör utformas innehåller ett antal förslag som berör det praktiska sociala arbetet, utbildningarna och forskningen. Bland annat bör varje kommun utforma en egen strategi för kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten, men även nationella riktlinjer bör utarbetas. Enligt utskottets mening bör utfallet av den nämnda satsningen avvaktas. Motionerna So53 (mp) yrkandena 6–10, So212 (mp) yrkandena 1–6, So304 (c) yrkandena 4 och 5, So328 (kd) yrkandena 1 och 2, So349 (s), So418 (s), So440 (m) och So531 (s) yrkandena 1 och 2 avstyrks.

I motionerna So53 (mp) yrkande 5, So212 (mp) yrkande 7 och So458 (mp) yrkande 2 begärs tillkännagivanden om rätten att byta socialsekreterare. Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är viktigt att den enskilde känner förtroende för sin socialsekreterare och att det kan finnas skäl att låta någon annan handläggare ta över ett ärende. Någon ovillkorlig rätt för den enskilde att byta socialsekreterare kan dock utskottet inte ställa sig bakom. Motionerna avstyrks.

Möjlighet att ta blod-, urin- och utandningsprov på intagna i LVM-hem och särskilda ungdomshem*Propositionen*

Regeringen föreslår att det skall införas en möjlighet att ta blod-, urin- och utandningsprov på tvångsintagna i LVM-hem och i särskilda ungdomshem samt på dem som bereds sluten ungdomsvård vid sådana ungdomshem. Enligt lagförslagen (32 a § i förslaget till lag om ändring i LVM, 17 a § i förslaget till lag om ändring i LVU samt 18 a § i förslaget till lag om ändring i LSU) är den intagne eller dömde, om inte annat föranleds av medicinska eller liknande skäl, skyldig att, vid ankomsten till ett LVM-hem eller särskilt ungdomshem och inför vistelse utanför institutionen, efter uppmaning underkasta sig provtagning för kontroll av om han eller hon är påverkad av narkotika, alkohol eller andra otillåtna preparat som preciseras i lagförslagen, om det kan misstänkas att den intagne är påverkad av något sådant medel.

Enligt propositionen förekommer det vid såväl LVM-hemmen som vid de särskilda ungdomshemmen situationer då den intagnes drogfrihet behöver kontrolleras. Det finns dock varken i LVM, LVU eller LSU något lagstöd för att kräva att en intagen lämnar urinprov för att styrka drogfrihet. Riksdagens ombudsmän (JO) har vid flera tillfällen uttalat att det inte finns någon anledning att kritisera användningen av urinprov så länge en intagen vid ett LVM-hem frivilligt lämnar ett sådant prov men att det skulle inge betänkligheter om en myndighet utan lagstöd förvägrar en intagen någon förmån eller beslutar om bestraffning enbart för att han vägrar lämna urinprov.

SiS har utarbetat interna allmänna råd för verksamheten vid LVM-hemmen och de särskilda ungdomshemmen. I dessa allmänna råd anges bl.a. att urinprov skall användas restriktivt och med urskillning och framför allt inte ersätta den professionella bedömningen av om en klient är drogpåverkad som behandlingspersonalen gör i den nära kontakten med klienten. Ett positivt urinprov skall som regel alltid innebära att klienten konfronteras med resultatet och att behandlings- och motivationsinsatserna anpassas därtill. Däremot utgör ett positivt urinprov eller vägran att lämna urinprov inte grund för bestraffning eller indragen förmån.

Enligt SiS bedömning finns det situationer som kräver en närmare lagreglering för att skapa den klarhet som bl.a. JO har efterlyst. Den ena gäller vid intagning. Vid det tillfället är det enligt SiS viktigt att kunna avkräva den intagne ett prov för att fastställa aktuellt missbruk, både för hantering av avgiftningen och för den fortsatta behandlingsplaneringen. Eftersom klienten vid intagningsstillfället är ny för institutionspersonalen, torde det vara svårt att i den situationen förlita sig på personalens iakttagelser av om den intagne är påverkad av någon drog och vilken eller vilka droger det i sådant fall kan röra sig om. En annan situation är inför permission eller placering i annan vårdform. Om en intagen vid ett sådant tillfälle har droger i kroppen kan den tilltänkta åtgärden innebära en uppenbar risk för rymning eller återfall i missbruk eller brott, vilket enligt SiS kan äventyra hela behandlingen.

Regeringen anser att de av SiS framförda skälen till lagreglering av användning av drogtestar inom tvångsvården är väl underbyggda. Främst rätts-säkerhetsskäl, men också skäl av behandlingskaraktär, talar för att frångå den i princip frivilliga hanteringen som gäller vid institutionerna i dag. Av rätts-säkerhetsskäl är det viktigt att det tydligt framgår vilka tester den intagne kan bli skyldig att genomgå.

Regeringen anser det viktigt att understryka att den föreslagna regleringens syfte är att under vissa förutsättningar möjliggöra kontroll av drogfriheten, inte att utvidga användningen av sådana kontroller så att de sker mer eller mindre rutinmässigt. Provtagning bör ske med urskillning och skall endast genomföras då det på grund av omständigheterna i det särskilda fallet finns anledning att misstänka att en intagen är drogpåverkad.

Regeringen påpekar vidare att förslaget inte får förväxlas med bestämmelserna om polisens befogenheter i samband med utredning av brottmål. Exempelvis omfattar reglerna om urinprov som bevis vid misstanke om narkotikakonsumtion inte unga under 15 år eftersom dessa inte är straffmyndiga. Den nu föreslagna regleringen har inte någon nedre åldersgräns och omfattar således även unga under 15 år som befinner sig under tvångsvård enligt LVU. Då handlar provtagningen emellertid inte om bevissäkring utan om att säkra en god behandling av den unge.

Motionen

I motion So46 av Alice Åström och Yvonne Oscarsson (v) yrkas att regeringen lägger fram förslag till ändring i den föreslagna 17 a § LVU innebärande att barn under 15 år inte skall utsättas för tvångsvisa kroppsliga ingrepp. Motionärerna påpekar att varje medborgare enligt 2 kap. 6 § regeringsformen gentemot det allmänna är skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp. Begränsningar i en grundlagsskyddad rättighet skall noga övervägas innan de beslutas. När det gäller barn under 15 år, inte minst när det redan konstaterats problem som lett till tvångsomhändertagande, måste det enligt motionärerna finnas andra möjligheter till behandlingsinsatser än ytterligare ingrepp i barnets personliga integritet. Ett sådant ingrepp riskerar i stället att ytterligare minska barnets förtroende för behandlingen och således motverka sitt syfte, anför det.

Justitieutskottets bedömning

Justitieutskottet begränsar sitt yttrande till att avse den i propositionen föreslagna ändringen i lagen (1998:603) om verkställighet av ungdomsvård (LSU).

Utskottet noterar att det i regeringens förslag inte finns utrymme för drogkontroll vid återkomst till det särskilda ungdomshemmet efter utevistelse. Utskottet påpekar dock att det enligt 18 § LSU finns en möjlighet att ställa de villkor vid permission som kan anses nödvändiga. Av förarbetena till paragrafen framgår bl.a. att den dömde kan åläggas att hålla sig fri från droger och andra berusningsmedel och att underkasta sig erforderlig vård och behandling. Justitieutskottet har inhämtat att SiS med stöd av denna paragraf

ställer upp villkor om drogkontroll vid återkomsten till ungdomshemmet när det finns anledning till det. Härtill kommer att en sådan kontroll också kan göras helt på frivillighetens grund.

Utskottet konstaterar vidare att en skyldighet att underkasta sig provtagning i här aktuella situationer har en betydande likhet med den skyldighet som föreligger för intagna i kriminalvårdsanstalt.

Enligt justitieutskottets mening är det, i fråga om den slutna ungdomsvården, liksom vid andra straffrättsliga frihetsberövanden, viktigt att det noga preciseras vilka intrång i den personliga integriteten den intagne måste tåla under själva frihetsberövandet. Utskottet anser att de skäl av behandlingskarakter som regeringen anför för provtagning i de angivna situationerna är bärkraftiga och att starka rättssäkerhetsskäl således talar för en reglering.

Justitieutskottet tillstyrker i princip regeringens förslag, dock med det tillägget att också den provtagning som, när det finns anledning till det, regelmässigt sker vid återkomsten till det särskilda ungdomshemmet efter permission uttryckligen bör lagregleras. Enligt utskottet gör sig de anförda skälen för en reglering lika starkt gällande i fråga om denna kontroll. Utskottet föreslår att orden ”inför vistelse utanför hemmet” i förslaget till 18 a § LSU byts ut mot orden ”i samband med vistelse utanför hemmet”.

Socialutskottets bedömning

Socialutskottet delar regeringens bedömning att det föreligger väl underbyggda skäl att införa lagstöd för blod-, urin- och utandningsprov på tvångsintagna vid LVM-hem och särskilda ungdomshem. När det gäller förslaget till 18 a § LSU anser socialutskottet liksom justitieutskottet att de anförda skälen för en reglering gör sig lika starkt gällande i fråga om de provtagningar som sker efter permissioner som beträffande de som sker inför vistelser utanför hemmet och att paragrafen därför bör ändras på sätt justitieutskottet föreslår. Enligt socialutskottets mening bör motsvarande ändringar göras i regeringens förslag till 32 a § LVM och 17 a § LVU.

I motion So46 (v) framförs kritik mot att förslaget till 17 a § LVU omfattar även barn under 15 år. Utskottet vill framhålla att provtagningarna syftar till att säkra en god behandling av de intagna samt att de inte skall ske rutinmässigt utan endast då det på grund av omständigheterna i det enskilda fallet finns anledning att misstänka att en intagen är drogpåverkad. Utskottet anser inte att det föreligger skäl att ändra den föreslagna bestämmelsen på sätt som begärs i motionen. Motionen avstyrks således.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till 32 a § LVM, 17 a § LVU och 18 a § LSU, med de ändringar som närmare framgår av hemställan.

Frågan om ledning av verksamheten vid LVM-hemmen

Propositionen

Regeringen föreslår en ändring i LVM med innebörd att ett LVM-hem skall ledas av en chef, inte av en styrelse. Skälen härtill är att SiS, efter huvud-

Socialutskottets bedömning

Socialutskottet har inget att erinra mot förslaget att avskaffa styrelserna för LVM-hemmen och tillstyrker därför 22 och 29 §§ i regeringens förslag till ändring i LVM.

Även 31 kap. 2 § i förslaget till ändring i brottsbalken tillstyrks, dock med den ändringen att ordet ”styrelsen” skall bytas ut mot ”den som förestår hemmet” även i sista meningen i första stycket. Motsvarande ändring måste också göras i 46 § LVM. Utskottets förslag till ändring av denna paragraf framgår av *bilaga 4*.

Tvångsbefogenheter i socialtjänstförordningen flyttas till LVM och LVU

Propositionen

I propositionen föreslås att de bestämmelser i socialtjänstförordningen (1981:750) som medger användning av vissa tvångsåtgärder mot intagna i LVM-hem och särskilda ungdomshem flyttas till LVM respektive LVU. Bestämmelserna gäller för intagna i hem för särskild tillsyn och rör bl.a. vård vid låsbar enhet, avskiljning från övriga vid institutionen samt rätten att ta emot telefonsamtal och besök.

Socialutskottets bedömning

Utskottet ställer sig bakom förslaget att flytta över vissa bestämmelser om tvångsåtgärder i socialtjänstförordningen till LVM och LVU.

I denna del ansåg Lagrådet att vissa ändringar borde göras i lagförslagen i lagrådsremissen (se s. 274 f. i propositionen). I propositionen överensstämmer bestämmelserna i LVU med Lagrådets förslag medan motsvarande ändringar inte har gjorts i LVM. Förslagen till 33 a § och 34 § andra stycket LVM bör enligt utskottets mening därför ändras i enlighet med Lagrådets förslag. I första meningen i 33 a § bör läggas till ”i den utsträckning som lämpligen kan ske”. I 34 § andra stycket tillkommer orden ”inom hemmet” mellan ”enhet” och ”som”. När det gäller 44 § första stycket saknas orden ”eller försäljning” efter ordet ”förstörande” såväl i den nuvarande som den föreslagna lydelsen, vilket bör ändras. Även i fjärde stycket i 44 § bör en redaktionell ändring göras. Utskottet tillstyrker således 33 a, 34 och 44 §§ i förslaget till ändring i LVM, med de ändringar som har redovisats.

När det gäller förslagen till ändring i LVU i denna del bör en redaktionell ändring göras i 15 a §. I övrigt tillstyrker utskottet 15 a–c och 42 §§ i förslaget till ändring i LVU.

Propositionen*Nuvarande reglering*

Enligt propositionen finns det i princip inte någon lagstiftning som direkt avser behandling av personuppgifter som förekommer inom socialtjänstens område. Det finns dock en rad bestämmelser som tar sikte på en mer generell behandling av personuppgifter oberoende av på vilket samhällsområde registren kommer till användning. Inom socialtjänstens område finns dessutom bestämmelser som siktar till att bygga upp ett integritetsskydd för enskilda i samband med att socialtjänsten griper in och hjälper den enskilde i olika situationer. I propositionen redovisas några av de viktigaste bestämmelserna som är av intresse när det gäller behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, bl.a. bestämmelser i regeringsformen, sekretesslagen (1980:100), datalagen (1973:289), personuppgiftslagen (1998:204), nuvarande socialtjänstlagen, arkivlagen (1990:782) samt EG:s dataskyddsdirektiv.

Datalagen

Datalagen ersattes den 24 oktober 1998 av personuppgiftslagen men gäller övergångsvis ännu en tid. Enligt datalagen får personregister inrättas, varmed förstås även insamling av uppgifter som skall ingå i registret, och föras endast av den som har anmält sig hos Datainspektionen och fått licens. En licens berättigar den registeransvarige att föra ett eller flera personregister. För vissa typer av register med känsliga personuppgifter krävs utöver licens även ett särskilt tillstånd från Datainspektionen. Enligt Datainspektionens praxis är det endast uppgift om beslut om ekonomisk hjälp eller vård samt den paragraf som beslutet grundar sig på som får registreras. Skall andra känsliga uppgifter registreras blir registret tillståndspliktigt. Detsamma gäller om registret skall användas för annat än administrativt ändamål. Såväl tillstånden från Datainspektionen som stöd för behandling i form av licens enligt datalagen upphör att gälla i och med att giltighetstiden för övergångsbestämmelserna till personuppgiftslagen upphör den 30 september 2001.

Personuppgiftslagen

Lagen innebär ett genomförande i svensk lagstiftning av Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter. I lagen läggs bl.a. fast vissa grundläggande krav på behandlingen av personuppgifter. Lagen innehåller bl.a. en uttömmande uppräkningslista av de fall då personuppgifter får behandlas samt ett principiellt förbud mot behandling av s.k. känsliga personuppgifter.

I nuvarande 50–52 §§ socialtjänstlagen finns bestämmelser om dokumentation inom socialtjänsten. Handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av beslut om stödinsatser, vård och behandling skall dokumenteras. Med handläggning av ärenden avses alla åtgärder från det att ett ärende anhängiggörs till dess att det avslutas genom beslut. Dokumentation skall utformas med respekt för den enskildes integritet, och den enskilde bör hållas underrättad om de journalanteckningar och andra anteckningar som förs om honom. Regeringen framhåller att vad som har kommit fram vid utredning som har betydelse för ett ärendes avgörande skall tillvaratas på ett betryggande sätt. Vidare skall handlingar som rör enskildas personliga förhållanden förvaras så att den som är obehörig inte får tillgång till dem.

När det gäller register anføres i propositionen att det hos en socialnämnd finns personuppgifter om de enskilda klienterna i nämndens protokoll och i bilagor till dessa, i olika sammanställningsregister som kan föras manuellt eller med hjälp av ADB, och – framför allt – i personakterna. Dessa personakter innehåller en mängd uppgifter om klienten och hans anhöriga. Enligt regeringen innehåller akten som regel löpande anteckningar från samtal som förts med den enskilde i samband med planerade eller genomförda insatser. Dessutom finns det i personakterna handlingar av skiftande natur, som t.ex. utredningar och kopior av beslut i tidigare ärenden, kopior av yttranden till andra myndigheter, inkomna anmälningar, läkarintyg, skriftväxling med andra sociala myndigheter m.m. Som sökregister till personakterna finns ofta ett slag- eller sökregister som är upplagt på namn och personnummer. I propositionen anføres att ett sådant sökregister – som numera oftast torde föras med hjälp av ADB – med därtill hörande personakter bildar ett personregister (prop. 1979/80:1 Del A s. 435). Enligt regeringen blir det vidare alltmer vanligt att även personakterna förs med hjälp av ADB, s.k. elektroniska akter.

Enligt 59 § socialtjänstlagen får i sådana personregister hos en socialnämnd som utgör sammanställningar av uppgifter inte tas in uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden. Bestämmelsen gäller inte innehållet i de personakter som ingår i socialnämndernas personregister utan endast sådana register i mer inskränkt bemärkelse som utgör sammanställning av uppgifterna, främst databaserade personregister men även alla former av manuella register (prop. 1979/80:1 Del A s. 568 f.). Regeringen påpekar att i de register som avses i bestämmelsen får inte integritetskänsliga uppgifter tas in rörande t.ex. sjukdom, arbetsförmåga, missbruk eller kriminalitet. Om sådana anteckningar behöver göras, blir det nödvändigt att lägga upp en personakt. I registret får sedan göras hänvisning till personakten, anføres det. I personregister av angivet slag får dock tas in uppgifter om åtgärder som har beslutats inom socialtjänsten och som innebär myndighetsutövning samt den bestämmelse på vilken ett beslut om en sådan åtgärd grundas. Ett exempel på detta är beslut i ärenden om bistånd enligt socialtjänstlagen.

I propositionen redogörs vidare för bestämmelserna om gallring i 60 § samt om uppgifts- och underrättelseskyldighet i 63–66 §§ i den nuvarande socialtjänstlagen.

Författningsreglering

Regeringen föreslår att behandlingen av personuppgifter inom socialtjänsten författningsregleras.

I skälen till förslaget anför regeringen att det länge har funnits krav på en reglering av behandlingen av personuppgifter inom socialtjänsten. För behandling av personuppgifter inom socialtjänstens område gäller i dag personuppgiftslagen och övergångsvis datalagen.

I propositionen anføres att det för verksamheten inom socialtjänsten är nödvändigt med en omfattande hantering av känsliga personuppgifter. Enligt regeringen bör socialtjänsten på samma sätt som i övrigt inom offentlig och privat förvaltning ha möjlighet att utnyttja modern informationsteknik för att höja effektiviteten och kvaliteten i arbetet. Det gäller inte bara arbetet i enskilda ärenden utan även i hög grad möjligheten att uppfylla ökade krav i fråga om att följa, analysera och utveckla verksamheten, dvs. dokumentationen samt framställning av olika sammanställningar och statistik. En särskild författningsreglering av behandlingen av personuppgifter inom socialtjänsten kan enligt regeringen ses som ett led i denna strävan.

Inom socialtjänstens område hanteras många uppgifter av mycket känslig natur och behandlingen av personuppgifter kan därför av den enskilde ses som ett intrång i den personliga integriteten. Mångfalden av uppgifter och det behov som finns inom socialtjänstens område av att hantera känsliga uppgifter av detta slag medför enligt regeringens mening att det finns behov av en särskild författningsreglering. Eftersom en sådan behandling bör få ske oavsett den enskildes inställning är det av vikt att författningen garanterar ett för detta område specialanpassat integritetsskydd för den enskilde, anför det.

Lagteknisk utformning

Regeringen föreslår att en ny lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, som anpassas till bestämmelserna i personuppgiftslagen, skall införas. Förslaget innebär bl.a. att lagen utgår från personuppgiftslagens tillämpningsområde, begrepp och terminologi. Bestämmelserna anger de undantag och preciseringar i förhållande till personuppgiftslagen som är motiverade.

Regeringen framhåller att verksamheten inom socialtjänsten innefattar en omfattande hantering av personuppgifter som är känsliga från integritetssynpunkt. Därtill kommer att verksamheten berör ett mycket stort antal enskilda individer. Redan detta förhållande talar enligt regeringens mening för att behandlingen av personuppgifter inom socialtjänsten bör regleras i lag. Därutöver hänvisas till att regeringen i samband med införandet av personuppgiftslagen (prop. 1997/98:44 s. 40 f.) uttalade att den nya lagen i princip bara bör innehålla generella regler och att behovet av undantag och särregler för mer speciella områden får tillgodoses genom andra författningar. Vid utskottsbehandlingen av förslaget till personuppgiftslag uttalade konstitutionsutskottet att det saknas anledning att nu avvika från den tidigare fastlagda

målsättningen att myndighetsregister med ett stort antal registrerade personer och ett särskilt känsligt innehåll skall regleras särskilt i lag (bet. 1997/98:KU18 s. 43, rskr. 1997/98:180).

Enligt regeringen finns det emellertid även andra skäl som talar för en särskild lagreglering, bl.a. rätten att behandla personuppgifter som är att anse som känsliga i personuppgiftslagens mening. Även vissa andra undantag behöver göras från regleringen i personuppgiftslagen.

Regeringen framhåller att avsikten med lagstiftningen är inte att på något sätt utvidga socialtjänstens nuvarande möjligheter att registrera uppgifter om medborgarna. Huruvida personuppgifter i det enskilda fallet skall samlas in eller lämnas ut avgörs av annan lagstiftning och inte av personuppgiftslagen eller av den lag som nu föreslås. Vad som enligt regeringen däremot är viktigt att åstadkomma är att den lagstiftning som skall reglera under vilka förutsättningar personuppgifter i övrigt får behandlas inom socialtjänsten inte hindrar att personuppgifter får behandlas när så krävs för att socialtjänsten skall kunna fullgöra sina arbetsuppgifter.

Enligt propositionen bör utgångspunkten vara att den nya lagen innehåller de bestämmelser om behandling av personuppgifter som avviker från personuppgiftslagen. Den föreslagna lagen kommer inte att innehålla en fullständig reglering utan kan mer ses som en ramlag som reglerar de frågor som är av särskild betydelse inom socialtjänstens område.

Lagrådet har ifrågasatt om inte lagen har fått alltför mycket karaktär av ramlag och om inte fler materiella bestämmelser bör införas på detta integritetskänsliga område samt anfört att detta bör övervägas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Ett alternativ som regeringen har övervägt har varit att utforma lagen på ett sådant sätt att den blir mer ”självbärande” i förhållande till personuppgiftslagen. En fördel med en sådan lösning skulle vara att regelsystemet för socialtjänsten då skulle bli mer lättöverskådligt. Enligt regeringens mening råder det inte heller något tvivel om att det från integritetsynpunkt skulle vara en fördel om det i lagtext på ett mer konkret sätt kunde anges fler materiella regler, t.ex. preciseras för vilka ändamål personuppgifter får behandlas inom socialtjänsten. Regeringen har emellertid bedömt det som i praktiken omöjligt att göra så.

Ett avgörande skäl för att hålla sig till en mer allmän reglering är enligt regeringen att socialtjänstens område är mångfasetterat och svårt att detaljreglera. Möjligheterna att mer ingående reglera själva behandlingen av personuppgifter inom socialtjänsten är små. Graden av integritetskänslighet varierar i stor utsträckning, och inom socialtjänsten finns behov av att behandla ett synnerligen stort antal olika personuppgifter. Regeringen påpekar att stora delar av den kommunala verksamheten, Statens institutionsstyrelses verksamhet och även olika typer av enskild verksamhet kommer att omfattas av bestämmelserna.

I lagen görs inte någon uppräkningslista av för vilka ändamål som behandling får ske utan i stället anges att behandling av uppgifter får ske endast om behandlingen är nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten skall kunna utföras. Regeringen erinrar i sammanhanget om att den i Socialdatautredningens direktiv uttalat att regler som begränsar vad som får registreras

för att uppnå ett integritetsskydd är det som mest försvårat ett rationellt utnyttjande av informationstekniken i verksamheten.

Regeringen anför att samtliga kategorier av personuppgifter i och för sig kommer att få behandlas inom socialtjänsten men att det finns särskilda regler i andra lagar som begränsar och preciserar bl.a. socialnämndens hantering av personuppgifter.

Enligt regeringens mening kan det vara befogat att ytterligare begränsa den tillåtna behandlingen samt direktåtkomst, sökbegrepp och samkörning inom särskilda verksamhetsområden. För att skapa ett effektivt integritetsskydd som inte sätter hinder i vägen för en föränderlig verksamhet bör regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ges rätt att meddela föreskrifter i bl.a. dessa avseenden.

Tillämpningsområdet

Lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten skall enligt propositionen tillämpas vid behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Begreppet socialtjänst föreslås bli definierat i lagen (*2 § i förslaget till lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten*).

Lagen skall, liksom personuppgiftslagen, gälla för sådan behandling av personuppgifter som är helt eller delvis automatiserad och även för annan behandling, om uppgifterna ingår i eller är avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier, dvs. för manuell behandling av personuppgifter (*1 § samma lag*).

Ändamålen med behandlingen av personuppgifter

Enligt *6 § i förslaget till lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten* skall personuppgifter få behandlas bara om behandlingen är nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten skall kunna utföras. Enskilda skall inte ha rätt att motsätta sig sådan behandling som är tillåten enligt lagen. Personuppgifter får enligt förslaget lämnas ut om det följer av lag eller förordning. Vidare föreslås i *11 §* att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter som begränsar den tillåtna behandlingen av personuppgifter.

Regeringen erinrar om bestämmelserna i personuppgiftslagen om att personuppgifter får samlas in bara för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål samt att uppgifterna senare inte får behandlas för något ändamål som är oförenligt med det för vilket uppgifterna samlades in. Tanken är enligt regeringen att den personuppgiftsansvarige själv, redan när uppgifterna samlas in, skall ange särskilda ändamål för sin behandling av personuppgifterna. Dessa ändamål sätter sedan gränser för hur uppgifterna får behandlas.

Vidare framhåller regeringen att personuppgiftslagen innehåller en uppräkningslista över när behandling av personuppgifter är tillåten. Det är bl.a. tillåtet att behandla personuppgifter efter den registrerades samtycke. I vissa fall får personuppgifter behandlas trots att samtycke från den registrerade saknas. En förutsättning i samtliga fall är att behandlingen är nödvändig för ändamålen.

Enligt regeringen finns det ett allmänintresse av att socialtjänstens verksamhet bedrivs effektivt och säkert. Även med beaktande av den enskildes krav på integritet bör personuppgifter få behandlas i verksamheten utan att den som uppgiften avser har gett sitt samtycke, anför det.

Enligt propositionen har flera remissinstanser ansett att ändamålen för behandling av uppgifter bör preciseras eller åtminstone exemplifieras för att uppnå ett tillräckligt integritetsskydd för den enskilde. Vidare har *Lagrådet* uttryckt att det får anses som en brist att lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten saknar en föreskrift om ändamålet med personuppgiftsbehandlingen. Regeringen anför att den enskilde bör ges en så klar uppfattning som möjligt om i vilka sammanhang insamlade personuppgifter rörande honom eller henne kan användas. Ändamålen bör vara så preciserade att förhållandena utgör ett tillräckligt skydd för den personliga integriteten samtidigt som de inte utgör ett hinder vid förändring av verksamheten. Regeringen anser det emellertid ohanterligt att ange ändamålen direkt i lagen. I likhet med Socialdatautredningen menar regeringen att det är tillräckligt att det föreskrivs i lagen att personuppgifter får behandlas bara om behandling är nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten skall kunna utföras. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ges därutöver rätt att meddela föreskrifter om de begränsningar som är nödvändiga i detta hänseende. En sådan lösning är mer flexibel och ställer inte hinder i vägen eller försvårar en förändrad verksamhet, anför det.

Kategorier av personuppgifter

Regeringen föreslår att samtliga kategorier av personuppgifter skall få behandlas inom socialtjänsten. En särskild bestämmelse införs i 7 § för att tillåta hanteringen av vissa känsliga personuppgifter m.m.

Enligt regeringens mening skulle det vara en fördel om det direkt i lag på ett konkret sätt kunde anges vilka personuppgifter som får behandlas inom socialtjänsten. En sådan reglering skulle emellertid antingen innebära stora risker för att socialtjänstarbetet försvårades eller – om listan över vilka uppgifter som fick behandlas gjordes mycket omfattande – knappast medföra några vinster från integritetssynpunkt. Enligt regeringens mening bör det därför inte införas några begränsningar när det gäller vilka kategorier av personuppgifter som bör få behandlas. Regeringen anser dock att det bör understrykas att socialtjänsten skall iaktta försiktighet vid behandlingen av personuppgifter.

När det gäller känsliga personuppgifter påpekar regeringen att det i 13 § personuppgiftslagen finns ett principiellt förbud mot att behandla personuppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, medlemskap i fackförening eller som rör hälsa eller sexualliv. Enligt regeringen finns det, för att socialtjänsten skall kunna klara sina uppgifter, ett behov av att behandla även personuppgifter som är känsliga i personuppgiftslagens mening. Sådana uppgifter bör enligt regeringens mening få behandlas. Att socialtjänsten skall kunna utföra sina arbetsuppgifter på ett tillfredsställande sätt är ett viktigt allmänt intresse.

Regeringen föreslår en bestämmelse i 11 § *lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten* om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka som är personuppgiftsansvariga och om begränsning av den i 6 § tillåtna behandlingen av personuppgifter samt om sökbegrepp, direktåtkomst och samkörning av personuppgifter. Regeringen får även meddela föreskrifter om när personuppgifter får föras över till tredje land.

När det gäller sökbegreppet upprepar regeringen att det inte är möjligt att i lagen ange några begränsningar när det gäller vilka kategorier av personuppgifter som bör få behandlas inom socialtjänsten. Det ligger i sakens natur att många av dessa personuppgifter kommer att vara av integritetskänslig natur. Vidare kan man enligt regeringen anta att användningen av elektronisk akt-hantering inom socialtjänsten kommer att öka i omfattning, vilket – med de möjligheter tekniken innebär – ger i princip obegränsade möjligheter att söka information. Detta förhållande talar för att användningen av sökbegrepp av integritetshänsyn bör begränsas i något avseende, dvs. att det inte blir möjligt att söka uppgifter eller göra sammanställningar efter eget gottfinnande. Regeringen anser att sökordsbegränsningen därför bör inriktas på de mest känsliga personuppgifterna enligt personuppgiftslagens mening. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer bör ges rätt att meddela föreskrifter om begränsning av sökmöjligheterna i detta avseende. Regeringen utgår även från att den personuppgiftsansvariga utformar de tekniska systemen så att endast behöriga personer kan göra sökningar samt att det finns behörighetskontrollsystem. Det skall i efterhand gå att fastställa vilka personer som har tagit del av informationen (loggning). Den enskilde handläggarens sökmöjligheter borde enligt regeringen kunna begränsas mycket kraftigt. Vidare borde den personkrets som arbetar med uppföljning, utvärdering, kvalitets-säkring, forskning och framställning av statistik kunna begränsas till vad som är ytterst nödvändigt, anføres det.

Såvitt avser samkörning erinrar regeringen om de bestämmelser i bl.a. personuppgiftslagen, sekretesslagen och socialtjänstlagen som hindrar att uppgifter samkörs. Möjligheterna att samköra personregister är emellertid enligt regeringen en vanlig anledning till den oro som enskilda kan känna inför behandling av känsliga uppgifter. Med hänsyn till de vidgade möjligheterna att nyttja insamlade data anser regeringen inte att samkörning bör förbjudas. Inhämtandet av uppgifter från andra register som hanterar personuppgifter bör dock begränsas när den enskildes integritet kan påverkas negativt.

Trots att bestämmelserna i sekretesslagen och personuppgiftslagen ger ett starkt skydd anser regeringen att det finns skäl för en regel som begränsar direktåtkomsten till personuppgifter som behandlas automatiserat inom socialtjänsten. Starka integritetsskäl talar också för detta. Ett riktmärke bör enligt regeringen vara att åtkomsten begränsas till att avse uppgifter som behövs för handläggningen av ett ärende inom socialtjänsten. Enligt regeringens mening bör en begränsning av direktåtkomsten kopplas till de områden där den tillåtna behandlingen begränsas och endast förekomma när det finns starka effektivitetsskäl som talar för det.

I 5 § i förslaget till lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten erinras om att det finns särskilda bestämmelser om uppgiftsskyldighet, viss registrering och gallring hos socialnämnden i socialtjänstlagen.

Bestämmelser om förbud mot att i s.k. sammanställningsregister anteckna uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden finns i 12 kap. 1 § i förslaget till ny socialtjänstlag. Beträffande definitionen av sammanställningsregister hänvisas till vad som ovan anförts rörande 59 § i den nu gällande socialtjänstlagen (s. 54). Dock får det i sammanställningsregister tas in uppgifter om åtgärder som har beslutats inom socialtjänsten och som innebär myndighetsutövning och den bestämmelse som ett beslut om en sådan åtgärd grundar sig på. Förslaget innebär en ändring jämfört med nu gällande 59 § socialtjänstlagen så till vida att förbudet i fortsättningen inte heller skall hindra att personuppgifter behandlas hos socialnämnden för uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring, forskning och framställning av statistik. Regeringen anför att det i dessa fall rör sig om tillfälliga sammanställningar av uppgifter, som förstörs efter en viss tid. Undantaget gör det också möjligt att för sådana ändamål använda modern informationsteknik genom att bearbeta redan insamlade personuppgifter. Enligt regeringens mening kan inte hänsynen till enskildas personliga integritet anses utgöra hinder mot att tillåta att uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden får antecknas i ett s.k. sammanställningsregister för sådana mer övergripande ändamål. Regeringen föreslår därför ett undantag från förbudet i sådana situationer. Det är viktigt att ett sådant sammanställningsregister endast blir tillgängligt för ett begränsat antal personer. Det får ankomma på Socialstyrelsen att, enligt socialtjänstlagen och socialtjänstförordningen, meddela ytterligare föreskrifter, om det anses påkallat.

I 12 kap. 2 och 4 §§ i förslaget till ny socialtjänstlag finns bestämmelser rörande gallring av anteckningar och andra uppgifter i en personakt hos socialnämnden som tillhör sammanställning av personuppgifter. Sådana uppgifter skall enligt huvudregeln gallras fem år efter det att sista anteckningen gjordes i akten. Undantag från gallring skall dock göras bl.a. med hänsyn till forskningens behov i ett representativt urval av kommuner och i övriga kommuner beträffande ett representativt urval av personer. Särskilda gallringsregler skall gälla i fråga om godkända avtal om vårdnad, boende och umgänge.

Motionerna

I motion So47 av Kenneth Johansson m.fl. (c) yrkas att riksdagen avslår regeringens förslag till lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten och ger regeringen till känna vad i motionen anförts om personlig integritet och behandling av personuppgifter inom socialtjänsten (*yrkande 2*). Uppgifter om den enskildes sexuella läggning eller politiska eller religiösa övertygelse är enligt motionärerna vanligen inte avgörande för att socialtjänsten skall kunna fullfölja sina utredningar. För de ärenden där det anses

nödvändigt med dessa typer av uppgifter bör det finnas en tydlig reglering som anger precisa villkor för hanteringen. Motionärerna anser att regeringen med detta i beaktande bör återkomma i frågan och att riksdagen i avvaktan härpå bör avslå regeringens förslag.

I *motion So50 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp)* yrkas att riksdagen avslår regeringens förslag avseende behandlingen av känsliga personuppgifter inom socialtjänsten (*yrkande 5*) samt ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen bör återkomma med ett nytt lagförslag (*yrkande 7*). Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande om skyddet för den personliga integriteten (*yrkande 6*) samt om förlängning av övergångsbestämmelserna till personuppgiftslagen (*yrkande 8*). Motionärerna ställer sig tveksamma till att myndigheterna skall ha rätt att registrera känsliga personuppgifter. Om känsliga uppgifter skall få registreras måste lagstiftningen på ett detaljerat och preciserat sätt uttryckligen föreskriva vad som är tillåtet. Enligt motionärernas mening uppfyller regeringens förslag inte detta krav. Regeringens argument för förslaget håller inte heller. Respekten för den enskildes integritet måste i detta fall väga tyngre. Motionärerna anser att propositionen i denna del måste avslås och att regeringen bör återkomma med ett mer genomarbetat lagförslag, där större hänsyn tas till säkerhets- och integritetsaspekterna. Av övergångsreglerna till personuppgiftslagen framgår att för sådan behandling av personuppgifter som påbörjats före lagens ikraftträdande den 24 oktober 1998 skall, t.o.m. den 30 september 2001, datalagen tillämpas. Dessa övergångsregler bör förlängas i avvaktan på ett nytt förslag från regeringen.

I *motion So51 av Bo Lundgren m.fl. (m)* yrkas att riksdagen avslår förslaget om att bestämmelser om behandling av personuppgifter skall kunna beslutas genom föreskrifter (*yrkande 13*). Motionärerna vidhåller sin uppfattning att bestämmelser som rör integritetskänsliga uppgifter skall regleras i lag och inte genom föreskrifter och instämmer därför i Lagrådets påpekande att lagen har fått alltför mycket karaktär av ramlag. Motionärerna anser att regeringens förslag vad gäller möjlighet för regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter gällande ändamålen med behandling av personuppgifter, begränsningar i sökbegrepp, samkörning och direktåtkomst av personuppgifter som behandlas automatiserat bör avslås. Motionärerna yrkar vidare att riksdagen avslår förslaget om att personuppgifter som rör ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, medlemskap i fackförening eller sexualliv skall komma att få behandlas inom socialtjänsten (*yrkande 14*) samt att regeringen återkommer med precisering i lagtexten angående personuppgifter som rör hälsa (*yrkande 15*). Motionärerna anser att registrering av känsliga uppgifter inom socialtjänsten liksom på andra områden inte skall vara tillåten och hänvisar till det principiella förbudet i 13 § personuppgiftslagen. Personuppgifter som rör hälsa kan dock vara nödvändiga att registrera för att möjliggöra en god omsorg eller när det behövs ur arbetsskyddssynpunkt, anför det.

I motion So52 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd) yrkas dels att riksdagen beslutar om lagstöd för förande av integritetskänsliga uppgifter i personakt som inte kan vara sökbar och/eller är avsedd att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier (*yrkande 3*), dels att riksdagen avslår regeringens förslag till lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten såvitt avser 7 § första stycket 2 nämnda lag (*yrkande 4*). Enligt motionärerna får enligt nu gällande lagstiftning uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden inte tas in i sådana personregister hos en socialnämnd som utgör sammanställningar av uppgifter. Om sådana anteckningar behöver göras blir det nödvändigt att lägga upp en personakt. I registret får sedan hänvisas till personakten. Motionärerna anser att denna huvudprincip bör behållas i ny lagstiftning. Enligt motionärerna kan det finnas skäl för att behandla även känsliga personuppgifter, men den typen av uppgifter bör inte vara sökbara och/eller vara avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier. Personakter som innehåller integritetskänsliga uppgifter skall därför inte tillföras registerhanteringen enligt lagen. Motionärerna anser att riksdagen bör besluta om lagstöd för att dokumentera känsliga uppgifter i personakter av detta slag.

Konstitutionsutskottets bedömning

Konstitutionsutskottet behandlar i sitt yttrande framför allt frågor om författningsreglering, lagteknisk utformning och behandling av känsliga personuppgifter.

Utskottets majoritet konstaterar att det inom socialtjänsten redan i dag i stor omfattning förekommer behandling av både känsliga och andra personuppgifter samt att socialtjänsten alltmer övergår till modern informationsteknik. Någon särskild författningsreglering av socialtjänstens behandling av personuppgifter finns emellertid inte i dag. Konstitutionsutskottet delar regeringens uppfattning att det finns ett behov av att på detta integritetskänsliga verksamhetsområde nu införa en särskild författningsreglering som, där avvikelser och preciseringar behövs, kompletterar personuppgiftslagens allmänna bestämmelser.

Såvitt avser den lagtekniska utformningen konstaterar konstitutionsutskottet, liksom Lagrådet, att den föreslagna lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten endast innehåller två paragrafer med materiellt innehåll som avser att reglera sådan behandling. Eftersom lagen avser att reglera behandlingen av personuppgifter inom hela socialtjänsten kan den vidare enbart innehålla de bestämmelser som generellt skall gälla inom detta mångfasetterade område. Utskottet framhåller dock att regeringens förslag till ny socialtjänstlag också innehåller bestämmelser av betydelse för socialtjänstens behandling av personuppgifter, nämligen bestämmelserna i 12 kap. om möjligheterna att behandla uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden i s.k. sammanställningsregister (1 §), om bevarande och gallring av personuppgifter (2 och 4 §§) samt om uppgiftsskyldighet (5–10 §§). Dessa lagregler före-

slås således också att tillämpas inom en övervägande del av socialtjänstens område.

Konstitutionsutskottet påpekar vidare att den föreslagna lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten innehåller en bestämmelse med bemyndiganden för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att i vissa avseenden utfärda föreskrifter, bl.a. avseende användningen av sökbegrepp och samkörning av personuppgifter. Härvid vill utskottet dock framhålla att ovannämnda 12 kap. 1 § i förslaget till ny socialtjänstlag innebär begränsningar när det gäller användning av sökbegrepp och samkörning av personuppgifter. Behov av att utnyttja aktuellt bemyndigande torde enligt utskottet därför endast uppkomma i den begränsade del av socialtjänsten som inte omfattas av förslaget till ny socialtjänstlag.

Utskottet erinrar också om att även personuppgiftslagen innehåller bestämmelser som kommer att gälla för socialtjänstens behandling av personuppgifter, exempelvis 9 § första stycket c om kravet på ändamålsbestämning. Bestämmelsen innebär att i den utsträckning det i lag, förordning eller annan föreskrift inte har uttryckts något ändamål för viss behandling av personuppgifter, ankommer det på den personuppgiftsansvarige att uttrycka ett sådant ändamål.

Sammanfattningsvis anser konstitutionsutskottet i denna del att regeringens förslag innebär att behandlingen av personuppgifter inom socialtjänstens område i tillräcklig omfattning regleras av lagbestämmelser. Utskottet vill vidare erinra om att ingenting hindrar att, även om bemyndiganden nu ges i vissa avseenden att meddela föreskrifter under lagnivå, regeringen återkommer till riksdagen med ett lagförslag om behov av detta skulle uppstå. Mot denna bakgrund tillstyrker konstitutionsutskottet regeringens förslag till lagteknisk utformning och avstyrker motionerna i berörda delar. I anslutning härtill framhåller utskottet att det av artikel 32.2 i EG:s dataskyddsdirektiv följer att övergångsreglerna till personuppgiftslagen inte kan ges längre giltighetstid än till den 30 september 2001.

När det sedan gäller behandling av känsliga personuppgifter konstaterar konstitutionsutskottet att regeringens förslag innehåller en bestämmelse som med avvikelse från förbudet i 13 § personuppgiftslagen generellt tillåter sådan behandling inom socialtjänstens område. Förslaget innebär inte någon särskild begränsning när det gäller vilka av känsliga personuppgifter som skall få behandlas. Utskottet framhåller i sammanhanget att det naturligtvis är av stor vikt att enskilda ges ett tillräckligt skydd för sin personliga integritet när det gäller behandling av personuppgifter inom myndigheternas verksamhet, i synnerhet om avsikten är att känsliga personuppgifter skall få behandlas. Det är emellertid också av avgörande betydelse för många enskilda att socialtjänsten kan utföra sina arbetsuppgifter. Konstitutionsutskottet delar regeringens uppfattning att detta innebär att socialtjänsten måste ges möjlighet att behandla samtliga kategorier av känsliga personuppgifter. När det gäller personuppgifter som rör politiska åsikter erinrar utskottet om att i den mån möjligheten att behandla sådana uppgifter inte är begränsad redan av den föreslagna bestämmelsen i 12 kap. 1 § i den nya socialtjänstlagen, gäller ytterst 2 kap. 3 § första stycket regeringsformen. Enligt denna bestämmelse

får anteckning om medborgare i allmänt register inte utan hans samtycke grundas enbart på hans politiska åskådning. Därutöver gör utskottet bedömningen att socialtjänstens behov av att behandla känsliga person-uppgifter för att kunna utföra sina arbetsuppgifter inte kan tillgodoses inom ramen för den enskildes samtycke eller med stöd av undantaget i 16 § första stycket c personuppgiftslagen som rör rättsliga anspråk. Det finns således enligt utskottets mening ett behov av att med stöd av 20 § personuppgiftslagen, dvs. av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse, nu särskilt föreskriva att socialtjänsten får behandla känsliga personuppgifter.

Konstitutionsutskottet anför att regeringens förslag däremot innebär en begränsning av möjligheterna att behandla känsliga personuppgifter, såtillvida att behandlingen skall vara nödvändig för att socialtjänsten skall kunna utföra sina arbetsuppgifter. Av betydelse för en övervägande del av socialtjänstens verksamhet är också begränsningen i 12 kap. 1 § i förslaget till ny socialtjänstlag, som handlar om behandling av uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden, bl.a. i personuppgiftslagens mening känsliga personuppgifter, i s.k. sammanställningsregister. Utskottet vill dock framhålla att denna bestämmelse enbart omfattar den del av socialtjänsten som regleras av socialtjänstlagen. Eftersom den föreslagna lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten har ett vidare tillämpningsområde än socialtjänstlagen, anser konstitutionsutskottet att begränsningen i möjligheterna att behandla känsliga personuppgifter i register – bl.a. att låta sådana uppgifter vara sökbara eller avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier – bör framgå redan av lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. En sådan begränsande regel bör enligt utskottet därmed få motsvarande innehåll som förslaget till 12 kap. 1 § i den nya socialtjänstlagen när det gäller möjligheterna att i register behandla känsliga personuppgifter.

Sammanfattningsvis anser konstitutionsutskottet att regeringens förslag när det gäller socialtjänstens möjlighet att behandla känsliga personuppgifter i huvudsak är väl avvägt när det gäller behovet av integritetsskydd respektive behovet av att socialtjänsten skall kunna utföra sina arbetsuppgifter. Utskottet vill också framhålla att avsikten med regeringens förslag inte är att, utom i ett visst avseende, utvidga socialtjänstens nuvarande möjligheter att behandla känsliga personuppgifter. Som framgår ovan förordar dock utskottet, i enlighet med vad som anförs i motion So52, en annan lagteknisk lösning för regleringen av möjligheterna och begränsningarna i att behandla sådana uppgifter.

I yttrandet finns en avvikande mening (m, c, fp).

Socialutskottets bedömning

Socialutskottet delar konstitutionsutskottets och regeringens bedömning att det finns ett behov av att på det integritetskänsliga verksamhetsområde som socialtjänsten utgör nu införa en särskild författningsreglering som, där avvikelser och preciseringar behövs, kompletterar personuppgiftslagens bestämmelser. Socialutskottet avstyrker därmed motion So47 (c) yrkande 2.

När det gäller den lagtekniska utformningen anser socialutskottet i likhet med konstitutionsutskottet att regeringens förslag innebär att behandlingen av personuppgifter inom socialtjänstens område regleras av lagbestämmelser i tillräcklig omfattning. Även om bemyndiganden nu ges i vissa avseenden att meddela föreskrifter under lagnivå föreligger, såsom konstitutionsutskottet påpekar, inga hinder mot att regeringen senare återkommer till riksdagen med lagförslag. Socialutskottet tillstyrker således regeringens förslag till lagteknisk utformning. Såsom konstitutionsutskottet påpekar följer det av artikel 32.2 i EG:s dataskyddsdirektiv att övergångsreglerna till personuppgiftslagen inte kan ges längre giltighetstid än till den 30 september 2001.

Såvitt därefter avser behandling av känsliga personuppgifter ansluter sig socialutskottet till konstitutionsutskottets uppfattning att det naturligtvis är av stor vikt att enskilda ges ett tillräckligt skydd för sin personliga integritet när det gäller behandling av personuppgifter inom myndigheternas verksamhet, i synnerhet om avsikten är att känsliga personuppgifter skall få behandlas. Det är emellertid också av avgörande betydelse för många enskilda att socialtjänsten kan utföra sina arbetsuppgifter. Socialutskottet delar därmed konstitutionsutskottets och regeringens bedömning att socialtjänsten måste ges möjlighet att behandla samtliga kategorier av känsliga personuppgifter. Det finns vidare, såsom konstitutionsutskottet konstaterat, ett behov av att med stöd av 20 § personuppgiftslagen, dvs. av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse, nu särskilt föreskriva att socialtjänsten får behandla känsliga personuppgifter.

Regeringens förslag innebär en begränsning i möjligheterna att behandla känsliga personuppgifter såtillvida att behandlingen skall vara nödvändig för att socialtjänsten skall kunna utföra sina arbetsuppgifter (6 § i förslaget till lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten). Av betydelse för en övervägande del av socialtjänstens verksamhet är emellertid också den ovan nämnda begränsningen i 12 kap. 1 § i förslaget till ny socialtjänstlag. Bestämmelsen innebär att uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden, däribland känsliga personuppgifter i personuppgiftslagens mening, med vissa undantag inte får förekomma i s.k. sammanställningsregister i sådan verksamhet som omfattas av socialtjänstlagen. Socialutskottet konstaterar dock, i likhet med konstitutionsutskottet, att förslaget till 12 kap. 1 § enbart gäller den del av socialtjänsten som omfattas av socialtjänstlagen. Eftersom den föreslagna lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten har ett vidare tillämpningsområde än socialtjänstlagen, medför regeringens förslag i detta avseende en utvidgning av socialtjänstens nuvarande möjligheter att behandla känsliga personuppgifter. Socialutskottet delar därför konstitutionsutskottets bedömning att det bör införas en regel i den föreslagna lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten med motsvarande innehåll som 12 kap. 1 § i förslaget till ny socialtjänstlag när det gäller möjligheterna att i register behandla känsliga personuppgifter.

Konstitutionsutskottet förordar således i sitt yttrande en annan lagteknisk lösning än regeringen för regleringen av möjligheterna och begränsningarna i att behandla känsliga personuppgifter. Att införa en regel med det innehåll som konstitutionsutskottet angivit huvuddragen av föranleder emellertid

såvitt nu kan bedömas vissa ytterligare överväganden av lagteknisk karaktär. Socialutskottet vill peka på att det bl.a. behöver klarläggas vad ett införande av en begränsningsregel i den nya lagen medför för den regel som redan finns i socialtjänstlagen. Enligt utskottets mening behöver denna och andra frågor beredas ytterligare. Det kan exempelvis inte uteslutas att Lagrådet, som har yttrat sig över propositionens lagförslag, bör yttra sig även över ett omarbetat förslag på detta område. Det bör ankomma på regeringen att utarbeta ett lagförslag och snarast återkomma till riksdagen.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So52 (kd) yrkandena 3 och 4 som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet tillstyrker med det sagda förslaget till lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten och avstyrker motionerna So50 (fp) yrkandena 5–8 och So51 (m) yrkandena 13–15.

Privatisering av socialtjänsten

Motionerna

I *motion So303 av Bo Lundgren m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om nya driftsformer i socialtjänsten (*yrkande 2*). Enligt motionärerna är det av största betydelse att våga släppa fram alternativa driftsformer även på de områden där detta inte funnits förut. Det har t.ex. blivit allt vanligare att olika former av individinriktat utredningsarbete läggs ut på entreprenad. Reformbehovet inom socialtjänsten är enligt motionärerna stort. Inte minst personalen måste få förståelse för ett arbetssätt där mindre tid tillbringas på socialkontoren och mer tid ute på fältet. För att kunna utveckla socialtjänsten är det viktigt att kommunerna får pröva nya verksamhetsformer på området. Att pröva nya driftsformer behöver inte innebära att olika former av myndighetsutövning överläts på enskilda, något som heller inte är tillåtet enligt lag, anføres det.

I *motion So219 av Rolf Olsson m.fl. (v)* yrkas att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att se över lagstiftningen vad gäller socialtjänstens utredningar så att den enskildes integritet och rättssäkerhet tryggas. Motionärerna anför att det i alltfler kommuner har blivit vanligt att socialtjänstutredningar läggs ut på privata konsulter och bolag. Dessa gör utredningar och lämnar förslag till åtgärder som socialtjänsten sedan använder i sin myndighetsutövning. Enligt motionärerna har Socialstyrelsen slagit fast att utredningsförfaranden är myndighetsutövning. Motionärerna anser att rågången mellan lagligt och olagligt måste förtydligas. En utredning bör kunna presentera förslag till en nationell norm för kommunernas sociala utredningsarbete, anføres det.

I *motion So472 av Morgan Johansson m.fl. (s)* begärs ett tillkännagivande om myndighetsutövning inom socialtjänsten. Motionärerna är framför allt ur rättssäkerhetssynpunkt kritiska till att lägga ut t.ex. utredningar inom socialtjänsten på entreprenad. De anser att riksdagen bör uttala att också själva utredningarna är att betrakta som myndighetsutövning och således inte lagligen kan bli föremål för entreprenadverksamhet.

I 2 kap. 5 § förslaget till ny socialtjänstlag stadgas att kommunen får sluta avtal med annan om att utföra kommunens uppgifter inom socialtjänsten men att uppgifter som innefattar myndighetsutövning med stöd av denna bestämmelse inte får överlämnas till ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ. Förslaget motsvarar nuvarande 4 § tredje stycket socialtjänstlagen, med en språklig justering.

Bakgrund och pågående arbete

Enligt 11 kap. 6 § tredje stycket *regeringsformen (RF)* kan förvaltningsuppgift överlämnas till bolag, förening, samfällighet, stiftelse, registrerat trossamfund eller någon av dess organisatoriska delar eller till enskild individ. Innefattar uppgiften myndighetsutövning skall det dock ske med stöd av lag.

Justitieombudsmannen (JO) meddelade den 4 april 2001 beslut i ett ärende med anledning av anmälningar mot vissa kommuner som anlitat privata rättssubjekt som utredare inom socialtjänsten. Enligt JO är detta förfarande olagligt. JO anför sammanfattningsvis att bestämmelsen i 11 kap. 6 § tredje stycket RF inte kan ges annan innebörd än att stadgandet tar sikte på hela handläggningen av ett ärende. Beredningen av och beslutet i ärendet måste enligt JO i princip anses utgöra oskiljaktiga delar av en och samma förvaltningsuppgift. Om ärendet (förvaltningsuppgiften) innefattar myndighetsutövning hos socialnämnden kan nämnden enligt det nämnda lagrummet inte överlämna handläggningen av det till ett privaträttsligt subjekt om det inte finns stöd härför i lag. När det gäller socialtjänsten finns inte något sådant lagstöd. Enligt JO är det därför inte möjligt för socialnämnden att till t.ex. ett bolag överlämna en uppgift att utföra utredningar enligt 50 § socialtjänstlagen. Utredningar som syftar till att utgöra underlag för sådana yttranden som socialnämnden enligt lag eller annan författning är skyldig att lämna till annan myndighet kan enligt JO inte heller lämnas till ett privat rättssubjekt eftersom skyldigheten att yttra sig åvilar socialnämnden själv. Vårdnadsutredningar enligt 6 kap. föräldrabalken är också en sådan förvaltningsuppgift som åvilar nämnden och som inte kan lämnas ut på entreprenad.

JO påpekar att kommunen däremot har möjlighet att anlita uppdragstagare som är fysiska personer och som knyts till myndigheten på ett sådant sätt att de kan anses delta i dess verksamhet. En sådan uppdragstagare förutsätts då stå under myndighetens arbetsledning och utföra arbetsuppgifter som normalt ankommer på en anställd. Bestämmelserna i sekretesslagen blir därmed direkt tillämpliga på uppdragstagaren, liksom bestämmelser om t.ex. tjänstefels- och skadeståndsansvar. Vidare gäller bestämmelserna i förvaltningslagen. De handlingar som uppdragstagaren upprättar anses ha tillkommit i myndighetens verksamhet och anses därmed som allmänna. Uppdragstagaren står även under JO:s tillsyn i den del han utför arbete åt socialnämnden.

Kommunfullmäktige i *Stockholms stad* beslutade den 19 mars 2001 att lägga ut delar av socialtjänsten på entreprenad. Beslutet har överklagats till länsrätten.

Enligt regeringsformen kan en förvaltningsuppgift överlämnas till ett privat rättssubjekt. Om uppgiften innefattar myndighetsutövning måste det emellertid ske med stöd av lag. Socialtjänstlagen ger inte kommunerna utrymme att anlita privata rättssubjekt för myndighetsutövning. Beredningen av och beslutet i ett ärende hos socialnämnden får i princip anses utgöra oskiljaktiga delar av en och samma förvaltningsuppgift. Om ett ärende innefattar myndighetsutövning kan nämnden således inte lagligen överlämna exempelvis uppgiften att utföra en utredning enligt 50 § i den nuvarande socialtjänstlagen till ett privat rättssubjekt. Utredningar som skall utgöra underlag för sådana yttranden som socialnämnden enligt lag eller annan författning är skyldig att lämna till annan myndighet kan inte heller lämnas till ett privat rättssubjekt eftersom skyldigheten att yttra sig åvilar socialnämnden själv. Motsvarande gäller vårdnadsutredningar enligt 6 kap. föräldrabalken. Utskottet, som således ställer sig bakom den bedömning som JO nyligen gjort, avstyrker med det sagda motion So303 (m) yrkande 2.

Enligt utskottets mening behövs det inte något initiativ från riksdagens sida i frågan, varför motionerna So219 (v) och So472 (s) avstyrks.

Utskottet tillstyrker 2 kap. 5 § i förslaget till ny socialtjänstlag.

Våld mot kvinnor m.m.

Propositionen m.m.

Enligt 5 kap. 11 § förslaget till ny socialtjänstlag bör socialnämnden verka för att den som utsatts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden bör härvid särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Paragrafen är identisk med den ändring i nuvarande 8 a § socialtjänstlagen som nyligen antagits av riksdagen (*proposition 2000/01:79 Stöd till brottsoffer, bet. 2000/01:JuU20, rskr. 2000/01:205*). Lagändringen träder i kraft den 1 juli 2001. I den nämnda propositionen behandlas åtgärder för att förbättra stödet till dem som utsatts för brott. Förutom vissa lagändringar redovisas ett antal förordningsändringar som regeringen avser att genomföra för att ytterligare förbättra informationen och stödet till brottsoffer. Vidare aviserar i propositionen ett antal myndighetsgemensamma och myndighetsspecifika uppdrag. Regeringen presenterar även en strategi för det fortsatta brottsofferarbetet, bestående av utbildningsinsatser, samarbete mellan myndigheter, forskning om brottsoffer samt förbättrat stöd till barn som brottsoffer.

Enligt den nuvarande lydelsen av 8 a § socialtjänstlagen bör socialnämnden verka för att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet får stöd och hjälp för att förändra sin situation. Genom ändringen i paragrafen klargörs enligt regeringen att socialtjänsten har ett ansvar för att stödja och hjälpa alla dem som utsatts för brott och att det bör bedrivas ett aktivt arbete i detta hänseende. En viktig uppgift för socialtjänsten i detta sammanhang är att inom ramen för grannskapsarbetet verka för att

samarbete med andra myndigheter och med ideella organisationer kommer till stånd. Regeringen påpekar också att även anhöriga till den som har utsatts för brott kan vara i behov av stöd och hjälp.

Enligt propositionen visar en uppföljning av lagändringen från år 1998 att det fortfarande finns brister när det gäller socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor. Regeringen vill därför påtala vikten av att socialtjänsten fortsätter att utveckla metoder för det förebyggande arbetet och för stöd till våldsutsatta kvinnor. Här bör socialtjänsten särskilt uppmärksamma barns utsatta situation när det förekommer våld i familjen, anføres det (s. 36).

Motionerna

I *motion Ju920 av Beatrice Ask m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anføres om en stödperson till kvinnan (*yrkande 7*). Motionärerna anser att alla misshandlade kvinnor skall ha rätt till en stödperson med speciell utbildning rörande problembilden kring kvinnovåldet. I motionen begärs vidare ett tillkännagivande om en stödperson till barnen (*yrkande 8*). Barn som bevittnar våld i sina familjer har rätt att få hjälp med att bearbeta det som hänt. Enligt motionärerna bör man därför utse en stödperson speciellt utbildad i att hjälpa barn med traumatiska upplevelser. Motionärerna begär även ett tillkännagivande om vård och behandling för män som misshandlar kvinnor (*yrkande 11*). Män som misshandlar kvinnor är enligt motionärerna i stor omfattning i behov av vård och behandling för att kunna bearbeta sitt aggressiva beteende.

I *motion Ju932 av Viviann Gerdin och Lena Ek (c)* begärs ett tillkännagivande om att inrätta professionella utredningsenheter enligt motionens syfte (*yrkande 2*). Motionärerna anser att det inom varje län bör finnas en professionell utredningsenhet bestående av socionomer, barnpsykologer samt företrädare för polisen och kvinnojouren. Gruppens främsta uppgift bör vara att utreda på vilket sätt barn kommer till skada i samband med pappors misshandel av mammor.

I *motion So450 av Matz Hammarström m.fl. (mp)* begärs ett tillkännagivande om att förebygga sexuella trakasserier och upprätta handlingsplaner (*yrkande 2*). Motionärerna anser att kommunerna, landstingen och staten måste ta ett större ansvar för att förebygga sexuella övergrepp och kränkningar av barn samt att de skall utforma handlingsplaner för att ge barn stöd och hjälp i ett tidigt skede. Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande om kvinnojour-kunskap (*yrkande 9*). Kvinnojourerna har under tjugo års tid byggt upp en gedigen kunskapsbas utifrån utsatta kvinnors verklighet. Enligt motionärerna är det viktigt att kvinnojourernas kompetens och kunskap används vid utbildningen av t.ex. socialtjänstemän, poliser samt personal inom domstolsväsendet och hälso- och sjukvården.

Bakgrund och tidigare behandling m.m.

I den av riksdagen godkända *proposition 1997/98:55 Kvinnofrid* (bet. 1997/98:JuU13, rskr. 1997/98:250) föreslogs ett antal åtgärder för att mot-

verka våld mot kvinnor, bl.a. skärpt lagstiftning och ökade satsningar på förebyggande åtgärder och på åtgärder som syftar till att utsatta kvinnor skall få ett bättre bemötande och omhändertagande. Bland annat infördes en ny bestämmelse i socialtjänstlagen med innebörd att socialnämnden bör verka för att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet får stöd och hjälp att förändra sin situation (8 a §). Vidare gjordes en satsning på fortbildning av personal inom socialtjänsten, hälso- och sjukvården och rättsväsendet. Regeringen lämnade vidare s.k. myndighetsgemensamma och myndighetsspecifika uppdrag till berörda myndigheter på central och regional nivå. Myndigheterna ålades bl.a. att förebygga våldsbrott mot kvinnor, att utarbeta åtgärdsprogram eller policydokument för sitt arbete med dessa frågor samt att samverka med andra myndigheter och med frivilligorganisationer som t.ex. kvinnojourerna.

Socialutskottet avgav yttrande till justitieutskottet (1997/98:SoU4y, till vilket hänvisas) över vissa delar i propositionen om kvinnofrid jämte ett antal motioner. Socialutskottet ansåg att samtliga yrkanden borde avstyrkas, vilket också blev justitieutskottets beslut.

Socialutskottet har därefter behandlat motionsyrkanden om våld mot kvinnor i de av riksdagen godkända *betänkandena 1998/99:SoU9* (s. 30 f.) och *1999/2000:SoU6* (s. 18 f.). I det förstnämnda betänkandet behandlades bl.a. yrkanden om att ta till vara kvinnojourernas kunskaper. Yrkandena avstyrktes (res. v+mp).

Utskottet har de senaste åren behandlat motioner om stöd till utsatta barn, bl.a. i de av riksdagen godkända *betänkandena 2000/01:SoU7* (s. 26 f.) och *1999/2000:SoU12* (s. 12 f.). Yrkandena avstyrktes.

I samband med proposition 1997/98:55 om kvinnofrid gav regeringen *Socialstyrelsen* i uppdrag att leda ett utvecklingsarbete i frågor om våld mot kvinnor. Syftet med uppdraget är att främja och stödja kompetensuppbyggnad och metodutveckling inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården för att dessa frågor på ett bättre sätt skall kunna införlivas i den ordinarie verksamheten. Styrelsen fick även i uppdrag att utarbeta allmänna råd för hur socialtjänsten bör arbeta med dessa frågor. Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag utarbetat utbildningsmaterial om våldsutsatta kvinnor för personal inom socialtjänsten respektive hälso- och sjukvården. Utbildningsmaterialet har nyligen publicerats i två rapporter. Socialstyrelsen kommer att slutredovisa sitt uppdrag i samband med årsredovisningen 2001.

Regeringen har inrättat ett *nationellt råd för kvinnofrid*. Rådet skall utgöra ett rådgivande organ för frågor som rör våld mot kvinnor. Rådet skall vidare vara ett forum där regeringen kan utbyta erfarenheter och idéer med företrädare för organisationer och forskare som är engagerade i frågor som rör våld mot kvinnor samt uppmärksamma problemområden som behöver åtgärdas. Två till fyra gånger per år sammankallar rådet representanter för relevanta frivilligorganisationer, folkrörelser, forskningsdiscipliner m.m. Rådets ordförande och sammankallande är jämställdhetsminister Margareta Winberg.

Kommittén mot barnmisshandel (S 1998:07) har i uppdrag att utreda frågan om barnmisshandel och därmed sammanhängande frågor. Kommittén har

Utskottets bedömning

Regeringen har enligt proposition 2000/01:79 om stöd till brottsoffer för avsikt att vidta en rad åtgärder för att förbättra stödet till dem som utsatts för brott. Riksdagen har nyligen ställt sig bakom en ändring i den nu gällande 8 a § socialtjänstlagen. Genom ändringen förtydligas socialtjänstens ansvar för att alla kommuninvånare som har utsatts för brott och deras anhöriga får stöd och hjälp. Utskottet instämmer i att det är viktigt att socialtjänsten fortsätter att utveckla metoder för det förebyggande arbetet och för stöd till våldsutsatta kvinnor samt att socialtjänsten särskilt uppmärksammar barns utsatta situation när det förekommer våld i familjen. Socialstyrelsen och andra myndigheter arbetar för närvarande med de uppdrag rörande framför allt utsatta kvinnor som beslutades i anslutning till proposition 1997/98:55 om kvinnofrid. Nationella rådet för kvinnofrid prioriterar bl.a. frågor om barn i misshandelsförhållanden, insatser för män som misshandlar kvinnor samt kvinnojourernas arbete. Vidare kan konstateras att det i uppdraget till Kommittén mot barnmisshandel ingår att bl.a. att se över och ge förslag till att förbättra det förebyggande arbetet, hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens arbete med misshandlade barn och deras familjer samt rehabiliteringen av förövare inom kriminalvården. Mot bakgrund av det omfattande arbete som pågår på området får motionerna So450 (mp) yrkande 2, Ju920 (m) yrkandena 7, 8 och 11 samt Ju932 (c) yrkande 2 anses i huvudsak tillgodosedda.

Utskottet tillstyrker 5 kap. 11 § i förslaget till ny socialtjänstlag.

Utskottet vidhåller att det arbete som kvinnojourerna utför är av stort värde och att kvinnojourerna utgör ett mycket betydelsefullt alternativ till socialtjänstens verksamhet på området. Utskottet anser dock inte att riksdagen bör ta något initiativ med anledning av motion So450 (mp) yrkande 9. Motionen avstyrks.

Frågor om pornografi

Motionerna

I *motion Ub821 av Charlotta L Bjälkebring och Tasso Stafilidis (v)* begärs ett tillkännagivande om att Sverige bör arbeta och verka för granskning och kontroll av produktionsvillkoren inom porrindustrin både i Sverige och internationellt (*yrkande 11*). Motionärerna vill ha en porrindustri utan tvång och missförhållanden för aktörerna.

I *motion So450 av Matz Hammarström m.fl. (mp)* begärs tillkännagivanden om att utreda möjligheten att förbjuda exponering av pornografi på samma sätt som reklam för tobak och alkohol (*yrkande 11*) samt om att utreda pornografins skador och konsekvenser för t.ex. unga människor och hur detta

påverkar dem i deras syn på sexualitet (*yrkande 12*). Motionärerna anser att utbudet av pornografi i samhället bör minskas eftersom det förmedlar en snedvriden syn på kvinnors och mäns sexualitet. Denna påverkan kan vara skadlig, särskilt för unga människor, anför det.

Även i *motion A808 av Matz Hammarström m.fl. (mp)* begärs en utredning av pornografins skador m.m. (*yrkande 40*).

I *motion So407 av Barbro Feltzing m.fl. (mp)* yrkas att riksdagen begär att regeringen skall tillsätta en utredning med uppdrag att kartlägga unga flickors upplevelser i samband med påtvingad sex samt bestående psykiska men (*yrkande 1*). Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande om att ett informationsprogram till ungdomar tas fram (*yrkande 2*).

I *motion So492 av Carina Hägg (s)* begärs ett tillkännagivande om behovet av att klarlägga pornografins utbredning, marknad, distribution och konsumtion samt dess effekter och sociala följder.

Tidigare behandling och pågående arbete

I *betänkande 1999/2000:SoU6* (s. 19 f.) behandlade utskottet motionsyrkanden med i huvudsak samma innehåll som i de nu aktuella motionerna So450, A808 och So407. Utskottet anförde bl.a. att samhället på olika sätt och i olika sammanhang bör motverka prostitutionens och pornografins skadeverkningar och konsekvenser, särskilt vad beträffar unga människor. Det är viktigt att betona normbildningens och opinionsbildningens betydelse i sammanhanget. På många olika fronter gäller det att på sikt skapa värdefulla attitydförändringar. Utskottet förutsatte att regeringen och ansvariga myndigheter följer utvecklingen och vidtar de åtgärder som kan behövas. Motionerna avstyrktes (res. mp avseende pornografi).

Utbildningsutskottet behandlade motioner om värdegrundsfrågor, sex- och samlevnadsfrågor och om en kritisk diskussion av pornografin inom skolan i *betänkande 2000/01:UbU13 Skolan*, vartill hänvisas. Utskottet avstyrkte motionerna med hänvisning till pågående arbete på området.

Utskottets bedömning

Utskottet vidhåller sin tidigare redovisade inställning när det gäller pornografins skadeverkningar och konsekvenser. Motionerna So407 (mp) yrkandena 1 och 2, So450 (mp) yrkandena 11 och 12, So492 (s), Ub821 (v) yrkande 11 och A808 (mp) yrkande 40 avstyrks.

Vård av missbrukare

Propositionen

I 4 § LVM anges förutsättningarna för att besluta om tvångsvård enligt lagen. Ett av kriterierna är att personen i fråga till följd av missbruket utsätter sin fysiska eller psykiska hälsa för allvarlig fara, löper en uppenbar risk att för-

störa sitt liv eller kan befaras komma att allvarligt skada sig själv eller någon närstående.

2000/01:SoU18

Regeringen föreslår i propositionen att paragrafen ändras på så sätt att en hänvisning görs till den nya socialtjänstlagen i stället för till den nu gällande.

Motionerna

I *motion So300 av Chris Heister m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om tvångsomhändertagande av alkoholmissbrukare (*yrkande 2*). Motionärerna menar att vid upprepat gravt missbruk som leder till ett asocialt beteende och risker för andra människor skall tvångsomhändertagande kunna ske tillräckligt lång tid för att vården skall kunna ge resultat. Enbart avgiftning av missbrukare, som nu ofta sker, leder ingenstans. Vårdperioder om 4–5 veckor med ett års eftervård är oftast nödvändiga, anförs det.

I *motion So356 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* yrkas att riksdagen begär att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att utvärdera erfarenheterna och konsekvenserna av öppenvården för missbrukare (*yrkande 8*).

I *motion So298 av Chatrine Pålsson (kd)* begärs ett tillkännagivande om en återuppbyggnad av narkomanvården. Motionären påpekar att dödligheten på grund av narkotikamissbruk i Sverige är bland de högsta i Europa och att narkotikamissbruket ökar för första gången sedan 1970-talet.

I *motion So227 av Dan Kihlström (kd)* begärs ett tillkännagivande om frivilliga organisationers insatser i missbrukarvården (*yrkande 1*). Motionären begär vidare ett tillkännagivande om tillsättandet av en kommitté med inriktning mot ideell missbrukarvård (*yrkande 2*). En parlamentarisk kommitté borde få i uppdrag att leta efter goda exempel samt att stödja ideell missbrukarvård på olika sätt på nationell nivå.

I *motion So211 av Thomas Julin och Barbro Feltzing (mp)* yrkas att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning för att klarlägga situationen inom missbrukarvården (*yrkande 1*). Motionärerna yrkar vidare att riksdagen skall begära att regeringen lägger fram förslag till lagändring för att skydda fostret (*yrkande 2*). LVM bör enligt motionärerna ändras så att det blir möjligt att ingripa med stöd av lagen när en gravid kvinna missbrukar alkohol eller droger. Vidare begärs ett tillkännagivande om att göra LVM könsneutral (*yrkande 3*). Motionärerna vänder sig mot att LVM beskriver missbrukaren som en man trots att missbruket är utbrett bland både kvinnor och män. Slutligen begärs ett tillkännagivande om att LVM även skall komma i fråga för att skydda annan än missbrukaren eller närstående (*yrkande 4*). Lagen bör enligt motionärerna ändras så att ett ingripande kan göras om missbrukaren kan befaras komma att allvarligt skada sig själv eller någon annan.

I *motion So449 av Thomas Julin m.fl. (mp)* begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anförs om en kommitté med uppdrag att undersöka hur och om den tunga missbrukarvården tillgodoses (*yrkande 1*). Motionärerna begär även ett tillkännagivande om vad i motionen anförs om vårdkostnaderna (*yrkande 3*). Motionärerna anser att det är olyckligt att kommunerna både har

det ekonomiska ansvaret och utredningsansvaret när det gäller missbrukarvård. Det finns en stor risk för att en utredning av vårdbehovet påverkas av enhetens ekonomiska möjligheter. Staten bör åter ta ett större ansvar när det gäller kostnaden för LVM-vården, anføres det. I motionen begärs även ett tillkännagivande om att det bör tillsättas en ombudsman med ansvar att hjälpa missbrukare och deras familjer (*yrkande 4*).

I *motion So479 av Claes-Göran Brandin och Christina Nenes (s)* begärs ett tillkännagivande om att genomföra en översyn av befintliga regler kring anhörigas situation i syfte att ytterligare stödja dem. Enligt motionären anordnar ett stort antal behandlingshem särskilda anhörigveckor för att ge anhöriga möjlighet att vara tillsammans med och stötta den familjemedlem som sökt vård för sitt drogberoende. Motionären anser att de anhöriga bör ges rätt till ledighet från anställning och ekonomiskt stöd för förlorad arbetsförtjänst under anhörigveckorna.

I *motion So411 av Agneta Lundberg m.fl. (s)* begärs ett tillkännagivande till regeringen om vad i motionen anføres om vård av missbrukare. Enligt motionärerna omfattar LVM inte blandmissbrukare som använder sömnmedel och lugnande medel tillsammans med alkohol. Blandmissbruk är vanligt förekommande bland dem som vårdas enligt LVM men utgör inte grunden till ingripandet. För att även blandmissbrukare skall få adekvat vård måste LVM ses över, menar motionärerna.

Tidigare behandling och pågående arbete m.m.

Utskottet behandlade senast motionsyrkanden om vård av missbrukare i *betänkande 1999/2000:SoU6*, till vilket hänvisas (s. 22 f.). För ytterligare bakgrundsredovisning hänvisas till *betänkandena 1998/99:SoU9* (s. 26 f.) och *1997/98:SoU17* (s. 7 f.).

I betänkandet från förra riksmötet behandlades bl.a. ett motionsyrkande om frivilligorganisationernas betydelse. Utskottet vidhöll sin tidigare redovisade uppfattning att frivilligorganisationerna har en stor betydelse när det gäller att komplettera samhällets insatser på det sociala området. Utskottet hänvisade till att socialnämnden enligt 5 § socialtjänstlagen redan har i uppgift att samarbeta med bl.a. andra samhällsorgan, organisationer och föreningar och avstyrkte motionen.

I betänkandet behandlades vidare yrkanden om ändring i LVM med i huvudsak samma innehåll som den i detta betänkande aktuella motion So211 yrkandena 2 och 3. Utskottet delade i och för sig motionärernas omsorg om det ofödda barnets hälsa men fann inte skäl att ändra de grundläggande förutsättningarna för när vård skall beredas med stöd av lagen. Utskottet ansåg det inte heller erforderligt att göra lagtexten könsneutral. Yrkandena avstyrktes (res. kd+mp).

I *budgetpropositionen för år 2001* anføres (utg.omr. 9, avsnitt 8.6.2) att det under 1990-talet skett en förskjutning inom missbrukarvården, från långvariga institutionsbehandlingar mot öppenvård, korta vårdtider och skyddat boende med stöd. Efterfrågan på tvångsvård gick ned kraftigt under 1990-

talets andra hälft, men förefaller enligt propositionen nu ha stabiliserat sig. Det är dock svårt att veta vad denna utveckling betyder för den enskilde missbrukaren, anför det. Socialstyrelsen har i sina uppföljningar av utvecklingen inom missbrukarvården inte kunnat konstatera en generell neddragning av resurser och insatser för vuxna missbrukare. Det finns dock vissa tecken som kan tyda på att missbrukare inte erbjuds relevanta insatser i en tidig fas av missbruket, vilket i sin tur kan innebära att missbruket utvecklas och förvärras. Regeringen anser det därför angeläget att fortlöpande noga följa och uppmärksamma förändringar i vården. Enligt Socialstyrelsen har få studier genomförts av kvaliteten i missbrukarvården, vilket troligen beror på bristen på lämpliga och lättåtkomliga kvalitetsindikatorer. Socialstyrelsen konstaterar i sin treårsuppföljning av socialtjänsten att kunskap saknas på flera viktiga områden om tillståndet i och utvecklingen av missbrukarvården. Det gäller både frågan om innehåll, kvalitet och resultat i vården samt i vad mån öppna vårdinsatser är väl avvägda i förhållande till institutionsvården. Det är också angeläget att utveckla kunskapen om missbrukarvårdens effekter, anför det i propositionen. Ett långsiktigt utvärderingsarbete pågår såväl inom Centrum för utvärdering av metoder i socialt arbete (CUS) vid Socialstyrelsen som vid SiS. Regeringen påpekar också att flera länsstyrelser i sin tillsyn över socialtjänstens insatser för vuxna missbrukare har visat på behov av förbättringar vad avser handläggning och insatser för missbrukare med svår problematik.

I proposition 2000/01:20 Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador lägger regeringen fast grundvalarna för en alkoholpolitik som leder till minskad alkoholkonsumtion och begränsade alkoholskador. Regeringen föreslår som en del av handlingsplanen att vård och behandling av missbrukare och storkonsumenter bör utvecklas och förstärkas (s. 50 f.). Insatserna skall syfta till att flera missbrukare kommer ifrån sitt beroende. Behovsanpassad vård bör enligt regeringen erbjudas i ett tidigt skede av missbruket. Kunskapen om missbrukarvårdens resurser, insatser och resultat bör öka.

Utskottet anförde vid sin behandling av propositionen (*betänkande 2000/01:SoU8*) att vård och behandling samt andra rehabiliteringsinsatser utgör grunden när det är fråga om att hjälpa personer att komma ifrån sitt beroende. Utskottet delade bedömningen att vård och behandling av missbrukare och storkonsumenter bör utvecklas och förstärkas och att insatserna bör syfta till att fler missbrukare rehabiliteras. Det är angeläget att vårdbehövande, inte minst unga missbrukare, får tillgång till behovsanpassade insatser. För en väl fungerande missbrukarvård krävs kunskaper om missbruk, vårdbehov samt kvalitet i och effekter av olika insatser. Utskottet konstaterade att missbrukarvården under det sista decenniet har genomgått stora förändringar och att det finns ett stort behov av ytterligare kunskap på området särskilt vad gäller resurser, insatser och resultat. Utskottet såg därför positivt på det arbete som Socialstyrelsen och Statens institutionsstyrelse (SiS) utför på uppdrag av regeringen för att kunskapssamla inom området med syfte att höja kvaliteten på och komma till rätta med vissa brister inom missbrukarvården. Utskottet pekade vidare på den studie SBU nyligen avslutat vad gäller behandling av alkohol- och narkotikamissbrukare. Enligt ut-

skottets mening är det angeläget att regeringen noga följer utvecklingen på vård- och behandlingsområdet och tidigt uppmärksammar tendenser till negativa förändringar. Utskottet avstyrkte två motionsyrkanden om vård av unga missbrukare. Riksdagen följde utskottet (rskr. 2000/01:144).

Narkotikakommissionen har haft regeringens uppdrag att bl.a. analysera utvecklingen av missbrukarvårdens behandlingsprogram, värdera dess resultat och effekter i förhållande till insatta resurser samt föreslå åtgärder för att stärka rehabiliteringen av missbrukare. Kommissionen presenterade sitt arbete i slutbetänkandet *Vägvalet – den narkotikapoliska utmaningen (SOU 2000:126)*. När det gäller vården av narkotikamissbrukare (s. 19–22, 149 f.) påtalar kommissionen att det i dag finns stora brister i utformningen av missbrukarvården och att omfattningen inte heller svarar mot behovet. Det krävs långsiktiga insatser, framför allt avseende samverkan och metod- och kompetensutveckling, men även mer resurser till narkomanvården. Bristerna är särskilt stora när det gäller det tunga missbruket. Enligt betänkandet är de ekonomiska svårigheterna för kommuner och landsting en av de bidragande orsakerna till att vården av missbrukare på många håll är otillräcklig. I stor utsträckning synes det dock röra sig om en kombination av knappa och illa utnyttjade resurser. Kommissionen understryker vikten av kompetent personal i kommunerna, av att professionella nätverk byggs upp och av att samhällets olika instanser för vård och omsorg gemensamt finner system för att långsiktigt kunna stödja de mest utsatta och svårmotiverade. Kommissionen föreslår vidare en aktiv roll för Socialstyrelsen när det gäller utvecklingen av metoder och kompetens, en starkare nationell uppföljning och samordning samt långsiktig forskning och metodutveckling. Enligt kommissionen är det också viktigt att avpassa stöd och insatser till den enskilde missbrukarens behov, förutsättningar och förmåga att tillgodogöra sig vården samt i möjligaste mån i samråd med missbrukaren och/eller dennes anhöriga.

Narkotikakommissionen formulerar följande fem målsättningar som bör vara vägledande för samhällets vård- och behandlingsinsatser mot beroende och missbruk av narkotika: Alla narkotikamissbrukare skall nås med erbjudande om hjälp och vid behov vård mot sitt missbruk. Råd, stöd och hjälp skall nå människor i ett tidigt stadium av missbruket. Vårdinsatserna skall syfta till ett liv fritt från missbruk och illegala droger. Vården och andra insatser för missbrukare skall vara av god kvalitet. Insatserna mot missbruk skall vara uthålliga och långsiktiga.

När det gäller tvångsvård måste den ses i relation till de insatser som görs inom socialtjänsten i övrigt, menar kommissionen. Vård enligt LVM kan i vissa fall vara inledningen till en rehabilitering medan den i andra fall mer får karaktären av katastrofåtgärd. Kommissionen anför att det givetvis finns situationer då det kan vara nödvändigt med tvångsvård och att det därför är angeläget att denna vård håller en hög kvalitet och ges tillräckliga resurser för utveckling av vårdinsatserna. Nödvändigt är också att det sker en konstruktiv samverkan med socialtjänsten så att tvångsvården, såsom är avsett, kan övergå till mer långsiktiga insatser av frivillig karaktär.

Betänkandet är under remissbehandling.

I *Socialtjänstutredningens* slutbetänkande (SOU 1999:97 s. 104 f.) påpekas att samtidigt som den ekonomiska situationen för kommunerna blivit kärvare och kraven på effektivitet ökat har det skett stora förändringar inom kommunernas missbrukarvård. Det är enligt utredningen uppenbart att utvecklingen går mot allt mindre institutionsvård till förmån för öppenvård, framför allt när det gäller alkoholmissbrukare. När det gäller personer som missbrukar narkotika eller som har ett blandmissbruk är tendensen svagare. Orsaken till denna utveckling kan till en del hänföras till värderingen av resultat i institutionsvård och utveckling av metoder i öppenvård. Den kommunala ekonomin kan dock också ha spelat in.

Den forskning som finns ger enligt utredningen stöd för att öppenvårdsinsatser är att föredra i de flesta fall. En expertgrupp knuten till Centrum för utvärdering av socialt arbete vid Socialstyrelsen har publicerat en översikt över kunskapsläget om alkoholvårdens behandlingseffekter. Gruppens slutsats är att institutionsvård bör reserveras för dem som av medicinska, psykiatriska och sociala skäl inte kan tillgodogöra sig behandling i öppna former. De som har missbrukat alkohol under lång tid och som har ett svagt nätverk bör i stället för institutionsvård erbjudas en kombination av insatser i öppna former, t.ex. skyddat boende, kvalificerad dagverksamhet och hemtjänst.

Utskottets bedömning

Utskottet vidhåller att vård och behandling och andra rehabiliteringsinsatser utgör grunden när det gäller att hjälpa personer att komma ifrån sitt beroende av såväl alkohol som andra droger. Utskottet vill åter framhålla vikten av att det för en väl fungerande missbrukarvård krävs kunskaper om missbruk, vårdbehov samt kvaliteten i och effekter av olika insatser. Det är angeläget att vårdbehövande får tillgång till behovsanpassade insatser. Inom missbrukarvården har det under det senaste decenniet skett en förskjutning från långvariga institutionsbehandlingar mot öppenvård, korta vårdtider och skyddat boende med stöd. Utskottet vill åter betona att det är angeläget att regeringen noga följer utvecklingen på vård- och behandlingsområdet och tidigt uppmärksammar tendenser till negativa förändringar. Utskottet vidhåller att det finns ett stort behov av ytterligare kunskaper på detta område, särskilt vad gäller resurser, insatser och resultat. Det är också viktigt att utreda i vad mån öppna vårdinsatser är väl avvägda i förhållande till institutionsvården. Utskottet ser positivt på det arbete som Socialstyrelsen och Statens institutionsstyrelse utför på uppdrag av regeringen för att samla kunskap inom området. Syftet är att höja kvaliteten på och komma till rätta med vissa brister inom missbrukarvården. I den nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador ingår vidare att utveckla och förstärka vård och behandling av missbrukare och storkonsumenter. Narkotikakommissionen föreslår i sitt slutbetänkande åtgärder för att stärka rehabiliteringen av missbrukare. Det kan också noteras att SBU nyligen avslutat en studie vad gäller behandling av alkohol- och narkotikamissbrukare. Enligt utskottets mening får motionerna So211 (mp) yrkande 1, So298 (kd), So300 (m) yrkande 2, So356 (v) yrkande 8, So411 (s) samt So449 (mp) yrkandena 1 och 3 i allt väsentligt anses tillgodosedda med det anförda.

Utskottet vill åter framhålla att frivilligorganisationerna har en stor betydelse när det gäller att komplettera samhällets insatser på det sociala området samt att det är viktigt att stärka och effektivisera det frivilliga sociala arbetet, inte minst när det gäller missbrukarvården. Utskottet anser dock inte att riksdagen bör ta något initiativ med anledning av motion So227 (kd) yrkandena 1 och 2. Motionen avstyrks.

I motion So211 (mp) yrkandena 2 och 4 begärs att LVM ändras i syfte att kunna ingripa dels mot gravida kvinnor som missbrukar, dels till skydd för andra än missbrukaren eller någon närstående. Utskottet vidhåller sin uppfattning att det inte finns skäl att ändra de grundläggande förutsättningarna för när vård skall beredas med stöd av lagen och avstyrker motionsyrkandena. Utskottet tillstyrker 4 § i förslaget till lag om ändring i LVM.

Utskottet har inte ändrat inställning när det gäller frågan om att göra LVM könsneutral. Motion So211 (mp) yrkande 3 avstyrks således.

Utskottet kan inte ställa sig bakom kravet i motion So449 (mp) yrkande 4 om att det bör tillsättas en ombudsman för missbrukare och deras familjer. Motionen avstyrks därför.

Utskottet är inte heller berett att föreslå en sådan översyn av anhörigas situation som begärs i motion So479 (s). Utskottet avstyrker motionen.

Frågor rörande äldre och funktionshindrade

Propositionen

I 5 kap. 4 § i förslaget till ny socialtjänstlag stadgas att socialnämnden, med respekt för äldre människors självbestämmande och integritet, skall verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt, under trygga förhållanden. Paragrafen motsvarar nuvarande 19 § med en viss språklig ändring.

I 5 kap. 7–8 §§ i regeringens förslag finns bestämmelser om socialnämndens ansvar för människor med fysiska och psykiska funktionshinder. Bestämmelserna har med endast språkliga ändringar överförts från nu gällande 21 och 21 a §§ socialtjänstlagen.

Regeringen anför i propositionen (s. 95 f.) att när det gäller bistånd i form av vård- och behandlingsinsatser, stöd och hjälp – dvs. bistånd som inte har karaktären av ekonomiskt stöd för livsföringen – får inte den enskildes ekonomi avgöra om han eller hon skall få biståndsinsatser som han eller hon är i behov av. Äldre eller funktionshindrade människor skall inte behöva få sina biståndsbehov bedömda i relation till sin ekonomi. Enligt nuvarande 35 § socialtjänstlagen har kommunerna rätt att ta ut inkomstrelaterade avgifter för den typen av insatser. Den ekonomiska bedömningen kommer därför in vid bestämmandet av vilken avgift som den enskilde skall betala. Regeringen är oroad över den utveckling som har framskyttat från en del håll i landet där äldre människor blivit nekade hemtjänst, i främst ordinärt boende men även i

Motionerna

I *motion So51 av Bo Lundgren m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om valfrihet inom äldreomsorgen (*yrkande 8*). Motionärerna anför att det behövs en mångfald och alternativa lösningar för att äldre själva skall kunna välja hur de vill leva och få sin omsorg ordnad. I dag tas alltför liten hänsyn till den enskildes behov och önskemål. Motionärerna anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till ändring i socialtjänstlagen som innebär ökad valfrihet genom införande av äldrepeng, enligt förslaget i motion 2000/01:So244. I motionen begärs vidare ett tillkännagivande om beviljat men ej verkställt beslut om bistånd (*yrkande 11*). Motionärerna anser att regeringen bör återkomma med förslag för att komma till rätta med problemet att kommuner beviljar bistånd men sedan inte verkställer besluten. Motionärerna begär också att regeringen återkommer med förslag som förhindrar att två helt olika typer av färdtjänst utvecklas (*yrkande 16*). Motionärerna noterar att regeringen inte föreslagit någon åtgärd för att komma till rätta med problematiken med dubbel lagstiftning inom färdtjänstområdet. Även fortsättningsvis kommer det således att finnas två olika typer av färdtjänst, en som har färdtjänstlagen som grund och en med socialtjänstlagen som grund. Färdtjänstlagen bygger på hemkommunens (folkbokföringskommunens) ansvar medan socialtjänstlagen har vistelsekommunen som centralt begrepp. Begreppet skälig levnadsnivå täcker in fler behovssituationer än vad färdtjänstlagen gör, t.ex. behoven av tjänsten av rent sociala skäl som inte behöver ha med funktionshinder att göra. Motionärerna anser att regeringen bör återkomma med förslag innebärande en uttrycklig hänvisning i socialtjänstlagen eller motsvarande reglering som förhindrar en rättslig och praktisk oordning.

Ett tillkännagivande om färdtjänst begärs även i *motion So52 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd)* (*yrkande 6*). Motionärerna anför att propositionen innebär att begreppet färdtjänst kommer att kopplas till två skilda lagar med olika innebörd. När färdtjänstlagen inte räcker för att bevilja färdtjänst måste kommunen således pröva behovet enligt socialtjänstlagen. Enligt motionärerna bör det av socialtjänstlagen uttryckligen framgå vilken enskild lag som är tillämplig när det gäller färdtjänst. I motionen yrkas vidare att regeringen lägger fram förslag till ändring i 5 kap. 7 och 8 §§ socialtjänstlagen angående intellektuella funktionshinder (*yrkande 2*). Motionärerna anser att paragraferna bör ändras på så sätt att ordet ”intellektuella” förs in efter ordet ”psykiska”.

I *motion So48 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)* yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagreglering av det statliga finansiella ansvaret för invandrare som kommit till Sverige och fått permanent uppehållstillstånd vid relativt hög ålder (*yrkande 5*).

I motion So425 av Maud Ekendahl och Elizabeth Nyström (m) begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anförs om att samtliga kommuner skyndsamt samordnar sitt ansvar vad gäller socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen. Enligt motionärerna uppskattar Svenska Kommunförbundet att äldre vårdtagare i dag har lika stora behov av socialtjänster som hälso- och sjukvårdstjänster. Vissa kommuner bedriver ett nära samarbete med hälso- och sjukvårdspersonal i kommunerna, bl.a. genom den medicinskt ansvariga sjuksköterskan. Andra kommuner väljer att organisera vården så att en biståndshandläggare utan sjukvårdskompetens har huvudansvaret för att bedöma vårdtagarens behov av insatser.

I motion So50 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp) begärs ett tillkännagivande om att äldre människor inte skall kunna nekas hemtjänst med hänvisning till deras ekonomiska situation (*yrkande 1*). Motionärerna anser att regeringen bör lämna ett förslag som garanterar rätten till hemtjänst även för dessa människor. I motionen begärs vidare ett tillkännagivande om vad i motionen anförs om äldre och socialtjänstlagen (*yrkande 3*). Motionärerna anser det viktigt att äldre inte nekas den tandvård de behöver. Det kan inte heller accepteras att äldre inte hämtar ut sina läkemedel på grund av medelsbrist eller av kostnadsskäl inte får den hörapparat som bäst hjälper dem. Enligt motionärerna bör vidare bestämmelsen om att äldre människor skall få möjlighet att ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra återinföras i socialtjänstlagen.

I motion So49 av Lena Sandlin-Hedman och Carin Lundberg (s) begärs ett tillkännagivande om rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen i form av bostad med särskild service till personer med funktionshinder. Motionärerna anser att det behövs ett förtydligande när det gäller denna rätt, särskilt till förmån för personer med s.k. dolt funktionshinder.

Tidigare behandling och pågående arbete

I det av riksdagen godkända *betänkande 2000/01:SoU9 Äldrepolitik*, vartill hänvisas, behandlade utskottet senast motioner om olika äldrefrågor. Bland annat behandlades den motion som hänvisas till i nu aktuella motion So51 (m) yrkande 8 om äldrepeng (s. 6 f.). Utskottet vidhöll sin vid flera tidigare tillfällen redovisade uppfattning att det inte bör införas någon äldrepeng (res. m+fp).

Olika handikappolitiska frågor behandlades senast av utskottet i det av riksdagen godkända *betänkande 2000/01:SoU12*. Med anledning av motioner om gynnande men ej verkställda beslut om insatser föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen (s. 31 f.). Utskottet konstaterade att Socialstyrelsen nyligen fått i uppdrag att i samarbete med länsstyrelserna kartlägga och analysera antalet ej verkställda domstols- och myndighetsbeslut enligt 9 § LSS och 6 f § socialtjänstlagen. Utskottet ansåg att regeringen skall återkomma till riksdagen med en redovisning samt om det behövs även med förslag till förändringar.

Riksdagen beslutade hösten 1997 om en ny inriktning och ett nytt synsätt när det gäller funktionshindrades resor (*prop. 1996/97:115 Mer tillgänglig kollektivtrafik, bet. 1997/98:TU3, rskr. 1997/98:10*). En ny lag om färdtjänst (1997:736) ersatte den 1 januari 1998 socialtjänstlagens bestämmelser om färdtjänst. I propositionen angavs att färdtjänst primärt inte längre skall behandlas som en form av bistånd för att uppnå skälig levnadsnivå eller på annat sätt vara en del av socialtjänsten utan i stället behandlas som en trafikpolitisk fråga i syfte att bidra till en tillfredsställande trafikförsörjning också för funktionshindrade.

19 § socialtjänstlagen hade före socialtjänstreformen 1998 följande lydelse: Socialnämnden skall verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt och att ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.

I *proposition 1996/97:124* föreslog regeringen att bestämmelsen skulle ändras genom att man bl.a. tog bort formuleringen om en aktiv och meningsfull tillvaro. Regeringen anförde att paragrafens lydelse sannolikt hade sin bakgrund i att förarbetena till socialtjänstlagen lyfte fram ensamhet och sysslolöshet som påtagliga problem för äldre. Regeringen ansåg att denna föreställning om en passiv och ömkansvärd åldring i behov av aktivering och sällskap i stor utsträckning hade reviderats under senare år. Det stora flertalet äldre behåller hälsan högt upp i åren, är aktiva och vitala och välintegrerade inom familjekretsen och i samhällslivet. Det finns dock människor bland ålderspensionärerna som är ofrivilligt ensamma, som upplever sig obehövda och som sällan besöks av någon annan än hemtjänsten. Regeringen anförde att det självklart är en viktig uppgift för socialtjänsten att stödja människor i situationer där känslor av ensamhet och isolering innebär risk för den fysiska och psykiska hälsan men att det knappast kan vara socialtjänstens uppgift att verka för att äldre människor i generell mening ges en aktiv och meningsfull tillvaro.

Utskottet ställde sig i *betänkande 1996/97:SoU18* bakom regeringens förslag (s. 91). Utskottet anförde bl.a. att ändringen inte skulle uppfattas så att socialnämndens ansvar för en god samhällsgemenskap för de äldre minskar. Det är givetvis angeläget att socialnämnderna stöder människor som är ensamma och isolerade. Det behöver dock inte anges som mål för socialtjänstens arbete att verka för att äldre människor generellt sett får en aktiv och meningsfull tillvaro, eftersom flertalet äldre är aktiva och lever i gemenskap med andra. En motion om att behålla formuleringen avstyrktes (res v).

I *2001 års vårproposition (2000/01:100)* (avsnitt 1.6.4) anfördes att tandvårdsstödet i år har förstärkts med 100 miljoner kronor för att förbättra skyddet mot höga behandlingskostnader, särskilt för äldre patienter. Regeringen aviserar i propositionen ytterligare höjningar av tandvårdsstödet, med sammanlagt 600 miljoner kronor för åren 2002 och 2003.

Tandvårdsutredningen presenterar i sitt betänkande *Bättre tandvårdsförsäkring för äldre (SOU 2001:36)* förslag som skall göra tandvården billigare för personer över 75 års ålder, bl.a. genom ersättning med dubbelt grundbelopp vad gäller bastandvården samt ett högkostnadsskydd om 7 000 kr för omfattande arbeten.

Enligt 2001 års vårproposition (avsnitt 6.6) har regeringen för avsikt att i en särskild proposition återkomma med förslag som innebär att ett äldreförsörjningsstöd inrättas för personer över 65 år som inte uppfyller bosättningskravet i pensionssystemet.

Samverkansutredningen lämnar i betänkandet *Samverkan – om gemensamma nämnder på vård- och omsorgsområdet, m.m. (SOU 2000:114)* förslag som förbättrar möjligheterna till samverkan mellan kommuner och landsting, bl.a. när det gäller de medicinska insatserna inom den kommunala äldrevården. Utredningen föreslår att ett landsting och de kommuner som ingår i landstinget får bilda en gemensam nämnd för att gemensamt fullgöra uppgifter på vård- och omsorgsområdet. Vidare föreslås det bl.a. att kommunerna skall ges befogenhet att tillhandahålla läkarinsatser fristående från landstingens huvudansvar som skall kvarstå oförändrat.

Betänkandet är under remissbehandling.

Socialtjänstutredningen redogör i sitt slutbetänkande (SOU 1999:97 s. 225 f.) för innebörden av och problemen med att äldreomsorgen regleras av två lagar, socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Utredningen anser att det finns ett behov av att samordna vissa regler i de båda lagarna för att få en tydligare reglering av omsorger för äldre och funktionshindrade. Frågan om en samlad reglering av sociala och medicinska insatser är emellertid så komplex att den fordrar en samtidig översyn av regelverken i socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen med tillhörande övrigt regelverk.

Utskottets bedömning

Utskottet vidhåller sin vid flera tidigare tillfällen redovisade inställning att det inte bör införas någon äldrepeng och avstyrker därför motion So51 (m) yrkande 8.

Riksdagen har nyligen gjort ett tillkännagivande till regeringen rörande gynnande beslut om insatser enligt socialtjänstlagen och LSS som inte verkställs. Riksdagen bör nu inte ta något nytt initiativ i frågan. Motion So51 (m) yrkande 11 avstyrks därmed.

I motionerna So51 (m) yrkande 16 och So52 (kd) yrkande 6 begärs förtydliganden i socialtjänstlagen angående färdtjänst. I och med att lagen om färdtjänst trädde i kraft den 1 januari 1998 upphörde socialtjänstlagens bestämmelser om färdtjänst att gälla. Färdtjänst skall i första hand betraktas som en transportform i stället för en form av bistånd. Enligt 7 § färdtjänstlagen skall tillstånd till färdtjänst meddelas den som på grund av funktionshinder, som inte endast är tillfälligt, har väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att resa med allmänna kommunikationsmedel. Om en person t.ex. endast har ett tillfälligt funktionshinder eller av andra skäl inte omfattas av bestämmelserna i lagen om färdtjänst kan rätt till bistånd för resor föreligga enligt socialtjänstlagen. Färdtjänstlagen bygger visserligen på folkbokföringskommunens ansvar medan vistelsekommunen har ansvaret för bistånd enligt socialtjänstlagen. Färdtjänstlagen ger emellertid kommuner-

na/trafikhuvudmännen rätt att bevilja färdtjänst för resor även mellan den egna kommunen och en annan kommun samt inom och mellan andra kommuner. I socialtjänstlagen anges som en förutsättning för bistånd att behovet inte kan tillgodoses på något annat sätt. Har personen i fråga rätt till färdtjänst skall bistånd enligt socialtjänstlagen således inte utgå. Mot bakgrund av vad som anförs finner utskottet att det inte behövs något särskilt förtydligande rörande färdtjänst i den nya socialtjänstlagen. Motionerna avstyrks.

I motion So52 (kd) yrkande 2 anförs att ett tillägg avseende intellektuella funktionshinder bör göras i 5 kap. 7 och 8 §§ i förslaget till ny socialtjänstlag. Utskottet vill framhålla att förutom de skyldigheter som socialnämnden har enligt de nämnda lagrummen finns mer övergripande bestämmelser om socialnämndens ansvar i de aktuella avseendena i 1 kap. 1 § och 3 kap. i regeringens förslag. Utskottet anser inte att det behövs något initiativ från riksdagen i frågan och avstyrker därför motionen.

Det bör inte heller göras något tillkännagivande till regeringen med anledning av motion So49 (s). Även denna motion avstyrks således.

Utskottet tillstyrker 5 kap. 7 och 8 §§ i förslaget till ny socialtjänstlag.

Regeringen har enligt uppgift för avsikt att senare i vår lämna en proposition med förslag till bestämmelser om äldreförsörjningsstöd till invandrare över 65 år som saknar rätt till pension. Motion So48 (m) yrkande 5 är därmed i huvudsak tillgodosedd.

Hur kommunerna väljer att organisera vården av bl.a. äldre med behov av både sociala tjänster och hälso- och sjukvårdsinsatser är inte en fråga för riksdagen. Utskottet avstyrker därför motion So425 (m).

När det gäller hemtjänst delar utskottet regeringens oro över att äldre människor på vissa håll i landet blir nekade hemtjänst med hänvisning till att han eller hon har tillräckligt med egna medel att själv bekosta t.ex. städning. Utskottet instämmer med regeringen i att den enskildes ekonomi inte får avgöra om han eller hon skall få hemtjänst utan skall beaktas först vid bestämmandet av vilken avgift den enskilde skall betala för insatsen. Utskottet utgår från att regeringen noga följer utvecklingen även utan något tillkännagivande från riksdagen. Motion So50 (fp) yrkande 1 avstyrks.

I 5 kap. 4 § i förslaget till ny socialtjänstlag föreslås att socialnämnden, med respekt för äldre människors självbestämmande och integritet, skall verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden.

Utskottet konstaterar att det stora flertalet äldre behåller hälsan högt upp i åren och är aktiva, vitala och välintegrerade inom familjekretsen och i samhället. Det finns dock bland ålderspensionärerna de som är ofrivilligt ensamma och som behöver stöd för att bryta sin ensamhet och isolering.

Utskottet vidhåller att det är angeläget att socialnämnderna stöder människor som är ensamma och isolerade. Det bör framhållas att socialnämnden enligt 3 kap. 6 § i förslaget till ny socialtjänstlag genom hemtjänst, dagverksamheter eller annan liknande social tjänst bör underlätta för den enskilde att bo hemma och ha kontakt med andra. Vidare anges som ett av målen i den av

riksdagen godkända nationella handlingsplanen för äldrepolitiken (bet. 1997/98:SoU24) att äldre skall kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag.

Mot bakgrund av vad som anförts anser utskottet, i likhet med motionärerna i So50 (fp) yrkande 3 delvis, att förslaget till 5 kap. 4 § bör formuleras om och få följande lydelse: "Socialnämnden skall verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra." Orden "med respekt för äldre människors självbestämmande och integritet" bör utgå eftersom det föreslås en inledande övergripande bestämmelse med den innebörden i 1 kap. 1 § tredje stycket.

Genom att begreppet "annat bistånd" tas bort i den nya socialtjänstlagen kommer bistånd till tandvård, läkemedel och hörapparater att omfattas av rätten till bistånd för livsföringen i övrigt enligt 4 kap. 1 §. En individuell bedömning måste dock göras i varje enskilt fall, bl.a. av vad som kan anses vara en skälig levnadsnivå. När det gäller tandvård bör påpekas dels att förstärkningar sker redan innevarande år, dels att stora satsningar har aviserats för de närmaste åren för att förbättra skyddet mot höga behandlingskostnader, särskilt för äldre patienter. Utskottet konstaterar också att Handikappombudsmannen nyligen har begärt att regeringen skall se över avgiftsreglerna för hörapparater, vilka varierar kraftigt mellan landstingen, samt att regeringen har för avsikt att tillsätta en utredning om hjälpmedel. Motion So50 (fp) yrkande 3 delvis får anses i huvudsak tillgodosedd med det anförda.

Vistelsebegreppet

Propositionen

Enligt 2 kap. 2 § första stycket i förslaget till ny socialtjänstlag har kommunen det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Bestämmelsen motsvarar 3 § i nu gällande socialtjänstlag.

Motionerna

I motion So268 av Ingvar Svensson (kd) yrkas att regeringen lägger fram förslag till riksdagen för att mildra kostnadseffekterna av socialtjänstlagens vistelsebegrepp vad gäller hemtjänst för de kommuner som har hög andel fritidsboende med hemvist i annan kommun.

I motion So491 av Christer Skoog m.fl. (s) begärs ett tillkännagivande om behovet av interkommunal ersättning vad avser hemtjänst vid fritidsboende.

I motion So438 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) begärs ett tillkännagivande om statens ansvar för personer som ankommer till Stockholm-Arlanda flygplats och som blir föremål för åtgärd enligt socialtjänstlagen, LVU och LVM. Enligt motionären är flygplatsen en nationell angelägenhet.

Tidigare behandling

Ett motionsyrkande om kommuners ansvar för sommargästers hemtjänst behandlade utskottet i *betänkande 1997/98:SoU10* (s. 17 f.). Utskottet vidhöll att det inte var berett att föreslå något undantag från principen om vistelsekommunens ansvar och avstyrkte därför motionen (res. kd+fp+mp).

En motion med liknande innehåll som motion So438 behandlades av utskottet i *betänkande 1999/2000:SoU6* (s. 9). Utskottet konstaterade att de synpunkter som hade framförts i motionen redan var föremål för beredning i Regeringskansliet och att riksdagen därför inte borde ta något initiativ. Motionen avstyrktes.

Dåvarande *socialministern* besvarade i augusti 1997 en *fråga* rörande vistelsekommunens ansvar för hemtjänst till sommargäster. Enligt det skriftliga svaret visar studier som gjorts av Svenska Kommunförbundet att inga betydande merkostnader har uppstått för turistkommunerna samt att en majoritet av kommunerna anser att ett ersättningssystem mellan kommunerna bör undvikas. Socialministern såg mot bakgrund av detta ingen anledning att vidta några åtgärder.

Utskottets bedömning

Utskottet anser liksom tidigare att det inte bör göras något undantag från principen om vistelsekommunens ansvar. Utskottet tillstyrker 2 kap. 2 § i förslaget till ny socialtjänstlag och avstyrker motionerna So268 (kd) och So491 (s).

Sigtuna kommun har lämnat en skrivelse till Socialdepartementet med de synpunkter som framförs i motion So438 (m). Enligt uppgift från departementet har något beslut i ärendet ännu inte fattats. Utskottet vidhåller att riksdagen inte bör ta något initiativ i frågan och avstyrker därför motionen.

Spelberoende

Propositionen

Nuvarande 11 § socialtjänstlagen har, oförändrad i sak, delats upp i 3 kap. 7 § och 5 kap. 9 § i *förslaget till ny socialtjänstlag*. I 3 kap. 7 § finns bestämmelser om att socialnämnden skall arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel samt genom information sprida kunskap om bl.a. skadeverkningar av missbruk. I 5 kap. 9 § stadgas bl.a. att socialnämnden aktivt skall sörja för att den enskilde missbrukaren får den hjälp och vård som han eller hon behöver.

I avsnittet om bistånd till vård och behandling (s. 93) anför regeringen att den vård och behandling som närmast avses är sådan som ligger inom socialtjänstens ansvarsområde, dvs. framför allt behandling för missbruk av alkohol, narkotika och liknande. Även behandling för spelmissbruk kan dock i vissa fall vara en insats som ligger inom socialtjänstens ansvarsområde.

Regeringen anser att det måste dras en skiljelinje mot sådana insatser som är att hänföra till hälso- och sjukvård och som är sjukvårdshuvudmannens ansvar att tillgodose. Det kan enligt regeringen inte vara rimligt att t.ex. kostnader för psykoterapi, alternativ medicinsk behandling eller andra sjukvårdande insatser skall bekostas av socialtjänsten. Det är viktigt att markera att kommunernas yttersta ansvar för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver inte skall omfatta insatser som åligger annan huvudman. Att enskilda i vissa fall kan vara missnöjda med att de inte får den behandling de önskar inom hälso- och sjukvården får inte medföra att kommunerna tvingas ta över det ansvaret från landstingen. Regeringen betonar samtidigt vikten av att socialtjänsten och sjukvården utvecklar samverkan kring personer som har problem, vilka kräver insatser från båda huvudmännen.

Motionerna

I *motion So356 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* yrkas att riksdagen begär att regeringen i 11 § socialtjänstlagen inför spelberoende som ett arbetsområde när det gäller att motverka missbruk (*yrkande 9*). Enligt motionärerna finns det i dag ingen laglig rätt att begära att samhället skall erbjuda eller stå för kostnaderna för behandling mot spelberoende. Vissa kommuner nekar hjälp, andra kommuner väljer att upphandla och bekosta en behandling. Motionärerna anser att 11 § socialtjänstlagen skall kompletteras på ett sådant sätt att paragrafen omfattar spelberoende.

I *motion So352 av Lars Wegendal och Carina Adolfsson Elgestam (s)* begärs ett tillkännagivande om en ändring i socialtjänstlagen i syfte att stärka spelmissbrukares rätt till behandling. Enligt motionärerna har kommunerna under senare år blivit mer restriktiva när det gäller att sända spelmissbrukare till behandlingshem. En orsak till detta kan vara att det är oklart vem som skall finansiera behandlingen, vilket i sin tur kan bero på att denna missbrukargrupp inte omnämns i socialtjänstlagen. Motionärerna anser att lagen bör ändras så att även spelmissbrukare omnämns och därmed får en tydligare rätt till behandling.

Tidigare behandling och pågående arbete

Utskottet behandlade motioner om spelberoende senast i *betänkande 2000/01:SoU1*. Utskottet konstaterade att ett aktivt arbete pågår för att bygga upp kunskap om spelberoende och hjälpinsatser till dem som drabbats av beroendet. Utskottet såg mycket positivt på den verksamhet som bedrivs och utgick från att Folkhälsoinstitutet även i den nya organisationen kommer att fortsätta sitt arbete på området. Något initiativ på området behövdes enligt utskottet inte (res. kd+fp respektive v+mp). Riksdagen följde utskottet (rskr. 2000/01:96).

Av *budgetpropositionen 2000/01:1* (utg.omr. 9, avsnitt 4.8.1) framgår att från anslaget 14:7 Folkhälsopolitiska åtgärder disponerar *Folkhälsoinstitutet* årligen 4 miljoner kronor för insatser i syfte att öka kunskapen om spelbero-

ende och för att initiera aktiviteter för att förebygga spelberoende. För år 2000 tillfördes i tilläggspropositionen ytterligare 2 miljoner kronor för detta ändamål. Folkhälsoinstitutet har under 2000 genomfört en kartläggning av problemet samt öppnat ett 020-nummer dit personer eller anhöriga till personer med spelberoendeproblem kan vända sig för att få hjälp.

Regeringen bedömer att Folkhälsoinstitutet även i fortsättningen skall arbeta för att ta fram underlag i syfte att öka kunskapen om spelberoende och genom riktade insatser förebygga spelberoende.

Folkhälsoinstitutet har till regeringen överlämnat en *rapport över aktiviteter genomförda eller planerade inom ramen för anslaget till spelberoende år 2000*. Enligt rapporten har verksamhet som bedrivits för att minska ohälsoeffekterna till följd av överdrivet spelande inriktats dels på att sprida kunskap om fenomenet genom riktade informationsinsatser till strategiska grupper i samhället, dels på stödjande insatser direkt till de spelberoende och deras anhöriga. Stöd till forskning utgör dock den största delen av utdelade medel.

Utskottets bedömning

Utskottet delar regeringens bedömning att bistånd enligt socialtjänstlagen skall kunna utgå även till behandling för spelmissbruk, dock under förutsättning att behandlingen är att hänföra till socialtjänstens ansvarsområde och inte är att anse som sådan sjukvårdande insats som sjukvårdshuvudmannen ansvarar för. Utskottet vill vidare framhålla att det pågår ett aktivt arbete för att bygga upp kunskap om spelberoende och hjälpinsatser till dem som drabbats av beroendet. Utskottet ser mycket positivt på den verksamhet som bedrivs och utgår från att Folkhälsoinstitutet även i den nya organisationen kommer att fortsätta sitt arbete på området. De krav på lagändring som framförs i motionerna So352 (s) och So356 (v) yrkande 9 kan utskottet inte ställa sig bakom. Utskottet tillstyrker därmed 3 kap. 7 § och 5 kap. 9 § i förslaget till ny socialtjänstlag och avstyrker motionerna.

Bostadsfrågor

Motioner

I *motion Bo405 av Sten Lundström m.fl. (v)* yrkas att regeringen skall utreda och lägga fram förslag till lagändringar i socialtjänstlagen för att trygga individens rätt till en egen bostad (*yrkande 8*). Enligt motionärerna garanterar socialtjänstlagen inte rätten till eget boende utan endast tak över huvudet. En lagändring om rätten till egen bostad skulle förstärka socialtjänsten samt förbättra situationen för hemlösa och uteliggare och för dem som riskerar att bli hemlösa, anförs det i motionen.

I *motion So52 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om boendesociala frågor (*yrkande 7*). Enligt motionärerna finns det ingen lagstadgad rätt till bostad ens för de mest utsatta individer som aldrig kommer att få en bostad på den vanliga marknaden. Socialtjänstens yttersta mening måste dock vara att den enskilde också skall kunna få hjälp med en bostad.

I motion So346 av Gunnel Wallin och Margareta Andersson (c) begärs ett tillkännagivande om hjälp till boende, som även kan ge service (yrkande 3). Motionärerna framhåller behovet av stöd till den starkt växande gruppen i samhället som saknar arbete och bostad och som ofta har svårt missbruk och behov av psykiatrisk och fysisk vård. Det behövs enligt motionärerna en mellanform av boende som förutom tak över huvudet även kan ge service. Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande om statligt stöd även utanför storstadskommunerna (yrkande 4).

I motion So525 av Kaj Larsson m.fl. (s) begärs ett tillkännagivande om behovet av skärpta krav på socialtjänsten att ge de drabbade hjälp och stöd vid avhysning. Enligt motionärerna händer det alltför ofta att bostadsfrågan för hyresgästen inte är löst vid avhysningstillfället. Motionärerna anser att det i dessa fall bör vara obligatoriskt för de sociala myndigheterna att närvara vid avhysningsförrättningen och aktivt utreda om det behövs hjälpinsatser.

Propositionen

Enligt 3 kap. 2 § i förslaget till ny socialtjänstlag skall socialnämnden bl.a. i sin verksamhet främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning.

Paragrafen motsvarar 7 § i nuvarande socialtjänstlag.

Tidigare behandling och pågående arbete m.m.

Utskottet behandlade motioner om insatser för hemlösa senast i betänkande 2000/01:SoU1 (s. 63 f. och s. 86), vartill hänvisas. Utskottet vidhöll att det är angeläget med konkreta och omedelbara insatser för att bistå de hemlösa och att slutmålet måste vara att människor måste kunna få egna bostäder. Utskottet hänvisade till det omfattande arbete som pågår och avstyrkte motionerna.

Socialstyrelsen överlämnade i januari 2000 sin rapport *Hemlösa i Sverige 1999. Vilka är de och vilken hjälp får de? (Socialstyrelsen följer upp och utvärderar 2000:1)*. Av rapporten framgår att antalet hemlösa var ungefär lika många år 1999 som vid den tidigare kartläggningen år 1993. I vecka 16 1999 bedömdes de hemlösa uppgå till 8 440 personer. Antalet uteliggare/härbärgesboende var oförändrat, ca 1 200 personer. Andelen psykiskt störda hade ökat från 19 till 35 % bland uteliggarna/härbärgesboende, och andelen kvinnor hade ökat från 8 till 16 %.

Utredningen *Allmännyttiga bostadsföretag och bostadssocial utveckling (dir. 1999:110)* (Allbo-kommittén) har bl.a. haft i uppdrag att fullfölja de uppgifter som Boendesociala beredningen enligt sina direktiv (1998:56) haft, nämligen att följa utvecklingen på det bostadssociala området och lämna förslag till åtgärder för att stödja särskilt utsatta grupper på bostadsmarknaden. Utredningen lämnade i mars 2001 slutbetänkandet *Allmännyttiga bostadsföretag och kommunernas boendeplanering (SOU 2001:27)*. Allbo-kommittén föreslår (s. 187 f.) att Boverket, Socialstyrelsen och länsstyrelserna skall ges i uppdrag att kartlägga hur bostadsfrågor för hushåll som inte kan få en bostad på egen hand hanteras inom socialtjänsten. Med utgångspunkt från

resultatet av denna kartläggning bör enligt kommittén analyseras om kommunerna behöver tillföras ytterligare bostadspolitiska instrument. Kommittén anser vidare att utvecklingen av utsatta grupper boende inger stark oro och bör följas noggrant. Goda skäl finns att redan nu allvarligt överväga någon form av anvisningsrätt för socialtjänsten, för både förturer och sociala eller kommunala kontrakt, särskilt i orter med bostadsbrist. Ett ökat medvetande behövs bland alla fastighetsägare om vikten av att aktivt samarbeta för att klara utsatta grupper boende. Kommittén förordar dock inte att en anvisningsrätt för socialtjänsten införs nu utan anser bl.a. att effekter av föreslagna statliga insatser bör avvaktas.

Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Kommittén för hemlösa avlämnade den 31 mars 2000 ett delbetänkande *Adressat okänd – om hemlöshetens bakgrund, orsaker och dynamik (SOU 2000:14)*. Kommittén redovisade här kunskapsläget inom en rad olika områden som har samband med eller nära samband med hemlöshetsproblematiken. Förslag till insatser från olika myndigheter redovisades liksom kommitténs fortsatta arbete. Kommittén har också givit ut *Hemlöshet. En antologi om olika perspektiv och förklaringsmodeller*. Kommittén beräknas avge ett slutbetänkande hösten 2001.

Kommittén Välfärdsbokslut har i uppdrag att sammanställa den kunskap som finns och identifiera de områden där behovet av kunskap kring välfärdsutvecklingen är angelägen. I direktiven (1999:7) anförs att det bl.a. framstår som angeläget att förbättra kunskapsläget om vräkningar och hemlöshet. Kommittén har givit ut en rad delbetänkanden och skall slutredovisa uppdraget den 15 oktober 2001.

Enligt praxis (bl.a. *Regeringsrättens Årsbok* RÅ 1990 ref. 119 och RÅ 1994 not 574) ingår i begreppet skäligen levnadsnivå bostad av viss minimi-standard. Det får anses godtagbart att för en begränsad övergångsperiod – när en akut situation föreligger eller om ett lämpligt boende inte kan beredas den biståndssökande för en rimlig kostnad – denna standard är lägre än vad som kan anses skäligt på längre sikt. I rättsfallet från 1994 fann exempelvis Regeringsrätten att bistånd i form av boende med frukost på Frälsningsarméns härbärge uppfyllde kravet på skäligen levnadsnivå endast under en period ej överstigande en vecka. Det är inte socialnämndens skyldighet att tillgodose behovet av bostad i allmänhet. Det kan dock finnas situationer där socialnämnden måste bistå den enskilde om han har speciella svårigheter att på egen hand skaffa bostad. I det nämnda rättsfallet från 1990 fann Regeringsrätten att den biståndssökande tillhörde en sådan utsatt grupp av hjälpsökande som enligt förarbetena till socialtjänstlagen (prop. 1979/80:1 del A) kan behöva särskild hjälp för att anskaffa bostad. Socialnämndens lösning att ställa en husvagn till förfogande för den aktuella familjen ansågs inte godtagbar. Regeringsrätten ansåg med hänsyn till den situation som den biståndssökande befann sig i att det fick anses vara en skyldighet för socialnämnden att lämna bistånd genom att tillhandahålla henne bostad som fyllde kravet på skäligen levnadsnivå eller på annat sätt ombesörja att hon fick tillgång till en sådan bostad.

När ansökan har gjorts om avhysning från en bostad skall, enligt 16 kap. 2 § *utsökningsförordningen* (1981:981), kronofogdemyndigheten underrätta socialnämnden i den kommun där bostaden finns. Nämnden skall också underrättas om tiden för avhysningsförrättningen.

Om det behövs av hänsyn till svaranden får kronofogdemyndigheten enligt 16 kap. 4 § *utsökningsbalken* medge anstånd med avhysningen under högst två veckor. Om synnerliga skäl föreligger får anståndet utsträckas till högst fyra veckor, om skälig ersättning betalas för anståndstiden.

Utskottets bedömning

Utskottet vidhåller att det är angeläget med konkreta och omedelbara insatser för att bistå de hemlösa och att slutmålet måste vara att människor skall kunna få egna bostäder. Utskottet kan konstatera att ett omfattande arbete fortfarande pågår på området. Socialstyrelsen har gjort en kartläggning av hemlösheten i Sverige. Kommittén för hemlösa har presenterat ett delbetänkande med förslag till utrednings- och kartlägningsinsatser för att öka kunskapsunderlaget samt en antologi om perspektiv och förklaringsmodeller till hemlöshet. Kommittén fortsätter sitt arbete med att i samverkan med kommuner, organisationer och övriga myndigheter ta initiativ och lägga fram förslag som långsiktigt kan förbättra insatserna mot hemlöshet. För att kunna bedöma om kommunerna behöver tillföras ytterligare bostadspolitiska instrument föreslår Allbo-kommittén en kartläggning av hur bostadsfrågor för hushåll som inte kan få en bostad på egen hand hanteras inom socialtjänsten. Kommittén framhåller att utvecklingen av utsatta gruppers boende inger stark oro och bör följas noggrant. Även Kommittén Valfärdsbokslut har uppdrag med anknytning till vräkningar och hemlöshet. De frågor som tas upp i motionerna So52 (kd) yrkande 7, So346 (c) yrkandena 3 och 4, So525 (s) och Bo405 (v) yrkande 8 omfattas av flera utredningsförslag som nyligen redovisats. Den fortsatta beredningen bör avvaktas. Riksdagen bör inte ta något initiativ. Motionerna avstyrks.

Utskottet tillstyrker 3 kap. 2 § i förslaget till ny socialtjänstlag.

Förslaget till socialtjänstlag i övrigt

Utskottet föreslår följande:

Förslaget till 5 kap. 1 § bör i förtydligande syfte genomgå en redaktionell förändring nämligen att ordet ”berusnings-” ersätts av ”berusningsmedel”.

Utskottet delar Lagrådets bedömning såvitt gäller benämningen av första underrubriken i 6 kap. Denna bör således lyda ”Allmänna bestämmelser om vård utanför det egna hemmet”.

För att i hela lagen konsekvent införa ordet ”barn” i stället för ”underårig” bör 6 kap. 6 § första stycket samt 12 kap. 4 och 10 §§ ändras i enlighet härmed.

Utskottet föreslår vissa språkliga ändringar i 6 kap. 14 och 15 §§.

Även i 16 kap. 2 och 4 §§ föreslås vissa smärre språkliga ändringar.

Utskottet tillstyrker i övrigt regeringens förslag till socialtjänstlag.

Övriga lagförslag

Utskottet tillstyrker i övrigt regeringens förslag till ändringar i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård och brottsbalken.

I 1 § förslaget till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga saknas fjärde stycket i paragrafens nuvarande lydelse. Någon ändring i denna del är inte avsedd. Paragrafens fjärde stycke kvarstår oförändrat. I övrigt tillstyrker utskottet förslaget.

En mindre språklig ändring bör enligt utskottet göras i förslaget till ändring i 36 kap. 5 § fjärde stycket 2 rättegångsbalken. I övrigt tillstyrker utskottet förslaget.

I förslaget till lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor föreslår utskottet vissa redaktionella ändringar bl.a. med hänsyn till att lagen om svenskt medborgarskap numera har utkommit i Svensk författningssamling. I övrigt tillstyrker utskottet förslaget.

Vad sedan gäller 7 § första stycket socialförsäkringsregisterlagen (1997:934) konstaterar utskottet att paragrafen har återgetts felaktigt, dvs. i bristande överensstämmelse med lydelse enligt proposition 2000/01:69. Riksdagen måste i nu förevarande ärende utgå från lagtext i rätt lydelse, vilket innebär att orden ”eller som utgör omdöme eller annan värderande upplysning om den registrerade” utgår ur 7 § första stycket nämnda lag. Lagförslaget bör anpassas härtill. I övrigt tillstyrker utskottet förslaget.

Eftersom 4 kap. 2 § i förslaget till ny socialtjänstlag inte handlar om försörjningsstöd, bör hänvisningen till den paragrafen utgå i 4 § andra stycket i förslaget till lag om ändring i lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program. I övrigt tillstyrker utskottet förslaget.

Utskottet tillstyrker i övrigt regeringens förslag till lagändringar.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *allmänna utgångspunkter för socialtjänsten* att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So48 yrkande 1, 2000/01:So51 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So226 yrkandena 1, 2 och 4 samt 2000/01:So527 yrkandena 1 och 2,

res. 1 (m)

2. beträffande *1 kap. 1 § förslaget till socialtjänstlag*

att riksdagen antar 1 kap. 1 § i regeringens förslag till socialtjänstlag,

3. beträffande 4 kap. 1 och 2 §§ förslaget till socialtjänstlag

att riksdagen antar 4 kap. 1 och 2 §§ i regeringens förslag till socialtjänstlag

4. beträffande *posterna i försörjningsstödet*

att riksdagen med avslag på motionerna 2000/01:So51 yrkande 5, 2000/01:So356 yrkande 7 och 2000/01:So508 yrkande 2 antar 4 kap. 3 § första stycket i regeringens förslag till socialtjänstlag,

res. 2 (m)

res. 3 (mp)

5. beträffande *riksnormen*

att riksdagen med avslag på motionerna 2000/01:So47 yrkande 1, 2000/01:So51 yrkande 4 och 2000/01:So226 yrkandena 3 och 5 antar 4 kap. 3 § andra stycket i regeringens förslag till socialtjänstlag,

res. 4 (m, kd, c)

6. beträffande *rätten att överklaga beslut*

att riksdagen med avslag på motionerna 2000/01:So48 yrkande 2, 2000/01:So51 yrkande 10, 2000/01:So337, 2000/01:So356 yrkandena 5 och 6, 2000/01:So449 yrkande 5 och 2000/01:So538 yrkande 3 antar 16 kap. 3 § i regeringens förslag till socialtjänstlag,

res. 5 (m) - delvis

7. beträffande *villkor för försörjningsstöd*

att riksdagen med avslag på motionerna 2000/01:So51 yrkande 3, 2000/01:So226 yrkande 6 och 2000/01:So356 yrkande 3 antar 4 kap. 4–6 §§ i regeringens förslag till socialtjänstlag, med den ändringen i 6 § att orden ”3 §” ersätts av ”4 §”,

res. 5 (m) - delvis

8. beträffande *bistånd till konstnärer*

att riksdagen avslår motion 2000/01:Kr230 yrkande 10,

9. beträffande *bistånd till studenter*

att riksdagen avslår motion 2000/01:A808 yrkande 32,

res. 6 (mp)

10. beträffande *ideella skadestånd*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So52 yrkande 5,

res. 7 (kd, c)

11. beträffande *återkrav av bistånd*

att riksdagen med avslag på motionerna 2000/01:So51 yrkande 6 och 2000/01:So226 yrkandena 7 och 8 antar 9 kap. 1 och 2 §§ i regeringens förslag till socialtjänstlag,

res. 8 (m)

12. beträffande *barnbidrag m.m.*

att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So53 yrkande 4, 2000/01:So284, 2000/01:So356 yrkande 1 och 2000/01:Sf245,

13. beträffande *föräldrars försörjningsplikt*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So356 yrkande 2,

14. beträffande *länsstyrelsernas tillsynsansvar*

att riksdagen med avslag på motion 2000/01:So48 yrkandena 3 och 4
antar 13 kap. 2–4, 6 och 7 §§ i regeringens förslag till socialtjänstlag,
res. 9 (m) - delvis

15. beträffande *tillsynens organisation*
att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So50 yrkande 4, 2000/01:
So51 yrkande 12 och 2000/01:So344 yrkande 3,
res. 9 (m) - delvis
res. 10 (kd, fp)

16. beträffande *kommunal tillsyn över enskild verksamhet*
att riksdagen med avslag på motion 2000/01:So344 yrkande 2 antar 13
kap. 5 § i regeringens förslag till socialtjänstlag,
res. 11 (m) - delvis

17. beträffande *tillståndsplikt*
att riksdagen med avslag på motion 2000/01:So344 yrkande 1 antar 7
kap. 1 och 2 §§ i regeringens förslag till socialtjänstlag,
res. 11 (m) - delvis

18. beträffande *vårdplan*
att riksdagen antar 11 kap. 3 § i regeringens förslag till socialtjänstlag,

19. beträffande *4 kap. 26 § barnvårdslagen*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So51 yrkande 7,
res. 12 (m, kd)

20. beträffande *familjerådslag m.m.*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So53 yrkande 1,
res. 13 (mp)

21. beträffande *handläggningen av ärenden om omhändertagande
av barn*
att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So458 yrkandena 5 och 6
samt 2000/01:So488,

res. 14 (kd)

res. 15 (mp)

22. beträffande *5 kap. 10 § förslaget till socialtjänstlag*
att riksdagen med avslag på motionerna 2000/01:So50 yrkande 2 del-
vis, 2000/01:So52 yrkande 1 och 2000/01:So53 yrkande 3 antar 5 kap.
10 § i regeringens förslag till socialtjänstlag,
res. 16 (kd, fp, mp)

23. beträffande *förbättrade villkor för närståendevården*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So50 yrkande 2 delvis,
res. 17 (fp)

24. beträffande *ekonomiskt och annat stöd till närstående*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So51 yrkande 9,
res. 18 (m)

25. beträffande *3 kap. 3 § förslaget till socialtjänstlag*
att riksdagen antar 3 kap. 3 § i regeringens förslag till socialtjänstlag,

26. beträffande *vissa kvalitetsfrågor*
att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So53 yrkandena 6–10,
2000/01:So212 yrkandena 1–6, 2000/01:So304 yrkandena 4 och 5,
2000/01:So328 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So349, 2000/01:So418,
2000/01:So440 och 2000/01:So531 yrkandena 1 och 2,

res. 19 (kd)

res. 20 (c)

res. 21 (mp) - delvis

27. *beträffande rätten att byta socialsekreterare*

att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So53 yrkande 5, 2000/01:So212 yrkande 7 och 2000/01:So458 yrkande 2,

res. 20 (mp) - delvis

28. *beträffande 18 a § förslaget till lag om ändring i lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård*

att riksdagen antar 18 a § i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, med den ändringen att ordet ”inför” ersätts av ”i samband med”,

29. *beträffande 32 a § förslaget till lag om ändring i lagen om vård av missbrukare i vissa fall*

att riksdagen antar 32 a § i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, med den ändringen att ordet ”inför” ersätts av ”i samband med”,

30. *beträffande 17 a § förslaget till lag om ändring i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga*

att riksdagen med avslag på motion 2000/01:So46 antar 17 a § i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, med den ändringen att ordet ”inför” ersätts av ”i samband med”,

31. *beträffande ledningen av verksamheten vid LVM-hemmen*

att riksdagen antar 22 och 29 §§ i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,

32. *beträffande 31 kap. 2 § förslaget till lag om ändring i brottsbalken*

att riksdagen antar 31 kap. 2 § i regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken, med den ändringen att ordet ”styrelsen” ersätts av ”den som förestår hemmet”,

33. *beträffande 46 § lagen om vård av missbrukare i vissa fall*

att riksdagen antar det av utskottet i *bilaga 4* framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,

34. *beträffande 33 a § förslaget till lag om ändring i lagen om vård av missbrukare i vissa fall*

att riksdagen antar 33 a § i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, med den ändringen att efter ordet ”besök” i första meningen införs ”i den utsträckning som lämpligen kan ske”,

35. *beträffande 34 § förslaget till lag om ändring i lagen om vård av missbrukare i vissa fall*

att riksdagen antar 34 § i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, med den ändringen att efter ordet ”enhet” i andra stycket införs ”inom hemmet”,

36. *beträffande 44 § förslaget till lag om ändring av lagen om vård av missbrukare i vissa fall*

att riksdagen antar 44 § i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, med de ändringarna att efter ordet "förstörande" i första stycket införs "eller försäljning" och att orden "första stycket eller" i fjärde stycket ersätts av "första eller",

37. beträffande 15 a § *förslaget till lag om ändring i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga*

att riksdagen antar 15 a § i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, med den ändringen att orden "telefonsamtal, ta" i tredje stycket ersätts av "telefonsamtal eller ta",

38. beträffande *tvångsåtgärder vid hem för särskild tillsyn*

att riksdagen antar 15 b, 15 c och 42 §§ i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,

39. beträffande *avslag på förslaget till lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So47 yrkande 2,

40. beträffande *behandling av personuppgifter inom socialtjänsten*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So52 yrkandena 3 och 4 och med avslag på motionerna 2000/01:So50 yrkandena 5–8 och 2000/01:So51 yrkandena 13–15

dels antar regeringens förslag till lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten

dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

res. 22 (m, c, fp)

41. beträffande *privatisering av socialtjänsten*

att riksdagen med avslag på motionerna 2000/01:So219, 2000/01:So303 yrkande 2 och 2000/01:So472 antar 2 kap. 5 § i regeringens förslag till socialtjänstlag,

res. 23 (m)

42. beträffande *våld mot kvinnor m.m.*

att riksdagen med avslag på motionerna 2000/01:So450 yrkande 2, 2000/01:Ju920 yrkandena 7, 8 och 11 samt 2000/01:Ju932 yrkande 2 antar 5 kap. 11 § i regeringens förslag till socialtjänstlag,

res. 24 (m)

43. beträffande *kvinnjourer*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So450 yrkande 9,

44. beträffande *pornografi*

att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So407 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So450 yrkandena 11 och 12, 2000/01:So492, 2000/01:Ub821 yrkande 11 och 2000/01:A808 yrkande 40,

res. 25 (mp)

45. beträffande *vård av missbrukare*

att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So211 yrkande 1, 2000/01:So298, 2000/01:So300 yrkande 2, 2000/01:So356 yrkande 8, 2000/01:So411 och 2000/01:So449 yrkandena 1 och 3, 2000/01:SoU18

res. 26 (m)

res. 27 (kd)

res. 28 (mp) - delvis

46. beträffande *frivilligorganisationer*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So227 yrkandena 1 och 2,

47. beträffande *förutsättningar för vård enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall*

att riksdagen med avslag på motion 2000/01:So211 yrkandena 2 och 4 antar 4 § i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,

48. beträffande *en könsneutral lag om vård av missbrukare i vissa fall*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So211 yrkande 3,

res. 28 (mp) - delvis

49. beträffande *en ombudsman för missbrukare*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So449 yrkande 4,

res. 28 (mp) - delvis

50. beträffande *anhöriga till missbrukare*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So479,

51. beträffande *äldrepenning*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So51 yrkande 8,

res. 29 (m) - delvis

52. beträffande *gynnande men ej verkställda beslut om insatser*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So51 yrkande 11,

res. 29 (m) - delvis

53. beträffande *färdtjänst*

att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So51 yrkande 16 och 2000/01:So52 yrkande 6,

res. 30 (m, kd)

54. beträffande *människor med funktionshinder*

att riksdagen med avslag på motionerna 2000/01:So49 och 2000/01:So52 yrkande 2 antar 5 kap. 7 och 8 §§ i regeringens förslag till socialtjänstlag,

res. 31 (kd)

55. beträffande *äldreförsörjningsstöd*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So48 yrkande 5,

56. beträffande *äldre med behov av både sociala tjänster och hälso- och sjukvårdsinsatser*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So425,

57. beträffande *hemtjänst*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So50 yrkande 1,

res. 32 (fp) - delvis

58. beträffande *5 kap. 4 § förslaget till socialtjänstlag*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So50 yrkande 3 delvis antar 5 kap. 4 § i regeringens förslag till socialtjänstlag, med den ändringen att paragrafen erhåller följande lydelse: ”Socialnämnden skall verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.”,

59. beträffande *äldre och socialtjänstlagen*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So50 yrkande 3 delvis,

res. 32 (fp) - delvis

60. beträffande *vistelsebegreppet enligt socialtjänstlagen*

att riksdagen med avslag på motionerna 2000/01:So268 och 2000/01:So491 antar 2 kap. 2 § i regeringens förslag till socialtjänstlag,

res. 33 (kd) - delvis

61. beträffande *Stockholm-Arlanda flygplats*

att riksdagen avslår motion 2000/01:So438,

62. beträffande *spelberoende*

att riksdagen med avslag på motionerna 2000/01:So352 och 2000/01:So356 yrkande 9 antar 3 kap. 7 § och 5 kap. 9 § i regeringens förslag till socialtjänstlag,

63. beträffande *rätten till egen bostad*

att riksdagen med avslag på motionerna 2000/01:So52 yrkande 7, 2000/01:So346 yrkandena 3 och 4, 2000/01:So525 och 2000/01:Bo405 yrkande 8 antar 3 kap. 2 § i regeringens förslag till socialtjänstlag,

res. 33 (kd) - delvis

64. beträffande *5 kap. 1 § förslaget till socialtjänstlag*

att riksdagen antar 5 kap. 1 § i regeringens förslag till socialtjänstlag, med den ändringen att ordet ”berusnings-” ersätts av ”berusningsmedel”,

65. beträffande *underrubrik i 6 kap. förslaget till socialtjänstlag*

att riksdagen antar underrubriken före 1 § i 6 kap. i regeringens förslag till socialtjänstlag, med den ändringen att orden ”utom hemmet” ersätts av ”utanför det egna hemmet”,

66. beträffande *6 kap. 6 § förslaget till socialtjänstlag*

att riksdagen antar 6 kap. 6 § i regeringens förslag till socialtjänstlag, med den ändringen att orden ”den underårige” ersätts av ”barnet”,

67. beträffande *6 kap. 14 § förslaget till socialtjänstlag*

att riksdagen antar 6 kap. 14 § i regeringens förslag till socialtjänstlag, med den ändringen att orden ”enligt detta stycke” stryks,

68. beträffande *6 kap. 15 § förslaget till socialtjänstlag*

att riksdagen antar 6 kap. 15 § i regeringens förslag till socialtjänstlag, med de ändringarna att ordet ”om ” stryks och orden ”till adoptionsförfarandet” ersätts av ”till att adoptionsförfarandet får fortsätta”,

69. beträffande *10 kap. 4 § förslaget till socialtjänstlag*

att riksdagen antar 10 kap. 4 § i regeringens förslag till socialtjänstlag, med de ändringarna att orden ”8 och 11–12” ersätts av ”8, 12 och 13” och orden ”6 kap. 13 §” ersätts av ”6 kap. 14 §”,

70. beträffande *12 kap. 4 § förslaget till socialtjänstlag*

att riksdagen antar 12 kap. 4 § i regeringens förslag till socialtjänstlag, med den ändringen att orden ”en underårig” ersätts av ”ett barn”,

71. *beträffande 12 kap. 10 § förslaget till socialtjänstlag*
att riksdagen antar 12 kap. 10 § i regeringens förslag till socialtjänstlag, med den ändringen att ordet ”underåriga” ersätts av ”barn”,

72. *beträffande 16 kap. 2 § förslaget till socialtjänstlag*
att riksdagen antar 16 kap. 2 § i regeringens förslag till socialtjänstlag, med den ändringen att orden ”5 kap.” förs in före ”7 §”,

73. *beträffande 16 kap. 4 § förslaget till socialtjänstlag*
att riksdagen antar 16 kap. 4 § i regeringens förslag till socialtjänstlag, med den ändringen att första stycket ersätts av följande text: ”Länsstyrelsens beslut i ärenden om tillstånd enligt 7 kap. 1 §, omhändertagande av personakt enligt 7 kap. 5 § eller föreläggande eller förbud enligt 13 kap. 6 § samt beslut om avslag på en begäran om vitesföreläggande enligt 13 kap. 7 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.”,

74. *beträffande förslaget till socialtjänstlag i övrigt*
att riksdagen antar regeringens förslag till socialtjänstlag, i den mån det inte omfattas av vad utskottet hemställt under tidigare moment,

75. *beträffande 36 kap. 5 § förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken*

att riksdagen antar 36 kap. 5 § i regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken, med den ändringen i fjärde stycket 2 att orden ”2 § och 6 kap. 6 § och 13–14 §§” ersätts av ”2 § eller 6 kap. 6, 13 eller 14 §”,

76. *beträffande förslaget till lag om ändring i lagen om homosexuella sambor*

att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor, med de ändringarna i 22, att orden ”1 stycket” ersätts av ”första stycket” och ordet ”(2001:000)” ersätts av ”(2001:82)” samt med den ändringen i fotnoten att ordet ”2001:000” ersätts av ”2001:92”,

77. *beträffande 1 § förslaget till lag om ändring i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga*

att riksdagen antar 1 § i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, med den ändringen att paragrafens nuvarande fjärde stycke kvarstår oförändrat,

78. *beträffande 7 § förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsregisterlagen*

att riksdagen antar 7 § i regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsregisterlagen (1997:934), med den ändringen i första stycket att orden ”eller som utgör omdöme eller annan värderande upplysning om den registrerade” utgår,

79. *beträffande 4 § förslaget till lag om ändring i lagen om arbetsmarknadspolitiska program*

att riksdagen antar 4 § i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program, med den ändringen i andra stycket att orden ”och 2 §” utgår,

80. beträffande *förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken i övrigt*

att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken i den mån det inte omfattas av vad utskottet anfört under tidigare moment,

81. beträffande *förslaget till lag om ändring i brottsbalken i övrigt*
att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken i den mån det inte omfattas av vad utskottet anfört under tidigare moment,

82. beträffande *förslaget till lag om ändring i lagen om homosexuella sambor i övrigt*

att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor i den mån det inte omfattas av vad utskottet anfört under tidigare moment,

83. beträffande *förslaget till lag om ändring i lagen om vård av missbrukare i vissa fall i övrigt*

att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall i den mån det inte omfattas av vad utskottet anfört under tidigare moment,

84. beträffande *förslaget till lag om ändring i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga i övrigt*

att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga i den mån det inte omfattas av vad utskottet anfört under tidigare moment,

85. beträffande *förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsregisterlagen i övrigt*

att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsregisterlagen (1997:934) i den mån det inte omfattas av vad utskottet anfört under tidigare moment,

86. beträffande *förslaget till lag om ändring i lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård i övrigt*

att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård i den mån det inte omfattas av vad utskottet anfört under tidigare moment,

87. beträffande *förslaget till lag om ändring i lagen om arbetsmarknadspolitiska program i övrigt*

att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program i den mån det inte omfattas av vad utskottet anfört under tidigare moment,

88. beträffande *övriga lagförslag*

att riksdagen antar regeringens förslag till

- a) lag om ändring i föräldrabalken,
- b) lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
- c) lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
- d) lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
- e) lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763),
- f) lag om ändring i skollagen (1985:1100),

- g) lag om ändring i lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn,
- h) lag om ändring i lagen (1990:1402) om övertagande av vissa sjukhem och andra vårdinrättningar,
- i) lag om ändring i lagen (1990:1404) om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård,
- j) lag om ändring i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård,
- k) lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481),
- l) lag om ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.,
- m) lag om ändring i lagen (1994:1720) om civilt försvar,
- n) lag om ändring i lagen (1994:459) om arbetsförmedlingsregister,
- o) lag om ändring i lagen (1994:566) om lokal försöksverksamhet med finansiell samordning mellan socialförsäkring, hälso- och sjukvård och socialtjänst,
- p) lag om ändring i lagen (1995:1518) om mervärdesskattekonton för kommuner och landsting,
- q) lag om ändring i lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner,
- r) lag om ändring i lagen (1997: 192) om internationell adoptionsförmedling,
- s) lag om ändring i lagen (1997:297) om försöksverksamhet med sam-tjänst vid medborgarkontor,
- t) lag om ändring i lagen (1998:1656) om patientnämndsverksamhet m.m.,
- u) lag om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension,
- v) lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229),
- x) lag om ändring i lagen (1999:332) om ersättning till steriliserade i vissa fall,
- y) lag om ändring i lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn.

På socialutskottets vägnar

Ingrid Burman

I beslutet har deltagit: Ingrid Burman (v), Chris Heister (m), Susanne Eberstein (s), Margareta Israelsson (s), Rinaldo Karlsson (s), Chatrine Påls-son (kd), Leif Carlson (m), Conny Öhman (s), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Elisebeht Markström (s), Rolf Olsson (v), Lars Gustafsson (kd), Thomas Julin (mp), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp), Catherine Pers-son (s) och Lars Elinderson (m).

Reservationer

1. Allmänna utgångspunkter för socialtjänsten (mom. 1)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 19 börjar med ”Utskottet delar” och på s. 20 slutar med ”1 och 2” bort ha följande lydelse:

Svensk välfärdsdebatt präglas enligt utskottet alltför mycket av politikens fixering vid de egenkonstruerade systemen och det politiska spelet kring dessa. Välfärdspolitikens medel i stället för dess mål står i centrum för den politiska konflikten.

Utskottet anser att socialpolitik skall utgå från en syn på människan som medborgare, individ och social varelse. Den bygger på att alla människor har ett specifikt människovärde och måste mötas med integritet, respekt och värdighet. Utskottet anser vidare att socialpolitiken skall vara subsidiär. Det skyddsnet som utgörs av de naturliga gemenskaper som varje människa lever i – dvs. familjen, släkt och vänner, grannar, medarbetare, arbetskamrater och föreningsliv m.m. – bör stärkas. Utskottet vill uppmuntra och stödja männi-skors egen framtidsplanering och göra det möjligt för den enskilde att på-verka sin situation och ta ansvar för sitt liv. Ibland behövs dock stöd eller mer omfattande insatser. Människor som av olika orsaker inte kan försörja sig eller av annan anledning behöver stöd och hjälp måste enligt utskottet ovillkorligen garanteras detta. Statens ansvar är emellertid också att försäkra sig om att de som behöver offentligt stöd blir så få som möjligt. Gränsen mellan det enskilda, personliga ansvaret och det genuint gemensamma måste vara tydlig.

Den politik som nu förs är inriktad på att behandla symtomen i stället för att angripa de egentliga problemen, inte minst när det gäller att ge alla möj-lighet att arbeta. Utgångspunkten för den sociala politiken bör enligt utskot-

tets mening inte vara regler och nivåer för olika former av bidrag, utan hur behovet av bidrag kan minska. Utskottet anser att en politik för arbete och egenmakt bör föras. Politiken byggs på fyra steg, varav de tre första syftar till att skapa förutsättningar för människor att stå på egna ben: Var och en som så önskar skall kunna få ett arbete. Resultatet av arbete skall trygga den egna försörjningen i stället för att försvinna i en rundgång av skatter och bidrag. Förutsättningar och stimulans skall finnas så att man genom utbildning kan förbättra sin situation. Framgång på dessa tre områden innebär att de människor som blir aktuella för det fjärde steget (den egentliga socialpolitiken) minimeras och att insatserna för dessa människor kan ske snabbare, generösare och mer individuellt anpassat.

För att åstadkomma allt detta krävs enligt utskottet skattesänkningar, avregleringar och systemomläggningar i syfte att öka sysselsättningen. I motion So51 (m) ges en rad förslag, vilka utskottet ställer sig bakom. Det handlar om förenklingar för företagare, om en mer öppen och rörlig arbetsmarknad, om att ändra politiken för arbetslösa, om arbete till invandrare, om att minska skattetrycket och göra det lönt att arbeta samt om att förbättra utbildningssystemet.

Utskottet delar uppfattningen i motion So51 (m) yrkande 2 om att varje kommun bör åläggas att inom en viss tid garantera alla arbetsföra personer tillgång till sysselsättning. Kan inte arbete erbjudas på den reguljära arbetsmarknaden skall sysselsättningen vara en kombination av praktik och kompetensutveckling för att underlätta övergången till den reguljära arbetsmarknaden. Enligt utskottet kommer detta att stimulera en mängd nya arbetsformer och ge möjlighet för många aktörer att erbjuda sina tjänster. Det ger en stor valmöjlighet för den enskilde och ökar träffsäkerheten i systemet.

Utskottet ser det som ett egenvärde att en familj kan leva på den egna lönen och att den har möjlighet att själv kunna göra viktiga prioriteringar. Skattepolitik och socialpolitik måste enligt utskottet gå hand i hand. En naturlig princip borde enligt utskottet vara att den som betalar skatt inte samtidigt skall behöva bidrag och att den som får bidrag inte skall behöva betala skatt.

De höga marginaleffekter som finns i skatte- och transfereringssystemen är enligt utskottet ett stort hot mot integration och social rättvisa. Att ta kortvariga arbeten, att börja arbeta efter arbetslöshet och att gå från deltid till heltid lönar sig ibland inte alls. Systemen bör utformas så att utbildning och arbete lönar sig bättre. Generellt sett anser utskottet inte att det statliga transfereringssystemet bör byggas ut i det uteslutande syftet att avlasta socialbidragskontot eftersom utbyggda transfereringssystem medför högre bidragsutbetalningar för den offentliga sektorn som helhet. Nya transfereringssystem på statlig nivå måste enligt utskottet kunna motiveras på sina egna meriter, inte som en avlastning av socialbidragskontot.

Utskottet ställer sig också bakom förslagen i motion So527 (m) yrkande 1 om att låta landets kommuner försöka hitta olika former av lösningar till hur bidragsberoendet och det växande sociala utanförskapet kan brytas. Utskottet anser att regeringen snarast bör låta kommunerna i de mest utsatta och socialt segregerade områdena bli utvecklingszoner på sätt som närmare beskrivs i motionen.

Sammantaget anser utskottet att det behövs insatser inom flera politikområden. En grundlig omprövning av socialbidragens syfte, roll och utformning bör därför komma till stånd.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So48 (m) yrkande 1, So51 (m) yrkandena 1 och 2, So226 (m) yrkandena 1, 2 och 4 och So527 (m) yrkande 1 och med avslag på motion So527 (m) yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *allmänna utgångspunkter för socialtjänsten*
att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So48 yrkande 1, 2000/01:So51 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So226 yrkandena 1, 2 och 4 och 2000/01:So527 yrkande 1 och med avslag på motion 2000/01:So527 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Posterna i försörjningsstödet (mom. 4)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 31 börjar med ”Utskottet har inga” och slutar med ”yrkande 2” bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motion So51 (m) yrkande 5 att medlemskap i fackföreningar inte bör bekostas av skattemedel och därför inte bör ingå som en post i försörjningsstödet. Utskottet tillstyrker 4 kap. 3 § första stycket i förslaget till ny socialtjänstlag, med den ändringen att orden ”fackförening och” utgår. Motionerna So356 (v) yrkande 7 och So508 (mp) yrkande 2 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *posterna i försörjningsstödet*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So51 yrkande 5 och med avslag på motionerna 2000/01:So356 yrkande 7 och 2000/01:So508 yrkande 2 antar 4 kap. 3 § första stycket i regeringens förslag till socialtjänstlag, med den ändringen att orden ”fackförening och” utgår,

3. Posterna i försörjningsstödet (mom. 4)

Thomas Julin (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 31 börjar med ”Utskottet har inga” och slutar med ”yrkande 2” bort ha följande lydelse:

Det finns människor som tvingas att dra ut tänder på grund av att de inte har råd att laga dem. Utskottet anser detta grymt och osolidariskt. Socialtjänstlagen bör därför ändras så att den enskilde ges en uttrycklig rätt till bistånd för tandvård.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So508 (mp) yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna. Regeringen bör

snarast återkomma till riksdagen med förslag i enlighet med motionen. I avvaktan därpå tillstyrker utskottet 4 kap. 3 § första stycket i förslaget till ny socialtjänstlag. Motionerna So51 (m) yrkande 5 och So356 (v) yrkande 7 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *posterna i försörjningsstödet*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So508 yrkande 2 och med avslag på motionerna 2000/01:So51 yrkande 5 och 2000/01:So356 yrkande 7

dels antar 4 kap. 3 § första stycket i regeringens förslag till socialtjänstlag,

dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

4. Riksnormen (mom. 5)

Chris Heister (m), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Kenneth Johansson (c) och Lars Elin-derson (m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 31 börjar med ”I motionerna” och slutar med ”ny socialtjänstlag” bort ha följande lydelse:

Utskottet är kritiskt mot att en del av det ekonomiska biståndet till försörjning beräknas enligt en för hela landet gällande riksnorm som fastställs av regeringen. Detta förfarande strider mot principen om det kommunala självstyret. Vidare är biståndet i vissa delar av landet otillräckligt medan det i andra delar kan uppfattas som alltför generöst. Utskottet anser att kommunerna själva bör fastställa nivåerna i socialbidraget med utgångspunkt i allmänna principer i socialtjänstlagen och med beaktande av det lokala löneläget och kostnadsbilden på orten.

Vad utskottet nu anför bör riksdagen med anledning av motionerna So47 (c) yrkande 1, So51 (m) yrkande 4 och So226 (m) yrkandena 3 och 5 som sin mening ge regeringen till känna. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag i enlighet med motionärernas önskemål. I avvaktan på att regeringen återkommer tillstyrker utskottet 4 kap. 3 § andra stycket i förslaget till ny socialtjänstlag.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *riksnormen*

att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So47 yrkande 1, 2000/01:So51 yrkande 4 och 2000/01:So226 yrkandena 3 och 5

dels antar 4 kap. 3 § andra stycket i regeringens förslag till socialtjänstlag,

dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson
(alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 31 börjar med "Ändringen i" och på s. 32 slutar med "i 6 §" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar samtidigt att det finns risk att den nu föreslagna ändringen är kostnadsdrivande. Enligt utskottet måste därför utvecklingen följas noga. Bestämmelserna får inte ge utrymme för så vida tolkningar som domstolarna tidigare gjorde. Utskottet anser att den återinförda besvärsrätten för alla former av biståndsbeslut måste följas av preciserade anvisningar så att domstolsavgörandena uppfattas som rimliga av såväl medborgarna som landets socialnämnder. Lokala förhållanden skall vara utgångspunkten för prövningen. Samtidigt måste den enskildes rättssäkerhet värnas.

Vidare anser utskottet att bestämmelserna om socialnämndens möjlighet att ställa villkor för försörjningsstöd bör utvidgas till att omfatta alla personer som har ett mer långsiktigt behov av bistånd för sin försörjning. Vidare bör villkoret kunna avse fler sorters aktiviteter än att den enskilde skall delta i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So48 (m) yrkande 2, So51 (m) yrkandena 3 och 10 och So226 (m) yrkande 6 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So337 (mp), So356 (v) yrkandena 3, 5 och 6, So449 (mp) yrkande 5 och So538 (fp) yrkande 3 avstyrks. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till lagändringar rörande villkor för försörjningsstöd i enlighet med vad som anförts. I avvaktan på att regeringen återkommer tillstyrker utskottet 4 kap. 4–6 §§ i förslaget till socialtjänstlag, med en viss ändring i 6 §.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. *beträffande rätten att överklaga beslut*

att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So48 yrkande 2 och 2000/01:So51 yrkande 10 och med avslag på motionerna 2000/01:So337, 2000/01:So356 yrkandena 5 och 6, 2000/01:So449 yrkande 5 och 2000/01:So538 yrkande 3

dels antar 16 kap 3 § i regeringens förslag till socialtjänstlag,

dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. *beträffande villkor för försörjningsstöd*

att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So51 yrkande 3 och 2000/01:So226 yrkande 6 och med avslag på motion 2000/01:So356 yrkande 3

dels antar 4 kap. 4–6 §§ i regeringens förslag till socialtjänstlag, med den ändringen i 6 § att orden "3 §" ersätts av "4 §",

dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Thomas Julin (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 32 börjar med "När det" och slutar med "yrkande 32" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att vissa studenter lever under sådana villkor att de inte klarar sig under ordinarie terminstid då studiemedlet utbetalas. Vad beträffar socialbidrag under terminstid finns det i många kommuner regler som betydligt försvårar studenternas försörjning. I vissa lägen är det kortsiktigt mer ekonomiskt förmånligt för den enskilde att stanna i passivitet med socialbidrag än att studera. Mot bakgrund härav anser utskottet att möjligheten till kompletterande socialbidrag för studenter bör utvidgas.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion A808 (mp) yrkande 32 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *bistånd till studenter*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:A808 yrkande 32 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Ideella skadestånd (mom. 10)

Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd) och Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 32 börjar med "Regeringen anför" och slutar med "yrkande 5" bort ha följande lydelse:

Ideellt skadestånd är en form av ersättning som utgår på grund av psykiskt och fysiskt lidande vid personskador och kränkning av den personliga integriteten. Den omständigheten att ideella skadestånd anses som inkomst vid beräkning av försörjningsstöd utgör enligt utskottet ett problem som måste utredas. Utskottet anser att regeringen bör se över frågan om försörjningsstöd, beskattning och ideellt skadestånd och därefter återkomma till riksdagen med ett förslag.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So52 (kd) yrkande 5 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *ideella skadestånd*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So52 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. Återkrav av bistånd (mom. 11)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 32 börjar med "Enligt utskottet saknas" och slutar med "ny socialtjänstlag" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motionerna So51 (m) yrkande 6 och So226 (m) yrkandena 7 och 8 att socialbidrag borde kunna lämnas som lån i betyd-

ligt större utsträckning än vad som sker i dag. Lånemöjligheten borde kunna användas då en person tillfälligt hamnat i ekonomisk knipa men annars har normala inkomstmöjligheter. Om personen i fråga passerar ett bestämt lånebelopp och fortfarande behöver stöd, skall han eller hon i stället kunna få bidrag. Detta system skulle medföra att människor inte så lätt fastnar i bidragsberoende.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So51 (m) yrkande 6 och So226 (m) yrkandena 7 och 8 som sin mening ge regeringen till känna. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till ändringar i enlighet med vad utskottet anfört. I avvaktan på att regeringen återkommer tillstyrker utskottet 9 kap. 1 och 2 §§ i förslaget till ny socialtjänstlag.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. *beträffande återkrav av bistånd*
att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So51 yrkande 6 och 2000/01:So226 yrkandena 7 och 8
dels antar 9 kap. 1 och 2 §§ i regeringens förslag till socialtjänstlag,
dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. Länsstyrelsernas tillsynsansvar, m.m. (mom. 14 och 15)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 37 börjar med ”Utskottet ställer” och på s. 38 slutar med ”yrkande 3” bort ha följande lydelse:

Regeringen föreslår en renodling av länsstyrelsernas roll mot ökad kontroll och fler inspektions- och föreläggandeinstrument. Enligt utskottets mening bör länsstyrelserna i stället inrikta sig mer på att vara ett stöd för kommunerna i deras utveckling av metoder och andra medel i det sociala arbetet på lokalt plan.

Vidare anser utskottet att länsstyrelsernas och Socialstyrelsens tillsynsverksamheter bör bilda en fristående tillsynsmyndighet som handhar tillsynen inom vårdens och socialtjänstens hela område. En sådan lösning skulle kunna avhjälpa problemen med Socialstyrelsens i dag dubbla roller och den otydliga gränsdragningen mellan Socialstyrelsen och länsstyrelserna. En central fristående tillsynsmyndighet med tydligt ansvar är enligt utskottet nödvändigt för att öka förtroendet för tillsynen hos medborgare och berörd personal. Med ett samlat tillsynsansvar ges bättre förutsättningar för ett koncentrerat metod- och kompetenshöjande arbete som främjar tillsynsverksamhetens utveckling. Utskottet vill betona att verksamhet i både privat och offentlig regi skall vara föremål för tillsyn på lika villkor.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So48 (m) yrkandena 3 och 4, So51 (m) yrkande 12 och So344 (m) yrkande 3 som sin mening ge regeringen till känna. Regeringen bör snarast återkomma med lagförslag i enlighet med motionärernas önskemål. I avvaktan därpå tillstyrker utskottet 13 kap. 2–4, 6 och 7 §§ i regeringens förslag till socialtjänstlag. Motion So50 (fp) yrkande 4 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *länsstyrelsernas tillsynsansvar*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So48 yrkandena 3 och 4
dels antar 13 kap. 2–4, 6 och 7 §§ i regeringens förslag till socialtjänstlag,
dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *tillsynens organisation*
att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So51 yrkande 12 och 2000/01:So344 yrkande 3 och med avslag på motion 2000/01:So50 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. Tillsynens organisation (mom. 15)

Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd) och Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 38 börjar med ”I motion” och slutar med ”yrkande 3” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att regeringens förslag till ökad samordning mellan Socialstyrelsen och länsstyrelserna i deras tillsynsfunktion inte räcker för att skärpa tillsynen av äldreomsorgen. Enligt utskottet behövs en grundläggande strukturreform, där tillsynsansvaret inom äldreomsorgen renodlat läggs på Socialstyrelsen.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So50 (fp) yrkande 4 och med avslag på motionerna So51 (m) yrkande 12 och So344 (m) yrkande 3 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *tillsynens organisation*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So50 yrkande 4 och med avslag på motionerna 2000/01:So51 yrkande 12 och 2000/01:So344 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

11. Kommunal tillsyn över enskild verksamhet, m.m. (mom. 16 och 17)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 38 börjar med ”Utskottet vidhåller” och slutar med ”2 §§ i förslaget till ny socialtjänstlag” bort ha följande lydelse:

Utskottet kan konstatera att kommunens uppgift att övervaka sin egen verksamhet såväl som de privata alternativens inte fungerar tillfredsställande.

Den som själv är med och driver en verksamhet skall naturligtvis inte svara för kontrollen av densamma. Enligt utskottet är resultatet i praktiken det att den offentliga verksamheten mycket sällan kontrolleras särskilt noggrant. Eftersom offentlig och privat verksamhet bör behandlas lika anser utskottet att kommunernas tillsyn över enskild verksamhet på socialtjänstområdet måste avvecklas.

Av samma anledning kan det inte accepteras att ett särskilt tillståndskrav enbart finns för privat driven verksamhet inom socialtjänsten. Motsvarande tillståndsplikt bör enligt utskottet införas för kommunal verksamhet.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So344 (m) yrkandena 1 och 2 som sin mening ge regeringen till känna. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med lagförslag i enlighet med motionärernas önskemål. I avvaktan på att regeringen återkommer tillstyrker utskottet 7 kap. 1 och 2 §§ och 13 kap. 5 § i förslaget till ny socialtjänstlag.

dels att utskottets hemställan under 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *kommunal tillsyn över enskild verksamhet*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So344 yrkande 2
dels antar 13 kap. 5 § i regeringens förslag till socialtjänstlag,
dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *tillståndsplikt*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So344 yrkande 1
dels antar 7 kap. 1 och 2 §§ i regeringens förslag till socialtjänstlag,
dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. 4 kap. 26 § barnavårdslagen (mom. 19)

Chris Heister (m), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd) och Lars Elinderson (m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 41 börjar med "Utskottet vidhåller" och slutar med "yrkande 7" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill betona att respekten för en familjs egna möjligheter skall gälla också i de fall då ett barn råkat illa ut eller befinner sig i riskzonen för att göra det. Enligt 4 kap. 26 § barnavårdslagen kunde sociala myndigheter i samverkan med familjen och på ett tidigt stadium inrikta sitt arbete på att hjälpa och stötta, ofta i förebyggande syfte. Åtgärder vidtogs sedan stegvis i samråd med familjen och först som en sista utväg kunde övervakning och ett omhändertagande bli aktuellt. I dag kommer dessvärre socialnämndens åtgärder ofta överraskande och inte sällan för sent. Utskottet anser därför att denna paragraf skall införas i socialtjänstlagen.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So51 (m) yrkande 7 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 19 bort ha följande lydelse:

19. beträffande *4 kap. 26 § barnavårdslagen*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So51 yrkande 7 som
sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Thomas Julin (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 41 börjar med ”I januari” och slutar med ”yrkande 1” bort ha följande lydelse:

I januari 2001 gav riksdagen regeringen till känna att regeringen bör återkomma till riksdagen med en redovisning rörande familjerådslag och andra liknande arbetsmodeller. Enligt utskottet bör familjens rätt till familjerådslag och andra arbetsmodeller som tillvaratar de närståendes resurser regleras i lag. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag till sådan reglering.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So53 (mp) yrkande 1 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 20 bort ha följande lydelse:

20. beträffande *familjerådslag m.m.*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So53 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

14. Handläggningen av ärenden om omhändertagande av barn (mom. 21)

Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 41 börjar med ”Utskottet delar” och slutar med ”anses tillgodosedda” bort ha följande lydelse:

Utskottet vill framhålla att socialtjänstens ingripanden och åtgärder har stor betydelse för barnen och deras familjer. Utskottet anser därför att socialtjänsten skall vara skyldig att föra lika noggranna journalanteckningar som man gör inom vården. Av anteckningarna skall det klart framgå vilka åtgärder som vidtas och på vilket sätt kontakten med de anhöriga upprätthålls.

Utskottet vill också uppmärksamma att det förekommer att anhöriga och fosterhemsplacerade barn och ungdomar får träffas under sådana omständigheter att det inte kan uppfattas på annat sätt än att det är ett sabotage mot en framtida återförening. För att komma till rätta med dessa ”umgängessabotage” måste det finnas krav på en tydlig redovisning av umgänget. Umgänget skall dokumenteras separat och inte ingå i fortlöpande journalanteckningar. Ett barn skall i efterhand kunna läsa dokumentationen och lätt se vad som gjorts för att han eller hon skulle kunna behålla kontakten med föräldrar och andra anhöriga.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So458 (mp) yrkandena 5 och 6 och med avslag på motion So488 (mp) som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *handläggningen av ärenden om omhändertagande av barn*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So458 yrkandena 5 och 6 och med avslag på motion 2000/01:So488 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

15. Handläggningen av ärenden om omhändertagande av barn (mom. 21)

Thomas Julin (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 41 börjar med ”Utskottet delar” och slutar med ”anses tillgodosedda” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det finns goda skäl för att samhället på ett mer kraftfullt och målinriktat sätt än hittills tar itu med frågan om bristande kvalitet hos barnavårdsutredningar. Utredningsmetodisk forskning är eftersatt och mycket behöver enligt utskottet göras när det gäller saklighet, dokumentation av uppgifter och barnkommunikation. Utskottet anser att en statlig utredning bör få i uppdrag att klargöra den sakliga kvaliteten hos socialtjänstens barnavårdsutredningar, höra sakkunniga inom utredningsmetodik och utredandets etik samt avge förslag i frågan.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So488 (mp) och med avslag på motion So458 (mp) yrkandena 5 och 6 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *handläggningen av ärenden om omhändertagande av barn*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So488 och med avslag på motion 2000/01:So458 yrkandena 5 och 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

16. 5 kap. 10 § förslaget till socialtjänstlag (mom. 22)

Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd), Thomas Julin (mp) och Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 44 börjar med ”I flera” och på s. 45 slutar med ”yrkande 3” bort ha följande lydelse:

I flertalet kommuner pågår ett omfattande arbete med att utveckla såväl befintligt anhängigtöd som nya stödformer. Fortfarande är det dock ett område med stora utvecklingsbehov, vad gäller såväl kvalitet som kvantitet. Utskottet delar uppfattningen i motionerna So50 (fp) yrkande 2 delvis, So52 (kd) yrkande 1 och So53 (mp) yrkande 3 att kommunerna bör åläggas en särskilt reglerad skyldighet att stödja anhöriga. Kostnadsmässiga och andra konsekvenser av en sådan lagändring bör dock först analyseras. Regeringen bör snarast tillsätta en utredning i detta syfte. Vad nu anförts bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande 5 kap. 10 § förslaget till socialtjänstlag
att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So50 yrkande 2
delvis, 2000/01:So52 yrkande 1 och 2000/01:So53 yrkande 3
dels antar 5 kap. 10 § i regeringens förslag till socialtjänstlag,
dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

17. Förbättrade villkor för närståendevården (mom. 23)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 45 börjar med ”Enligt utskottets” och slutar med ”denna del” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det behövs en rad förbättringar inom närståendevården. Anhöriga måste få utbildning om hur de bäst kan sköta sin anhörige. De måste vidare ha tillgång till såväl avlastning som stödpersoner. För att möjliggöra för anhöriga att ta ett omfattande ansvar för daglig vård av en sjuk närstående måste enligt utskottets uppfattning anställning som anhängvårdare medges från kommunen. Utskottet anser att detta skall vara möjligt även för närstående som uppnått pensionsåldern. Alternativet med hemvårdsbidrag till den sjuke bör finnas kvar. Utskottet anser det angeläget att Socialstyrelsen ägnar stor uppmärksamhet åt metodutveckling av hur uppföljning inom området sjukvård i hemmet kan ske med beaktande av de berörda personernas integritet.

Vidare anser utskottet att regeringen bör ta initiativ till överläggningar med de båda kommunförbunden för att se över hur ett utökat stöd till dem som vårdar närstående skall kunna ske. Reformförslag som bör tas upp vid överläggningarna är en fortsatt utbyggnad av avlastnings- och växelvård, förbättringar i kommunernas regler för hemvårdsbidrag, ökade möjligheter för närstående att anställas, en utvidgning av kretsen av dem som har rätt att vara närståendevårdare med ersättning från försäkringskassan samt en ytterligare förlängd period för dem som vårdar. Slutligen vill utskottet anföra att tiden för rätt till ledighet från anställning och för rätt till ersättning från försäkringskassan för vård av närstående bör förlängas.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So50 (fp) yrkande 2 delvis som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 23 bort ha följande lydelse:

23. beträffande *förbättrade villkor för närståendevården*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So50 yrkande 2 delvis
som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

18. Ekonomiskt och annat stöd till närstående (mom. 24)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 45 börjar med ”I motion” och slutar med ”därför motionen” bort ha följande lydelse:

Vård och omsorg av äldre i hemmet ges ofta av någon närstående person. Den som är anhörig kan i vissa fall påräkna stöd och ekonomisk ersättning för sin insats. Begreppet närstående är vidare och sträcker sig många gånger utanför familje- och släktkrets till att även innefatta grannar och vänner som träder in i anhörigs ställe. Utskottet anser att det därför är viktigt att i ekonomiska men också i andra stödåtgärder inkludera närstående i begreppet anhörig. Det bör framhållas att det är den äldre vårdbehövande som i första hand avgör vad som skall göras och av vem dessa insatser skall göras.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So51 (m) yrkande 9 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 24 bort ha följande lydelse:

24. beträffande *ekonomiskt och annat stöd till närstående*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So51 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

19. Vissa kvalitetsfrågor (mom. 26)

Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 49 börjar med ”Enligt utskottets” och slutar med ”2 avstyrks” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det viktigt att värna om frivilligt socialt arbete. Ett bra exempel på frivilliga insatser inom socialtjänsten är s.k. kontaktpersoner och kontaktfamiljer. Trots att denna insats används i så gott som samtliga kommuner saknas helt utvärderingar om insatsens effekter. Utskottet anser att detta måste åtgärdas. Utskottet vill också framhålla vikten av att dokumentera erfarenheter och sprida goda exempel.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So328 (kd) yrkandena 1 och 2 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So53 (mp) yrkandena 6–10, So212 (mp) yrkandena 1–6, So304 (c) yrkandena 4 och 5, So349 (s), So418 (s), So440 (m) och So531 (s) yrkandena 1 och 2 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 26 bort ha följande lydelse:

26. beträffande *vissa kvalitetsfrågor*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So328 yrkandena 1 och 2 och med avslag på motionerna 2000/01:So53 yrkandena 6–10, 2000/01:So212 yrkandena 1–6, 2000/01:So304 yrkandena 4 och 5, 2000/01:So349, 2000/01:So418, 2000/01:So440 och 2000/01:So531 yrkandena 1 och 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

20. Vissa kvalitetsfrågor (mom. 26)

Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 49 börjar med ”Enligt utskottets” och slutar med ”2 avstyrks” bort ha följande lydelse:

Utskottet kan konstatera att det förekommer fall där det döms till delad vårdnad om barn trots att det är klart olämpligt. Eftersom vårdnadsutredningen i många fall är avgörande för vem som skall få vårdnaden om barnen vid en tvist anser utskottet att det finns anledning att kvalitetssäkra de vårdnadsutredningar som socialtjänsten ansvarar för vid skilsmässa eller separation. En väg kan vara att införa en s.k. second opinion, dvs. möjlighet till ytterligare en social prövning om endera parten anser sig missbedömd. Utskottet anser att frågan om en second opinion bör utredas.

Det finns ett växande behov av familjehem och stödfamiljer, och i många fall är det svårt att finna familjer som vill åta sig uppdraget på grund av dess ansvarsfyllda och krävande karaktär. Utskottet anser att kommunerna måste arbeta offensivt med rekrytering och kontinuerligt ge stödfamiljerna vidareutbildning och annat stöd som de behöver.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So304 (c) yrkandena 4 och 5 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So53 (mp) yrkandena 6–10, So212 (mp) yrkandena 1–6, So328 (kd) yrkandena 1 och 2, So349 (s), So418 (s), So440 (m) och So531 (s) yrkandena 1 och 2 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 26 bort ha följande lydelse:

26. *beträffande vissa kvalitetsfrågor*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So304 yrkandena 4 och 5 och med avslag på motionerna 2000/01:So53 yrkandena 6–10, 2000/01:So212 yrkandena 1–6, 2000/01:So328 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So349, 2000/01:So418, 2000/01:So440 och 2000/01:So531 yrkandena 1 och 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

21. Vissa kvalitetsfrågor, m.m. (mom. 26 och 27)

Thomas Julin (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 49 börjar med ”Enligt utskottets” och slutar med ”Motionerna avstyrks” bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör det införas en statlig socionomlegitimation. Detta skulle höja kvaliteten inom socialtjänsten, skapa ett större förtroende för socialsekreterarna och säkerställa att den som arbetar med mycket svåra ärenden har en grundläggande utbildning och erfarenhet av socialt arbete. Regeringen bör återkomma med förslag angående kraven för en sådan legitimation.

Den som kallas till ett sammanträde hos en socialförvaltning eller inför rätten känner sig många gånger liten, svag och utlämnad. Utskottet anser att den enskilde i dessa situationer alltid skall ha rätt att förutom advokat ha stöd av ett medborgarvittne eller annan stödperson. Denna rätt måste tydligt framgå i lag eftersom det i dag förekommer att stödpersoner avvisas på grund av att socialtjänsten begär lyckta dörrar.

Inom sjukvården har det länge funnits förtroendenämnder, numera patientnämnder. Utskottet anser att det behövs liknande nämnder även när det gäller socialtjänstfrågor. De hjälpsökande eller de som av någon annan anledning

har en kontakt med socialtjänsten har i dag ingen instans dit de enkelt kan vända sig för att få information om sina rättigheter eller för att framföra sina klagomål. En social förtroendenämnd skulle med all säkerhet även fungera som en viktig säkerhetsventil. Enligt utskottet bör regeringen återkomma till riksdagen med ett förslag om att inrätta sociala förtroendenämnder.

Utskottet anser också att det bör inrättas en social ansvarsnämnd dit den som anser att någon inom socialtjänsten har gjort sig skyldig till fel eller försummelse i sin yrkesutövning kan vända sig med sin anmälan.

Enligt utskottets mening behöver omfattande förändringar göras i syfte att förbättra kvaliteten och inflytandet och öka rättssäkerheten för alla som berörs av socialtjänstens tjänsteutövning. Utskottet anser att regeringen snarast bör tillsätta en tvärpolitisk kommitté med uppdrag att titta på socialtjänsten ur ett klientperspektiv och föreslå åtgärder för att utveckla socialtjänsten. I en sådan granskning bör brukarråd ingå med representation för människor som är och har varit klienter hos socialtjänsten. Det bör även ingå en referensgrupp med representanter från frivilligorganisationer som arbetar med socialt arbete. Kommittén bör särskilt beakta hur dokumentation och utredningar görs och på vilket sätt socialtjänstens bedömningar tydliggörs för den enskilde. Man bör också titta på i vilken mån klienters egna bedömningar av hur biståndet ska utformas får gehör från socialtjänsten.

I mötet med en enskild handläggare befinner sig den enskilde i en utsatt position. Det är väl känt att upplevd personkemi, förståelse, referensramar och visad respekt är komponenter som för varje människa i ett enskilt möte är avgörande för utgången av kontakten. Enligt utskottet kan det inte accepteras att människor i kontakt med socialtjänsten, när dessa aspekter kanske är mer viktiga än någonsin, inte har möjlighet att välja socialsekreterare. Utskottet anser att människor i kontakt med socialtjänsten skall ha rätt att byta socialsekreterare när förtroende saknas.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So53 (mp) yrkandena 5–10, So212 (mp) yrkandena 1–7 och So458 (mp) yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So304 (c) yrkandena 4 och 5, So328 (kd) yrkandena 1 och 2, So349 (s), So418 (s), So440 (m) och So531 (s) yrkandena 1 och 2 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 26 bort ha följande lydelse:

26. *beträffande vissa kvalitetsfrågor*

att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So53 yrkandena 6–10 och 2000/01:So212 yrkandena 1–6 och med avslag på motionerna 2000/01:So304 yrkandena 4 och 5, 2000/01:So328 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So349, 2000/01:So418, 2000/01:So440 och 2000/01:So531 yrkandena 1 och 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

dels att utskottets hemställan under 27 bort ha följande lydelse:

27. *beträffande rätten att byta socialsekreterare*

att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So53 yrkande 5, 2000/01:So212 yrkande 7 och 2000/01:So458 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp) och Lars Elinderson (m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 65 börjar med ”När det gäller” och på s. 67 slutar med ”yrkandena 13–15” bort ha följande lydelse:

I flera av de motioner som avlämnats med anledning av regeringens förslag, i den del det avser behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, har kritik framförts när det gäller lagförslagets brist på detaljreglering och tydliggörande av integritetsskyddets omfattning. Utskottet delar den uppfattning som kommit till uttryck i den avvikande meningen i konstitutionsutskottets yttrande med anledning av det nu aktuella förslaget (2000/01:KU12y). Utskottet vill således framhålla att förslaget till lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten avser att reglera personuppgiftshantering i en mycket integritetskänslig verksamhet med ett stort antal registrerade personer. Det kan i många fall handla om personer som också i övrigt tillhör en utsatt grupp i samhället. Enligt utskottets mening är det därför av stor vikt att den särskilda lagreglering som nu skall införas på detta område är så detaljerad som möjligt och därmed på ett tydligt sätt uttrycker gränserna för vilken behandling av personuppgifter som är tillåten och vilka krav i övrigt som skall ställas på sådan behandling. Utskottet vill härvid erinra om den målsättning som riksdagen har lagt fast, nämligen att myndighetsregister med ett stort antal registrerade och ett särskilt känsligt innehåll skall regleras särskilt i lag (jfr bet. 1990/91:KU11, rskr. 1990/91: 160).

När det gäller det nu aktuella lagförslaget kan det konstateras att det endast innehåller två paragrafer av materiell karaktär som avser att reglera behandlingen av personuppgifter inom socialtjänsten. Dessa paragrafer framstår i sin tur närmast som undantag från de restriktioner som annars gäller för behandling av personuppgifter enligt personuppgiftslagen. Vidare ges i förslaget till 11 § regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigande att meddela föreskrifter när det gäller bl.a. vilken behandling som skall anses tillåten, sökbegrepp, direktåtkomst och samkörning av personuppgifter. I dessa för integritetsskyddet viktiga hänseenden är avsikten således att regler skall ges i förordningsform eller rent av i myndighetsföreskrifter. Den enda i lag uppställda gränsen härvidlag föreslås vara att behandlingen skall vara nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten skall kunna utföras. Mot denna bakgrund delar utskottet den uppfattning som framförts såväl av Lagrådet som i den avvikande meningen i konstitutionsutskottets yttrande, dvs. att lagen har fått alltför mycket karaktär av ramlag. Enligt utskottets mening borde regeringen i det förslag som nu har underställts riksdagen ha tagit in fler regler som reglerar behandlingen av personuppgifter inom detta integritetskänsliga verksamhetsområde. Utskottet anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med kompletterande förslag på lagbestämmelser med materiellt innehåll.

I samtliga nu aktuella motioner efterfrågas vidare en mer restriktiv reglering än vad regeringens förslag innebär när det gäller möjligheterna att inom

socialtjänsten behandla känsliga personuppgifter. Regeringens lagförslag innehåller en bestämmelse som med avvikelse från förbudet i 13 § personuppgiftslagen generellt tillåter behandling av känsliga personuppgifter inom socialtjänsten. Av propositionen framgår att som en begränsning i sådan behandling skall gälla vissa bestämmelser i socialtjänstlagen som rör möjligheterna att i s.k. sammanställningsregister anteckna uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden. Enligt utskottets mening är denna begränsning emellertid inte tillräcklig. I enlighet med vad som anförs i motionerna vill utskottet ifrågasätta nödvändigheten av att inom socialtjänstens område behandla andra känsliga personuppgifter än sådana som rör hälsa. Därutöver anser utskottet att i den utsträckning behandling av uppgifter som rör hälsa skall vara tillåten måste en ytterligare precisering av detta göras i förhållande till vad som gäller enligt det nu lämnade förslaget. Enligt utskottets mening bör en sådan precisering göras med beaktande av att känsliga uppgifter i första hand bör behandlas med stöd av samtycke från den enskilde. Mot denna bakgrund anser utskottet att riksdagen bör avslå regeringens förslag till 7 § första stycket 2 lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Även i denna del ansluter sig således utskottet till den uppfattning som framförs i den avvikande meningen i yttrandet 2000/01:KU12y. I avvaktan på att regeringen återkommer till riksdagen med ett mer begränsat förslag i detta avseende får socialtjänsten hämta stöd för behandling av känsliga uppgifter i de allmänna bestämmelser som gäller på detta område. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So50 (fp) yrkandena 5–7 och So51 (m) yrkandena 13–15 och med avslag på motionerna So50 (fp) yrkande 8 och So52 (kd) yrkandena 3 och 4 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 40 bort ha följande lydelse:

40. *beträffande behandling av personuppgifter inom socialtjänsten*
att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So50 yrkandena 5–7 och 2000/01:So51 yrkandena 13–15 och med avslag på motionerna 2000/01:So50 yrkande 8 och 2000/01:So52 yrkandena 3 och 4
dels avslår 7 § första stycket 2 i regeringens förslag till lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten,
dels antar övriga delar av regeringens förslag till lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, och
dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

23. Privatisering av socialtjänsten (mom. 41)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 69 börjar med ”Beredningen av” och slutar med ”yrkande 2” bort ha följande lydelse:

Redan i dag finns omfattande inslag av alternativa driftsformer i socialtjänsten, framför allt i samband med missbrukarvård och andra institutionsplaceringar. På senare tid har det emellertid blivit allt vanligare att olika former av individinriktat utredningsarbete läggs ut på entreprenad. Utskottet

ser ett mycket stort reformbehov inom socialtjänsten. Det handlar om att få förståelse för ett arbetssätt där mindre tid tillbringas på socialkontoren och mer tid ute på fältet. Eftersom det sannolikt är svårt att utveckla socialtjänsten inom ramen för nuvarande verksamhetsformer är det enligt utskottet viktigt att kommunerna får pröva nya verksamhetsformer. Det behöver inte innebära att olika former av myndighetsutövning överläts på enskilda, vilket ju inte heller är tillåtet enligt lag.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So303 (m) yrkande 2 och med avslag på motionerna So219 (v) och So472 (s) som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 41 bort ha följande lydelse:

41. beträffande *privatisering av socialtjänsten*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So303 yrkande 2 och med avslag på motionerna 2000/01:So219 och 2000/01:So472
dels antar 2 kap. 5 § i regeringens förslag till socialtjänstlag,
dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

24. Våld mot kvinnor m.m. (mom. 42)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 72 börjar med ”Mot bakgrund” och slutar med ”huvudsak tillgodosedda” bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet skall varje drabbad kvinna ha rätt till en stödperson. En stödperson speciellt utbildad i problembilden runt kvinnovåldet kan hjälpa kvinnan i kontakterna med myndigheter och förmedla hjälp. En sådan person skulle ur den drabbade kvinnans perspektiv också kunna informera myndigheterna om bl.a. hotbild och skyddsbehov. Även barnen kan vara offer för våldet mot kvinnor. Utskottet anser därför att en stödperson bör utses också för barn som bevittnar våld i familjen och som behöver hjälp att bearbeta det som hänt. Stödpersonen skall vara speciellt utbildad i att hjälpa barn med traumatiska upplevelser. Också män som misshandlar kvinnor är i stor omfattning i behov av vård och behandling, för att kunna bearbeta sitt aggressiva beteende gentemot kvinnor. Utskottet anser också att forskning behövs inom detta område.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion Ju920 (m) yrkandena 7, 8 och 11 och med avslag på motionerna So450 (mp) yrkande 2 och Ju932 (c) yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 42 bort ha följande lydelse:

42. beträffande *våld mot kvinnor m.m.*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:Ju920 yrkandena 7, 8 och 11 och med avslag på motionerna 2000/01:So450 yrkande 2 och 2000/01:Ju932 yrkande 2
dels antar 5 kap. 11 § i regeringens förslag till socialtjänstlag,
dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Thomas Julin (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 73 börjar med ”Utskottet vidhåller” och slutar med ”40 avstyrks” bort ha följande lydelse:

Pornografi är enligt utskottets mening ofta ett sätt att uttrycka maktförhållanden mellan kvinnor och män, dvs. kvinnor som underordnade och män som överordnade. Detta följs dessutom skickligt upp av våra medier som fångar upp, spelar på och förstärker de stereotypa bilder som finns av manlighet respektive kvinnlighet. Pornografin säljs på video, i tidningsform och via diverse olika TV-kanaler och man möter den nästan dagligen och nästan överallt. Utskottet anser att utbudet av pornografi i samhället måste minska. Detta kan till exempel ske genom att exponering av pornografi förbjuds på samma sätt som reklam för tobak och alkohol. Pornografi förmedlar en snedvriden syn på kvinnors och mäns sexualitet och kan ha en skadlig inverkan särskilt på unga människor. Utskottet ser allvarligt på att pojkar, inspirerade av porrfilmerna, kräver att unga flickor skall medverka i alltmer avancerade sexlekar. Dessa krav kan ge flickorna både fysiska och psykiska men.

Enligt utskottet bör regeringen göra en bred utredning kring pornografi. Utredningen bör klarlägga pornografins utbredning, marknad, distribution och konsumtion. Utredningen bör också belysa vilka skador och sociala följder som pornografin medför samt hur pornografin påverkar ungdomars syn på sexualitet. Utskottet anser också att det behöver tas fram ett program för information i skolorna.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So407 (mp) yrkandena 1 och 2, So450 (mp) yrkandena 11 och 12, So492 (s) och A808 (mp) yrkande 40 som sin mening ge regeringen till känna. Motion Ub821 (v) yrkande 11 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 44 bort ha följande lydelse:

44. beträffande *pornografi*

att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So407 yrkandena 1 och 2, 2000/01:So450 yrkandena 11 och 12, 2000/01:So492 och 2000/01:A808 yrkande 40 och med avslag på motion 2000/01:Ub821 yrkande 11 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

26. Vård av missbrukare (mom. 45)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 78 börjar med ”Utskottet vidhåller” och slutar med ”det anförda” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att vid upprepat gravt missbruk som leder till ett asocialt beteende och risker för andra människor, skall tvångsomhändertagande kunna ske tillräckligt lång tid för att vården skall kunna ge resultat. Att som nu ofta sker enbart erbjuda avgiftning leder ingenstans. Enligt utskottet är vårdperioder om fyra–fem veckor med ett års eftervård oftast nödvändiga.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So300 (m) yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So211 (mp) yrkande 1, So298 (kd), So356 (v) yrkande 8, So411 (s) och So449 (mp) yrkandena 1 och 3 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 45 bort ha följande lydelse:

45. beträffande *vård av missbrukare*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So300 yrkande 2 och med avslag på motionerna 2000/01:So211 yrkande 1, 2000/01:So298, 2000/01:So356 yrkande 8, 2000/01:So411 och 2000/01:So449 yrkandena 1 och 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

27. Vård av missbrukare (mom. 45)

Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 78 börjar med ”Utskottet vidhåller” och slutar med ”det anförda” bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet måste narkomanvården återuppbyggas. Det är högst otillfredsställande att dödligheten på grund av narkotikamissbruk i Sverige är bland den högsta i Europa och att narkotikamissbruket ökar för första gången sedan 1970-talet. Samtidigt har kommunerna märkbart höjt ribban när det gäller att ansöka om vård enligt LVM. Lagen tolkas så strikt i dag att missbrukaren i det närmaste skall vara döende för att få vård enligt LVM. Utskottet anser därför att det bör tillsättas en parlamentarisk kommitté som studerar missbrukarvården och hur samhället klarar av att leva upp till det lagstiftningen föreskriver. Kommittén bör undersöka hur och om den tunga missbrukarvården tillgodoses.

Utskottet anser det vidare olyckligt att kommunerna både har det ekonomiska ansvaret och utredningsansvaret när det gäller missbrukarvården. Staten bör enligt utskottets mening åter ta ett större ansvar när det gäller kostnaden för LVM-vården.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So298 (kd) och So449 (mp) yrkandena 1 och 3 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So211 (mp) yrkande 1, So300 (m) yrkande 2, So356 (v) yrkande 8 och So411 (s) avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 45 bort ha följande lydelse:

45. beträffande *vård av missbrukare*

att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So298 och 2000/01:So449 yrkandena 1 och 3 och med avslag på motionerna 2000/01:So211 yrkande 1, 2000/01:So300 yrkande 2, 2000/01:So356 yrkande 8 och 2000/01:So411 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Thomas Julin (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 78 börjar med "Utskottet vidhåller" och slutar med "det anförda" och den del av utskottets betänkande som på s. 79 börjar med "Utskottet har" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan konstatera att det finns ca 20 000 missbrukare i landet och att det inte finns något som talar för att missbruket är på väg att minska. Det ekonomiska läget i kommunerna kombinerat med höga avgifter har emellertid fått till följd att kommunerna märkbart höjt ribban när det gäller att ansöka om vård enligt LVM. Lagen tolkas så strikt i dag att missbrukaren i det närmaste skall vara döende för att få vård enligt LVM. Utskottet anser därför att det bör tillsättas en parlamentarisk kommitté som studerar missbrukarvården och hur samhället klarar av att leva upp till det lagstiftningen föreskriver. Kommittén bör undersöka hur och om den tunga missbrukarvården tillgodoses.

Utskottet anser det vidare olyckligt att kommunerna både har det ekonomiska ansvaret och utredningsansvaret när det gäller missbrukarvården. Staten bör enligt utskottets mening åter ta ett större ansvar när det gäller kostnaden för LVM-vården.

Utskottet anser det också olyckligt att lagen om vård av missbrukare i vissa fall beskriver missbrukaren som *han*. Eftersom missbruket är utbrett bland både kvinnor och män bör lagen justeras på den punkten. Lagen skall dessutom vara könsneutral. Utskottet anser att regeringen bör återkomma med förslag till sådan reglering.

Utskottet vill slutligen framhålla att missbrukare är en av de svagaste grupperna i samhället. Det är inte många som lyssnar på vad en missbrukare har att säga. Även missbrukares anhöriga har svårigheter att bli hörda. Utskottet anser därför att det bör tillsättas en ombudsman med ansvar att hjälpa missbrukare och deras familjer.

Vad utskottet nu anför bör riksdagen med anledning av motionerna So211 (mp) yrkande 3 och So449 (mp) yrkandena 1, 3 och 4 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So211 (mp) yrkande 1, So298 (kd), So300 (m) yrkande 2, So356 (v) yrkande 8 och So411 (s) avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 45 bort ha följande lydelse:

45. *beträffande vård av missbrukare*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So449 yrkandena 1 och 3 och med avslag på motionerna 2000/01:So211 yrkande 1, 2000/01:So298, 2000/01:So300 yrkande 2, 2000/01:So356 yrkande 8 och 2000/01:So411 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

dels att utskottets hemställan under 48 bort ha följande lydelse:

48. *beträffande en könsneutral lag om vård av missbrukare i vissa fall*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So211 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

dels att utskottets hemställan under 49 bort ha följande lydelse:

49. beträffande *en ombudsman för missbrukare*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So449 yrkande 4 som
sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

29. Äldrepeng, m.m. (mom. 51 och 52)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson
(alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 83 börjar med "Utskottet
vidhåller" och slutar med "avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att en äldrepeng bör införas. Den enskilde pensionären
skall på samma sätt som i dag få en biståndsbedömning som berättigar till en
viss nivå på hemtjänsten eller till en plats på ett äldreboende. Äldrepengens
storlek bör vara den kostnadsbesparing som kommunen erhåller genom att en
individ avstår från en kommunalt driven äldreomsorg. Äldrepengen skall
sedan användas för att betala den äldreomsorg som den enskilde väljer. På så
sätt ges den enskilde ett större inflytande över sin livssituation.

Det förekommer i dag att kommuner beviljar bistånd, men sedan inte verk-
ställer besluten. Utskottet anser att detta är ett mycket allvarligt problem.
Riksdagen har nyligen gjort ett tillkännagivande rörande gynnande beslut
enligt socialtjänstlagen och LSS som inte verkställs. Enligt tillkännagivandet
skall regeringen återkomma med en redovisning och om det behövs med
förslag till förändringar. Utskottet anser emellertid att regeringen snarast bör
återkomma med förslag för att komma till rätta med det aktuella problemet.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So51 (m)
yrkandena 8 och 11 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 51 bort ha följande lydelse:

51. beträffande *äldrepeng*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So51 yrkande 8 som
sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

dels att utskottets hemställan under 52 bort ha följande lydelse:

52. beträffande *gynnande men ej verkställda beslut om insatser*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So51 yrkande 11 som
sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

30. Färdtjänst (mom. 53)

Chris Heister (m), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-
Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd) och Lars Elinderson (m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 83 börjar med "I motion-
erna" och på s. 84 slutar med "Motionerna avstyrks" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet är det anmärkningsvärt att regeringen inte föreslagit någon
åtgärd för att komma till rätta med problematiken med dubbel lagstiftning
inom färdtjänstområdet. Det innebär att det även fortsättningsvis kommer att
finnas två olika typer av färdtjänst, en som har färdtjänstlagen som grund och

en som har socialtjänstlagen som grund. När färdtjänstlagen inte räcker för att bevilja färdtjänst måste kommunen således göra en prövning enligt socialtjänstlagen. De två lagarna har olika centrala begrepp. Färdtjänstlagen bygger på hemkommunens, dvs. folkbokföringskommunens, ansvar medan socialtjänstlagen har vistelsekommunen som centralt begrepp. Särskilda regler för rätt till färdtjänst utanför folkbokföringskommunens område gäller enligt färdtjänstlagen. Begreppet skälig levnadsnivå i socialtjänstlagen täcker in fler behovssituationer än vad färdtjänstlagen gör, t.ex. behov av tjänsten av rent sociala skäl som inte behöver ha med funktionshinder att göra. Utskottet anser därför att regeringen bör återkomma med ett förslag som innebär att det i socialtjänstlagen införs en uttrycklig hänvisning eller motsvarande reglering som förhindrar att två helt olika typer av färdtjänst utvecklas. Annars kommer de olika tillämpningarna att skapa en rättslig och praktisk oordning som inte är acceptabel.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So51 (m) yrkande 16 och So52 (kd) yrkande 6 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 53 bort ha följande lydelse:

53. beträffande *färdtjänst*
att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So51 yrkande 16 och 2000/01:So52 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

31. Människor med funktionshinder (mom. 54)

Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 84 börjar med ”I motion” och slutar med ”ny socialtjänstlag” bort ha följande lydelse:

Enligt regeringens förslag till 5 kap. 7 § socialtjänstlagen skall socialnämnden bl.a. verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och leva som andra. Utskottet delar uppfattningen i motion So52 (kd) yrkande 2 att även personer med intellektuella funktionshinder bör omfattas av denna bestämmelse. Med intellektuella funktionshinder avses lättare utvecklingsstörningar av olika art som inte är så allvarliga att personen i fråga är inskriven i omsorgen. Även 5 kap. 8 § i lagförslaget bör ändras så att personer med intellektuella funktionshinder omfattas. Utskottet tillstyrker således 5 kap. 7 och 8 §§ i förslaget till ny socialtjänstlag, med de ändringarna att ordet ”intellektuella” bör föras in i paragraferna efter ordet ”psykiska” på sätt som närmare beskrivs i hemställan. Motion So49 (s) avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 54 bort ha följande lydelse:

54. beträffande *människor med funktionshinder*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So52 yrkande 2 och med avslag på motion 2000/01:So49 antar 5 kap. 7 och 8 §§ i regeringens förslag till socialtjänstlag, med de ändringarna att orden ”psy-

kiska eller” i 7 § ersätts av ”psykiska, intellektuella eller” och att orden ”fysiska och psykiska funktionshinder” i 8 § ersätts av ”fysiska, psykiska och intellektuella funktionshinder”,

2000/01:SoU18

32. Hemtjänst m.m. (mom. 57 och 59)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 84 börjar med ”När det gäller” och slutar med ”yrkande 1 avstyrks” och den del av utskottets betänkande som på s. 85 börjar med ”Genom att” och slutar med ”det anförda” bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer i regeringens oro över den utveckling som visar att en del äldre nekas hemtjänst, främst i ordinärt boende, med hänvisning till deras ekonomiska situation. Regeringen bör därför återkomma med ett förslag som garanterar rätten till hemtjänst även för dessa äldre.

Vidare vill utskottet framhålla vikten av att äldre inte nekas den tandvård de behöver. God munhälsa är väsentlig för att förebygga att näringsproblem uppstår. Det kan inte heller accepteras att äldre inte hämtar ut sina läkemedel på grund av medelsbrist eller av kostnadsskäl inte får den hörapparat som bäst hjälper dem.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So50 (fp) yrkandena 1 och 3 delvis som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 57 bort ha följande lydelse:

57. *beträffande hemtjänst*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So50 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

dels att utskottets hemställan under 59 bort ha följande lydelse:

59. *beträffande äldre och socialtjänstlagen*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So50 yrkande 3 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

33. Vistelsebegreppet enligt socialtjänstlagen, m.m. (mom. 60 och 63)

Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd) anser

dels att de delar av utskottets betänkande som på s. 86 börjar med ”Utskottet anser” och slutar med ”So491 (s)” och som på s. 91 börjar med ”De frågor” och slutar med ”Motionerna avstyrks” bort ha följande lydelse:

Utskottet kan konstatera att vissa kommuner som fungerar som ”sommarkommuner” har fått ökade kostnader för hemtjänst på grund av bestämmelsen i socialtjänstlagen om vistelsekommunens ansvar. Äldre och handikappade skall självfallet ha möjlighet att vistas i sina fritidshus när de så önskar men den övervältring av hemtjänstkostnader som därmed sker bör enligt utskottets mening balanseras för de berörda kommunerna.

Utskottet vill vidare framhålla att frånsatt rätten till specialanpassad bostad för äldre och funktionshindrade finns det i Sverige ingen lagstadgad rätt till bostad ens för de mest utsatta individer som aldrig kommer att få en bostad på den vanliga marknaden. Utskottet vill dock betona att det av 3 kap. 2 § förslaget till ny socialtjänstlag följer att socialtjänstens yttersta mening måste vara att den enskilde också skall kunna få hjälp med en bostad.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So52 (kd) yrkande 7 och So268 (kd) som sin mening ge regeringen till känna. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag till lagreglering i enlighet med vad som anförts om rätten till egen bostad. I avvaktan på detta tillstyrker utskottet 3 kap. 2 § i förslaget till ny socialtjänstlag. Motionerna So346 (c) yrkandena 3 och 4, So491 (s), So525 (s) och Bo405 (v) yrkande 8 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 60 bort ha följande lydelse:

60. beträffande *vistelsebegreppet enligt socialtjänstlagen*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So268 och med avslag på motion 2000/01:So491
dels antar 2 kap. 2 § i regeringens förslag till socialtjänstlag,
dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

dels att utskottets hemställan under 63 bort ha följande lydelse:

63. beträffande *rätten till egen bostad*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So52 yrkande 7 och med avslag på motionerna 2000/01:So346 yrkandena 3 och 4, 2000/01:So525 och 2000/01:Bo405 yrkande 8
dels antar 3 kap. 2 § i regeringens förslag till socialtjänstlag,
dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

Drogtester av barn under 15 år

Ingrid Burman och Rolf Olsson (båda v) anför:

Enligt 2 kap. 6 § regeringsformen är varje medborgare gentemot det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp. Detta är en rättighet som visserligen kan begränsas i lag men med tanke på att det är en grundlags-skyddad rättighet skall givetvis begränsningar noga övervägas innan de beslutas.

När det gäller drogtester av barn under 15 år har Narkotikakommissionen haft denna fråga som en del av sitt uppdrag. Narkotikakommissionen har kommit fram till att det inte finns bärande skäl för att begränsa de grundlags-skyddade rättigheterna i detta avseende. En utvidgad sådan möjlighet kan inte anses stå i rimlig proportion till det ingrepp som ett tvångsvis drogtest utgör för barnet. Att ett barn befinner sig under sådana omständigheter att det skulle vara aktuellt med tvångsvisa tester är tillräckligt för att kunna vidta de åtgärder som krävs för att fullfölja behandling.

Vi delar i allt väsentligt Narkotikakommissionens synpunkter men menar också att provtagningar kan krävas för att säkerställa en god behandling av barn under 15 år som är intagna i LVU-hem. Vi är därför beredda att acceptera dessa tvångsåtgärder inom ramen för den redan beslutade tvångsvården. Samtidigt vill vi markera att vi vidhåller vår principiella syn att drogtester av barn under 15 år inte kan motiveras i andra sammanhang.

Påföljden överlämnande till vård inom socialtjänsten

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anför:

Vi vill erinra om att enligt vår uppfattning borde regeringen vid den senaste översynen av påföljdssystemet för unga lagöverträdare (prop. 1997/98:96 Vissa reformer av påföljdssystemet) ha tagit steget fullt ut och helt överlåtit reaktionerna på brott åt rättsväsendet. Sedan dess har problemen med ungdomsbrottslighet accentuerats än mer, och bristerna i socialtjänstens insatser blivit allt mer påtagliga. Vi anser alltså att påföljden överlämnande till vård enligt socialtjänsten bör avskaffas och påföljdsåtgärderna överföras till kriminalvården. Det är vår bestämda uppfattning att socialtjänsten inte skall ha ansvaret för verkställighet av brottspåföljder för ungdomar. Till det skall läggas principiella invändningar rörande sammanblandningen av straffänkande och vård samt om straffsystemets förutsägbarhet och tydlighet. Det finns givetvis fortfarande en stor uppgift för socialtjänsten att fylla vad gäller insatser för de barn under 15 år som gör sig skyldiga till brott. Men om den s.k. straffmyndighetsåldern skall ha någon rimlig innebörd måste reaktionen kvalitativt vara en annan när den unge begår brott efter att ha fyllt 15 år.

2.1 Förslag till socialtjänstlag

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Socialtjänstens mål

1 § Samhällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människornas

- ekonomiska och sociala trygghet,
- jämlikhet i levnadsvillkor,
- aktiva deltagande i samhällslivet.

Socialtjänsten skall under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser.

Verksamheten skall bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

2 § När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Med barn avses varje människa under 18 år.

3 § Bestämmelser om vård utan samtycke ges i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall och i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

2 kap. Kommunens ansvar

1 § Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område.

2 § Kommunen har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver.

Detta ansvar innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän.

I fråga om den som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. finns särskilda bestämmelser i den lagen.

I 3 § och 16 kap. 2 § finns föreskrifter om ansvar i vissa fall för annan kommun än den som den enskilde vistas i.

3 § En person som önskar flytta till en annan kommun, men till följd av ålderdom, funktionshinder eller allvarlig sjukdom har ett varaktigt behov av omfattande vård- och omsorgsinsatser och därför inte kan bosätta sig där utan att inflyttningsskommunen erbjuder behövliga insatser, får hos den kommunen ansöka om sådana insatser. En sådan ansökan skall behandlas som om den enskilde vore bosatt i inflyttningsskommunen.

Det förhållandet att sökandens behov är tillgodosedda i hemkommunen får inte beaktas vid prövning av en sådan ansökan.

Hemkommunen är skyldig att på begäran bistå med den utredning som inflyttningskommunen kan behöva för att kunna pröva ansökan.

4 § Kommunens uppgifter inom socialtjänsten fullgörs av den eller de nämnder som kommunfullmäktige bestämmer.

Vad som i denna lag eller annan författning sägs om socialnämnd gäller i förekommande fall den eller de nämnder som utses enligt första stycket.

5 § Kommunen får sluta avtal med annan om att utföra kommunens uppgifter inom socialtjänsten. Genom ett sådant avtal får en kommun tillhandahålla tjänster åt en annan kommun. Uppgifter som innefattar myndighetsutövning får dock inte med stöd av denna bestämmelse överlämnas till ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ.

6 § Kommunen får även träffa överenskommelse med landstinget, den allmänna försäkringskassan och länsarbetsnämnden om att, inom ramen för socialtjänstens uppgifter, samverka i syfte att uppnå en effektivare användning av tillgängliga resurser. Kommunen skall bidra till finansieringen av sådan verksamhet som bedrivs i samverkan.

Riksrevisionsverket får granska sådan verksamhet som bedrivits i samverkan med och delvis finansierats av försäkringskassan eller länsarbetsnämnden. Vid en sådan granskning har Riksrevisionsverket rätt att ta del av de uppgifter som behövs för att granska verksamheten.

3 kap. Socialnämndens uppgifter

1 § Till socialnämndens uppgifter hör att

- göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen,
- medverka i samhällsplaneringen och i samarbete med andra samhällsorgan, organisationer, föreningar och enskilda främja goda miljöer i kommunen,
- informera om socialtjänsten i kommunen,
- genom uppsökande verksamhet och på annat sätt främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden,
- svara för omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomisk hjälp och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det.

2 § Socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen skall bygga på nämndens sociala erfarenheter och särskilt syfta till att påverka utformningen av nya och äldre bostadsområden i kommunen. Nämnden skall också verka för att offentliga lokaler och allmänna kommunikationer utformas så att de blir lätt tillgängliga för alla.

Socialnämnden skall även i övrigt ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden för barn och ungdom, äldre och andra grupper som har behov av samhällets särskilda stöd. Socialnämnden skall i sin verksamhet främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning.

3 § Insatser inom socialtjänsten skall vara av god kvalitet.

För utförande av socialnämndens uppgifter skall det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet.

Kvaliteten i verksamheten skall systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.

4 § Socialnämnden skall i den uppsökande verksamheten upplysa om socialtjänsten och erbjuda grupper och enskilda sin hjälp. När det är lämpligt skall nämnden härvid samverka med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar.

5 § Socialnämndens insatser för den enskilde skall utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar.

När en åtgärd rör ett barn skall barnets inställning så långt det är möjligt klarläggas. Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad.

6 § Socialnämnden bör genom hemtjänst, dagverksamheter eller annan liknande social tjänst underlätta för den enskilde att bo hemma och att ha kontakt med andra.

Nämnden bör även i övrigt tillhandahålla sociala tjänster genom rådgivningsbyråer, socialcentraler och liknande, social jour eller annan därmed jämförlig verksamhet.

Nämnden kan utse en särskild person (kontaktperson) eller en familj med uppgift att hjälpa den enskilde och hans eller hennes närmaste i personliga angelägenheter, om den enskilde begär eller samtycker till det. För barn som inte har fyllt 15 år får kontaktperson utses endast om barnets vårdnadshavare begär eller samtycker till det. Har barnet fyllt 15 år får kontaktperson utses endast om barnet självt begär eller samtycker till det.

7 § Socialnämnden skall arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel.

Socialnämnden skall genom information till myndigheter, grupper och enskilda och genom uppsökande verksamhet sprida kunskap om skadeverkningar av missbruk och om de hjälpmöjligheter som finns.

4 kap. Rätten till bistånd

1 § Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt.

Den enskilde skall genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet skall utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

2 § Socialnämnden får ge bistånd utöver vad som följer av 1 § om det finns skäl för det.

3 § Försörjningsstöd lämnas för skäligen kostnader för

1. livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning, telefon och TV-avgift,
2. boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa.

Skäligen kostnader enligt första stycket 1 skall i enlighet med vad regeringen närmare föreskriver beräknas enligt en för hela riket gällande norm (riksnorm) på grundval av officiella prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion. Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl, skall socialnämnden dock beräkna dessa kostnader till en högre nivå. Nämnden får också i ett enskilt fall beräkna kostnaderna till en lägre nivå, om det finns särskilda skäl för detta.

4 § Socialnämnden får begära att den som uppbär försörjningsstöd under viss tid skall delta i av nämnden anvisad praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet om den enskilde inte har kunnat beredas någon lämplig arbetsmarknadspolitisk åtgärd, och

1. inte har fyllt tjugofem år, eller
2. har fyllt tjugofem år men av särskilda skäl är i behov av kompetenshöjande insatser, eller
3. följer en utbildning med tillgång till finansiering i särskild ordning men under tid för studieuppehåll behöver försörjningsstöd.

Praktik eller kompetenshöjande verksamhet som avses i första stycket skall syfta till att utveckla den enskildes möjligheter att i framtiden försörja sig själv. Verksamheten skall stärka den enskildes möjligheter att komma in på arbetsmarknaden eller, där så är lämpligt, på en fortsatt utbildning. Den skall utformas med skäligen hänsyn till den enskildes individuella önskemål och förutsättningar.

Socialnämnden skall samråda med länsarbetsnämnden innan beslut fattas enligt första stycket.

5 § Om den enskilde utan godtagbart skäl avböjer att delta i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet som anvisats enligt 4 §, får fortsatt försörjningsstöd vägras eller nedsättas. Detsamma gäller om han eller hon utan godtagbart skäl uteblir från praktiken eller den kompetenshöjande verksamheten.

6 § Den som deltar i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet enligt 3 § skall därvid inte anses som arbetstagare. I den utsträckning den enskilde utför uppgifter som stämmer överens med eller till sin art liknar sådant som vanligen utförs vid förvärvsarbete, skall han eller hon dock likställas med arbetstagare vid tillämpning av 2 kap. 1–9 §§, 3 kap. 1–4 §§ och 7–14 §§, 4 kap. 1–4 §§ och 8–10 §§ samt 7–9 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160) och av lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring.

Barn och unga

1 § Socialnämnden skall

- verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden,
- i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och ungdom,
- med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och ungdom som har visat tecken till en ogynnsam utveckling,
- aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och ungdom av alkoholhaltiga drycker, andra berusnings- eller beroendeframkallande medel samt dopningsmedel,
- i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdom som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om hänsynen till den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet,
- i sin omsorg om barn och ungdom tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts.

2 § När ett barns bästa kräver det, får socialnämnden förbjuda eller begränsa möjligheterna för en person som har sitt hem inom kommunen att i hemmet ta emot andras barn.

Ett sådant förbud omfattar inte fall då det med hänsyn till särskilda omständigheter är uppenbart befogat att ett barn tas emot i hemmet.

3 § Kommunen skall sörja för

- att föräldrar kan erbjudas samtal under sakkunnig ledning i syfte att nå enighet i frågor som gäller vårdnad, boende och umgänge (samarbetssamtal) samt
- att föräldrar får hjälp att träffa avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § andra stycket föräldrabalken.

Kommunen skall sörja för att familjerådgivning genom kommunens försorg eller annars genom lämplig yrkesmässig rådgivare kan erbjudas dem som begär det.

Med familjerådgivning avses i denna lag en verksamhet som består i samtal med syfte att bearbeta samlevnadskonflikter i parförhållanden och familjer.

Äldre människor

4 § Socialnämnden skall, med respekt för äldre människors självbestämmande och integritet, verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt, under trygga förhållanden.

5 § Socialnämnden skall verka för att äldre människor får goda bostäder och skall ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service.

Kommunen skall inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd.

6 § Socialnämnden skall göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för äldre människor samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på detta område.

Kommunen skall planera sina insatser för äldre. I planeringen skall kommunen samverka med landstinget samt andra samhällsorgan och organisationer.

Människor med funktionshinder

7 § Socialnämnden skall verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra.

Socialnämnden skall medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd.

Kommunen skall inrätta bostäder med särskild service för dem som till följd av sådana svårigheter som avses i första stycket behöver ett sådant boende.

8 § Socialnämnden skall göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för människor med fysiska och psykiska funktionshinder samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på dessa områden. Kommunen skall planera sina insatser för människor med fysiska och psykiska funktionshinder. I planeringen skall kommunen samverka med landstinget samt andra samhällsorgan och organisationer.

Missbrukare

9 § Socialnämnden skall aktivt sörja för att den enskilde missbrukaren får den hjälp och vård som han eller hon behöver för att komma ifrån missbruket. Nämnden skall i samförstånd med den enskilde planera hjälpen och vården och noga bevaka att planen fullföljs.

Anhörigvårdare

10 § Socialnämnden bör genom stöd och avlösning underlätta för dem som vårdar närstående som är långvarigt sjuka eller äldre eller som har funktionshinder.

Brottsoffer

11 § Socialnämnden bör verka för att den som utsatts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden bör härvid särskilt beakta att

Bemyndigande

12 § För insatser inom omsorger om äldre människor eller människor med funktionshinder får regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, meddela sådana föreskrifter som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa.

6 kap. Vård i familjehem och i hem för vård eller boende

Allmänna bestämmelser om vård utom hemmet

1 § Socialnämnden skall sörja för att den som behöver vårdas eller bo i ett annat hem än det egna tas emot i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende.

Socialnämnden ansvarar för att den som genom nämndens försorg har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård.

Vården bör utformas så att den främjar den enskildes samhörighet med anhöriga och andra närstående samt kontakt med hemmiljön.

2 § Varje kommun ansvarar för att det finns tillgång till familjehem och hem för vård eller boende för enskilda och familjer som behöver vårdas och bo utanför det egna hemmet. Enligt 3 § skall dock behovet av vissa hem tillgodoses av staten.

3 § Behovet av sådana hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga samt 22 och 23 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall skall tillgodoses av staten. Statens institutionsstyrelse är central förvaltningsmyndighet för dessa hem. Styrelsen leder och har tillsyn över verksamheten vid hemmen.

Statens institutionsstyrelse får, om det finns särskilda skäl för det, genom avtal uppdra åt ett landsting eller en kommun att inrätta och driva ett sådant hem som avses i första stycket.

För vård i ett hem som avses i denna paragraf får staten ta ut avgift av den kommun som begärt placeringen.

4 § Vård i familjehem och hem för vård eller boende skall bedrivas i samråd med socialnämnden. Detta gäller även sådana hem som avses i 3 §.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar ytterligare föreskrifter om vård i familjehem och hem för vård eller boende.

Särskilda bestämmelser om mottagande av barn

5 § När ett barn placeras skall det i första hand övervägas om barnet kan tas emot av någon anhörig eller annan närstående. Vad som är bäst för barnet skall dock enligt 1 kap. 2 § alltid beaktas.

6 § Ett barn får inte utan socialnämndens medgivande tas emot för stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om honom eller henne. Som ett medgivande anses socialnämndens beslut att bereda den underåriga vård i ett visst familjehem.

Socialnämnden får inte lämna medgivande utan att förhållandena i det enskilda hemmet och förutsättningarna för vård i hemmet är utredda.

7 § Socialnämnden skall i fråga om de barn som avses i 6 §

- medverka till att de får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden,
- verka för att de får lämplig utbildning,
- lämna vårdnadshavarna och dem som vårdar sådana barn råd, stöd och annan hjälp som de behöver.

8 § Vårdas ett barn med stöd av denna lag i ett annat hem än det egna, skall socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs.

9 § Ett medgivande enligt 6 § att ta emot ett barn för stadigvarande vård och fostran meddelas av socialnämnden i vårdnadshavarens hemkommun. Om nämndens prövning gäller ett hem i en annan kommun, skall nämnden informera och samråda med den kommunen innan den fattar sitt beslut.

Den nämnd som har lämnat medgivande enligt 6 § fullgör skyldigheterna enligt 7 §.

10 § Enskilda personer eller sammanslutningar får inte bedriva verksamhet som syftar till att förmedla barn till hem som avses i 6 §.

11 § Om vårdnaden av ett barn flyttats över till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare som barnet tidigare varit familjehemsplacerad hos, får kommunen fortsätta att betala dessa vårdnadshavare skälig ersättning.

Internationella adoptioner

12 § Är det fråga om att ta emot ett barn med hemvist utomlands i syfte att adoptera det, skall ett medgivande enligt 6 § inhämtas innan barnet lämnar det land där det har sitt hemvist. Medgivande får lämnas endast om den eller de som vill adoptera har tillfredsställande kunskaper om barn och deras behov och har blivit informerade om den planerade adoptionens innebörd. Medgivandet upphör att gälla om inte barnet har tagits emot i hemmet inom två år från det medgivandet lämnades.

13 § Den eller de som vill adoptera är skyldiga att anmäla till socialnämnden om deras omständigheter ändras mer väsentligt under den tid medgivandet gäller. Medgivandet skall återkallas, om förutsättningarna för det inte längre finns. Medgivandet kan återkallas även när barnet har tagits emot av den eller de som vill adoptera, om en fortsatt vistelse hos dem inte vore förenlig med barnets bästa.

14 § När ett visst barn har föreslagits för adoption, skall socialnämnden skyndsamt och senast inom två veckor från det att den eller de som vill adoptera kommit in med en anmälan om detta pröva om samtycke skall ges till att adoptionsförfarandet får fortsätta. Om det är fråga om ett adoptionsförfarande som omfattas av lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner, skall därvid 3 § i den lagen tillämpas. Den tid inom vilken prövning enligt detta stycke skall ske får förlängas om det finns synnerliga skäl.

15 § Ett medgivande enligt 12 § om att ta emot ett barn med hemvist utomlands i syfte att adoptera det och ett samtycke enligt 14 § till adoptionsförfarandet meddelas av socialnämnden i den eller de sökandes hemkommun.

I de fall samtycke enligt 14 § lämnats av socialnämnden i en annan kommun fullgör i stället den nämnden skyldigheterna enligt 7 §.

16 § Om rätt för auktoriserade sammanslutningar att i vissa fall förmedla barn från utlandet för adoption finns bestämmelser i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

7 kap. Föreskrifter om enskild verksamhet

1 § Ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ får inte utan tillstånd av länsstyrelsen yrkesmässigt bedriva verksamhet i form av

1. hem för vård eller boende,
2. sådana boenden som motsvarar dem som avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 5 kap. 7 § tredje stycket,
3. hem för viss annan heldygnsvård,
4. hem eller öppen verksamhet för vård under en begränsad del av dygnet.

Tillstånd skall sökas hos länsstyrelsen i det län där verksamheten skall bedrivas.

Tillstånd behövs inte för sådan verksamhet som kommunen genom avtal enligt 2 kap. 5 § har överlämnat till en enskild att utföra.

2 § Tillstånd att bedriva sådan verksamhet som avses i 1 § får beviljas endast om verksamheten uppfyller kraven på god kvalitet och säkerhet.

Tillstånd får förenas med villkor av betydelse för kvaliteten och säkerheten i verksamheten.

Om verksamheten helt eller till väsentlig del ändras eller flyttas, skall nytt tillstånd sökas.

3 § Bestämmelserna i 11 kap. 5 och 6 §§ gäller i tillämpliga delar i enskild verksamhet som står under länsstyrelsens tillsyn enligt denna lag. Dokumentation skall bevaras så länge den kan antas ha betydelse för åtgärder i verksamheten.

4 § En handling i en personakt i enskild verksamhet som står under länsstyrelsens tillsyn enligt denna lag skall, om det begärs av den som akten rör,

så snart som möjligt tillhandahållas denne för läsning eller avskrivning på stället eller i avskrift eller kopia, om inte annat följer av 15 kap. 1 §.

Frågor om utlämnande enligt första stycket prövas av den som ansvarar för personakten. Anser denne att personakten eller någon del av den inte bör lämnas ut skall han eller hon genast med eget yttrande överlämna frågan till länsstyrelsen för prövning.

5 § Länsstyrelsen får besluta att en personakt i enskild verksamhet som står under länsstyrelsens tillsyn enligt denna lag skall tas om hand

1. om verksamheten upphör,
2. om det på sannolika skäl kan antas att personakten inte kommer att handhas enligt föreskrifterna i denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen, eller
3. om den som ansvarar för personakten ansöker om det och det finns ett påtagligt behov av att akten tas om hand.

En omhändertagen personakt skall återlämnas, om det är möjligt och det inte finns skäl för omhändertagande enligt första stycket. Beslut i fråga om återlämnande meddelas av länsstyrelsen efter ansökan av den som vid beslutet om omhändertagande ansvarade för personakten.

Personakter som har tagits om hand skall förvaras avskilda hos arkivmyndigheten i den kommun där akterna omhändertagits. Personakterna skall bevaras i minst två år från det att de kom in till arkivmyndigheten. En myndighet som har hand om en personakt som har omhändertagits har, om en uppgift ur akten begärs för ett särskilt fall, samma skyldighet att lämna uppgiften som den haft som ansvarat för akten före omhändertagandet.

8 kap. Avgifter

1 § Stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär medför inte kostnadsansvar för den enskilde vårdtagaren. Kommunen får dock, utom beträffande barn, ta ut ersättning för uppehållet av den som på grund av missbruk av alkohol, narkotika eller därmed jämförbara medel får vård eller behandling i ett hem för vård eller boende eller i ett familjehem. Regeringen meddelar föreskrifter om den högsta ersättning som får tas ut för varje dag. För andra stöd- och hjälpinsatser får kommunen ta ut skälig ersättning.

Om ett barn genom socialnämndens försorg får vård i ett annat hem än det egna, är föräldrarna skyldiga att i skälig utsträckning bidra till kommunens kostnader enligt grunder som regeringen föreskriver. Socialnämnden får i sådana fall uppbära underhållsbidrag som avser barnet.

Bestämmelserna i första stycket gäller inte i fråga om tjänster för vilka avgift har bestämts enligt 2 §.

2 § För familjerådgivning, hemtjänst, verksamhet för barn och ungdom enligt 5 kap. 1 § som inte är stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär, sådant boende som avses i 5 kap 5 § andra stycket eller 7 § tredje stycket eller annan liknande social tjänst får kommunen ta ut skäliga avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

Avgifter för hemtjänst får inte, tillsammans med avgifter som avses i 26 § tredje stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), uppgå till så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel för sina personliga behov, boendekostnader och andra normala levnadskostnader. När avgifterna fastställs skall kommunen försäkra sig om att omsorgstagarens make eller sambo inte drabbas av en oskäligt försämrad ekonomisk situation.

9 kap. Återkrav m.m.

1 § Om någon genom oriktiga uppgifter eller genom underlåtenhet att lämna uppgifter eller på annat sätt förorsakat att ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § utgetts obehörigen eller med för högt belopp, får socialnämnden återkräva vad som har betalats ut för mycket.

Om någon i annat fall än som avses i första stycket tagit emot sådant ekonomiskt bistånd obehörigen eller med för högt belopp och skäligen borde ha insett detta, får socialnämnden återkräva vad som har betalats ut för mycket.

2 § Socialnämnden får, i andra fall än som avses i 1 §, återkräva bistånd som den enskilde har erhållit enligt 4 kap. 1 § endast om det har lämnats

1. som förskott på en förmån eller ersättning,
2. till den som är indragen i arbetskonflikt, eller
3. till den som på grund av förhållanden som han eller hon inte kunnat råda över hindrats från att förfoga över sina inkomster och tillgångar.

Har ekonomisk hjälp lämnats i annat fall än som avses i 4 kap. 1 § får socialnämnden återkräva hjälpen, om den har getts under villkor om återbetalning.

Ett beslut som avser ekonomisk hjälp som kan komma att återkrävas enligt denna paragraf skall vara skriftligt. Beslutet skall innehålla uppgifter om den eller de omständigheter som enligt denna paragraf utgör grund för återbetalningsplikten. Beslutet skall delges den enskilde.

3 § Vill socialnämnden föra talan om ersättning som en enskild inte återbetalar frivilligt för ekonomisk hjälp som avses i 1 eller 2 § eller för kostnader som kommunen har haft enligt 8 kap. 1 § första eller andra stycket, skall talan väckas hos länsrätten inom tre år från det kommunens kostnader uppkom. Talan väcks vid den länsrätt inom vars domkrets den enskilde är bosatt.

Talan om ersättning får inte bifallas, om den ersättningsskyldige genom att återbetala kostnaden eller en del av denna kan antas bli ur stånd att klara sin försörjning eller sin dagliga livsföring i övrigt eller annars synnerliga skäl talar mot bifall till ersättningsanspråket.

4 § Socialnämnden får helt eller delvis efterge den ersättningsskyldighet som avses i 1 och 2 §§ och i 8 kap. 1 § första och andra styckena.

Socialnämnden

1 § För en socialnämnd gäller vad som är föreskrivet om nämnder i kommunallagen (1991:900).

2 § Socialnämnden skall själv eller genom ombud föra kommunens talan i mål och ärenden som enligt denna lag eller annan författning ankommer på socialnämnden.

3 § Socialnämnden skall hos fullmäktige, kommunstyrelsen och övriga nämnder och hos andra myndigheter göra de framställningar som nämnden finner påkallade.

Socialnämnden får inhämta yttranden och upplysningar från kommunstyrelsen och övriga nämnder och från beredningar och tjänstemän i den egna kommunen, när det behövs för nämndens verksamhet.

Delegation

4 § Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får ges endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden i ärenden som är en uppgift för nämnden enligt 6 kap. 6, 8 och 11–12 §§ denna lag, 4 och 6 §§, 11 § första och andra styckena, 13 §, 14 § tredje stycket, 21, 22, 24, 26, 27 och 43 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga samt 11 och 13 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.

Första stycket gäller även i ärenden enligt 6 kap. 13 § om samtycke vägras och beslut enligt 9 kap. 3 § om att föra talan om återkrav enligt 9 kap. 1 §.

5 § Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får när det gäller föräldrabalken avse endast uppgifter som anges i följande lagrum

- 1 kap. 4 § föräldrabalken,
- 2 kap. 1, 4–6, 8 och 9 §§ föräldrabalken, dock inte befogenhet enligt 9 § att besluta att inte påbörja utredning eller att lägga ned en påbörjad utredning,
- 3 kap. 5, 6 och 8 §§ föräldrabalken,
- 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket och 15 a § andra stycket föräldrabalken,
- 6 kap. 19 § föräldrabalken när det gäller beslut att utse utredare i mål och ärenden om vårdnad, boende eller umgänge,
- 7 kap. 7 § föräldrabalken när det gäller godkännande av avtal om att underhållsbidrag skall betalas för längre perioder än tre månader,
- 11 kap. 16 § andra stycket föräldrabalken.

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får inte omfatta befogenhet att meddela beslut i frågor som avses i 5 kap. 2 § denna lag eller att fullgöra nämndens uppgifter enligt 5 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag eller 17 § lagen (1996:1030) om underhållsstöd.

6 § Bestämmelser om rätt att i vissa fall fatta beslut i socialnämndens ställe finns i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.

2000/01:SoU18
Bilaga 1

11 kap. Handläggning av ärenden

1 § Socialnämnden skall utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.

Vad som har kommit fram vid utredning och som har betydelse för ett ärendes avgörande skall tillvaratas på ett betryggande sätt.

2 § Vid en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd får nämnden, för bedömningen av behovet av insatser, konsultera sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs. Utredningen skall bedrivas så att inte någon onödigt utsätts för skada eller olägenhet. Den skall inte göras mer omfattande än vad som är motiverat av omständigheterna i ärendet.

Utredningen skall bedrivas skyndsamt och vara slutförd senast inom fyra månader. Finns det särskilda skäl får socialnämnden besluta att förlänga utredningen för viss tid.

Den som berörs av en sådan utredning skall underrättas om att en utredning inleds.

3 § När ett barn behöver vårdas i ett annat hem än det egna skall en plan upprättas för den vård som socialnämnden avser att anordna. Planen skall även uppta åtgärder och insatser som andra huvudmän har ansvar för.

4 § Socialnämnden är skyldig att slutföra en utredning enligt 2 § och fatta beslut i ärendet även om barnet byter vistelsekommun. Detsamma gäller om en utredning inletts enligt 1 § och ärendet avser vård av missbrukare.

Första stycket gäller inte om den nya vistelsekommunen samtycker till att ta över utredningen av ärendet.

5 § Handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av beslut om stödinsatser, vård och behandling skall dokumenteras. Dokumentationen skall utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse.

Handlingar som rör enskildas personliga förhållanden skall förvaras så att obehöriga inte får tillgång till dem.

6 § Dokumentationen skall utformas med respekt för den enskildes integritet. Den enskilde bör hållas underrättad om de journalanteckningar och andra anteckningar som förs om honom eller henne. Om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är oriktig skall detta antecknas.

7 § Socialnämnden skall i alla ärenden tillämpa bestämmelserna i 13 § förvaltningslagen (1986:223).

8 § I ärenden hos socialnämnden som avser myndighetsutövning mot någon enskild skall nämnden tillämpa följande bestämmelser i förvaltningslagen (1986:223):

- 14 § första stycket om en parts rätt att meddela sig muntligen,
- 16 och 17 §§ om en parts rätt att få del av uppgifter,
- 20 § om motivering av beslut,
- 21 § om underrättelse av beslut,
- 26 § om rättelse av skrivfel och liknande.

Bestämmelserna i 16 och 17 §§ förvaltningslagen gäller dock inte uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om ett sådant boende som avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 7 § tredje stycket eller om någon annan liknande social tjänst.

Vad som sägs i första stycket gäller också när det är fråga om en ansökan eller ett yttrande till en annan myndighet i ett mål eller ärende som rör myndighetsutövning mot enskild hos denna.

9 § Den som enligt vad som sägs i 8 § skall ges tillfälle att yttra sig enligt 17 § förvaltningslagen (1986:223) har rätt att få företrädare inför nämnden, om inte särskilda skäl föranleder annat.

Den som ges tillfälle att yttra sig skall underrättas om sin rätt att få företrädare inför nämnden.

10 § Barn som har fyllt 15 år har rätt att själva föra sin talan i mål och ärenden enligt denna lag.

Barn som är yngre bör höras, om det kan vara till nytta för utredningen och barnet inte kan antas ta skada av det.

11 § Socialnämnden har rätt att av de allmänna försäkringskassorna eller erkända arbetslöshetskassorna få uppgifter om ekonomisk hjälp som har lämnats till enskilda, som har ärenden hos nämnden. Socialnämnden har vidare rätt att få uppgifter som lämnats till kommunen i ärenden om ekonomisk hjälp enligt lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar.

12 § I mål och ärenden enligt denna lag som avser myndighetsutövning mot enskild får delgivning inte ske med tillämpning av 12 eller 15 § delgivningslagen (1970:428).

12 kap. Behandling av uppgifter

Register m.m.

1 § I sammanställningar av personuppgifter hos socialnämnden får det inte tas in uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden.

Detta hindrar inte att det i en sådan sammanställning tas in uppgifter om åtgärder som har beslutats inom socialtjänsten och som innebär myndighetsutövning och den bestämmelse som ett beslut om en sådan åtgärd grundar sig på.

Bestämmelsen i första stycket hindrar heller inte att personuppgifter behandlas hos socialnämnden för uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring, forskning och framställning av statistik.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar ytterligare föreskrifter om sammanställning av personuppgifter.

2 § Anteckningar och andra uppgifter i en personakt hos socialnämnden som tillhör sådan sammanställning av uppgifter som avses i 1 § första stycket skall gallras fem år efter det sista anteckningen gjordes i akten. Uppgifterna skall dock inte gallras så länge uppgifter om samma person inte har gallrats av nämnden enligt andra stycket.

Uppgifter i en sammanställning som avses i 1 § första stycket skall gallras fem år efter det att de förhållanden som uppgifterna avser har upphört.

Gallringen skall vara avslutad senast kalenderåret efter det att gallringsskyldigheten inträdde.

3 § I fråga om automatiserad och viss manuell behandling av personuppgifter finns, utöver bestämmelserna i denna lag, föreskrifter i lagen (2001:000) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten och personuppgiftslagen (1998:204).

4 § Följande handlingar får inte gallras med stöd av bestämmelserna i 2 § första stycket:

1. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med utredning om faderskap,

2. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med utredning om adoption,

3. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med att en underårig har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, i ett familjehem eller i ett annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om honom eller henne.

Avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § andra stycket föräldrabalken som godkänts av socialnämnden får inte gallras förrän barnet fyller arton år.

Handlingar skall vidare undantas från gallring enligt bestämmelserna i 2 § av hänsyn till forskningens behov i ett representativt urval av kommuner och i övriga kommuner beträffande ett representativt urval av personer.

Socialnämndens uppgiftsskyldighet m.m.

5 § Socialnämnden skall, enligt vad regeringen närmare föreskriver, lämna ut personuppgifter till Socialstyrelsen för angelägna statistiska ändamål.

6 § Socialnämnden skall lämna ut personuppgifter till statliga myndigheter, när detta begärs för forskningsändamål och det kan ske utan risk för att den enskilde eller någon honom eller henne närstående lider men.

7 § Socialnämnden skall på begäran av en annan myndighet lämna uppgifter till denna om utbetald ekonomisk hjälp, om syftet är att undvika felaktiga utbetalningar från det allmänna eller en felaktig taxering.

Om kommunens uppgifter inom socialtjänsten fullgörs av flera nämnder skall varje sådan nämnd, i den utsträckning det begärs, till de övriga lämna

1. uppgifter om att en person är aktuell i ett ärende inom socialtjänsten, och
2. de uppgifter som behövs för att administrera fördelningen av platser inom särskilda boendeformer i kommunen.

Uppgiftsskyldigheten enligt andra stycket gäller inte uppgifter som omfattas av sekretess enligt 7 kap. 4 § andra stycket sekretesslagen (1980:100).

8 § Har någon som påföljd för brott överlämnats till vård inom socialtjänsten, skall socialnämnden underrätta åklagarmyndigheten, om vården eller de andra åtgärder som redovisats i vårdplanen inte kommer till stånd.

Detsamma gäller om den som överlämnats till vård inom socialtjänsten bryter mot en föreskrift som meddelats med stöd av 31 kap. 1 § tredje stycket 2 brottsbalken.

9 § Om socialnämnden i sin verksamhet iakttagit något som tyder på att nya medel används för missbruksändamål eller att ändringar sker i missbruksmönster av kända medel, skall nämnden utan dröjsmål anmäla detta till Statens folkhälsoinstitut.

10 § Av 1 kap. 5 § sekretesslagen (1980:100) framgår att socialnämnden utan hinder av sekretess kan polisanmäla brott som hindrar nämndens verksamhet. Detsamma gäller enligt 14 kap. 2 § femte stycket samma lag beträffande vissa brott som riktar sig mot underåriga. Av samma stycke följer också att sekretess inte hindrar att uppgifter, som angår misstanke om brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, lämnas till en åklagarmyndighet, polismyndighet eller annan myndighet som har att ingripa mot brottet.

Från socialtjänsten skall utan hinder av sekretess lämnas

1. uppgifter om huruvida någon vistas i ett hem för vård eller boende, om uppgifterna för särskilt fall begärs av en domstol, åklagarmyndighet, polismyndighet, kronofogdemyndighet eller skattemyndighet,
2. uppgifter om en studerande som behövs för prövning av ett ärende om att avskilja denne från högskoleutbildning.

13 kap. Tillsyn över socialtjänsten

1 § Socialstyrelsen har tillsyn över socialtjänsten i landet. Styrelsen skall följa och vidareutveckla socialtjänsten. Till ledning för tillämpningen av denna lag utfärdar Socialstyrelsen allmänna råd.

2 § Länsstyrelsen har tillsyn över den socialtjänst som kommunerna inom länet svarar för.

Länsstyrelsen skall därvid

- följa socialnämndernas tillämpning av denna lag,
- informera och ge råd till allmänheten i frågor som rör socialtjänsten,
- biträda socialnämnderna med råd i deras verksamhet,
- främja samverkan på socialtjänstens område mellan kommunerna och andra samhällsorgan,

- verka för att kommunerna planerar för att kunna tillgodose framtida behov av bistånd i form av hemtjänst samt sådant boende som avses i 5 kap. 5 § andra stycket och 5 kap. 7 § tredje stycket,
- även i övrigt se till att socialnämnderna fullgör sina uppgifter på ett ändamålsenligt sätt.

3 § Länsstyrelsen har tillsyn över sådan enskild verksamhet som avser

1. verksamhet för vilken det krävs tillstånd enligt 7 kap. 1 § första stycket,
2. verksamhet som kommunen genom avtal enligt 2 kap. 5 § har överlämnat till en enskild att utföra,
3. annan enskild verksamhet än sådan som omfattas av 1–2 och som kommunen upphandlar tjänster från för att fullgöra skyldigheter enligt denna lag.

4 § Länsstyrelsen har rätt att inspektera verksamhet som står under dess tillsyn och får inhämta de upplysningar och ta del av de handlingar och annat material som behövs för tillsynen.

Den vars verksamhet inspekteras är skyldig att lämna den hjälp som behövs vid inspektionen.

5 § Verksamhet för vilken tillstånd krävs enligt 7 kap. 1 § första stycket står under löpande tillsyn av socialnämnden i den kommun där verksamheten bedrivs. Nämnden har rätt att inspektera verksamheten och får inhämta de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen.

Om socialnämnden får kännedom om missförhållanden i enskild verksamhet som står under länsstyrelsens tillsyn, skall socialnämnden underrätta länsstyrelsen om det.

6 § Om det förekommer något missförhållande i

1. annat hem för vård eller boende än sådant som avses i 6 kap. 3 §,
2. enskild verksamhet som står under länsstyrelsens tillsyn enligt 3 §,
3. hemtjänst,
4. sådant boende som avses i 5 kap. 5 § andra stycket och 5 kap. 7 § tredje stycket,

får länsstyrelsen förelägga den som svarar för verksamheten att avhjälpa missförhållandet.

Ett föreläggande skall innehålla uppgifter om de åtgärder som tillsynsmyndigheten anser nödvändiga för att det påtalade missförhållandet skall kunna avhjälpas.

Om missförhållandet är allvarligt och länsstyrelsens föreläggande inte följs, får länsstyrelsen förbjuda fortsatt verksamhet.

7 § Om länsstyrelsen finner att en kommun inte fullgör vad som ålagts kommunen i en lagakraftvunnen dom om rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § får länsstyrelsen förelägga kommunen att avhjälpa bristen. Föreläggandet får förenas med vite.

Länsstyrelsen får inte meddela ett vitesföreläggande enligt första stycket om verkställighet av domen redan har sökts enligt utsökningsbalken. Ett meddelat vitesföreläggande förfaller om verkställighet söks enligt utsökningsbalken.

14 kap. Anmälan om missförhållanden

1 § Var och en som får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd bör anmäla detta till nämnden.

Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom samt andra myndigheter inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Detta gäller även dem som är anställda hos sådana myndigheter. Sådan anmälningsskyldighet gäller också dem som är verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som berör barn och ungdom eller annan yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet inom hälso- och sjukvården eller på socialtjänstens område. För familjerådgivning gäller i stället vad som sägs i tredje stycket.

De som är verksamma inom familjerådgivning är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om att ett barn utnyttjas sexuellt eller misshandlas i hemmet.

Myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma som anges i andra stycket är skyldiga att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd.

Om anmälan från Barnombudsmannen gäller bestämmelserna i 3 § lagen (1993:335) om Barnombudsman.

2 § Var och en som är verksam inom omsorger om äldre människor eller människor med funktionshinder skall vaka över att dessa får god omvårdnad och lever under trygga förhållanden. Den som uppmärksammar eller får kännedom om ett allvarligt missförhållande i omsorgerna om någon enskild skall genast anmäla detta till socialnämnden. Om inte missförhållandet avhjälpas utan dröjsmål, skall nämnden anmäla förhållandet till tillsynsmyndigheten.

Första stycket gäller även inom motsvarande yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet. Anmälan skall göras till den som är ansvarig för verksamheten. Den ansvarige är skyldig att utan dröjsmål avhjälpa missförhållandet eller anmäla detta till tillsynsmyndigheten.

15 kap. Tystnadsplikt

1 § Den som är eller har varit verksam inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som avser insatser enligt denna lag får inte obehörigen röja vad han eller hon därvid har fått veta om enskildas personliga förhållanden.

2 § Den som är eller har varit verksam inom enskild familjerådgivning får inte obehörigen röja en uppgift som en enskild har lämnat i förtroende eller som har inhämtats i samband med rådgivningen.

3 § I det allmännas verksamhet gäller sekretesslagen (1980:100).

Överflyttning av ärende

1 § Ett ärende som avser vård eller någon annan åtgärd i fråga om en enskild person kan flyttas över till en annan socialnämnd, om denna nämnd samtycker till det.

Kommunernas ansvar i vissa fall

2 § Om någon efter beslut av en socialnämnd vistas i en annan kommun i familjehem, hem för vård eller boende eller sådan boendeform eller bostad som avses i 5 kap. 5 § andra stycket, 7 § tredje stycket och 7 kap. 1 § första stycket 2, har den kommun som beslutat om vistelsen ansvaret för det bistånd enligt 4 kap. 1 § samt det individuellt behovsprövade stöd och de individuellt behovsprövade sociala tjänster enligt 3 kap. 6 § och 5 kap. 1 och 9 §§ som den enskilde kan behöva. Placeringskommunens ansvar upphör om ärendet överflyttas enligt 1 §.

Den kommun där den enskilde är folkbokförd har samma ansvar som en placeringskommun enligt första stycket för bistånd, stöd och sociala tjänster

1. under kriminalvård i anstalt,
2. under vård på sjukhus eller i annan sjukvårdsinrättning på initiativ av någon annan än en kommun,
3. som aktualiserats inför avslutningen av vård enligt 1 eller 2.

Överklagande av beslut

3 § Socialnämndens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, om nämnden har meddelat beslut i fråga om

- ansökan enligt 2 kap. 3 §,
- bistånd enligt 4 kap. 1 §,
- vägran eller nedsättning av fortsatt försörjningsstöd enligt 4 kap. 5 §,
- förbud eller begränsning enligt 5 kap. 2 §,
- medgivande enligt 6 kap. 6 §,
- återkallelse av medgivande enligt 6 kap. 13 §, eller
- samtycke enligt 6 kap. 14 §.

Beslut i frågor som avses i första stycket gäller omedelbart. En länsrätt eller kammarrätt får dock förordna att dess beslut skall verkställas först sedan det har vunnit laga kraft.

4 § Länsstyrelsens beslut i ärenden om

- tillstånd enligt 7 kap. 1 §,
- om omhändertagande av personakt enligt 7 kap. 5 §,
- om föreläggande eller förbud enligt 13 kap. 6 §,
- om avslag på en begäran om vitesföreläggande enligt 13 kap. 7 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

I fråga om överklagande av länsstyrelsens beslut enligt 7 kap. 4 § gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 15 kap. 7 § sekretesslagen (1980:100).

Länsstyrelsens beslut om omhändertagande av personakt enligt 7 kap. 5 § och om föreläggande eller förbud enligt 13 kap. 6 § samt domstols motsvarande beslut gäller omedelbart. Polismyndigheten skall lämna den hjälp som behövs för att verkställa ett beslut om omhändertagande av personakt.

5 § Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten av beslut enligt denna lag.

Böter

6 § Till böter döms den som

– överträder ett förbud eller en begränsning som har meddelats med stöd av 5 kap. 2 §,

– åsidosätter någon av bestämmelserna i 6 kap. 6 § första stycket eller 12 §, eller, om inte gärningen är belagd med straff i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling, 10 §,

– utan tillstånd driver sådan verksamhet som avses i 7 kap. 1 §,

– i strid mot ett förbud som har meddelats enligt 13 kap. 6 § fortsätter verksamheten.

Allmänt åtal får väckas endast efter medgivande av socialnämnden, länsstyrelsen eller Socialstyrelsen.

Berusningsmedel m.m.

7 § I den mån huvudmannen för ett hem för vård eller boende, som drivs av landsting eller kommun, beslutar det, får de som bereds vård där inte inneha alkohol eller andra berusningsmedel. Detsamma gäller i fråga om injektions- sprutor eller kanyler som kan användas för insprutning i människokroppen.

Om sådan egendom påträffas hos en intagen eller någon annanstans inom hemmet utan att det finns känd ägare till den, får den omhändertas. Den som förestår hemmet skall låta förstöra eller försälja egendomen enligt bestämmelserna om beslagtagna egendom i 2 § 1 första stycket lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. Belopp som erhålls vid försäljning tillfaller staten.

Kommuner utanför landsting

8 § Vad som sägs i denna lag om landsting skall tillämpas också på en kommun som inte tillhör något landsting.

Socialtjänsten i krig m.m.

9 § Regeringen får meddela särskilda föreskrifter om socialtjänsten enligt denna lag, om riket kommer i krig eller krigsfara eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002 då socialtjänstlagen (1980:620) upphör att gälla.
2. Ett tillstånd eller ett förbud enligt den gamla lagen skall anses som ett tillstånd eller förbud enligt denna lag.
3. Ett överklagande av socialnämnds eller länsstyrelsens beslut som fattats före ikraftträdandet av denna lag skall prövas enligt bestämmelserna i den gamla lagen.
4. En ansökan om tillstånd att bedriva sådan verksamhet som avses i 7 kap. 1 § som gjorts före denna lags ikraftträdande, men som gäller tid efter den 1 januari 2002 skall prövas i enlighet med bestämmelserna i denna lag.

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag tillämpas vid behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, om behandlingen är helt eller delvis automatiserad eller om uppgifterna ingår i eller är avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier.

2 § I denna lag avses med socialtjänst

1. verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst och den särskilda lagstiftningen om vård utan samtycke av unga eller av missbrukare,
2. verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av socialnämnd,
3. verksamhet som i övrigt bedrivs av Statens institutionsstyrelse,
4. verksamhet hos kommunal invandrarbyrå,
5. verksamhet enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade,
6. handläggning av ärenden om bistånd som lämnas av socialnämnd enligt lagstiftning om mottagande av asylsökande m.fl.,
7. handläggning av ärenden om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar,
8. handläggning av ärenden om tillstånd till parkering för rörelsehindrade.

Med socialtjänst avses även tillsyn, uppföljning, utvärdering, kvalitets-säkring och administration av verksamhet som avses i första stycket 1–8.

3 § Lagen tillämpas inte vid behandling av personuppgifter hos domstolar. Den tillämpas inte heller vid behandling av personuppgifter för forsknings- och statistikändamål.

Förhållandet till personuppgiftslagen m.m.

4 § Personuppgiftslagen (1998:204) gäller vid behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, om inte annat följer av denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av denna lag eller annars av 2 § personuppgiftslagen.

5 § Enligt socialtjänstlagen (2001:000) gäller särskilda bestämmelser om uppgiftsskyldighet, viss registrering och gallring hos socialnämnden.

När behandling av personuppgifter är tillåten

6 § Personuppgifter får behandlas bara om behandlingen är nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten skall kunna utföras.

Personuppgifter får även behandlas för uppgiftsutlämnande som föreskrivs i lag eller förordning.

En registrerad person har inte rätt att motsätta sig sådan behandling av uppgifter som är tillåten enligt denna lag.

2000/01:SoU18
Bilaga 1

Personuppgifter som får behandlas

7 § Socialtjänsten får behandla

1. person- och samordningsnummer,
2. känsliga personuppgifter som avses i 13 § personuppgiftslagen (1998:204), samt
3. uppgifter om lagöverträdelse som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden.

Personuppgifter enligt första stycket får behandlas endast om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för verksamheten.

Sekretess

8 § I fråga om utlämnande av personuppgifter som finns inom socialtjänsten gäller de begränsningar som följer av sekretesslagen (1980:100), socialtjänstlagen (2001:000) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Rättelse och skadestånd

9 § Bestämmelserna i personuppgiftslagen (1998:204) om rättelse och skadestånd gäller även vid behandling av personuppgifter enligt denna lag.

Överklagande

10 § Beslut inom socialtjänsten om rättelse och om avslag på ansökan om information enligt 26 § personuppgiftslagen (1998:204) får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Övriga bestämmelser

11 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka som är personuppgiftsansvariga och om begränsning av den i 6 § tillåtna behandlingen av personuppgifter samt om sökbegrepp, direktåtkomst och samkörning av personuppgifter.

Regeringen får även meddela föreskrifter om när personuppgifter får föras över till tredje land.

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2001.

2. Bestämmelserna i lagen skall inte börja tillämpas förrän den 1 oktober 2007 när det gäller manuell behandling av personuppgifter, som påbörjats

före den 24 oktober 1998 och sådan behandling som utförs för ett visst bestämt ändamål, om manuell behandling för ändamålet påbörjats före den 24 oktober 1998.

3. Har en begäran om registerutdrag enligt 10 § datalagen (1973:289) kommit in innan denna lag träder i kraft men har utdraget inte expedierats före ikraftträdandet, skall framställan anses som en ansökan om information enligt 26 § personuppgiftslagen (1998:204).

4. Bestämmelsen om skadestånd skall tillämpas endast om den omständighet som yrkandet hänför sig till har inträffat efter det att denna lag har trätt i kraft för den aktuella behandlingen.

5. Hänvisningar i denna lag till socialtjänstlagen (2001:000) skall till utgången av år 2001 i stället avse motsvarande bestämmelser i socialtjänstlagen (1980:620)

Härigenom föreskrivs att 36 kap. 5 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 kap.

5 §¹

Den som till följd av 2 kap. 1 eller 2 § eller 3 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) eller någon bestämmelse, till vilken hänvisas i något av dessa lagrum, inte får lämna en uppgift får inte höras som vittne om denna utan tillstånd från den myndighet i vars verksamhet uppgiften har inhämtats.

Advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter, familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (1980:620) och deras biträden får höras som vittnen om något som i denna deras yrkesutövning anförtrots dem eller som de i samband därmed erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den, till vars förmån tystnadsplikten gäller, samtycker till det. Den som till följd av 9 kap. 4 § sekretesslagen inte får lämna uppgifter som avses där får höras som vittne om dem endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det.

Advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter, familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:000) och deras biträden får höras som vittnen om något som i denna deras yrkesutövning anförtrots dem eller som de i samband därmed erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den, till vars förmån tystnadsplikten gäller, samtycker till det. Den som till följd av 9 kap. 4 § sekretesslagen inte får lämna uppgifter som avses där får höras som vittne om dem endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det.

Rättegångsombud, biträden eller försvarare får höras som vittnen om vad som anförtrots dem för uppdragets fullgörande endast om parten medger det.

Utan hinder av vad som sägs i andra eller tredje stycket föreligger skyldighet att vittna för

1. andra än försvarare i mål angående brott som avses i 14 kap. 2 § femte stycket sekretesslagen (1980:100) och

2. den som har uppgiftsskyldighet enligt 71 § socialtjänstlagen (1980:620) i mål enligt 25 eller 27 § samma lag eller enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

2. den som har uppgiftsskyldighet enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:000) i mål enligt 5 kap. 2 § och 6 kap. 6 § och 13–14 §§ samma lag eller enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

¹ Senaste lydelse 1999:293.

Den som är präst inom ett trossamfund eller den som i ett sådant samfund har motsvarande ställning får inte höras som vittne om något som han eller hon har erfarit under bikt eller enskild själavård.

Den som har tystnadsplikt enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen får höras som vittne om förhållanden som tystnadsplikten avser endast i den mån det föreskrivs i nämnda paragrafer.

Om någon enligt vad som sägs i denna paragraf inte får höras som vittne om ett visst förhållande, får vittnesförhör inte heller äga rum med den som under tystnadsplikt biträtt med tolkning eller översättning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 14, 17 a och 18 §§ samt 21 kap. 9 och 10 §§ föräldrabalken² skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.14 §³

Om rätten för barn och vårdnads-
havare att få stöd och hjälp hos
socialnämnden finns bestämmelser i
socialtjänstlagen (1980:620). Soci-
alnämnden förmedlar kontakter med
andra rådgivande samhällsorgan.

Om rätten för barn och vårdnads-
havare att få stöd och hjälp hos
socialnämnden finns bestämmelser i
socialtjänstlagen (2001:000). Soci-
alnämnden förmedlar kontakter med
andra rådgivande samhällsorgan.

17 a §⁴

Föräldrar kan enligt 12 a § soci-
altjänstlagen (1980:620) få hjälp att
träffa avtal om vårdnad, boende och
umgänge.

Föräldrar kan enligt 5 kap. 3 §
socialtjänstlagen (2001:000) få
hjälp att träffa avtal om vårdnad,
boende och umgänge.

Socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört prövar om ett avtal mellan föräldrarna enligt 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § andra stycket skall godkännas.

Vid sin prövning av föräldrarnas avtal skall socialnämnden se till att frågor om vårdnad, boende och umgänge blir tillbörligt utredda. Utan hinder av sekretess enligt 7 kap. 4 § första stycket sekretesslagen (1980:100) är en annan socialnämnd som har tillgång till upplysningar som kan vara av betydelse för frågans bedömning skyldig att lämna sådana upplysningar på begäran av den socialnämnd som skall pröva avtalet.

Socialnämndens beslut enligt andra stycket får inte överklagas.

18 §⁵

Föräldrar kan enligt 12 a § soci-
altjänstlagen (1980:620) genom sam-
arbetssamtal få hjälp att nå enighet i
frågor om vårdnad, boende och
umgänge.

Föräldrar kan enligt 5 kap. 3 §
socialtjänstlagen (2001:000) genom
samarbetssamtal få hjälp att nå
enighet i frågor om vårdnad, boende
och umgänge.

I mål om vårdnad, boende eller umgänge får rätten uppdra åt socialnämnden eller något annat organ att i barnets intresse anordna samarbetsamtal i syfte att nå enighet mellan föräldrarna.

² Lagen omtryckt 1995:974.

³ Senaste lydelse 1998:319.

⁴ Senaste lydelse 1998:319.

⁵ Senaste lydelse 1998:319.

Om rätten lämnar uppdrag enligt andra stycket, kan den förklara att målet skall vila under en viss tid. Detsamma gäller om samarbetsamtal redan har inletts och fortsatta samtal kan antas vara till nytta. Om det finns särskilda skäl, kan rätten förlänga den utsatta tiden.

21 kap.

9 §⁶

Hämtning och annan åtgärd som rör barnet skall utföras på ett sätt som är så skonsamt som möjligt för barnet.

Vid hämtning skall någon som kan vara till stöd för barnet närvara. Finns det en sådan kontaktperson för barnet som avses i socialtjänstlagen (1980:620) bör denne anlitas. Om möjligt skall också en barnläkare, barnpsykiater eller barnpsykolog medverka. Om barnet på grund av sjukdom inte bör flyttas eller om det möter något annat särskilt hinder, skall hämtningen uppskjutas.

Vid hämtning skall någon som kan vara till stöd för barnet närvara. Finns det en sådan kontaktperson för barnet som avses i socialtjänstlagen (2001:000) bör denne anlitas. Om möjligt skall också en barnläkare, barnpsykiater eller barnpsykolog medverka. Om barnet på grund av sjukdom inte bör flyttas eller om det möter något annat särskilt hinder, skall hämtningen uppskjutas.

10 §⁷

Föreligger i mål enligt detta kapitel fara för att barnet förs ur landet eller är saken av annan anledning brådskande, kan länsrätten omedelbart förordna att barnet skall tas om hand på det sätt som länsrätten finner lämpligt.

Kan ett beslut enligt första stycket inte avvaktas, får polismyndigheten, oavsett om något mål är anhängigt, vidta sådana omedelbara åtgärder som kan ske utan skada för barnet. När en sådan åtgärd vidtas skall om möjligt närvara en läkare samt företrädare för socialtjänsten eller i förekommande fall en sådan kontaktperson för barnet som avses i socialtjänstlagen (1980:620). Åtgärden skall genast anmälas till länsrätten, som utan dröjsmål prövar om den skall bestå.

Kan ett beslut enligt första stycket inte avvaktas, får polismyndigheten, oavsett om något mål är anhängigt, vidta sådana omedelbara åtgärder som kan ske utan skada för barnet. När en sådan åtgärd vidtas skall om möjligt närvara en läkare samt företrädare för socialtjänsten eller i förekommande fall en sådan kontaktperson för barnet som avses i socialtjänstlagen (2001:000). Åtgärden skall genast anmälas till länsrätten, som utan dröjsmål prövar om den skall bestå.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

⁶ Senaste lydelse 1983:485.

⁷ Senaste lydelse 1983:485.

Härigenom föreskrivs att 31 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

31 kap.1 §⁸

Kan den som är under tjuugoett år och som begått brott bli föremål för vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (1980:620) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga får rätten överlämna åt socialnämnden att föranstalta om nödvändig vård inom socialtjänsten enligt en för den tilltalade av nämnden uppgjord vårdplan. Överlämnande får ske endast om socialtjänstens planerade åtgärder, i förekommande fall i förening med böter eller med särskild föreskrift om ungdomstjänst enligt tredje stycket, kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den tilltalades tidigare brottslighet.

Kan den som är under tjuugoett år och som begått brott bli föremål för vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:000) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga får rätten överlämna åt socialnämnden att föranstalta om nödvändig vård inom socialtjänsten enligt en för den tilltalade av nämnden uppgjord vårdplan. Överlämnande får ske endast om socialtjänstens planerade åtgärder, i förekommande fall i förening med böter eller med särskild föreskrift om ungdomstjänst enligt tredje stycket, kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den tilltalades tidigare brottslighet.

Framgår det av den upprättade planen att den tilltalade skall bli föremål för vård eller annan åtgärd med stöd av socialtjänstlagen, skall rätten meddela föreskrift om att han skall genomgå sådan vård eller åtgärd.

Om det behövs med hänsyn till brottslighetens straffvärde eller art eller den tilltalades tidigare brottslighet, får rätten förena ett överlämnande till vård inom socialtjänsten med

1. dagsböter, högst tvåhundra, vare sig böter har föreskrivits för brottet eller inte, eller

2. en särskild föreskrift om att den tilltalade skall utföra oavlönat arbete eller delta i annan särskilt anordnad verksamhet (ungdomstjänst) i lägst tjugo och högst etthundra timmar, om den tilltalade samtycker till det.

En föreskrift om ungdomstjänst får ändras eller upphävas på talan av åklagare, när det finns skäl till det.

Om skada på egendom har uppkommit genom brottet och det bedöms vara ägnat att främja den dömdes anpassning i samhället, får rätten, i samband med överlämnande enligt första stycket, föreskriva att den dömde på tid och

⁸ Senaste lydelse 1998:604.

sätt som anges i domen skall biträda den skadelidande med visst arbete, som syftar till att avhjälpa eller begränsa skadan eller som annars i belysning av brottets och skadans art framstår som lämpligt. Sådan föreskrift får meddelas endast med den skadelidandes samtycke.

2000/01:SoU18
Bilaga 1

2 §⁹

Kan den som har begått en brottslig gärning bli föremål för vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall får rätten överlämna åt socialnämnden eller, i fråga om den som redan är intagen i ett hem där sådan vård meddelas, åt styrelsen för hemmet att föranstalta om behövlig vård. Innan rätten beslutar om överlämnande skall socialnämnden eller styrelsen höras.

Kan den som har begått en brottslig gärning bli föremål för vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall får rätten överlämna åt socialnämnden eller, i fråga om den som redan är intagen i ett hem där sådan vård meddelas, åt den som förestår hemmet att föranstalta om behövlig vård. Innan rätten beslutar om överlämnande skall socialnämnden eller styrelsen höras.

Är för brottet stadgat strängare straff än fängelse i ett år, får överlämnande enligt första stycket ske endast om det föreligger särskilda skäl.

Denna lag träder i kraft i fråga om 2 § den 1 juli 2001 och i fråga om 1 § den 1 januari 2002.

⁹ Senaste lydelse 1994:97.

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 15 §, 10 kap. 3 § och 17 kap. 1 § lagen (1962:381) om allmän försäkring¹⁰ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

15 §¹¹

Sjukpenning utgår ej för tid då den försäkrade

a) fullgör annan tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt än grundutbildning som är längre än 60 dagar;

b) är intagen i sådant hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga med stöd av 3 § sagda lag;

c) är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt;

d) i annat fall än under b) eller c) sagts av annan orsak än sjukdom tagits om hand på det allmännas bekostnad.

För varje dag då en försäkrad bereds vård i ett sådant hem för vård eller boende eller familjehem enligt socialtjänstlagen (1980:620) som ger vård och behandling åt missbrukare av alkohol eller narkotika, skall sjukpenningen på begäran av den som svarar för vårdkostnaderna minskas med 80 kronor, dock med högst en tredjedel av sjukpenningens belopp. Därvid skall det belopp varmed minskning sker avrundas till närmast lägre hela krontal. Det belopp som sjukpenningen minskas med skall betalas ut till den på vars begäran minskningen har gjorts.

För varje dag då en försäkrad bereds vård i ett sådant hem för vård eller boende eller familjehem enligt socialtjänstlagen (2001:000) som ger vård och behandling åt missbrukare av alkohol eller narkotika, skall sjukpenningen på begäran av den som svarar för vårdkostnaderna minskas med 80 kronor, dock med högst en tredjedel av sjukpenningens belopp. Därvid skall det belopp varmed minskning sker avrundas till närmast lägre hela krontal. Det belopp som sjukpenningen minskas med skall betalas ut till den på vars begäran minskningen har gjorts.

Utan hinder av första stycket utgår sjukpenning till försäkrad som avses under c) vid sjukdom som inträffar under tid då han får vistas utom anstalt och därvid bereds tillfälle att förvärvsarbeta.

10 kap.

3 §¹²

Därest pensionsberättigad i annat fall än som avses i 2 § under hel månad är intagen i annan anstalt än sjukhus eller ock tillfälligt vistas utom anstalten, äger den som driver anstalten att, i den mån regeringen så förordnar, uppbära

¹⁰ Lagen omtryckt 1982:120.

¹¹ Senaste lydelse 1999:800.

¹² Senaste lydelse 1993:743.

så stor del av den pensionsberättigades å månaden belöpande folkpension, som svarar mot kostnaderna för vården eller försörjningen på anstalten, varvid den pensionsberättigade dock skall äga erhålla visst belopp för sina personliga behov. Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning för det fall att den pensionsberättigade åtnjuter vård eller försörjning mot avgift, som erlägges av kommun eller landsting.

Första stycket gäller inte i fråga om pensionsberättigad som

1. är helinackorderad i en sådan boendeform som avses i 20 § andra stycket socialtjänstlagen (1980:620),	1. är helinackorderad i en sådan boendeform som avses i 5 kap. 5 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:000),
2. bor i bostad med särskild service som avses i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, eller	
3. skall betala ersättning enligt 34 § första stycket socialtjänstlagen.	3. skall betala ersättning enligt 8 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen.

17 kap.

1 §¹³

Har en ersättning enligt denna lag eller enligt en annan författning betalats ut av en allmän försäkringskassa eller en arbetslöshetskassa och beviljas senare en annan ersättning retroaktivt enligt denna lag för samma tid som den tidigare utbetalade ersättningen skall den retroaktiva ersättningen minskas. Minskningen skall ske med det belopp som överstiger vad som skulle ha utgetts för perioden om beslut om båda ersättningarna hade förelegat samtidigt.

Om någon i väsentlig mån har fått sin försörjning genom ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (1980:620) utan villkor om återbetalning får socialnämnden från försäkringskassan uppbära retroaktivt beviljad periodisk ersättning enligt denna lag, till den del den motsvarar vad socialnämnden sammanlagt har betalat ut till dennes samt hans makes och minderåriga barns försörjning för den tid som den retroaktiva ersättningen avser.

Om någon i väsentlig mån har fått sin försörjning genom ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:000) utan villkor om återbetalning får socialnämnden från försäkringskassan uppbära retroaktivt beviljad periodisk ersättning enligt denna lag, till den del den motsvarar vad socialnämnden sammanlagt har betalat ut till dennes samt hans makes och minderåriga barns försörjning för den tid som den retroaktiva ersättningen avser.

I fråga om minskning av pension då livränta utgår enligt äldre lagstiftning om yrkesskador gäller 2 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

¹³ Senaste lydelse 1997:315.

Härigenom föreskrivs att 11 och 17 §§ lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §¹⁴

I fråga om den som misstänks för att ha begått brott innan han fyllt arton år skall åklagaren, innan han fattar beslut i åtalsfrågan, inhämta yttrande från socialnämnden i den kommun som enligt socialtjänstlagen (1980:620) har ansvaret för den unge, om denne har erkänt gärningen eller det annars finns skälig misstanke att han har begått brottet. Yttrande behöver inte inhämtas om brottet är ringa, om det är uppenbart att det finns förutsättningar för åtalsunderlåtelse eller om det annars är obehövligt.

I fråga om den som misstänks för att ha begått brott innan han fyllt arton år skall åklagaren, innan han fattar beslut i åtalsfrågan, inhämta yttrande från socialnämnden i den kommun som enligt socialtjänstlagen (2001:000) har ansvaret för den unge, om denne har erkänt gärningen eller det annars finns skälig misstanke att han har begått brottet. Yttrande behöver inte inhämtas om brottet är ringa, om det är uppenbart att det finns förutsättningar för åtalsunderlåtelse eller om det annars är obehövligt.

Ett yttrande enligt första stycket skall innehålla en redogörelse för vilka åtgärder som nämnden tidigare har vidtagit i fråga om den unge samt en plan för de åtgärder som nämnden avser att vidta, varvid arten, omfattningen och varaktigheten av åtgärderna skall framgå. Yttrandet skall, om åklagaren begär det eller om nämnden finner det nödvändigt, även innehålla en redogörelse för den unges personliga utveckling och hans levnadsomständigheter i övrigt.

Nämnden skall även utan samband med yttrande lämna åklagaren de upplysningar som denne begär i fråga om den unge.

17 §¹⁵

Åtalsunderlåtelse får beslutas, om den unge blir föremål för sådan åtgärd som anges nedan och det med skäl kan antas att därigenom vidtas vad som är lämpligast för den unge:

1. vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (1980:620),
1. vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:000),
2. vård eller annan åtgärd enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, eller
3. annan åtgärd som innebär att den unge får hjälp eller stöd.

Åtalsunderlåtelse får också beslutas, om det är uppenbart att brottet har skett av okynne eller förhastande.

¹⁴ Senaste lydelse 1998:608.

¹⁵ Senaste lydelse 1994:1760.

Vid bedömningen av om åtalsunderlåtelse skall meddelas skall åklagaren utöver vad som följer av första och andra styckena särskilt beakta den unges vilja att ersätta målsäganden för skada som uppkommit genom brottet, att avhjälpa eller begränsa skadan eller att på annat sätt gottgöra målsäganden.

Åtalsunderlåtelse får inte beslutas, om något väsentligt allmänt eller enskilt intresse därigenom åsidosätts. Vid bedömningen av om något väsentligt allmänt intresse åsidosätts skall särskilt beaktas om den unge tidigare har gjort sig skyldig till brott.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 4 § samt 16 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100)¹⁶ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.4 §¹⁷

Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om enskilda personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men. Sekretessen gäller dock inte beslut om omhändertagande, beslut om vård utan samtycke eller beslut om slutna ungdomsvård. Utan hinder av sekretessen får uppgift lämnas till enskild som uppnått myndig ålder om förhållanden av betydelse för att denne skall få vetskap om vilka hans biologiska föräldrar är.

Inom kommunal familjerådgivning gäller sekretess för uppgift som enskild har lämnat i förtroende eller som har inhämtats i samband med rådgivningen.

Med socialtjänst förstås verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst och den särskilda lagstiftningen om vård av unga och av missbrukare utan samtycke samt verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av socialnämnd eller av Statens institutionsstyrelse. Till socialtjänst räknas också verksamhet hos annan myndighet som innefattar omprövning av socialnämnds beslut eller särskild tillsyn över nämndens verksamhet samt verksamhet hos kommunal invandrarbyrå. Med socialtjänst jämställs ärenden om bistånd åt asylsökande och andra utlännningar, ärenden om introduktionersättning för flyktingar och vissa andra utlännningar, ärenden om tillstånd till parkering för rörelsehindrade, ärenden om allmän omvårdnad hos nämnd med uppgift att bedriva patientnämndsverksamhet samt verksamhet enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Sekretess gäller i verksamhet som avser omhändertagande av personakt enligt 70 c § socialtjänstlagen (1980:620) för uppgift om enskilda personliga förhållanden. Utan hinder av sekretessen får uppgift lämnas till socialnämnd om uppgiften behövs för handläggning av ärende eller genomförande av beslut om stödinsatser, vård eller behandling och det är av synnerlig vikt att uppgiften lämnas.

Sekretess gäller i verksamhet som avser omhändertagande av personakt enligt 7 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:000) för uppgift om enskilda personliga förhållanden. Utan hinder av sekretessen får uppgift lämnas till socialnämnd om uppgiften behövs för handläggning av ärende eller genomförande av beslut om stödinsatser, vård eller behandling och det är av synnerlig vikt att uppgiften lämnas.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Sekretess enligt första stycket gäller inte

¹⁶ Lagen omtryckt 1992:1474.

¹⁷ Senaste lydelse 1998:1658.

1. beslut i ärenden om ansvar eller behörighet för personal inom kommunal hälso- och sjukvård, eller

2. beslut i fråga om omhändertagande eller återlämnande av personakt.

Beträffande anmälan i ärende om ansvar eller behörighet för personal inom kommunal hälso- och sjukvård gäller sekretess om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider betydande men om uppgiften röjs.

16 kap.

1 §¹⁸

Nuvarande lydelse

Att friheten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad framgår av 7 kap. 3 § första stycket 1 och 2, 4 § 1–8 samt 5 § 1 och 3 tryckfrihetsförordningen och av 5 kap. 1 § första stycket samt 3 § första stycket 1 och 2 yttrandefrihetsgrundlagen. De fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt, i vilka nämnda frihet enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 och 5 § 2 tryckfrihetsförordningen samt 5 kap. 1 § första stycket och 3 § första stycket 3 yttrandefrihetsgrundlagen i övrigt är begränsad, är de där tystnadsplikten följer av

10. 19 § första stycket 1 och 3 postlagen (1993:1684)

11. 71 c § socialtjänstlagen (1980:620)

12. har upphävts genom lag (1998:624).

Föreslagen lydelse

Att friheten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad framgår av 7 kap. 3 § första stycket 1 och 2, 4 § 1–8 samt 5 § 1 och 3 tryckfrihetsförordningen och av 5 kap. 1 § första stycket samt 3 § första stycket 1 och 2 yttrandefrihetsgrundlagen. De fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt, i vilka nämnda frihet enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 och 5 § 2 tryckfrihetsförordningen samt 5 kap. 1 § första stycket och 3 § första stycket 3 yttrandefrihetsgrundlagen i övrigt är begränsad, är de där tystnadsplikten följer av

10. 19 § första stycket 1 och 3 postlagen (1993:1684)

11. 15 kap 2 § socialtjänstlagen (2001:000)

12. har upphävts genom lag (1998:624).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

¹⁸ Senaste lydelse 2000:576.

Härigenom föreskrivs att 18, 22 och 26 §§ hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)¹⁹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §²⁰

Varje kommun skall erbjuda en god hälso- och sjukvård åt dem som bor i en sådan boendeform eller bostad som avses i 20 § andra stycket och 21 § tredje stycket socialtjänstlagen (1980:620) eller som efter beslut av kommunen bor i sådan särskild boendeform som avses i 69 § första stycket 2 samma lag. Varje kommun skall även i samband med dagverksamhet, som omfattas av 10 § socialtjänstlagen, erbjuda en god hälso- och sjukvård åt dem som vistas där.

Varje kommun skall erbjuda en god hälso- och sjukvård åt dem som bor i en sådan boendeform eller bostad som avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 5 kap. 7 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:000) eller som efter beslut av kommunen bor i sådan särskild boendeform som avses i 7 kap 1 § första stycket 2 samma lag. Varje kommun skall även i samband med dagverksamhet, som omfattas av 3 kap. 6 § socialtjänstlagen, erbjuda en god hälso- och sjukvård åt dem som vistas där.

En kommun får även i övrigt erbjuda dem som vistas i kommunen hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård).

Landstinget får till en kommun inom landstinget överlåta skyldigheten att erbjuda sådan vård, som sägs i andra stycket, om landstinget och kommunen kommer överens om det samt regeringen medger det. Överenskommelsen får avse även ansvar för förbrukningsartiklar som avses i 3 c §.

Kommunens ansvar enligt första och tredje styckena och kommunens befogenhet enligt andra stycket omfattar inte sådan hälso- och sjukvård som meddelas av läkare.

En kommun får sluta avtal med någon annan om att utföra de uppgifter som kommunen ansvarar för enligt denna lag. En uppgift som innefattar myndighetsutövning får dock inte med stöd av denna bestämmelse överlämnas till ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ.

22 §²¹

Ledningen av kommunens hälso- och sjukvård utövas av den eller de

Ledningen av kommunens hälso- och sjukvård utövas av den eller de

¹⁹ Lagen omtryckt 1992:567.

²⁰ Senaste lydelse 1997:316.

²¹ Senaste lydelse 1992:567.

nämnder som kommunfullmäktige enligt 4 § socialtjänstlagen (1980:620) bestämmer.

nämnder som kommunfullmäktige enligt 2 kap. 4 § socialtjänstlagen (2001:000) bestämmer.

2000/01:SoU18
Bilaga 1

I en kommun som inte ingår i ett landsting utövas ledningen av den hälso- och sjukvård som avses i 18 § första eller andra stycket i enlighet med 10 §.

26 §²²

Av patienter får vårdavgifter tas ut enligt grunder som landstinget eller kommunen bestämmer, i den mån inte annat är särskilt föreskrivet. Patienter som är bosatta inom landstinget respektive kommunen, liksom patienter som avses i 3 c §, skall därvid behandlas lika. Landstinget får dock för slutna vård fastställa avgiftsnivåer i olika inkomstintervall och besluta om vilka regler om nedsättning av avgiften som skall gälla. Högsta avgiftsbelopp för slutna vård är 80 kronor för varje vård dag.

Endast kommunen får ta ut vårdavgifter för sådan vård som den har betalningsansvar för enligt 2 § lagen (1990:1404) om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård. Detsamma gäller i fråga om sådan psykiatrisk långtidssjukvård med huvudsaklig omvårdnadsinriktning för vilken kommunen enligt 9 § samma lag har åtagit sig betalningsansvar.

Avgifter för vård enligt 18 §, för förbrukningsartiklar enligt 18 c § eller för sådan långtidssjukvård som en kommun har betalningsansvar för enligt 2 eller 9 § lagen (1990:1404) om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård får inte, tillsammans med avgifter som avses i 35 § andra stycket socialtjänstlagen (1980:620), uppgå till så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel för sina personliga behov, boendekostnad och andra normala levnadskostnader. När avgifterna fastställs skall kommunen försäkra sig om att vårdtagarens make eller sambo inte drabbas av en oskäligt försämrad ekonomisk situation.

Avgifter för vård enligt 18 §, för förbrukningsartiklar enligt 18 c § eller för sådan långtidssjukvård som en kommun har betalningsansvar för enligt 2 eller 9 § lagen (1990:1404) om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård får inte, tillsammans med avgifter som avses i 8 kap. 2 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:000), uppgå till så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel för sina personliga behov, boendekostnad och andra normala levnadskostnader. När avgifterna fastställs skall kommunen försäkra sig om att vårdtagarens make eller sambo inte drabbas av en oskäligt försämrad ekonomisk situation.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

²² Senaste lydelse 2000:356.

Härigenom föreskrivs att 2 a kap. 9 § skollagen (1985:1100)²³ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 a kap.9 §²⁴

Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling skall anvisas plats i förskola eller fritidshem, om inte barnens behov av sådant stöd tillgodoses på något annat sätt.

Kommunen skall genom uppsökande verksamhet ta reda på vilka barn som behöver anvisas plats enligt första stycket. Kommunen skall verka för att barnen utnyttjar den anvisade platsen och informera föräldrarna om verksamheten och syftet med denna.

Om ett barn efter beslut av en kommun vistas i familjehem eller i hem för vård eller boende i en annan kommun, har den kommun som beslutat om vistelsen ansvaret för det individuellt behovsprövade stöd enligt första stycket som barnet kan behöva. Placeringskommunens ansvar upphör om ärendet överflyttas enligt 72 § socialtjänstlagen (1980:620).

Om ett barn efter beslut av en kommun vistas i familjehem eller i hem för vård eller boende i en annan kommun, har den kommun som beslutat om vistelsen ansvaret för det individuellt behovsprövade stöd enligt första stycket som barnet kan behöva. Placeringskommunens ansvar upphör om ärendet överflyttas enligt 16 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:000).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

²³ Lagen omtryckt 1997:1212.

²⁴ Senaste lydelse 1998:352.

Härigenom föreskrivs att lagen (1987:813) om homosexuella sambor²⁵ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Om två personer bor tillsammans i ett homosexuellt förhållande, skall vad som gäller i fråga om sambor enligt följande lagar och bestämmelser tillämpas även på de homosexuella samborna:

1. lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem,
 2. ärvdabalken,
 3. jordabalken,
 4. 10 kap. 9 § rättegångsbalken,
 5. 4 kap. 19 § första stycket utskökningsbalken,
 6. inkomstskattelagen (1999:1229),
 7. lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt,
 8. bostadsrättslagen (1991:614),
 9. lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer,
 10. 5 kap. 18 § tredje stycket fastighetsbildningslagen (1970:988),
 11. 5 och 12 §§ lagen (2000:1087) om anmälningsskyldighet för vissa innehav av finansiella instrument,
 12. 14 kap. 3 §, 4 § tredje stycket och 8 § tredje stycket vallagen (1997:157),
 13. 36 § första stycket lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigeval, m.m.,
 14. 4 § lagen (1997:159) om brevröstning i vissa fall,
 15. 10 kap. 18 §, 11 kap. 2, 15 och 16 §§, 12 kap. 7 och 8 §§ samt 16 kap. 7 och 9 §§ föräldrabalken,
 16. säkerhetsskyddslagen (1996:627),
 17. lagen (1996:1231) om skattereduktion för fastighetsskatt i vissa fall vid 1997–2001 års taxeringar,
 18. lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
 19. 35 § andra stycket socialtjänstlagen (1980:620),
 19. 8 kap. 2 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:000),
 20. 26 § tredje stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763),
 21. 2 kap. 4 § utlänningslagen (1989:529), samt
 22. 12 § 1 stycket 2 lagen (2001:000) om svenskt medborgarskap.
- Förutsätter dessa lagar eller bestämmelser att samborna skall vara ogifta, gäller det också de homosexuella samborna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

²⁵ Senaste lydelse 2001:000.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall

dels att 1, 2, 4, 12, 22, 29, 34, 44 och 47 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 32 a och 33 a §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

De i 1 § socialtjänstlagen (1980:620) angivna målen för samhällets socialtjänst skall vara vägledande för all vård som syftar till att hjälpa enskilda människor att komma ifrån missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel. Vården skall bygga på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet och skall så långt det är möjligt utformas och genomföras i samverkan med den enskilde.

De i 1 § socialtjänstlagen (2001:000) angivna målen för samhällets socialtjänst skall vara vägledande för all vård som syftar till att hjälpa enskilda människor att komma ifrån missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel. Vården skall bygga på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet och skall så långt det är möjligt utformas och genomföras i samverkan med den enskilde.

2 §

Vård inom socialtjänsten ges en missbrukare i samförstånd med honom enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (1980:620). En missbrukare skall dock beredas vård oberoende av eget samtycke under de förutsättningar som anges i denna lag (tvångsvård).

Vård inom socialtjänsten ges en missbrukare i samförstånd med honom enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:000). En missbrukare skall dock beredas vård oberoende av eget samtycke under de förutsättningar som anges i denna lag (tvångsvård).

För tvångsvårdens innehåll och utformning gäller bestämmelserna i socialtjänstlagen, om inte något annat anges i denna lag.

4 §

Tvångsvård skall beslutas, om någon till följd av ett fortgående missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel är i behov av vård för att komma ifrån sitt missbruk och vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt socialtjänstlagen (1980:620) eller på något annat sätt och han till följd av missbruket.

Tvångsvård skall beslutas, om någon till följd av ett fortgående missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel är i behov av vård för att komma ifrån sitt missbruk och vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt socialtjänstlagen (2001:000) eller på något annat sätt och han till följd av missbruket.

1. utsätter sin fysiska eller psykiska hälsa för allvarlig fara,
2. löper en uppenbar risk att förstöra sitt liv, eller
3. kan befaras komma att allvarligt skada sig själv eller någon närstående.

Om någon för kortare tid ges vård med stöd av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård hindrar detta inte ett beslut om tvångsvård enligt denna lag.

12 §

Har rätten beslutat om tvångsvård skall socialnämnden se till att beslutet verkställs genom att missbrukaren bereds vård i ett hem som avses i 22 § eller, i fall som avses i 24 § första stycket, på sjukhus.

Rättens beslut upphör att gälla, om vården inte har påbörjats inom fyra veckor från den dag då beslutet vann laga kraft.

Beslutet upphör också att gälla om *missbrukaren*, sedan vården har påbörjats, *under minst sex månader i följd antingen har vistats olovligen utanför ett hem som avses i 22 § eller varit intagen i häkte eller kriminalvårdsanstalt*

Beslutet upphör också att gälla om, sedan vården har påbörjats, *den tid som enligt 21 § inte skall räknas som vårdtid, uppgår till sammanlagt minst sex månader i följd.*

22 §²⁶

Tvångsvård lämnas genom hem som är särskilt avsedda att lämna vård enligt denna lag (LVM-hem). *Ett sådant hem skall ha en styrelse som utses av Statens institutionsstyrelse.*

Tvångsvård lämnas genom hem som är särskilt avsedda att lämna vård enligt denna lag (LVM-hem).

Hemmets styrelse förestår vården vid hemmet i den mån uppgiften inte har överlåtits på en särskild föreståndare.

29 §

Har en intagen vistats i ett LVM-hem i tre månader utan att vård i annan form kommit till stånd skall *föreståndaren* anmäla detta till *hemmets styrelse med angivande av orsaken till det.*

Har en intagen vistats i ett LVM-hem i tre månader utan att vård i annan form kommit till stånd skall *den som förestår vården vid hemmet* anmäla detta till *Statens institutionsstyrelse och ange orsaken till det.*

32 a §

Den intagne är, om inte annat föranleds av medicinska eller liknande skäl, skyldig att efter uppmaning, vid ankomsten till LVM-hemmet och inför vistelse i annan

²⁶ Ändringen innebär att halva första stycket och andra stycket upphävs.

form enligt 27 §, lämna blod-, urin- eller utandningsprov för kontroll av om han eller hon är påverkad av narkotika, alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel, sådana medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller sådana medel som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor, om det kan misstänkas att den intagne är påverkad av något sådant medel.

33 a §

Den som vårdas enligt denna lag i ett LVM-hem har rätt att ringa och ta emot telefonsamtal samt ta emot besök. Den intagne får dock förvägras telefonsamtal och besök om det kan äventyra vården eller ordningen vid hemmet. Beslut om inskränkning i rätten att föra telefonsamtal och ta emot besök fattas av den som förestår vården vid hemmet.

I lagen (1996:981) om besöksinskränkningar vid viss tvångsvård finns bestämmelser om besök på vårdinstitutioner enligt denna lag.

34 §

Den som vårdas enligt denna lag i ett LVM-hem för särskilt noggrann tillsyn får hindras att lämna hemmet och i övrigt underkastas den begränsning i rörelsefriheten som är nödvändig för att vården skall kunna genomföras. *Hans rörelsefrihet får också inskränkas när det behövs av hänsyn till andra intagnas eller till personalens säkerhet.*

Den som vårdas enligt denna lag i ett LVM-hem för särskilt noggrann tillsyn får hindras att lämna hemmet och i övrigt underkastas den begränsning i rörelsefriheten som är nödvändig för att vården skall kunna genomföras.

Den intagne får beredas vård vid en enhet som är låsbar eller på annat sätt inrättad för särskilt noggrann tillsyn, om det är nödvändigt med hänsyn till den intagnes, övriga intagnas eller personalens säkerhet, eller om det är nödvändigt för att förhindra att den intagne avviker

eller för att i övrigt genomföra vården.

Den intagne får vårdas inom en sådan enhet under högst två månader i följd. Om särskilda behandlingsskäl föranleder det, får dock vården vid enheten pågå längre tid, förutsatt att något av de fall som anges i andra stycket fortfarande föreligger och att den intagne samtidigt ges möjlighet till vistelse i öppnare former eller utanför hemmet.

Om det är särskilt påkallat på grund av att den intagne uppträder våldsamt eller är så påverkad av berusningsmedel att han eller hon inte kan hållas till ordningen, får den intagne hållas avskild från de övriga vid hemmet. Han eller hon skall då stå under fortlöpande uppsikt av personalen. Den intagne får dock inte hållas i sådan avskildhet längre tid än vad som är oundgängligen nödvändigt och inte i något fall under längre tid än 24 timmar i följd.

44 §

Beslut av den som förestår vården vid ett LVM-hem får överklagas av den enskilde hos länsrätten, om beslutet avser överflyttning enligt 25 §, avslag på begäran om utskrivning eller förstörande av egendom enligt 36 §.

Beslut av den som förestår vården vid ett LVM-hem får överklagas av den enskilde hos länsrätten, om beslutet avser överflyttning enligt 25 §, *innebär inskränkningar i särskilt fall av rätten för den som vistas i hemmet att enligt 33 a § föra telefonsamtal eller ta emot besök eller avser avslag på begäran om utskrivning eller förstörande av egendom enligt 36 §.*

Andra beslut enligt denna lag av den som förestår vården vid ett LVM-hem får inte överklagas.

Beslut om läkarundersökning enligt 9 § eller 11 § tredje stycket får inte överklagas.

Beslut om omhändertagande enligt 13 § första stycket eller andra stycket får inte överklagas. Överklagande av rättens beslut om omhändertagande enligt 13 § tredje stycket är inte inskränkt till viss tid.

47 §

Med socialnämnden avses i denna lag socialnämnden i den kommun som enligt 3 § socialtjänstlagen (1980:620) har ansvaret för att den enskilde får det stöd och den hjälp som han behöver. Att överflyttning av ärenden till en annan socialnämnd kan ske i vissa fall framgår av 72 § socialtjänstlagen.

Med socialnämnden avses i denna lag socialnämnden i den kommun som enligt 2 kap 2 § socialtjänstlagen (2001:000) har ansvaret för att den enskilde får det stöd och den hjälp som han behöver. Att överflyttning av ärenden till en annan socialnämnd kan ske i vissa fall framgår av 16 kap. 1 § socialtjänstlagen.

Beslut om tvångsvård enligt 5 § och med anledning av omhändertagande enligt 13 § fattas av den länsrätt inom vars domkrets den ansvariga kommunen är belägen. Den länsrätt som meddelade beslutet om vård beslutar också i frågor som avses i 44 § första stycket.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2001.

2. Hänvisningar i denna lag till socialtjänstlagen (2001:000) skall till utgången av år 2001 i stället avse motsvarande bestämmelser i socialtjänstlagen (1980:620).

2.13 Förslag till lag om ändring i lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn

2000/01:SoU18
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att 20 § lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §²⁷

Har talan enligt denna lag inte väckts eller kan ett beslut enligt 19 § första stycket inte avvaktas, får polismyndigheten genast omhänderta barnet eller vidta andra omedelbara åtgärder som kan ske utan skada för barnet. När en sådan åtgärd vidtas skall om möjligt en läkare samt en företrädare för socialtjänsten eller i förekommande fall en sådan kontaktperson för barnet som avses i socialtjänstlagen (1980:620) vara närvarande. Åtgärden skall genast anmälas till länsrätten, som utan dröjsmål prövar om den skall bestå.

Har talan enligt denna lag inte väckts eller kan ett beslut enligt 19 § första stycket inte avvaktas, får polismyndigheten genast omhänderta barnet eller vidta andra omedelbara åtgärder som kan ske utan skada för barnet. När en sådan åtgärd vidtas skall om möjligt en läkare samt en företrädare för socialtjänsten eller i förekommande fall en sådan kontaktperson för barnet som avses i socialtjänstlagen (2001:000) vara närvarande. Åtgärden skall genast anmälas till länsrätten, som utan dröjsmål prövar om den skall bestå.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

²⁷ Senaste lydelse 1993:212.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

dels att 1, 10, 24, 25 och 42 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas fyra nya paragrafer, 15 a–c och 17 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom skall göras i samförstånd med den unge och hans vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (1980:620).

Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom skall göras i samförstånd med den unge och hans vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:000).

Den som är under 18 år skall dock beredas vård enligt denna lag, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom och, när den unge har fyllt 15 år, av honom själv.

Vård med stöd av 3 § får även beredas den som har fyllt 18 men inte 20 år, om sådan vård med hänsyn till den unges behov och personliga förhållanden i övrigt är lämpligare än någon annan vård och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med den unges samtycke.

10 §

Vården skall anses påbörjad när den unge på grund av ett beslut om omedelbart omhändertagande eller om vård har placerats utanför sitt eget hem.

För vårdens innehåll och utformning gäller bestämmelserna i socialtjänstlagen (1980:620) och föreskrifterna i 11–20 §§.

För vårdens innehåll och utformning gäller bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:000) och föreskrifterna i 11–20 §§.

15 a §

Den intagne har rätt att ringa och ta emot telefonsamtal, ta emot besök samt vistas utanför hemmet i den utsträckning som lämpligen kan ske. Den intagne får dock förvägras telefonsamtal och besök, om det kan äventyra vården eller ordningen vid hemmet.

En vistelse utanför hemmet skall avse en på förhand bestämd tid, dock högst fyra veckor.

Beslut om inskränkning i rätten

att föra telefonsamtal, ta emot besök samt om vistelse utanför hemmet fattas av den som förestår vården vid hemmet. Beslut om vistelse utanför hemmet skall fattas efter samråd med socialnämnden.

*I lagen (1996:981) om besöksin-
skränkningar vid viss tvångsvård
finns bestämmelser om besök på
vårdinstitutioner enligt denna lag.*

15 b §

Den intagne får beredas vård vid en enhet inom hemmet som är låsbar eller på annat sätt inrättad för särskilt noggrann tillsyn, om det är nödvändigt med hänsyn till den intagnes, övriga intagnas eller personalens säkerhet, eller om det är nödvändigt för att förhindra att den intagne avviker eller för att i övrigt genomföra vården.

Den intagne får vårdas vid en sådan enhet under högst två månader i följd. Om särskilda behandlingsskäl föranleder det, får dock vården vid enheten pågå längre tid, förutsatt att något av de fall som anges i första stycket fortfarande föreligger och att den intagne samtidigt ges möjlighet till vistelse i öppnare former eller utanför hemmet.

15 c §

Om det är särskilt påkallat på grund av att den intagne uppträder våldsamt eller är så påverkad av berusningsmedel att han eller hon inte kan hållas till ordningen, får den intagne hållas avskild från de övriga vid hemmet. Han eller hon skall då stå under fortlöpande uppsikt av personalen. Den intagne får dock inte hållas i sådan avskildhet längre tid än vad som är oundgängligen nödvändigt och inte i något fall under längre tid än 24 timmar i följd.

Är den intagne under 15 år skall läkare skyndsamt yttra sig om varje åtgärd som vidtas enligt första stycket. Om läkaren begär det skall åtgärden genast avbrytas.

17 a §

Den intagne är, om inte annat föranleds av medicinska eller liknande skäl, skyldig att efter uppmaning vid ankomsten till hemmet samt inför vistelse utanför hemmet lämna blod-, urin- eller utandningsprov för kontroll av om han eller hon är påverkad av narkotika, alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel, sådana medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller sådana medel som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor, om det kan misstänkas att den intagne är påverkad av något sådant medel.

24 §

Länsrätten får efter ansökan av socialnämnden för viss tid eller tills vidare förbjuda den som har vårdnaden om en underårig att ta denne från ett hem som avses i 25 § socialtjänstlagen (1980:620) om det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas om han skiljs från hemmet (flyttningsförbud).

Länsrätten får efter ansökan av socialnämnden för viss tid eller tills vidare förbjuda den som har vårdnaden om en underårig att ta denne från ett hem som avses i 6 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:000) om det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas om han skiljs från hemmet (flyttningsförbud).

25 §

Ansökan om flyttningsförbud görs av den socialnämnd som har lämnat medgivande enligt 25 § socialtjänstlagen (1980:620) att ta emot den unge i ett enskilt hem. Samma nämnd beslutar om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 §.

Ansökan om flyttningsförbud görs av den socialnämnd som har lämnat medgivande enligt 6 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:000) att ta emot den unge i ett enskilt hem. Samma nämnd beslutar om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 §.

42 §

Ett beslut av den som förestår vården vid ett hem för särskilt noggrann tillsyn får överklagas hos länsrätten, om beslutet avser förstörande eller försäljning av egendom

Beslut av den som förestår vården vid ett hem för särskilt noggrann tillsyn får överklagas hos länsrätten, om beslutet innebär inskränkningar i särskilt fall av rätten för den som

enligt 20 §.

*vistas i hemmet att enligt 15 a §
föra telefonsamtal eller ta emot
besök eller avser förstörande eller
försäljning av egendom enligt 20 §.*

2000/01:SoU18
Bilaga 1

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2001.
 2. Hänvisningar i denna lag till socialtjänstlagen (2001:000) skall till utgången av år 2001 i stället avse motsvarande bestämmelser i socialtjänstlagen (1980:620).

2.15 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:1402) om
övertagande av vissa sjukhem och andra vårdinrätt-
ningar

2000/01:SoU18
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1990:1402) om övertagande av vissa sjukhem och andra vårdinrättningar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Sjukhem och andra vårdinrättningar, som övertagits av kommunerna med stöd av denna lag, skall anses som sådana boendeformer som anges i 20 § andra stycket socialtjänstlagen (1980:620).

Sjukhem och andra vårdinrättningar, som övertagits av kommunerna med stöd av denna lag, skall anses som sådana boendeformer som anges i 5 kap. 5 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:000).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1990:1404) om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²⁸

En kommun skall betala ersättning till ett landsting för kostnader för hälso- och sjukvård åt personer som är folkbokförda i kommunen enligt vad som sägs i denna lag.

Betalningsansvaret för personer som efter beslut av en kommun vistas i en annan kommun i sådan särskild boendeform eller bostad som avses i 20 § andra stycket, 21 § tredje stycket och 69 § första stycket 2 socialtjänstlagen (1980:620) har dock den kommun som beslutat om vistelsen.

Betalningsansvaret för personer som efter beslut av en kommun vistas i en annan kommun i sådan särskild boendeform eller bostad som avses i 5 kap. 5 § andra stycket, 5 kap. 7 § tredje stycket och 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen (2001:000) har dock den kommun som beslutat om vistelsen.

Vad som i denna lag sägs om landsting gäller även kommuner som inte ingår i ett landsting.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

²⁸ Senaste lydelse 1997:317.

Härigenom föreskrivs att 31 a § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

31 a §²⁹

Om en patient önskar att stödpersonens uppdrag skall övergå till ett uppdrag som kontaktperson enligt 10 § socialtjänstlagen (1980:620) när tvångsvården upphört och stödpersonen samtycker till det, skall den nämnd som avses i 30 § underrätta socialnämnden i den kommun där patienten är folkbokförd om patientens önskemål.

Om en patient önskar att stödpersonens uppdrag skall övergå till ett uppdrag som kontaktperson enligt 3 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:000) när tvångsvården upphört och stödpersonen samtycker till det, skall den nämnd som avses i 30 § underrätta socialnämnden i den kommun där patienten är folkbokförd om patientens önskemål.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

²⁹ Senaste lydelse 2000:353.

Härigenom föreskrivs att 15 § folkbokföringslagen (1991:481) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §

Den som för service och omvårdnad har en sådan bostad för äldre människor som avses i 20 § socialtjänstlagen (1980:620) i en annan församling än den, där han var eller borde ha varit folkbokförd när han flyttade till den aktuella bostaden, får folkbokföras i sistnämnda församling. Han folkbokförs då på den fastighet där han förut var eller borde ha varit folkbokförd eller endast i församlingen eller, om det finns särskilda skäl, på en annan fastighet.

Den som för service och omvårdnad har en sådan bostad för äldre människor som avses i 5 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:000) i en annan församling än den, där han var eller borde ha varit folkbokförd när han flyttade till den aktuella bostaden, får folkbokföras i sistnämnda församling. Han folkbokförs då på den fastighet där han förut var eller borde ha varit folkbokförd eller endast i församlingen eller, om det finns särskilda skäl, på en annan fastighet.

Den som för service och omvårdnad har en sådan bostad som anges i första stycket och är folkbokförd i den församling där bostaden ligger får folkbokföras på en annan fastighet i församlingen om det finns särskilda skäl.

Första och andra styckena skall även tillämpas på den som vistas i ett hem för äldre som drivs av någon annan än kommunen, om boendet med hänsyn till upplåtelseform och tillgång till vård kan anses motsvara vistelse som avses i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §³⁰

I denna lag ges bestämmelser om sysselsättning för och bistånd till utlänningar som

1. har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige enligt 3 kap. 2 eller 3 § utlänningslagen (1989:529) (asylsökande),

2. har beviljats tidsbegränsat uppehållstillstånd med stöd av bestämmelserna i 2 kap. 4 a § utlänningslagen, eller

3. har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige och av särskilda skäl medgetts rätt att vistas här medan ansökan prövas.

Den som omfattas av denna lag har inte rätt till bistånd enligt 6 § socialtjänstlagen (1980:620) för förmåner av motsvarande karaktär.

Den som omfattas av denna lag har inte rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:000) för förmåner av motsvarande karaktär.

Barn under 18 år som saknar uppehållstillstånd och som inte vistas på en förläggning omfattas inte av denna lag, om de bor hos en vårdnadshavare som har uppehållstillstånd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

³⁰ Senaste lydelse 1996:1384.

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 11 § lagen (1994:1720) om civilt försvar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

11 §³¹

Kommuners och landstings skyldighet att ta hand om utrymmande och utlänningar som söker skydd i Sverige regleras i socialtjänstlagen (1980:620), hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Kommuners och landstings skyldighet att ta hand om utrymmande och utlänningar som söker skydd i Sverige regleras i socialtjänstlagen (2001:000), hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

³¹ Senaste lydelse 1999:949.

Härigenom föreskrivs att 7 och 8 §§ lagen (1994:459) om arbetsförmedlingsregister skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

En registrering enligt 6 § 2–4 får innehålla uppgift om den arbets sökandes sjukdom eller hälsotillstånd och om den arbetssökande fått ekonomisk hjälp med stöd av socialtjänstlagen (1980:620). Den får också innehålla omdömen och andra värderande upplysningar om den arbetssökande.

En registrering enligt 6 § 2–4 får innehålla uppgift om den arbets sökandes sjukdom eller hälsotillstånd och om den arbetssökande fått ekonomisk hjälp med stöd av socialtjänstlagen (2001:000). Den får också innehålla omdömen och andra värderande upplysningar om den arbetssökande.

Uppgifter om den arbetssökande som registreras med stöd av första stycket skall grundas antingen på muntliga uppgifter från den arbetssökande eller på skriftliga uppgifter i en handling som förs till en akt för den arbetssökande.

Av daganteckning skall framgå att den arbetssökande har tagit del av uppgift som avses i första stycket och att han skriftligen har samtyckt till att uppgiften registrerats. Av daganteckning skall också framgå att den arbetssökande skriftligen har samtyckt till registrering enligt 6 § 1.

8 §³²

En registrering enligt någon av 5–7 §§ får inte innehålla uppgifter om att den arbetssökande misstänks eller har dömts för brott eller har avtjänat straff eller har fått annan påföljd för brott eller har varit föremål för tvångsingripande enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård eller smittskyddslagen (1988:1472).

Registreringen får inte heller innehålla uppgift om att den arbetssökande har vårdats med stöd av socialtjänstlagen (1980:620) eller varit föremål för åtgärd enligt utlänningslagen (1989:529).

Registreringen får inte heller innehålla uppgift om att den arbetssökande har vårdats med stöd av socialtjänstlagen (2001:000) eller varit föremål för åtgärd enligt utlänningslagen (1989:529).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

³² Senaste lydelse 1997:729.

2.22 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:566) om lokal försöksverksamhet med finansiell samordning mellan socialförsäkring, hälso- och sjukvård och socialtjänst

2000/01:SoU18
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1994:566) om lokal försöksverksamhet med finansiell samordning mellan socialförsäkring, hälso- och sjukvård och socialtjänst skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Till den som enligt 2 § skall bedriva försöksverksamheten får de parter som deltar i försöket överföra medel för sådana kostnader som är hänförliga till försöksperioden och som avser

1. hälso- och sjukvård,
2. sjukreseersättning,
3. verksamhet enligt socialtjänstlagen (1980:620), lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall och verksamhet som i annat fall enligt lag skall handhas av socialnämnd och inte omfattas av 1, samt

3. verksamhet enligt socialtjänstlagen (2001:000), lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall och verksamhet som i annat fall enligt lag skall handhas av socialnämnd och inte omfattas av 1, samt

4. sjukpenning och rehabiliteringsersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, sjukpenning enligt lagen (1976:380) om arbetskadeförsäkring och medel avsedda för den allmänna försäkringskassans köp av yrkesinriktade rehabiliteringstjänster.

Parterna får också till den som bedriver försöksverksamheten överföra medel för beräknade kostnader för administration av verksamheten.

Den som bedriver försöksverksamheten övertar ansvaret för att i försöksområdet täcka de kostnader som parterna beslutat skall ingå i försöket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1995:1518) om mervärdesskattekonton för kommuner och landsting skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Vid utbetalning av ersättning enligt 5 § tillämpas bestämmelserna i 8 kap. 9, 10, 15 och 16 §§ mervärdesskattelagen (1994:200). Bestämmelsen i 8 kap. 9 § första stycket 1 mervärdesskattelagen skall dock inte tillämpas i fråga om sådana boendeformer som anges i 20 § andra stycket och 21 § tredje stycket socialtjänstlagen (1980:620) samt 9 § 8 och 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

6 §³³

Vid utbetalning av ersättning enligt 5 § tillämpas bestämmelserna i 8 kap. 9, 10, 15 och 16 §§ mervärdesskattelagen (1994:200). Bestämmelsen i 8 kap. 9 § första stycket 1 mervärdesskattelagen skall dock inte tillämpas i fråga om sådana boendeformer som anges i 5 kap. 5 § andra stycket och 5 kap. 7 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:000) samt 9 § 8 och 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

³³ Senaste lydelse 1998:588.

2.24 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner

2000/01:SoU18
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Ansökningar som avses i artikel 14 i konventionen skall göras hos socialnämnden i sökandens eller sökandenas hemkommun.

Socialnämnden skall

- a) sammanställa rapporter enligt artikel 15.1. i konventionen,
- b) pröva frågor om samtycke enligt artikel 17.c i konventionen,
- c) vidta åtgärder enligt artikel 21 i konventionen.

I 25 § socialtjänstlagen (1980:620) finns bestämmelser om att socialnämnden prövar frågor om medgivande att i adoptionssyfte ta emot barn med hemvist utomlands.

I 6 kap 12–15 §§ socialtjänstlagen (2001:000) finns bestämmelser om att socialnämnden prövar frågor om medgivande att i adoptionssyfte ta emot barn med hemvist utomlands.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

2.25 Lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell
adoptionsförmedling

2000/01:SoU18
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att 8 och 11 §§ lagen (1997:192) om internationell
adoptionsförmedling skall upphöra att gälla vid utgången av juni månad
2001.

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1997:297) om försöksverksamhet med samttjänst vid medborgarkontor skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

En arbets- eller uppdragstagare som omfattas av ett särskilt avtal enligt 5 § får i den kommunala myndighetens namn.

1. bereda ärenden om bistånd enligt 6 § socialtjänstlagen (1980:620) till den som fyllt 65 år för dennes försörjning,

2. ta emot ansökningar om plats i förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg, fördela sådana platser och lämna erbjudanden om plats enligt 14 a § socialtjänstlagen,

3. lämna ekonomiskt stöd till inackordering för elever i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning enligt skollagen (1985:1100),

4. ge tillstånd till att inrätta annat slag av toalett än vattentoalett enligt en kommunal föreskrift, eller

5. i enklare fall bevilja parkeringstillstånd för handikappade.

1. bereda ärenden om bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:000) till den som fyllt 65 år för dennes försörjning,

2. ta emot ansökningar om plats och, med undantag för barn som behöver särskilt stöd enligt 2 a kap. 9 § skollagen (1985:1100), fördela platser och lämna erbjudanden om plats för barn som skall tillhandahållas förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg enligt 2 a kap. skollagen,

3. lämna ekonomiskt stöd till inackordering för elever i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning enligt skollagen,

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

Härigenom föreskrivs att 7 § socialförsäkringsregisterlagen (1997:934) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §³⁴

Som särskilda ärendeuppgifter får inte registreras sådana uppgifter som avses i 13 och 21 §§ personuppgiftslagen (1998:204) eller som utgör om-döme eller annan värderande upplysning om den registrerade.

Utan hinder av första stycket får följande uppgifter registreras:

1. förekomsten av ansökan eller anmälan i ärenden som omfattas av 1 § första stycket,
2. tidpunkter, tidsperioder och belopp dels för ersättningar, dels för ersättningsgrundande förhållanden, i ärenden som omfattas av 1 § första stycket,
3. grad av nedsatt arbetsförmåga,
4. förekomsten av intyg och utlåtande av läkare eller annan intygs-givare,
5. förekomsten av rehabiliteringsutredning eller annan utredning i rehabiliteringsärende samt av fastställd rehabiliteringsplan,
6. arten av och tidpunkter för föreslagna, planerade och vidtagna reha-biliteringsåtgärder,
7. förekomsten av sådan särskild grund för beaktande av högre bostads-kostnad som avses i 14 § tredje stycket och 17 § tredje stycket lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
8. om den registrerade får eller har fått vård eller försörjning helt eller del-vis på det allmännas bekostnad,
9. om den registrerade är häktad, intagen i kriminalvårdsanstalt eller i öv-rigt har tagits om hand på det allmännas bekostnad,
10. om den registrerade vistas el- 10. om den registrerade vistas el-
ler bor i en särskild boendeform ler bor i en särskild boendeform
enligt socialtjänstlagen (1980:620) enligt socialtjänstlagen (2001:000)
eller vistas eller bor på annat lik- eller vistas eller bor på annat lik-
nande sätt, nande sätt,
11. om fråga om återbetalningsskyldighet har uppkommit
12. vilken personkrets enligt 5 § förordningen (1988:890) om bilstöd till handikappade som den bilstödsberättigade hör till,
13. att godmanskap eller förvaltarskap är anordnat enligt föräldrabalken,
14. att en förälder på grund av sjukdom eller handikapp varaktigt saknar förmåga att vårda barn,
15. att den registrerade får aktivitetsstöd enligt 5 § tredje stycket för-ordningen (1996:1100) om aktivitetsstöd,
16. att den registrerade har rätt till ersättning enligt 16–22 §§ förordningen om aktivitetsstöd,

³⁴ Lydelse enligt prop. 2000/01:69.

17. bevakningsanledning, samt
18. anledningen till att ett ärende avslutats.

I socialförsäkringsregister som förs för handläggning av ärenden om ersättning för tandvård enligt 2 kap. 3 § lagen (1962:381) om allmän försäkring och förordningen (1998:1337) om tandvårdstaxa får dessutom, i fråga om vårdgivare, registreras uppgift om namn på praktik. I sådana register får vidare registreras uppgift om

1. förekomsten av begäran om förhandsprövning enligt förordningen om tandvårdstaxa samt kod för behandlingsförslag som begäran avser,
2. kod för behandling som avses i förordningen om tandvårdstaxa,
3. att den registrerade har rätt till ersättning enligt 9, 13 eller 14 § förordningen om tandvårdstaxa,
4. förhållanden som anges i 15 § andra stycket förordningen om tandvårdstaxa,
5. förekomsten av remiss, remitterande vårdgivares namn och namnet på den vårdgivare till vilken remiss har skett, samt
6. patientavgift och tandvårdsersättning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård skall införas en ny paragraf, 18 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 a §

*Den dömda är, om inte annat för-
anleds av medicinska eller liknande
skäl, skyldig att efter uppmaning vid
ankomsten till det särskilda ung-
domshemmet samt inför vistelse
utanför hemmet enligt 18 § lämna
blod-, urin- eller utandningsprov
för kontroll av om han eller hon är
påverkad av narkotika, alkoholhal-
tiga drycker, andra berusningsme-
del, sådana medel som avses i 1 §
lagen (1991:1969) om förbud mot
vissa dopningsmedel eller sådana
medel som omfattas av lagen
(1999:42) om förbud mot vissa
hälsofarliga varor, om det kan
misstänkas att den dömda är påver-
kad av något sådant medel.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2001.

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1998:1656) om patientnämndsverksamhet m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

I varje landsting och kommun skall det finnas en eller flera nämnder med uppgift att stödja och hjälpa patienter inom

1. den hälso- och sjukvård enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) som bedrivs av landsting eller enligt avtal med landsting,

2. den hälso- och sjukvård enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) som bedrivs av kommuner eller enligt avtal med kommuner och den allmänna omvårdnad enligt socialtjänstlagen (1980:620) som ges i samband med sådan hälso- och sjukvård, samt

2. den hälso- och sjukvård enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) som bedrivs av kommuner eller enligt avtal med kommuner och den allmänna omvårdnad enligt socialtjänstlagen (2001:000) som ges i samband med sådan hälso- och sjukvård, samt

3. den tandvård enligt tandvårdslagen (1985:125) som bedrivs av landsting.

För sådana nämnder gäller vad som är föreskrivet i kommunallagen (1991:900).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 8 § lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

8 §

Om en person som är berättigad till pension enligt denna lag i väsentlig omfattning har fått sin försörjning genom ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (1980:620) utan villkor om återbetalning, får retroaktivt beviljad sådan pension betalas ut till socialnämnden till den del den motsvarar vad socialnämnden sammanlagt har betalat ut till den pensionsberättigades och dennes familjs försörjning för den tid som den retroaktiva pensionen avser.

Om en person som är berättigad till pension enligt denna lag i väsentlig omfattning har fått sin försörjning genom ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:000) utan villkor om återbetalning, får retroaktivt beviljad sådan pension betalas ut till socialnämnden till den del den motsvarar vad socialnämnden sammanlagt har betalat ut till den pensionsberättigades och dennes familjs försörjning för den tid som den retroaktiva pensionen avser.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 11 § inkomstskattelagen (1999:1229) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

11 §

Bistånd enligt socialtjänstlagen
(1980:620) och liknande ersätt-
ningar är skattefria.

Bistånd enligt socialtjänstlagen
(2001:000) och liknande ersätt-
ningar är skattefria.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

Härigenom föreskrivs att 3 a § lagen (1999:332) om ersättning till steriliserade i vissa fall skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 a §³⁵

För den som har fått ersättning enligt denna lag skall tillgångar uppgående till ett belopp om etthundrasjuttiofemtusen (175 000) kr anses som förmögenhet och inte beaktas vid tillämpning av

1. 5 § lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer,
2. 5 § lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
3. 6 och 35 §§ socialtjänstlagen (1980:620), 3. 4 kap. 1 § och 8 kap. 2 § socialtjänstlagen (2001:000),
4. 26 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763),
5. 19 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, samt
6. 16 § lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring.

Anmälan enligt 8 § första stycket lagen om bostadstillägg till pensionärer behöver inte göras på grund av ersättning som har utgetts enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

³⁵ Senaste lydelse 1999:857.

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 9 § lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

9 §

Om en person som är berättigad till efterlevandepension eller efterlevandestöd till barn i väsentlig omfattning har fått sin försörjning genom ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (1980:620) utan villkor om återbetalning, får retroaktivt beviljad sådan pension eller efterlevandestöd betalas ut till socialnämnden till den del ersättningen motsvarar vad socialnämnden sammanlagt har betalat ut till den ersättningsberättigades och dennes familjs försörjning för den tid som den retroaktiva ersättningen avser.

Om en person som är berättigad till efterlevandepension eller efterlevandestöd till barn i väsentlig omfattning har fått sin försörjning genom ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:000) utan villkor om återbetalning, får retroaktivt beviljad sådan pension eller efterlevandestöd betalas ut till socialnämnden till den del ersättningen motsvarar vad socialnämnden sammanlagt har betalat ut till den ersättningsberättigades och dennes familjs försörjning för den tid som den retroaktiva ersättningen avser.

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §³⁶

Den som är berättigad till ersättning enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring har vid deltagande i verksamhet som anordnas av kommunen enligt 3 § rätt till aktivitetsstöd.

Kommunen skall till den som tar del av verksamhet enligt 3 § och som uppbär försörjningsstöd enligt 6 och 6 b §§ socialtjänstlagen (1980:620) när han eller hon börjar delta i verksamheten utge ersättning med ett belopp som motsvarar försörjningsstödet. Detsamma skall gälla beträffande den för vilken fattas beslut om sådant försörjningsstöd som avses i första stycket under tid som han eller hon deltar i verksamheten.

Kommunen skall till den som tar del av verksamhet enligt 3 § och som uppbär försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstlagen (2001:000) när han eller hon börjar delta i verksamheten utge ersättning med ett belopp som motsvarar försörjningsstödet. Detsamma skall gälla beträffande den för vilken fattas beslut om sådant försörjningsstöd som avses i första stycket under tid som han eller hon deltar i verksamheten.

Kommunen skall till deltagare som inte erhåller ersättning enligt första eller andra stycket betala ut ersättning med 2 562 kronor per månad.

Ersättningen enligt andra och tredje stycket skall benämnas utvecklingsersättning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

³⁶ Senaste lydelse 2000:1360.

Konstitutionsutskottets yttrande 2000/01:KU12y

Behandling av personuppgifter inom socialtjänsten

Till socialutskottet

Socialutskottet har den 5 april 2001 beslutat att bereda konstitutionsutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 2000/01:80 *Ny socialtjänstlag m.m.* i den del som berör frågor om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten (avsnitt 13) jämte motioner i motsvarande del. Fyra motioner har avlämnats med anledning av propositionen i denna del.

Konstitutionsutskottet behandlar i sitt yttrande framför allt frågor om författningsreglering, lagteknisk utformning och behandling av känsliga personuppgifter.

Utskottet

Propositionens huvudsakliga innehåll

I proposition 2000/01:80 föreslås en ny socialtjänstlag. I denna lag föreslås bl.a. vissa bestämmelser om behandling av personuppgifter hos socialnämnd (12 kap.). Därutöver innehåller propositionen bl.a. ett förslag om en ny lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Enligt propositionen är målsättningen för denna lag att se till att socialtjänsten har möjlighet att utnyttja modern informationsteknik för att höja effektiviteten och kvaliteten i arbetet. Lagen skall enligt förslaget gälla utöver personuppgiftslagen (1998:204) och innehålla de särbestämmelser som är nödvändiga i socialtjänstens verksamhet.

Regeringen föreslår att lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten skall träda i kraft den 1 oktober 2001. Den nya socialtjänstlagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2002.

Gällande förhållanden

Nuvarande reglering

Någon lagstiftning som direkt avser behandling av personuppgifter som förekommer inom socialtjänstens område finns i princip inte. I stället gäller de generella reglerna i personuppgiftslagen (1998:204) och övergångsvis datalagen (1973:289).

Inom såväl kommunernas som t.ex. Statens institutionsstyrelses verksamhet regleras behandlingen av personuppgifter i personregister genom tillstånd av Datainspektionen enligt datalagen (jfr SOU 1999:109 s. 49–62). Det bör också finnas många register för vilka kommunerna endast har licens. Såväl tillstånden från Datainspektionen som stöd för behandling i form av licens

Dokumentationsskyldighet m.m. inom socialtjänsten

I nuvarande 50–52 §§ socialtjänstlagen (1980:620) ges bestämmelser om dokumentation inom socialtjänsten. Dessa bestämmelser infördes främst i förtydligande syfte och som ett komplement till förvaltningslagens regler (prop. 1996/97:124 s. 149 f.). Reglerna om dokumentation är dessutom generellt tillämpliga på sådan enskilt bedriven verksamhet inom socialtjänsten som står under länsstyrelsens tillsyn. Ytterligare regler om dokumentation finns i socialtjänstförordningen (1981:750) och i förordningen (1998:641) om verkställighet av slutna ungdomsvård.

I den nu aktuella propositionen framhåller regeringen att handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av beslut om stödinsatser, vård och behandling skall dokumenteras (s. 128). Regeringen hänvisar härvid till förarbetena till dessa bestämmelser (prop. 1996/97:124 s. 151 f. och s. 181), där det anförs att med handläggning av ärenden avses alla åtgärder från det att ett ärende anhängiggörs – genom ansökan eller på något annat sätt, t.ex. initiativ av myndigheten själv – till dess att det avslutas genom beslut. Vidare anför regeringen att dokumentationen skall utformas med respekt för den enskildes integritet samt att den enskilde bör hållas underrättad om de journalanteckningar och andra anteckningar som förs om honom. Vad som har kommit fram vid utredning som har betydelse för ett ärendes avgörande skall tillvaratas på ett betryggande sätt. Därutöver skall handlingar som rör enskildas personliga förhållanden förvaras så att den som är obehörig inte får tillgång till dem.

Register

I propositionen anförs att det hos en socialnämnd finns personuppgifter om de enskilda klienterna i nämndens protokoll och i bilagor till dessa, i olika sammanställningsregister som kan föras manuellt eller med hjälp av ADB, och – framför allt – i personakterna (s. 128). Dessa personakter innehåller en mängd uppgifter om klienten och hans anhöriga. Enligt regeringen innehåller akten som regel löpande anteckningar från samtal som förts med den enskilde i samband med planerade eller genomförda insatser. Dessutom finns det handlingar av skiftande slag, t.ex. utredningar och kopior av beslut i tidigare ärenden, kopior av yttranden till andra myndigheter, inkomna anmälningar, läkarintyg och skriftväxling med andra sociala myndigheter. Som sökregister till personakterna finns ofta ett slag- eller sökregister som är upplagt på namn eller personnummer. I propositionen anförs att ett sådant sökregister – som numera oftast torde föras med hjälp av ADB – med därtill hörande personakter bildar ett personregister (prop. 1979/80:1 Del A s. 435). Det blir vidare enligt regeringen alltmer vanligt att även personakterna förs med hjälp av ADB, s.k. elektroniska akter.

I sådana personregister hos en socialnämnd som utgör sammanställningar av uppgifter får uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden inte tas in

(59 § socialtjänstlagen). Bestämmelsen gäller inte innehållet i de personakter som ingår i socialnämndernas personregister utan endast sådana register i mer inskränkt bemärkelse som utgör sammanställningar av uppgifter, främst databaserade personregister men även alla former av manuella register (prop. 1979/80:1 Del A s. 568 f.). I den nu aktuella propositionen påpekas att i de register som avses i bestämmelsen får inte integritetskänsliga uppgifter tas in rörande t.ex. sjukdom, arbetsförmåga, missbruk och kriminalitet (s. 128).

Enligt propositionen får dock i personregister av angivet slag tas in uppgifter om åtgärder som har beslutats inom socialtjänsten och som innebär myndighetsutövning samt den bestämmelse på vilken ett beslut om en sådan åtgärd grundas. Ett exempel på detta är beslut om ärenden om bistånd enligt socialtjänstlagen.

Gallring samt uppgifts- och underrättelseskyldighet

Enligt 60 § nuvarande socialtjänstlagen gäller som huvudregel att anteckningar och andra uppgifter i en personakt som tillhör socialnämndens register skall gallras fem år efter det att sista anteckningen gjordes i akten. Från denna regel undantas handlingar i vissa ärenden, samt vissa handlingar av hänsyn till forskningens behov.

I 63–66 §§ socialtjänstlagen finns vissa bestämmelser om uppgifts- och underrättelseskyldighet för socialnämnderna. Bland annat skall en socialnämnd, enligt vad regeringen närmare föreskriver, ur personregister lämna ut uppgifter till Socialstyrelsen för angelägna statistiska ändamål. Vidare skall en socialnämnd lämna ut uppgifter ur personregister till statliga myndigheter, när detta begärs för forskningsändamål och det kan ske utan risk för att den enskilde eller någon honom närstående lider men.

Regeringens förslag

Författningsreglering

Regeringen föreslår att behandlingen av personuppgifter inom socialtjänsten författningsregleras.

I skälen för sitt förslag anför regeringen att det länge har funnits ett krav på en reglering av behandlingen av personuppgifter inom socialtjänsten (prop. s. 131). För behandling av personuppgifter på detta område gäller i dag personuppgiftslagen (1998:20) och övergångsvis datalagen (1973:289). Enligt regeringen är det nödvändigt för verksamheten inom socialtjänsten med en omfattande hantering av känsliga personuppgifter.

Vidare anför regeringen att socialtjänsten på samma sätt som i övrigt inom offentlig och privat förvaltning bör ha möjlighet att utnyttja modern informationsteknik för att höja effektiviteten och kvaliteten i arbetet. Det gäller inte bara arbetet i enskilda ärenden utan även i hög grad möjligheten att uppfylla ökade krav i fråga om att följa, analysera och utveckla verksamheten, dvs. dokumentationen samt framställning av olika sammanställningar och statistik. En särskild författningsreglering av behandlingen av personuppgifter kan enligt regeringen ses som ett led i denna strävan.

Mångfalden av uppgifter och det behov som finns inom socialtjänstens område av att hantera känsliga uppgifter av detta slag medför enligt regeringens mening att det finns behov av en särskild författningsreglering. Eftersom en sådan behandling bör få ske oavsett den enskildes inställning är det av vikt att författningen garanterar ett för detta område specialanpassat integritetsskydd för den enskilde.

Lagteknisk utformning

Regeringen föreslår att en ny lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten införs. Den nya lagen anpassas till bestämmelserna i personuppgiftslagen. Förslagen innebär bl.a. att lagen utgår från personuppgiftslagens tillämpningsområde, begrepp och terminologi. Bestämmelserna i lagen anger de undantag och preciseringar i förhållande till personuppgiftslagen som är motiverade.

I skälen för sitt förslag framhåller regeringen att verksamheten inom socialtjänsten innefattar en omfattande hantering av personuppgifter som är känsliga från integritetssynpunkt (prop. s. 132 f.). Därtill kommer att verksamheten berör ett mycket stort antal enskilda individer. Redan detta förhållande talar enligt regeringen för att behandlingen av personuppgifter inom socialtjänsten bör regleras i lag. Härvid hänvisar regeringen bl.a. till konstitutionsutskottets uttalande vid utskottsbehandlingen av förslaget till personuppgiftslag om att det saknades anledning att avvika från den tidigare fastlagda målsättningen att myndighetsregister med ett stort antal registrerade personer och ett särskilt känsligt innehåll skall regleras särskilt i lag (bet. 1997/98:KU18 s. 43, rskr. 1997/98:180).

Det finns enligt regeringen emellertid även andra skäl som talar för en särskild lagreglering, bl.a. rätten att behandla personuppgifter som är att anse som känsliga i personuppgiftslagens mening. Även vissa andra undantag behöver göras från personuppgiftslagens bestämmelser.

Regeringen anför vidare att avsikten med lagstiftningen inte är att på något sätt utvidga socialtjänstens nuvarande möjligheter att registrera uppgifter om medborgarna. Huruvida personuppgifter i det enskilda fallet skall samlas in eller lämnas ut avgörs av annan lagstiftning. Vad som enligt regeringen däremot är viktigt att åstadkomma är att den lagstiftning som skall reglera under vilka förutsättningar personuppgifter i övrigt får behandlas inom socialtjänsten inte hindrar att personuppgifter får behandlas när så krävs för att socialtjänsten skall kunna fullgöra sina arbetsuppgifter.

Därutöver påpekar regeringen att *Lagrådet* har ifrågasatt om inte lagen har fått alltför mycket karaktär av ramlag och om inte fler materiella bestämmelser bör införas på detta integritetskänsliga område samt påpekat att detta bör övervägas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Regeringen anför att ett alternativ som den har övervägt har varit att utforma lagen på ett sådant sätt att den blir ”självbärande” i förhållande till personuppgiftslagen. En fördel med en sådan lösning skulle vara att regelsystemet för socialtjänsten då skulle bli mer lättöverskådligt. Enligt regeringens mening råder det inte heller något tvivel om att det från integritetssynpunkt skulle vara en fördel om det i lag-

text på ett mer konkret sätt kunde anges fler materiella regler, t.ex. precisera för vilka ändamål personuppgifter får behandlas inom socialtjänsten. Regeringen har emellertid bedömt det som i praktiken omöjligt att göra så.

Ett avgörande skäl för att hålla sig till en mer allmän reglering är enligt regeringen att socialtjänstens område är mångfasetterat och svårt att detaljreglera. Graden av integritetskänslighet varierar i stor utsträckning och inom socialtjänsten finns behov av att behandla ett synnerligen stort antal personuppgifter. Regeringen framhåller att stora delar av den kommunala verksamheten, Statens institutionsstyrelses verksamhet och även olika typer av enskild verksamhet kommer att omfattas av bestämmelserna (se vidare prop. avsnitt 13.3).

Regeringen påpekar att det i lagen inte görs någon uppräkningslista av för vilka ändamål som behandling får ske. I stället anges att behandling av personuppgifter får ske endast om behandlingen är nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten skall kunna utföras. Regeringen erinrar om att den, såvitt gäller ärendehandläggningen i en verksamhet som socialtjänsten, i direktiven till Socialdatautredningen har uttalat att regler som begränsar vad som får registreras för att uppnå ett integritetsskydd är det som mest försvårar ett rationellt utnyttjande av informationstekniken i verksamheten.

Enligt regeringens mening kan det dock vara befogat att ytterligare begränsa den tillåtna behandlingen samt direktåtkomst, sökbegrepp och samkörning inom särskilda verksamhetsområden. För att skapa ett effektivt integritetsskydd som inte lägger hinder i vägen för en föränderlig verksamhet bör regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ges rätt att meddela föreskrifter i detta avseende. Detsamma bör enligt regeringen gälla föreskrifter om personuppgiftsansvaret samt om i vilken utsträckning personuppgifter får föras över till tredje land (se vidare prop. avsnitten 13.5–13.10).

Ändamålen med behandlingen av personuppgifter

Regeringen föreslår att personuppgifter får behandlas bara om behandlingen är nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten skall kunna utföras.

Enskilda skall enligt förslaget inte ha rätt att motsätta sig sådan behandling som är tillåten enligt lagen.

Vidare föreslås att personuppgifter skall få lämnas ut om det följer av lag eller förordning.

Regeringen föreslår också att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall få meddela föreskrifter som begränsar den tillåtna behandlingen av personuppgifter.

I skälen för sitt förslag erinrar regeringen om att det enligt personuppgiftslagen gäller att personuppgifter får samlas in bara för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål samt att uppgifterna senare inte får behandlas för något ändamål som är oförenligt med det för vilket uppgifterna samlades in (prop. s. 140). Tanken är enligt regeringen att den personuppgiftsansvarige själv, redan när uppgifterna samlas in, skall ange särskilda ändamål

för sin behandling av personuppgifterna. Dessa ändamål sätter sedan gränser för hur uppgifterna får behandlas.

Vidare påpekar regeringen att personuppgiftslagen också innehåller en uppräknig av i vilka fall behandling av personuppgifter är tillåten. En förutsättning i samtliga fall är att behandlingen är nödvändig för ändamålen.

Regeringen framhåller att det finns ett allmänintresse att socialtjänstens verksamhet bedrivs effektivt och säkert. Även med beaktande av den enskildes krav på integritet bör enligt regeringen personuppgifter få behandlas i verksamheten utan att den som uppgiften avser har gett sitt samtycke.

Regeringen påpekar att flera remissinstanser ansett att ändamålen för behandling av personuppgifter bör preciseras eller åtminstone exemplifieras för att man skall uppnå ett tillräckligt integritetsskydd för den enskilde. Efter att ha redovisat Socialdatautredningens modeller för ändamålsbestämning anger regeringen som sin slutsats följande (prop. s. 142 f.). För att tillgodose den enskildes integritet bör enligt regeringen den enskilde ges en så klar uppfattning som möjligt om i vilka sammanhang insamlade personuppgifter rörande honom eller henne kan användas. Regeringen anför att ändamålen bör vara så preciserade att förhållandena utgör ett tillräckligt skydd för den personliga integriteten samtidigt som de inte utgör ett hinder vid förändring av verksamheten.

Lagrådet har uttryckt att lagen saknar en föreskrift om att ändamålet med personuppgiftsbehandlingen, vilket enligt *Lagrådet* får anses som en brist. Enligt regeringens mening blir det emellertid ohanterligt att ange ändamålen direkt i lagen – på sätt som också Socialdatautredningen har gett uttryck för. Regeringen anser att det är tillräckligt att det föreskrivs i lagen att personuppgifter får behandlas bara om behandling är nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten skall kunna utföras. Därutöver bör regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ges rätt att meddela föreskrifter om de begränsningar som är nödvändiga i detta hänseende. En sådan lösning är enligt regeringen mer flexibel och ställer inte hinder i vägen eller försvårar en förändrad verksamhet.

Känsliga personuppgifter

Regeringen föreslår att en särskild bestämmelse införs i lagen för att tillåta hanteringen av vissa känsliga personuppgifter m.m.

I skälen för sitt förslag erinrar regeringen om att det i 13 § personuppgiftslagen finns ett principiellt förbud mot att behandla personuppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, medlemskap i fackförening, eller som rör hälsa eller sexualliv. Regeringen anför att det finns – för att socialtjänsten skall kunna klara sina uppgifter – ett behov av att behandla även personuppgifter som är känsliga i personuppgiftslagens mening. Sådana uppgifter bör enligt regeringens mening få behandlas. Att socialtjänsten skall kunna utföra sina arbetsuppgifter på ett tillfredsställande sätt är ett viktigt allmänt intresse.

Regeringen påpekar att *Lagrådet* har anfört att det kan förekomma fall där behandling av personuppgifter som avslöjar uppgifter av politisk natur fram-

står som klart motiverat även inom socialtjänsten. Som ett exempel har Lagrådet framhållit ungdomar som bl.a. på grund av sina politiska åsikter ägnar sig åt kriminalitet eller annat beteende som föranleder att socialnämnden skall ta sig an dem. Ett annat exempel är att det bland invandrare från ett land finns grupper som är starkt politiskt fientliga mot varandra och där socialtjänsten behöver veta vilken grupp en viss individ tillhör för att undvika att personen placeras tillsammans med politiska motståndare och riskerar att råka illa ut. De exempel som Lagrådet har fört fram visar enligt regeringen att det kan finnas fog för att behandla även uppgifter av sådan karaktär. Regeringen anför att detta naturligtvis inte bör ske slentrianmässigt. Sådana uppgifter bör behandlas i första hand om det har särskild betydelse för att garantera framför allt ungdom en nödvändig vård- eller behandlingsinsats.

Vissa frågor om behandling av personuppgifter som föreslås bli reglerade i den nya socialtjänstlagen (12 kap.)

Bevarande och gallring

Regeringen föreslår att bevarande och gallring skall ske med beaktande av reglerna i personuppgiftslagen och socialtjänstlagen. Särskilda gallringsregler skall gälla i fråga om godkända avtal om vårdnad, boende och umgänge.

I skälen för sitt förslag anför regeringen att det beträffande vissa handlingar inom socialtjänsten finns särskilda bestämmelser rörande gallring, närmare bestämt beträffande anteckningar och andra uppgifter i en personakt som tillhör socialnämndens personregister och personregister som avses i nuvarande 59 § socialtjänstlagen (s. 155 f.). Sådana uppgifter skall enligt huvudregeln gallras fem år efter det att sista anteckningen gjordes i akten (60 § socialtjänstlagen). Undantag från gallring skall dock göras bl.a. med hänsyn till forskningens behov i ett representativt urval av kommuner och i övriga kommuner beträffande ett representativt urval av personer (62 §).

Regeringen anför att den är medveten om att den nuvarande regleringen i socialtjänstlagen kan innebära begränsningar beträffande forskningen i olika avseenden. Bestämmelserna om bevarande och gallring utgör dock enligt regeringen resultatet av avvägningar mellan å ena sidan integritetsskyddsintressen och å andra sidan insyns- och rättssäkerhetsaspekter, myndigheternas informationsbehov samt forskningsintresset (se prop. 1989/90:72 s. 51 f. och prop. 1997/98:108 s. 80). Regeringen är mot denna bakgrund inte beredd att i nuläget föreslå någon ändring.

Enligt regeringen bör i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten erinras om att gallring skall ske med beaktande av bestämmelser i personuppgiftslagen. Regeringen erinrar om att det i 9 § personuppgiftslagen läggs fast vissa grundläggande krav på behandling av personuppgifter. Bland annat anges att personuppgifter inte skall bevaras under längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen med behandlingen. Personuppgifter får dock bevaras för historiska, statistiska eller vetenskapliga ändamål under en längre tid än vad som nu sagts. Enligt regeringen bör vidare,

Förbud mot att i s.k. sammanställningsregister anteckna uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden

Regeringen föreslår i fråga om förbudet mot att i s.k. sammanställningsregister anteckna uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden (59 § i den nuvarande socialtjänstlagen) att det inte skall hindra att personuppgifter behandlas hos socialnämnden för uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring, forskning och framställning av statistik.

I skälen för sitt förslag framhåller regeringen att enligt 59 § i den nuvarande socialtjänstlagen gäller att uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden inte får tas in i sådana personregister hos socialnämnden som utgör sammanställningar av uppgifter (prop. s. 160). Dock får det i sådana register tas in uppgifter om åtgärder som har beslutats inom socialtjänsten och som innebär myndighetsutövning och den bestämmelse på vilken ett beslut om en sådan åtgärd grundats. Bestämmelsen i 59 § gäller inte innehållet i de personakter som ingår i socialnämndernas personregister, utan endast sådana av socialnämnd förda register som utgör sammanställning av uppgifter om klienterna. Regeringen påpekar att till register av förevarande slag räknas även alla former av manuella register.

Vidare erinrar regeringen om att Socialstyrelsen med stöd av 50 § socialtjänstförordningen har meddelat föreskrifter om personregister inom socialtjänsten (SOSFS S 1981:26). Enligt föreskrifterna får i s.k. sammanställningsregister endast tas in uppgifter som i allmänhet framstår som neutrala, t.ex. namn, personnummer, adress, civilstånd och övriga familjeförhållanden, uppgift om vårdnadshavare, förmyndare eller god man samt nära anhörig eller annan liknande uppgift, yrke, arbetsgivare, bostadsförhållanden samt inkomst- och förmögenhetsförhållanden.

Mot bakgrund av att bestämmelsen om förbud mot s.k. sammanställningsregister i socialtjänstlagen infördes för snart 20 år sedan finns det enligt regeringen skäl att fråga om inte bestämmelsen har spelat ut sin roll. Enligt regeringens mening finns det emellertid inte fog för att vare sig göra ett generellt undantag från eller ta bort förbudet (s. 161).

Regeringen påpekar att Socialdatautredningen har föreslagit en viss utvidgning av undantaget från förbudet i den nämnda bestämmelsen i de situationer där personuppgifter behandlas hos socialnämnden för uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring, forskning och framställning av statistik. I sådant fall rör det sig enligt regeringen om tillfälliga sammanställningar av uppgifter som förstörs efter en viss tid. Regeringen anför att ett sådant undantag också gör det möjligt att för sådana ändamål använda modern informationsteknik genom att bearbeta redan insamlade personuppgifter. Enligt regeringens mening kan inte hänsynen till enskildas personliga integritet anses utgöra hinder mot att tillåta att uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden får antecknas i s.k. sammanställningsregister för sådana mer övergripande ändamål. Regeringen föreslår därför ett undantag från förbudet i

sådana situationer. Det är enligt regeringen viktigt att ett sådant sammanställningsregister endast blir tillgängligt för ett begränsat antal personer. Regeringen anför att det får ankomma på Socialstyrelsen att enligt socialtjänstlagen och socialtjänstförordningen meddela ytterligare föreskrifter, om det anses påkallat.

Motionerna

I motion 2000/01:So47 av *Kenneth Johansson m.fl. (c)* anføres att riksdagen bör tillkännage, med avslag på regeringens förslag till lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om personlig integritet och behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Enligt motionärerna är det märkligt att regeringen föreslår kraftigt utvidgade möjligheter till behandling av personuppgifter inom socialtjänsten samtidigt som den i andra sammanhang försvarar personuppgiftslagens orimliga effekter med hänvisning till den enskilda människans rätt till personlig integritet. Motionärerna anser att regeringens förslag endast handlar om missriktad social ingenjörskonst där man genom att stärka myndighetsutövningen begår övergrepp på människors rätt till en privatsfär. Uppgifter om den enskildes sexuella läggning, politiska eller religiösa övertygelse är enligt motionärerna vanligen inga avgörande uppgifter för att socialtjänsten skall kunna fullfölja sina utredningar. För de ärenden där det anses nödvändigt med dessa typer av uppgifter bör det finnas en tydlig reglering som anger precisa villkor för denna hantering. Motionärerna anför att regeringen bör, med ovanstående i beaktande, återkomma i denna fråga. I avvaktan på detta bör riksdagen nu avslå regeringens förslag.

I motion 2000/01:So50 av *Kerstin Heinemann m.fl. (fp)* uttrycker motionärerna sin tveksamhet till att myndigheter skall ha möjlighet att registrera känsliga personuppgifter. Om enskilda individer vet att känsliga personuppgifter registreras hos de sociala myndigheterna finns enligt motionärerna skäl att anta att personer som är i kontakt med socialsekreterare m.fl. i mindre utsträckning än i dag kommer att anförtro vederbörande känsliga uppgifter. En oönskad effekt av detta är ett minskat förtroende för de sociala myndigheterna. Motionärerna anför att om känsliga personuppgifter skall få registreras, måste lagstiftningen på ett detaljerat och preciserat sätt uttryckligen föreskriva vad som är tillåtet. Enligt motionärerna uppfyller inte regeringens förslag detta krav. Motionärerna anser att när det handlar om viktiga integritetsfrågor bör regeringen anstränga sig mer än vad den har gjort i stället för att påstå att en mer detaljerad reglering är omöjlig och föreslå en ”gummiparagraf”. Att bestämmelsen är smidig för socialtjänsten står klart. Respekten för den enskildes integritet måste enligt motionärerna i detta fall väga tyngre. Regeringens förslag bör därför avslås avseende behandlingen av känsliga personuppgifter inom socialtjänsten (*yrkande 5*). Riksdagen bör också ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om skyddet för den personliga integriteten (*yrkande 6*). Motionärerna anser därutöver att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett mer genomarbetat lagförslag, där större hänsyn tas till säkerhets- och integritetsaspekterna (*yrkande 7*).

Vidare framhåller motionärerna att en komplikation i sammanhanget är att en ny lag om hur behandling av personuppgifter inom socialtjänsten måste träda i kraft den 1 oktober 2001. Ett sätt att lösa problemet är enligt motionärerna att övergångsreglerna till personuppgiftslagen ges förlängd giltighetstid till dess att regeringen har kunnat återkomma med ett mer genomarbetat förslag. Detta bör ges regeringen till känna (*yrkande 8*).

I motion 2000/01:So51 av Bo Lundgren m.fl. (m) erinras om att Moderata samlingspartiet vid upprepade tillfällen framfört synpunkten att bestämmelser som rör integritetskänsliga personuppgifter skall regleras i lag och inte genom föreskrifter meddelade av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Motionärerna instämmer därför i Lagrådets påpekande att den föreslagna lagen har fått alltför mycket karaktär av ramlag. Fler bestämmelser om behandling av personuppgifter bör enligt motionärerna således beslutas av riksdagen genom lag. Motionärerna anser att regeringens förslag vad gäller möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter gällande ändamålen med behandling av personuppgifter, begränsningar i sökbegrepp, samkörning och direktåtkomst av personuppgifter som behandlas automatiserat bör avslås (*yrkande 13*).

Vidare anser motionärerna att registrering av känsliga personuppgifter precis som på andra områden inte skall vara tillåtet. Däremot kan enligt motionärerna personuppgifter som rör hälsa vara nödvändiga att registrera för att möjliggöra en god omsorg eller när det kan vara nödvändigt ur arbetskyddssynpunkt. Motionärerna anför att regeringens förslag bör avslås vad gäller behandlingen av känsliga personuppgifter som rör ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, medlemskap i fackförening eller sexualliv (*yrkande 14*). I övrigt bör regeringen återkomma med en precisering i lag vad avser registrering som rör hälsa (*yrkande 15*).

I motion 2000/01:So52 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd) anføres att det kan finnas skäl – för att socialtjänsten skall kunna klara sina uppgifter – för att behandla även personuppgifter som är känsliga i personuppgiftslagens mening. Men den typen av uppgifter bör enligt motionärerna inte vara sökbara eller vara avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier. Motionärerna anser att sådana personakter som innehåller denna typ av integritetskänsliga uppgifter därför inte skall tillföras registerhanteringen enligt lagen. Enligt motionärerna bör riksdagen besluta om lagstöd för att dokumentera sådana uppgifter i personakter av detta slag (*yrkande 3*). Riksdagen bör i övrigt avslå regeringens förslag vad avser 7 § första stycket 2 i den föreslagna lagen (*yrkande 4*).

Utskottets ställningstagande

Som framgår av regeringens proposition förekommer redan i dag i stor omfattning behandling av både känsliga och andra personuppgifter inom socialtjänsten. Socialtjänsten övergår vidare, liksom privat och övrig offentlig verksamhet, i allt större utsträckning till modern informationsteknik. Någon särskild författningsreglering av socialtjänstens behandling av personuppgif-

ter finns emellertid inte i dag. I den utsträckning sådan behandling inte regleras i tillstånd från Datainspektionen gäller de allmänna bestämmelserna i datalagen eller personuppgiftslagen. Datalagens bestämmelser och tillstånd från Datainspektionen gäller i dag övergångsvis och upphör att gälla den 1 oktober 2001. Personuppgiftslagens bestämmelser slår då fullt igenom också inom socialtjänstens område. Utskottet delar regeringens uppfattning att det finns ett behov av att på detta integritetskänsliga verksamhetsområde nu införa en särskild författningsreglering som, där avvikelser och preciseringar behövs, kompletterar personuppgiftslagens allmänna bestämmelser.

Utskottet konstaterar, liksom Lagrådet, att den nu föreslagna lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten endast innehåller två paragrafer med materiellt innehåll som avser att reglera sådan behandling. Eftersom denna lag avser att reglera behandling av personuppgifter inom hela socialtjänsten, kan den endast innehålla de bestämmelser som generellt skall gälla inom detta mångfasetterade område. Utskottet vill framhålla att regeringens förslag till ny socialtjänstlag också innehåller bestämmelser av betydelse för socialtjänstens behandling av personuppgifter. Dessa bestämmelser gäller möjligheterna att behandla uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden i s.k. sammanställningsregister (12 kap. 1 §), bevarande och gallring av personuppgifter (12 kap. 2 och 4 §§) samt uppgiftsskyldighet (12 kap. 5–10 §§). Nämnade särskilda lagregler föreslås således också att tillämpas inom en övervägande del av socialtjänstens område.

Den föreslagna lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten innehåller vidare en bestämmelse med bemyndiganden för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att i vissa avseenden utfärda föreskrifter. Detta gäller bl.a. användningen av sökbegrepp och samkörning av personuppgifter. Härvid vill utskottet dock framhålla att den ovan nämnda bestämmelsen i förslaget till ny socialtjänstlag om möjligheten att behandla uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden i s.k. sammanställningsregister innebär begränsningar när det gäller användning av sökbegrepp och samkörning av personuppgifter. Behov av att utnyttja det nämnda bemyndigandet torde därför endast uppkomma i den begränsade del av socialtjänsten som inte omfattas av förslaget till ny socialtjänstlag. Utskottet vill också erinra om att personuppgiftslagen innehåller bestämmelser som, utöver de särskilda lagbestämmelser som nu föreslås, kommer att gälla för socialtjänstens behandling av personuppgifter. Detta gäller t.ex. kravet på ändamålsbestämning i 9 § första stycket c personuppgiftslagen. Bestämmelsen innebär att i den utsträckning det i lag, förordning eller annan föreskrift inte har uttryckts något ändamål för viss behandling av personuppgifter, ankommer det på den personuppgiftsansvarige att uttrycka ett sådant ändamål. Detta kommer således också att gälla inom socialtjänstens område.

Sammanfattningsvis anser utskottet att regeringens förslag innebär att behandlingen av personuppgifter inom socialtjänstens område i tillräcklig omfattning regleras av lagbestämmelser. Utskottet vill vidare erinra om att ingenting hindrar att riksdagen ånyo ges möjlighet att ta ställning till ett lagförslag om behov av detta skulle uppstå, även om bemyndiganden nu ges i vissa avseenden att meddela föreskrifter under lagnivå. Mot denna bakgrund tillstyrker utskottet regeringens förslag till lagteknisk utformning och avstyr-

ker motionerna i berörda delar. När det gäller vad som anförs i motion 2000/01:So50, yrkande 8, om att övergångsreglerna till personuppgiftslagen bör ges längre giltighetstid än till den 30 september 2001, vill utskottet framhålla att detta på grund av artikel 32.2 i EG:s dataskyddsdirektiv inte är möjligt.

När det gäller behandling av känsliga personuppgifter innehåller regeringens förslag en bestämmelse som med avvikelse från förbudet i 13 § personuppgiftslagen generellt tillåter sådan behandling inom socialtjänstens område. Förslaget innebär inte någon särskild begränsning när det gäller vilka kategorier känsliga personuppgifter som skall få behandlas. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla att det naturligtvis är av stor vikt att enskilda ges ett tillräckligt skydd för sin personliga integritet när det gäller behandling av personuppgifter inom myndigheternas verksamhet, i synnerhet om avsikten är att känsliga personuppgifter skall få behandlas. Det är emellertid också av avgörande betydelse för många enskilda att socialtjänsten kan utföra sina arbetsuppgifter. Utskottet delar regeringens uppfattning att detta innebär att socialtjänsten måste ges möjlighet att behandla samtliga kategorier av känsliga personuppgifter. När det gäller kategorin av känsliga personuppgifter som rör politiska åsikter vill utskottet erinra om att möjligheten att behandla sådana uppgifter ytterst begränsas av bestämmelsen i 2 kap. 3 § första stycket regeringsformen. Enligt denna bestämmelse får anteckning om medborgare i allmänt register inte utan hans samtycke grundas enbart på hans politiska åskådning. I den utsträckning behandling av sådana uppgifter i register inte är begränsad redan på grund av den föreslagna bestämmelsen i 12 kap. 1 § i den nya socialtjänstlagen, är den således tillåten först om uppgifter om personen ifråga behandlas på annan grund. Därutöver gör utskottet bedömningen att socialtjänstens behov av att behandla känsliga personuppgifter för att kunna utföra sina arbetsuppgifter inte kan tillgodoses inom ramen för den enskildes samtycke eller med stöd av undantaget i 16 § första stycket c personuppgiftslagen som rör rättsliga anspråk. Enligt utskottets mening finns det således ett behov av att med stöd av 20 § personuppgiftslagen, dvs. av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse, nu särskilt föreskriva att socialtjänsten får behandla känsliga personuppgifter.

Däremot innebär regeringens förslag en begränsning i möjligheterna att behandla känsliga personuppgifter, liksom för övrig behandling av personuppgifter enligt lagen, såtillvida att behandlingen skall vara nödvändig för att socialtjänsten skall kunna utföra sina arbetsuppgifter. Av betydelse för en övervägande del av socialtjänstens verksamhet är emellertid också den ovan nämnda begränsningen i förslaget till 12 kap. 1 § i den nya socialtjänstlagen som avser möjligheten att i s.k. sammanställningsregister behandla uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden. Förslaget till nämnda bestämmelse, som i huvudsak motsvaras av den nu gällande bestämmelsen i 59 § socialtjänstlagen, innebär att känsliga personuppgifter – i personuppgiftslagens mening – inte får förekomma i register i sådan verksamhet som omfattas av socialtjänstlagen. Den föreslagna bestämmelsen innebär därutöver en begränsning när det gäller behandling i register av uppgifter som inte är känsliga i personuppgiftslagens mening, men ändå avser ömtåliga personliga

förhållanden. I bestämmelsen föreskrivs vidare vissa särskilt angivna undantag från denna huvudregel.

Utskottet vill dock framhålla att den föreslagna begränsningen i 12 kap. 1 § socialtjänstlagen i fråga om möjligheterna att i s.k. sammanställningsregister behandla bl.a. känsliga personuppgifter enbart omfattar den del av socialtjänsten som omfattas av socialtjänstlagen. Eftersom den föreslagna lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten har ett vidare tillämpningsområde än socialtjänstlagen, anser utskottet att begränsningen i möjligheterna att behandla känsliga personuppgifter i register – bl.a. att låta sådana uppgifter vara sökbara eller avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier – bör framgå redan av lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. En sådan begränsande regel bör därmed få motsvarande innehåll som förslaget till 12 kap. 1 § i den nya socialtjänstlagen när det gäller möjligheterna att i register behandla känsliga personuppgifter.

Sammanfattningsvis anser utskottet att regeringens förslag när det gäller socialtjänstens möjlighet att behandla känsliga personuppgifter i huvudsak är väl avvägt när det gäller behovet av integritetsskydd respektive behovet av att socialtjänsten skall kunna utföra sina arbetsuppgifter. Utskottet vill också framhålla att avsikten med regeringens förslag inte är att, utom i ett visst avseende, utvidga socialtjänstens nuvarande möjligheter att behandla känsliga personuppgifter. Som framgått ovan förordar utskottet dock, i enlighet med vad som anförs i motion 2000/01:So52, en annan lagteknisk lösning för regleringen av möjligheterna och begränsningarna i att behandla sådana uppgifter. Utöver vad som nu anförts avstyrker utskottet de aktuella motionerna i berörda delar.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag i övrigt när det gäller behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.

Stockholm den 26 april 2001

På konstitutionsutskottets vägnar

Per Unckel

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Per Unckel (m), Barbro Hietala Nordlund (s), Pär Axel Sahlberg (s), Kenneth Kvist (v), Ingvar Svensson (kd), Mats Berglind (s), Inger René (m), Kerstin Kristiansson Karlstedt (s), Kenth Högström (s), Nils Fredrik Aurelius (m), Per Lager (mp), Åsa Torstensson (c), Helena Bargholtz (fp), Britt-Marie Lindkvist (s), Per-Samuel Nisser (m), Peter Pedersen (v) och Maria Larsson (kd).

Per Unckel (m), Inger René (m), Nils Fredrik Aurelius (m), Åsa Torstensson (c), Helena Bargholtz (fp) och Per-Samuel Nisser (m) anser att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

I flera av de motioner som avlämnats med anledning av regeringens förslag, i den del det avser behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, har kritik framförts när det gäller lagförslaget på detaljreglering och tydliggörande av integritetsskyddets omfattning. Utskottet vill framhålla att förslaget till lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten avser att reglera personuppgiftshantering i en mycket integritetskänslig verksamhet med ett stort antal registrerade personer. Det kan i många fall handla om personer som också i övrigt tillhör en utsatt grupp i samhället. Enligt utskottets mening är det därför av stor vikt att den särskilda lagreglering som nu skall införas på detta område är så detaljerad som möjligt och därmed på ett tydligt sätt uttrycker gränserna för vilken behandling av personuppgifter som är tillåten och vilka krav i övrigt som skall ställas på sådan behandling. Utskottet vill härvid erinra om den målsättning som riksdagen har lagt fast att myndighetsregister med ett stort antal registrerade och ett särskilt känsligt innehåll skall regleras särskilt i lag (jfr bet. 1990/91:KU11, rskr. 1990/91:160).

När det gäller det nu aktuella lagförslaget kan det konstateras att det endast innehåller två paragrafer av materiell karaktär som avser att reglera behandlingen av personuppgifter inom socialtjänsten. Dessa paragrafer framstår i sin tur närmast som undantag från de restriktioner som annars gäller för behandling av personuppgifter enligt personuppgiftslagen. Vidare ges i förslaget till 11 § regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigande att meddela föreskrifter när det gäller bl.a. vilken behandling som skall anses tillåten, sökbegrepp, direktåtkomst och samkörning av personuppgifter. I dessa för integritetsskyddet viktiga hänseenden är avsikten således att regler skall ges i förordningsform eller rent av i myndighetsföreskrifter. Den enda i lag uppställda gränsen härvidlag föreslås vara att behandlingen skall vara nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten skall kunna utföras. Mot denna bakgrund delar utskottet Lagrådets uppfattning att lagen har fått alltför mycket karaktär av ramlag. Enligt utskottets mening borde regeringen i det förslag som nu har underställts riksdagen ha tagit in fler regler som reglerar behandlingen av personuppgifter inom detta integritetskänsliga verksamhetsområde. Utskottet anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med kompletterande förslag på lagbestämmelser med materiellt innehåll.

I samtliga nu aktuella motioner efterfrågas vidare en mer restriktiv reglering än vad regeringens förslag innebär när det gäller möjligheterna att inom socialtjänsten behandla känsliga personuppgifter. Regeringens lagförslag innehåller en bestämmelse som med avvikelse från förbudet i 13 § personuppgiftslagen generellt tillåter behandling av känsliga personuppgifter inom socialtjänsten. Av propositionen framgår att som en begränsning i sådan behandling skall gälla vissa bestämmelser i socialtjänstlagen som rör möjlig-

heterna att i s.k. sammanställningsregister anteckna uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden. Enligt utskottets mening är denna begränsning emellertid inte tillräcklig. I enlighet med vad som anförs i motionerna vill utskottet ifrågasätta nödvändigheten av att inom socialtjänstens område behandla andra känsliga personuppgifter än sådana som rör hälsa. Därutöver anser utskottet att i den utsträckning behandling av uppgifter som rör hälsa skall vara tillåten måste en ytterligare precisering av detta göras i förhållande till vad som gäller enligt det nu lämnade förslaget. Enligt utskottets mening bör en sådan precisering göras med beaktande av att känsliga uppgifter i första hand bör behandlas med stöd av samtycke från den enskilde. Mot denna bakgrund anser utskottet att riksdagen bör avslå regeringens förslag till 7 § första stycket 2 lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. I avvaktan på att regeringen återkommer till riksdagen med ett mer begränsat förslag i detta avseende får socialtjänsten hämta stöd för behandling av känsliga uppgifter i de allmänna bestämmelser som gäller på detta område.

Justitieutskottets yttrande 2000/01:JuU5y

Drogkontroll inom den slutna ungdomsvården

Till socialutskottet

Inledning

Socialutskottet har berett justitieutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2000/01:80 Ny socialtjänstlag m.m. avsnitt 12 jämte med anledning av propositionen i denna del väckta motioner.

I propositionen avsnitt 12 behandlas bl.a. frågan om skyldighet för den intagne att underkasta sig drogkontroll vid Statens institutionsstyrelses (SiS) institutioner. Lagändringar föreslås i denna del i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM), lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU). Den sistnämnda lagen ligger inom justitieutskottets beredningsområde, och utskottet begränsar sitt yttrande till den. I denna del har inte väckts några motioner. Den av regeringen föreslagna lagändringen framgår av bilaga till yttrandet. Förslaget, som har granskats av Lagrådet, bygger på ett initiativ från SiS som remissbehandlats.

Överväganden

LSU avser verkställighet av en straffrättslig påföljd för brott. Sluten ungdomsvård är förstahandsalternativet om brottet har sådan karaktär att påföljden, med beaktande av de särbestämmelser som gäller för unga lagöverträdare, skulle ha blivit fängelse. Påföljden, som är tidsbestämd, är avsedd för ungdomar i åldern 15–18 år, och den verkställs på sådana särskilda ungdomshem som omnämns i 12 § LVU. Vid beräkningen av strafftiden tillmäts den unges behov av vård inte någon självständig betydelse. Vårdbehovet är däremot avgörande för innehållet i verkställigheten. Bestämmelser om verkställigheten finns i LSU. I den lagen – liksom för övrigt också i LVU och LVM – saknas för närvarande särskilda bestämmelser om skyldighet för en intagen att underkasta sig provtagning för drogkontroll. För närvarande sker sådana kontroller på frivillighetens grund. Regeringen anser att såväl rättssäkerhetsskäl som behandlingsskäl talar för en lagreglering.

I propositionen föreslår regeringen såvitt avser den slutna ungdomsvården att den dömda skall vara skyldig att underkasta sig provtagning dels vid ankomsten till det särskilda ungdomshemmet, dels inför vistelse utanför hemmet om det kan misstänkas att han eller hon är påverkad av alkohol, narkotika eller andra otillåtna preparat som preciseras i lagförslaget.

Utskottet noterar att det i regeringens förslag inte finns utrymme för drogkontroll vid återkomst till det särskilda ungdomshemmet efter utevistelse. I

denna del bör dock anmärkas att det enligt 18 § LSU finns en möjlighet att ställa de villkor vid permission som kan anses nödvändiga. Av förarbetena till paragrafen framgår bl.a. att den dömda kan åläggas att hålla sig fri från droger och andra berusningsmedel och att underkasta sig erforderlig vård och behandling (prop. 1997/98:96 s. 187). Utskottet har inhämtat att SiS med stöd av denna paragraf ställer upp villkor om drogkontroll vid återkomsten till ungdomshemmet när det finns anledning till det. Härtill kommer att en sådan kontroll också kan göras helt på frivillighetens grund.

Utskottet konstaterar vidare att en skyldighet att underkasta sig provtagning i här aktuella situationer har en betydande likhet med den skyldighet som föreligger för en intagen i kriminalvårdsanstalt att vid anmodan underkasta sig provtagning för drogkontroll [se 52 d § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt].

Enligt utskottets mening är det, i fråga om den slutna ungdomsvården liksom vid andra straffrättsliga frihetsberövanden, viktigt att det noga preciseras vilka intrång i den personliga integriteten den intagne måste tåla utöver själva frihetsberövandet. De skäl av behandlingskaraktär som regeringen anför (s. 117 f) för provtagning i de angivna situationerna är enligt utskottets mening bärkraftiga. Starka rättssäkerhetsskäl talar således för en reglering.

Utskottet tillstyrker alltså i princip regeringens förslag. Utskottet vill dock tillägga att de anförda skälen för en reglering gör sig lika starkt gällande i fråga om den kontroll som, när det finns anledning till det, regelmässigt sker vid återkomsten till det särskilda ungdomshemmet efter permission. Utskottet vill därför föreslå att också denna provtagning uttryckligen lagregleras. Detta kan enkelt ske genom att orden ”inför vistelse utanför hemmet” byts ut mot orden ”i samband med vistelse utanför hemmet” i regeringens förslag till 18 a § LSU.

Stockholm den 3 maj 2001

På justitieutskottets vägnar

Fredrik Reinfeldt

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Reinfeldt (m), Ingvar Johnsson (s), Märta Johansson (s), Margareta Sandgren (s), Alice Åström (v), Ingemar Vänerlöv (kd), Ann-Marie Fagerström (s), Maud Ekendahl (m), Helena Zakariasén (s), Morgan Johansson (s), Yvonne Oscarsson (v), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Kia Andreasson (mp), Gunnel Wallin (c), Anita Sidén (m) och Staffan Werme (fp).

Regeringens lagförslag

Lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård skall införas en ny paragraf, 18 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 a §

*Den dömda är, om inte annat för-
anleds av medicinska eller liknande
skäl, skyldig att efter uppmaning vid
ankomsten till det särskilda ung-
domshemmet samt inför vistelse
utanför hemmet enligt 18 § lämna
blod-, urin- eller utandningsprov för
kontroll av om han eller hon är på-
verkad av narkotika, alkoholhaltiga
drycker, andra berusningsmedel,
sådana medel som avses i 1 § lagen
(1991:1969) om förbud mot vissa
dopningsmedel eller sådana medel
som omfattas av lagen (1999:42) om
förbud mot vissa hälsofarliga varor,
om det kan misstänkas att den dömda
är påverkad av något sådant medel.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2001.

Av utskottet framlagt lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall

Härigenom föreskrivs att 46 § lagen (1988:870) om vård
av missbrukare i vissa fall skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Är någon som har beretts vård
med stöd av denna lag misstänkt för
brott, för vilket inte föreskrivs
strängare straff än fängelse i ett år
och som hör under allmänt åtal, samt
har brottet begåtts innan vården
påbörjades eller under vårdtiden,
skall åklagaren pröva om åtal lämp-
ligen bör ske. *Styrelsen för* det hem
där den misstänkte vårdas eller, om
vården har upphört, socialnämnden
skall därvid höras om det inte är
obehövt.

Föreslagen lydelse

46 §

Är någon som har beretts vård
med stöd av denna lag misstänkt för
brott, för vilket inte föreskrivs
strängare straff än fängelse i ett år
och som hör under allmänt åtal, samt
har brottet begåtts innan vården
påbörjades eller under vårdtiden,
skall åklagaren pröva om åtal lämp-
ligen bör ske. *Den som förestår*
vården vid det hem där den miss-
tänkte vårdas eller, om vården har
upphört, socialnämnden skall därvid
höras om det inte är obehövt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2001

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Propositionen.....	2
Motionerna.....	3
Ärendets beredning i utskottet.....	13
Utskottet.....	13
Propositionens huvudsakliga innehåll.....	13
Allmänna utgångspunkter.....	14
Utskottets bedömning.....	19
Rätten till bistånd.....	20
Utskottets bedömning.....	31
Tillsynen över socialtjänsten m.m.....	33
Utskottets bedömning.....	37
Vårdplan för barn som behöver vårdas i ett annat hem än det egna, m.m.	38
Utskottets bedömning.....	41
Stöd för anhöriga och närstående.....	41
Utskottets bedömning.....	44
Nationellt stöd för kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten.....	45
Utskottets bedömning.....	49
Vissa SiS-frågor.....	50
Möjlighet att ta blod-, urin- och utandningsprov på intagna i LVM-hem och särskilda ungdomshem.....	50
Justitieutskottets bedömning.....	51
Socialutskottets bedömning.....	52
Frågan om ledning av verksamheten vid LVM-hemmen.....	52
Socialutskottets bedömning.....	53
Tvångsbefogenheter i socialtjänstförordningen flyttas till LVM och LVU.....	53
Socialutskottets bedömning.....	53
Behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.....	54
Konstitutionsutskottets bedömning.....	63
Socialutskottets bedömning.....	65
Privatisering av socialtjänsten.....	67
Utskottets bedömning.....	69
Våld mot kvinnor m.m.....	69
Utskottets bedömning.....	72
Frågor om pornografi.....	72
Utskottets bedömning.....	73
Vård av missbrukare.....	73
Utskottets bedömning.....	78
Frågor rörande äldre och funktionshindrade.....	79
Utskottets bedömning.....	83
Vistelsebegreppet.....	85

Utskottets bedömning.....	86
Spelberoende.....	86
Utskottets bedömning.....	88
Bostadsfrågor.....	88
Utskottets bedömning.....	91
Förslaget till socialtjänstlag i övrigt.....	91
Övriga lagförslag.....	92
Hemställen.....	92
Reservationer.....	102
Särskilda yttranden.....	126
Bilagor:	
I propositionen framlagda lagförslag.....	128
Konstitutionsutskottets yttrande 2000/01:KU12y.....	199
Justitieutskottets yttrande 2000/01:JuU5y.....	214
Av utskottet framlagt lagförslag.....	217